



T. C.

**BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ**  
**SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**  
**İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI**  
**İSLAM TARİHİ BİLİM DALI**

**1844-1853 TARİHLİ**  
**MOSTAR ŞER'İYYE SİCİLİNİN**  
**TRANSKRİPSİYONU VE DEĞERLENDİRİLMESİ**

(YÜKSEK LİSANS)

**Kenan İBRİŞİMOVİÇ**

BURSA - 2019



T. C.

**BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ**  
**SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**  
**İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI**  
**İSLAM TARİHİ BİLİM DALI**

**1844-1853 TARİHLİ**  
**MOSTAR ŞER'İYYE SİCİLİNİN**  
**TRANSKRİPSİYONU VE DEĞERLENDİRİLMESİ**

(YÜKSEK LİSANS)

**Kenan İBRİŞİMOVİÇ**

**Danışman**  
**Prof. Dr. M. Asım YEDİYILDIZ**

**BURSA – 2019**

**TEZ ONAY SAYFASI**

**T. C.**

**BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ**

**SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE**

Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, 701522038 numaralı **Kenan İBRİŞİMOVİÇ**'in hazırladığı “1844-1853 TARİHLİ MOSTAR ŞER’İYYE SİCİLİNİN TRANSKRİPSİYONU VE DEĞERLENDİRİLMESİ” konulu Yüksek Lisans Tezi ile ilgili tez savunma sınavı, *Perşembe* günü *13.06.2019* saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin.....(başarılı/~~başarısız~~) olduğuna .....(oybirliği/~~oy çokluğu~~) ile karar verilmiştir.

*[Signature]*  
Üye

Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu Başkanı  
Prof. Dr. M. Asım YEDİYILDIZ  
Bursa Uludağ Üniversitesi

*[Signature]*  
Üye

Doç. Dr. Saadet MAYDAER  
Bursa Uludağ Üniversitesi

Üye *H. Oruç*

Doç. Dr. Hatice ORUÇ  
Ankara Üniversitesi

*Yedek* Üye

Dr. Öğr. Üyesi Nilüfer ATEŞ  
YOZGAT Üniversitesi

Tarih

*13.06.2019*



SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

## YÜKSEK LİSANS/DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ  
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 28/05/2019

Tez Başlığı / Konusu: 1844-1853 TARİHLİ MOSTAR ŞER'İYYE SİCİLİNİN TRANSKRİPSİYONU VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 139 sayfalık kısmına ilişkin, 28/05/2019 tarihinde şahsım tarafından ..... adlı intihal tespit programından (Turnitin)\* aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 0'tür.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar hariç/dahil
- 3- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

28/05/2019

Adı Soyadı: KENAN İBRİŞİMOVİÇ

Öğrenci No: 701522038

Anabilim Dalı: İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI

Programı: YÜKSEK LİSANS

Statüsü:  Y.Lisans  Doktora

Danışman  
Prof. Dr. M. Asım  
YEDİYILDIZ

## YEMİN METNİ

Doktora tezi olarak sunduğum “1844-1853 TARİHLİ MOSTAR ŞER’İYYE SİCİLİNİN TRANSKRİPSİYONU VE DEĞERLENDİRİLMESİ” başlıklı çalışmamın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntıların kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına Őerefim üzerine yemin ederim.

28/05/2019



**Adı Soyadı:** KENAN İBRİŞİMOVİÇ  
**Öğrenci No:** 701522038  
**Anabilim Dalı:** İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI  
**Programı:** YÜKSEK LİSANS  
**Statüsü:**  Y.Lisans  Doktora

## ÖZET

<b>Yazar Adı ve Soyadı</b>	<b>: Kenan İBRİŞİMOVIÇ</b>
<b>Üniversite</b>	<b>: Uludağ Üniversitesi</b>
<b>Enstitü</b>	<b>: Sosyal Bilimler Enstitüsü</b>
<b>Anabilim Dalı</b>	<b>: İslam Tarihi ve Sanatları</b>
<b>Bilim Dalı</b>	<b>: İslam Tarihi</b>
<b>Tezin Niteliği</b>	<b>: Yüksek Lisans</b>
<b>Sayfa Sayısı</b>	<b>: xi+176</b>
<b>Mezuniyet Tarihi</b>	<b>:</b>
<b>Tez Danışmanı</b>	<b>: Prof. Dr. M. Asım YEDİYILDIZ</b>

### **1844-1853 TARİHLİ MOSTAR ŞER'İYYE SİCİLİNİN TRANSKRİPSİYONU VE DEĞERLENDİRİLMESİ**

Osmanlı tarihi araştırmalarında Şer'iyye Sicilleri büyük önem taşımaktadır. Bu defterlerde yer alan belgeler, ait oldukları yerin ve dönemin ekonomik, hukuki ve sosyal yapılarının aydınlatılmasında vazgeçilemez vesikalardır. Mostar şehrine ait 1844-1853 tarihli sicil defterinin verilerinden hareketle bu şehrin ilgili dönemdeki sosyo-ekonomik tarihi incelenmeye çalışılmıştır. Ayrıca Mostar ve içinde bulunduğu Hersek coğrafyasının ana hatlarıyla tarihçesi ele alınmıştır. Hersek ve Mostar'ın Osmanlı öncesi tarihi, Türkiye'de yapılan akademik çalışmalarda ne yazık ki, yeterli ilgi görmemiştir. Bu sebeple kısa bir şekilde bu konuda da bilgi verme zarureti hissedilmiştir. Çalışmamızın asıl hedeflerinden 1844-1853 yıllarına ait Mostar şer'iyye sicilinin transkripsiyonu yapmaktır. Transkripsiyon metni tezin ikinci bölümünde sunulmuştur. Bir diğer hedefimiz de defterdeki verilerin dikkate alınarak, bu çerçevede Mostar'ın fiziki, idarî, sosyal, ekonomik durumu ve yapısını ortaya koymaktır. Sicilde yer alan belgeler dışında konuyla ilgili diğer kaynaklardan da önemli ölçüde yararlanılmıştır.

**Anahtar Kelimeler:** Osmanlı, Hersek, Mostar, Bosna

## ABSTRACT

<b>Name and Surname</b>	<b>: Kenan IBRISIMOVIC</b>
<b>University</b>	<b>: Uludag University</b>
<b>Institution</b>	<b>: Social Science Institution</b>
<b>Field</b>	<b>: History Of Islam And Islamic Arts</b>
<b>Branch</b>	<b>: History Of Islam</b>
<b>Degree Awarded</b>	<b>: Master</b>
<b>Page Number</b>	<b>: xi+176</b>
<b>Degree Date</b>	<b>:</b>
<b>Supervisor</b>	<b>: Prof. Dr. M. Asım YEDIYILDIZ</b>

### TRANSCRIPTION AND EVALUATION OF THE MOSTAR SHARİA COURT RECORDS DATED 1844-1853

The Sharia judge's law book records have great importance in the Ottoman Empire history researches. The documents contained in these judge's law books are indispensable for clarifying the economic, legal and social structures of the place they belong to. According to 1844-1853 dated data, from the register of judge's law book of the city of Mostar was tried to be examined the socio-economic history of the period on the city. Furthermore, a brief history of the geography of Mostar and Hersek and the political developments in the first half of the 19th century were discussed. The academic studies in Turkey about Herzegovina and Mostar's pre-Ottoman history, unfortunately, has not received enough attention. For this reason, it was necessary to give brief information about this issue. One of the main objectives of our study was to transcribe of the Mostar sharia judge's law book register of 1844-1853. This is presented in the second part of the thesis. In addition, in this context, considering the data in the Sharia judge's law book, Mostar's physical, administrative, social and economic situation and structure are emphasized. Apart from the documents in the registry of judge's law book other sources related to the subject were also benefited significantly.

**Keywords:** The Ottoman Empire, Herzegovina, Mostar, Bosnia

## İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI.....	ii
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU.....	iii
YEMİN METNİ .....	iv
ÖZET .....	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
KISALTMALAR .....	x
GİRİŞ.....	1
I. ÇALIŞMANIN KONUSU .....	1
II. ÇALIŞMANIN AMACI .....	2
III. ÇALIŞMANIN KAYNAKLARI .....	3

## BİRİNCİ BÖLÜM

### 19. YÜZYILA KADAR MOSTAR VE HERSEK'E KISA BİR BAKIŞ

I. BOSNA KRALLIĞI DÖNEMİNDE HERSEK .....	8
II. HERSEK'İN OSMANLI TARAFINDAN ALINMASI .....	11
III. OSMANLI DÖNEMİNDE HERSEK .....	15
A. RUMELİ EYALETİNE BAĞLI HERSEK SANCAĞI .....	16
B. BOSNA EYALETİNE BAĞLI HERSEK SANCAĞI .....	16
1. Bosna Eyaleti .....	16
2. Hersek Sancağı (1580-1833) .....	17
IV. GALİP ALİ PAŞA RİZVANBEGOVİÇ VE HERSEK MUTASARRIFLIĞI.....	19
A. GALİP ALİ PAŞA RİZVANBEGOVİÇ (STOÇEVİÇ) .....	19
1. Hüseyin Kaptan Gradaşçeviç Olayı ve Ali Paşa Rizvanbegoviç.....	20



2. Hersek Mutasarrıflığı.....	22
3. Ali Paşa Rizvanbegoviç'in Reform Tanzimat Karşıtlığı.....	24
4. 1849-51 Olayları.....	25
5. Ömer Lütfi Paşa'nın Görevlendirilmesi.....	26
6. Gâlip Ali Paşa Rizvanbegoviç'in Vefatı.....	29

## İKİNCİ BÖLÜM

### 56 NO'LU MOSTAR ŞER'İYYE SİCİL DEFTERİNİN ANALİZİ

I. 56 NO'LU MOSTAR SİCİL DEFTERİNİN TANITIMI.....	31
II. MOSTAR'IN FİZİKİ VE İDARİ YAPISI.....	32
A. FİZİKİ YAPISI.....	32
1. Mahalle ve Köyler.....	32
2. Dini Yapılar.....	34
a. Camiler.....	34
b. Tekkeler.....	36
c. Kiliseler.....	36
B. İDARİ YAPISI.....	36
III. SOSYAL YAPI.....	37
A. NÜFUS.....	37
B. AİLE (EVLİLİK).....	39
C. EĞİTİM.....	42
1. Müslüman Eğitim Kurumları.....	42
a. Mektepler.....	42
b. Medreseler.....	43
2. Sırp (Ortodoks) ve Katolik Okulları.....	45
D. VAKIFLAR.....	46
IV. EKONOMİK YAPI.....	47
V. SİCİLDE YER ALAN DİĞER BELGELER.....	48

## ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

### 56 NO'LU MOSTAR ŞER'İYYE SİCİL DEFTERİNİN TRANSKRİPSİYON METNİ

SONUÇ ..... 138

KAYNAKÇA..... 141

EKLER ..... 149

## KISALTMALAR

a.g.e	Adı geçen eser
a.yer	Aynı yer
a.g.m.	Adı geçen makale
bkz.	Bakınız
ev.	Çeviren
haz.	Hazırlayan
v.d.,	Ve diğerleri
vb.	Ve benzeri
y.y.	Yayın yeri yok
t.y.	Yayın tarihi yok
DİA	Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
İSAM	Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi
M.Ş.S.	Mostar Şer’iyye Sicili
s.	Sayfa
H.	Hicrî
Boş.	Boşnakça

## GİRİŞ

Bu araştırmada 1844-1853 tarihli Mostar Şer'iyeye Sicili'nin transkripsiyonu yapılarak kısa bir muhteva analizi sunulmuştur. Bahse konu Şer'iyeye sicilinin ihtiva ettiği belgeler 19. Yüzyıl Bosna tarihi açısından son derece aydınlatıcı bir mahiyet arz etmektedir. Bilhassa Osmanlı dönemi Mostar'ın aile ve demografik yapısıyla ilgili bol belgeye rastlanmaktadır.

Bosna Hersek'in önemli Őehirlerinden biri olan Mostar, bulunduğu coğrafî konum bakımından stratejik bir öneme sahip olup ait olduğu Hersek bölgesiyle birlikte ülkenin önemli yerleşim yerlerinden birisidir. Nitekim Mostar, 15. yüzyıldan itibaren günümüze kadar bölgenin ticari, ekonomik ve kültürel merkezi haline gelmiştir. Osmanlı'nın bölgeyi fethetmesiyle birlikte Mostar daha da önem kazanmış ve kısa sürede büyük bir gelişme kaydetmiştir. 19. Yüzyılda da Mostar'ın önemini belli bir ölçüde koruduğu görölmektedir. Bu çalışmada amaçladığımız Şey; 1844-1853 dönemini kısmen aydınlattığına inandığımız Mostar Şer'iyeye Sicili'ni transkribe etmek olmuştur. Çalışmamız üç ana eksene oturmaktadır. Mostar ve Hersek'in kısa tarihçesinden oluşan Birinci Bölüm'den sonra İkinci Bölüm'de incelediğimiz sicilinin tanıtımı ve kısa bir analizi yapılmıştır. Üçüncü Bölüm'de ise Latin harfleriyle söz konusu defterin transkripsiyonu verilmiştir.

### I. ÇALIŞMANIN KONUSU

1844-1853 tarihli Mostar Şer'iyeye Sicili'nin transkripsiyon ve kısa bir değerlendirmesinden ibaret olan bu çalışmanın analiz kısmında defterdeki veriler esas alınarak Şehrin fiziki, idari, sosyal ve ekonomik durumu hakkında belli bir bilgi sunulmuştur. Ayrıca alışmanın Birinci Bölümü'nde Mostar ve Hersek'in kısa bir tarihi verilmiştir.

Buna göre Hersek'in -eski adıyla Hum bölgesinin- tarihi çok eskilere dayanmaktadır. Çeşitli medeniyetlere ve dönemlere ev sahipliği yapan Hersek (Hum),

Ortaçağ döneminde parlamaya başlamış ve Bosna ile birleşerek Bosna krallığının oluşumuna önemli bir katkı yapmıştır. 19. Yüzyılda Osmanlı Hersek'i bir mutasarrıflık halini almıştır. Bu dönemde ise Galip Ali Paşa Rizvanbegoviç Hersek Mutasarrıfı olarak görev yapmıştır. Tanzimat karşıtı olarak bilinen Galip Ali Paşa, 1849-51 olaylarında parmağı olduğu ileri sürülmektedir.

## II. ÇALIŞMANIN AMACI

Son zamanlarda Bosna Hersek tarihi, Türk akademik dünyası dahi bazı Avrupalı tarihçiler nezdinde büyük ilgi görmektedir. Ancak bu çalışmalarda hâlâ değerlendirilemeyen bölge tarihine ait pek çok arşiv malzemesi ve şer'iyeye sicili bulunmaktadır. Bölgenin bilhassa sosyal tarihinin daha iyi aydınlatılabilmesi için sözkonusu arşiv ve sicillerin Türk araştırmacılarının yararlanacağı şekilde ortaya konulması gerekmektedir. İşte biz bu çalışmada yukarıda arzettiğimiz gibi 1844-1853 Mostar Şer'iyeye Sicili'nin transkripsiyon ve analizini yapmayı amaçladık.

Diğer yandan Bosna Hersek tarihi, maalesef büyük oranda ideolojik yaklaşımların kurbanı olmuştur. Nitekim bazı Sırp ve Hırvat tarihçiler, ne Boşnakların ırki varlığını, ne de Bosna'nın tarihini kabul etmemektedirler. Onları buna iten sebep kendi ideolojik saplantılarıdır. Hırvat etnik unsurları, Mostar'ın aslını değiştirmek için bu şehri kendilerine merkez edinmişlerdir. Osmanlı Devleti tarafından inşa edilen ve Hersek bölgesinin en büyük şehri haline gelen Mostar, tarihin hiçbir döneminde ne kültürel, ne siyasi, ne ekonomik ve ne de dinî bir anlamda Katolik kesimin dini merkezi olmamıştır. İslam Medeniyetinin tipik bir şehri olan Mostar'da, Avusturya-Macaristan ve Yugoslavya dönemlerinde, maalesef yoğun bir şekilde Katolik nüfus yerleştirilmeye çalışılmıştır. Tezin Birinci Bölümü'nde yok edilen cami, tekke ve medreselerin sayısı ve isimleri verilmiştir. Yıkılan ve yok edilen bu yapılar topluluğu ve sayısı açıkça İslam kültürüne yönelik saldırının boyutlarını ortaya koymaktadır. Kısaca bu defter sözkonusu önyargıların bir kısmının düzeltilmesinde son derece önemli bilgiler sağlamıştır.

### III. ÇALIŞMANIN KAYNAKLARI

Araştırmada kullanılan ana kaynak, İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM) kütüphanesinde 56 No'lu *Mostar Şer'iyye Sicili*'dir. Osmanlı Türkçesi ve Arapça olarak tutulan bu sicilin, Latin harflerle transkripsiyonu yapılarak, çalışmanın “**ÜÇÜNCÜ BÖLÜMÜNE**” konulmuştur.

Bosna Hersek'in Osmanlı öncesi tarihiyle ilgili Türkiye'de yeterince araştırma bulunmamaktadır. Bunun sebebi dil farkı olmalıdır. Biz Birinci Bölüm'de bu döneme ilişkin Boşnakça yazılmış monografilere dayalı olarak kısa bir bilgi sunduk. Sözkonusu kaynakların önemli bir bölümünü Bibliyografya'da gösterdik. Ancak burada önemli birkaçının eserin adının verilmesi uygun görülmüştür. Bunlardan birisi Enver İmamoviç'in arkeolojik kazılara dayalı olarak yaptığı “*Korijeni Bosne i Bosanstva*”(Bosna ve Boşnaklığın kökenleri), “*Porijeklo i Pripadnost Stanovništva Bosne i Hercegovine*” (Bosna Hersek Nüfusunun Kökeni ve Aitliği) adındaki eserlerdir. Bu konuda yazılmış diğer bir önemli eserin yazarı ise Hırvat uyruklu Marko Vego'dur. Eserinin adı “*Povijest Humske Zemlje*” (Hum Topraklarının Tarihi)'dir. Nihayet Mustafa İmamovic'in “*Historija Bosnjaka*” (Boşnakların Tarihi) adlı eseri ile Safet Beg Başağiç'e ait olan “*Kratka Uputa u Proslost Bosne i Hercegovine Od 1463-1850*” (Bosna Hersek'in Geçmişine Kısa Bir Bakış) adlı eseri burada zikredilmelidir. 1900 yılında kaleme alınan bu eser, arşiv malzemelerinden hareketle yazılmıştır. Çalışmamızda başvurduğumuz bir diğer araştırma da Hazim Sabanovic'in “*Bosanski Pasaluk*” (Bosna Paşalığı) adlı eseridir. Bosna'nın Osmanlı dönemindeki idari yapısını anlatılmaktadır. Çalışmamızda Mostar'lı bir yazar olan ve çalışmalarını Mostar ve Hersek üzerine yoğunlaştıran Hivzija Hasandedic'in “*Spomenici Kulture Turskog Doba u Mostaru*” ( Mostar'da Türk Devrinin Kültür Eserleri) adlı eserine de göndermede bulunulmuştur.

Türkçe kaleme alınmış Ahmet Cevat Eren'nin “*II. Mahmud Zamanında Bosna Hersek*” adlı eseri ile Zafer Gölen'in yazdığı “*Tanzimat Dönemi Bosna İsyamları*” ve “*Tanzimat Döneminde Bosna Hersek*” adlı kitapları, konumuz bakımından diğer önemli çalışmalardır. Tanzimat'a yönelik Bosna'daki direniş ve ayaklanmaları inceleyen bu çalışmalardan da istifade edilmiştir.

## BİRİNCİ BÖLÜM

### 19. YÜZYILA KADAR MOSTAR VE HERSEK'E KISA BİR BAKIŞ

Kökenini Taş Devri'ne kadar götürebildiğimiz Hersek'in her tarihi dönemde önemli gelişmelerin kaydedildiği, yapılan araştırmalar tarafından ortaya konulmuştur. Burada Mostar ve Hersek'in gerek Osmanlı öncesi gerekse 19. Yüzyıla kadar gelişen Osmanlı dönemi ile ilgili gelişmeler üzerinde uzun uzadıya durulmayacaktır. Ancak kısaca ana hatlarıyla bazı gelişmelere temas ettikten sonra çalışmamızın esasını teşkil eden 1844-1853 Tarihli Mostar Şer'iyye Sicili'nin analizine geçilecektir.

“Mostar” kelimesi köken itibariyle Boşnakça “most” kelimesinden gelmektedir. Bu kelime “köprü” anlamına gelmekte olup burada yaşayan insanlara da “Mostari” denilirdi. Dolayısıyla Mostar kelimesi, “köprülüler şehri” manasını ihtiva etmektedir.<sup>1</sup> Mostar şehri, gerek Osmanlı Devleti döneminde gerekse günümüzde kültürel, eğitimsel, ekonomik ve siyasal açıdan Hersek bölgesinin merkezi konumundadır. Bu şehir, Hum ve Velez Dağları arasındaki ovada kurulmuştur. Buranın gelişmesi, Osmanlı'nın Hersek'i 15. yüzyılın sonlarına doğru fethetmesiyle başlamıştır.

Mostar'ın içinde bulunduğu Hersek bölgesi, eski tabiriyle “Hum toprakları”, 10. yüzyılın başlarında bazı düklerin (prenslerin) özel yönetimi altındaydı. Mostar, Osmanlı tarafından fethedilene kadar küçük bir kasaba olarak kalmıştır ve bölgedeki diğer şehirlere nispeten daha sonra kurulmuştur.<sup>2</sup>

Eskiden “Hum toprakları” diye tabir edilen Hersek bölgesiyle alakalı genel bir bilgi verecek olursak öncelikle “Hersek” kavramının ilk defa nerede ve hangi anlamda kullanıldığına bakmamız gerekir. “Hersek” adı ilk defa Üsküp komutanı Esat Aliya'nın 1 Şubat 1454 tarihli bir mektubunda geçmektedir. “Hersek” kelimesinin orijinali, “dük” veya

---

<sup>1</sup> Muhammed Aruçi, “Mostar”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), 2005, C. 30, s. 295.

<sup>2</sup> Vjekoslav Klaić, *Povijest Bosne*, Zagreb: 1882, s. 23.

“komutan” anlamını taşıyan Almanca “Herzog”dur. Boşnakçaya “Herceg” olarak geçmiş, dolayısıyla dükün hükmettiği ve sahip olduğu topraklara da “Hercegovina” denilmiştir. Ortaçağ Bosna’sında bu unvana sahip olan üç kişiden biri de Stjepan Vukčić Kosača’dır.<sup>3</sup>

Günümüzde Hersek, Bosna Hersek Cumhuriyeti’nin güneybatısı ve güneydoğusunun büyük bir kısmını içine almaktadır. Hersek bölgesinin toplam yüz ölçümü 11.419 km<sup>2</sup>’dir, bu da Bosna Hersek topraklarının %22,3’ünü oluşturmaktadır.

Beşerî hayatın Bosna Hersek topraklarında bundan 100.000 yıl önce yani Eski Taş Devri’nde (Paleolitik) başlamış olduğunu söylemek mümkündür.<sup>4</sup> Neolitik dönemde de en eski yerleşim yerleri arasında olan Bosna Hersek’in Tuzla, Kakanj, Ljubuški ve Mostar şehirleri genellikle nehirlerle yakın yerlerde kurulmuştur.<sup>5</sup> M.Ö. II. bin yılın başlarında “Hint-Avrupa”ya yapılan büyük kavimler göçü bu zamanda gerçekleşmiştir. Bu göç dalgasından Balkan yarımadası ciddi olarak etkilenmiştir. Söz konusu göçmenlerden Bosna Hersek ve Arnavutluk topraklarına ilk kez “İlirler” gelmiş ve Balkan yarımadasının batısında hemen bütün bölgelere yayılmışlardır. Ancak en güçlü devleti Bosna’nın güneyindeki Hersek topraklarının bir kısmıyla Hırvatistan’ın batı kısmını (Adriyatik denizinin sahil boyu) ve Arnavutluğu içine alan bölgede kurmuşlardır.<sup>6</sup>

Maden devrinde İlirler’in Hersek’i merkez olarak seçtikleri anlaşılıyor; zira bu topraklar demir madeni bakımından oldukça zengin olup savaşlarda kullandıkları silahları yapmak için bu madene ihtiyaçları vardı. İlirler’in bir kabilesi olan “Daors” Hersek bölgesine ait Stolac şehrinde yaşıyordu. Daorsluların Eski Yunanistan’la sıkı bağları vardı. İlirler, Yunanların etkisiyle kendi parasını bastıran ilk kabileydi. Ev mimarileri Yunanlarınkine benziyordu. Bosna Hersek’te halkın iyi koşullarda yaşadığı görülmektedir.<sup>7</sup>

---

<sup>3</sup> Safet Beg Bašagić, *Kratka Uputa u Prošlost Bosne i Hercegovine od 1463 do 1850 godine*, Sarajevo: 1900, s. 7.

<sup>4</sup> Geniş bilgi için bkz.; Djuro Basler, “Paleolitsko Prebivalište Badanj kod Stoca”, *Sarajevo, Glasnik Zemaljskog muzeja(GZM)*, n.s. XXIX (1974), s. 5-18.

<sup>5</sup> Enver Imamović v.d., *Bosna i Hercegovina Od Najstarijih Vremena Do Kraja Drugog Svjetskog Rata*, Sarajevo: 1997, s. 13-15; Alojz Benac, *Studije o Kamenom i Bakarnom Dobu U Sjevero-zapadnom Balkanu*, Sarajevo: Veselin Masleša, 1964.

<sup>6</sup> Aleksandar Stipčević, *İliri*, Zagreb: 1974, s. 36-41.

<sup>7</sup> Enver Imamović, *Korijeni Bosne i Bosanstva*, Sarajevo:1995, s. 18-22; Orta Balkan mesken tutan İlirlerin diğer kabileleri hakkında geniş bilgi için bkz.: Fanula Papazoglu, *Srednjobalkanska Plemena u Predrimsko Doba*, Sarajevo: y.y., 1969.



Romalılar 150 sene boyunca buradaki kabileleri kendi boyunduruğu altına almak için savaşmış ve en sonunda da bunu başarmışlardır. Roma İmparatorluğu kabilelerin rahat durması ve onlar üzerinde kolayca hüküm sürebilmesi için bu toprakları Dalmaçya ve Panoniya olmak üzere ikiye bölmüştür. Günümüz Bosna Hersek toprakları çoğunlukla Dalmaçya bölgesine dâhil olmuştur.<sup>8</sup>

Antik Çağ'ın sona ermesiyle Bosna Hersek için yeni bir dönem başlayacaktır. Fakat ne yazık ki o zamana kadar inşa edilen her bir şehir yerle yeksan olmuştur. Bunun özellikle 6. asrın sonunda ve 7. asrın başında meydana gelen kavimler göçü zamanında yaşandığı sanılmaktadır. Bosna Hersek topraklarının yağmalanmasında en çok pay alan topluluklar Avarlar, Slavlar, Vizigotlar ve Ostrogotlar olmuştur. Bu topluluklar bölgenin o zamana kadar ki demografik yapısını tamamen değiştirmişlerdir. Bosna Hersek bunca kötü şartlar altında Orta Çağa girmiştir.<sup>9</sup>

Bu çağda Romalıların ve Antik Çağ'ın kazandırdıkları Doğu Gotların elinde yok olmuştur. 490-535 yılları arasında hüküm süren Doğu Roma (Bizans) İmparatorluğu burayı kısa süreliğine eline geçirmiş, fakat daha sonra Avarlar, Hunlar ve Slavlara kaptırmıştır.<sup>10</sup> Avarların ve özellikle Slavların bölgeye yerleşmesi yaklaşık birkaç yüzyıl içinde gerçekleşmiştir. Diğer yandan bir güç olarak ortaya çıkan Fransa Krallığı da bu topraklara gözünü dikmiştir. Bizans imparatorluğu ise bölgedeki hâkimiyetini korumak istemişse de Perslerle savaş içinde olması nedeniyle pek bir başarı gösterememiştir.<sup>11</sup>

Bizans İmparatoru VII. Konstantin (905-959) "De Administrando İmperio" adlı eserinde ilk defa Hum topraklarını (Hersek) zikretmektedir. Onun verdiği bilgilere göre, Hum toprakları eski Hırvatistan Krallığına bağlı bir derebeyi tarafından yönetilmekteydi ve ilk derebey de Mihaylo Vişeviç'tir (910-930).<sup>12</sup> Kimi yazarlara göre Hum toprakları o günkü Hırvatistan Krallığıyla sadece sınır komşusuydu ve Bizans İmparatorluğuna karşı Bulgar kralıyla ittifak içindeydi. Hersek halkı, Bulgarlar ve Bizans İmparatorluğu arasında

---

<sup>8</sup> İvo Bojanovski, *Bosna i Hercegovina u Antičko Doba*, Sarajevo: 1988, s. 38-44

<sup>9</sup> Enver Imamović, *Porijeklo i Pripadnost Stanovništva Bosne i Hercegovine*, Sarajevo: 1998, s. 10-12.

<sup>10</sup> Enver Imamović v.d., *Bosna i Hercegovina Od Najstarijih Vremena Do Kraja Drugog Svjetskog rata*, s. 38.

<sup>11</sup> Vego, *Povijest Humske Zemlje*, Samobor: Tiskara Dragutin Spuller, 1937, s. 35-36.

<sup>12</sup> Krunoslav Draganović v.d., *Povijest Bosne i Hercegovine Od Najstarijih Vremena Do Godine 1463.*, Sarajevo: Hrvatsko Kulturno Društvo Napredak, 1998, s. 93.

yapılan savaşta Bulgar kralına yardım etmiş, daha sonra kral ölünce Bizans İmparatorluğundan yana taraf tutmuştur.<sup>13</sup>

Hum toprakları 1130'lu yıllarda el değiştirmiştir. Batı Hırvatistan, bir süre sonra tekrar Bizans'ın hâkimiyeti altına girmiştir. Bu aynı zamanda Bizans İmparatorluğunun bu topraklarda son hâkimiyeti olmuştur (1180).<sup>14</sup> Bundan sonra doğu sınırında bulunan Raška Krallığının (Sırlar) prensleri hüküm sürmeye başlamıştır. İlgi çeken bir husus Hum topraklarının Raška Krallığına dâhil olmadığıdır. Burası ayrı bir bölge olarak Nemanjic hanedanı tarafından yönetilmiştir. Yine 1167 yılında aynı hanedandan Miroslav isminde bir şahıs burada hâkimiyet kurmuştur. Onun zamanında Dubrovnik Krallığıyla bir barış muahedesi imzalanmış, bu sayede Hum ve Bosna'nın rahatça ticaret yapabilmesi hedeflenmiştir (1186). Sözü ettiğimiz Miroslav adlı prens, bu yıllarda hızlı bir şekilde yayılan Bogomolizm (tek tanrı inancı) taraftarı olarak, bu inancı reddeden Papa ve Kilise'ye karşı inanılmaz mücadeleler vererek Hum topraklarındaki Katolikliğin itibarını zedelemiştir.<sup>15</sup> Bazı kaynaklarda ise Miroslav'ın sadık bir Katolik olarak yaşadığı ifade edilmiştir.<sup>16</sup>

1198 yılında Andriya adında bir Hırvat dükü, Hum topraklarının yöneticisi olarak karşımıza çıkmaktadır. 1203 yılına kadar hüküm sürmüştür.<sup>17</sup> Petar adında birisi Hum topraklarının bir sonraki hükümdarı olmuştur. Kendisi çok cevval ve asil olarak nam salmıştır. Hatta Split (Hırvatistan) şehrinin halkı 1222-1226 yılları arasında bu zatı, Bogomil inancına sahip olmasına rağmen dük olarak seçmiştir. Hum topraklarını da üç sene buradan o yönetmiştir. 13. yüzyılın sonları Hum (Hersek) için sakin geçmiştir. Zira bu yüzyılda batıdan sürekli tehdit eden ve saldıran Hırvatlar, kendi taht kavgalarıyla meşgul olmuşlardır.<sup>18</sup>

Hırvatistan'ın genişletebileceği tek yön doğu istikametydi ve buradaki asilzadeler Bosna'ya saldırmak için bahaneler arıyordu. Sonunda Bogomolizmin hızla yayılması bu fırsatı sağladı. Ayrıca Macar kralı ülkesinde kargaşa çıkaran asilzadelerle mücadele

---

<sup>13</sup> Milan Prelog, *Povijest Bosne Od Najstarijih Vremena Do Propasti Kraljevstva*, Sarajevo: Naklada J. Studničke i Druga, t.y., s. 11.

<sup>14</sup> Dominik Mandić, *Bosna i Hercegovina, Svezak I., Rim: Zajednica Izdanja Ranjeni Labud (ZİRAL)*, 1978, s. 348.

<sup>15</sup> Prelog, *Povijest Bosne Od Najstarijih Vremena Do Propasti Kraljevstva*, s. 16-18.

<sup>16</sup> Draganović v.d., a.g.e., s. 194.

<sup>17</sup> Vego, *Povijest Humske Zemlje*, s. 87.

<sup>18</sup> Vego, *Povijest Humske Zemlje*, s. 92-95.

halindeydi. Bosna Banı baskılardan kurtulmak için, bu asilzadelere karşı Macar kralına yardım ederek müthiş bir siyaset izledi. Bu sayede Bosna Banı Stjepan II. Kotromanic, Hum topraklarını (Hersek) Sırp hanedanından rahatça almıştır. Dört yıl içinde Bosna sınırları, Sava Nehri'nden Adriyatik Denizi'ne kadar genişlemiştir.<sup>19</sup>

Hum topraklarının alınması tartışmalara yol açmıştır. Dubrovnik Krallığı ile yapılan bir antlaşma 1324 yılında Bosna Banı'nı Hum topraklarının sahibi göstermektedir. Kimi araştırmacılar Hum'un 1322, kimisi de 1324 yılını vermektedir. Zira o yıl içinde Macar Kralı ve Bosna Banı Hırvatistan'daki asilzadeleri mağlup etmişti. Hırvat yazarlarına göre Hum toprakları (Hersek), Bosna için o mücadelenin meyvesi olmuştur.<sup>20</sup> Trogir'liler (bugünkü Hırvatistan) Bosna Banı'na yönelik 1326 yılına ait bir mektupta "Bosna, Usora, Sol ve Hum topraklarının Özgür Beyi" diye hitap etmektedirler.<sup>21</sup>

Kesin olan şudur ki, bu tarihten sonra Hum (Hersek) Bosna ile bütünleşmiştir ve Bosna'dan ayrı düşünülemez bir hale gelmiştir. Hersek adını alması, buraları yöneten derebeyi Stjepan Vukčić Kosača'nın 1448 yılında "Herzog" (Boş. "Herceg") unvanını kazanmasıyla birlikte olmuştur. Daha önce de ifade edildiği gibi "Herzog" Almanca kökenli bir kelime olup dük veya komutan anlamındadır. O günden sonra Hum artık Hersek (Hercegovina – Herceg'in toprakları) olmuştur.<sup>22</sup>

## I. BOSNA KRALLIĞI DÖNEMİNDE HERSEK

Sırp kralı Hersek'i geri almaya çalıştıysa da başarılı olamamıştır. Hersek'in doğu sınırının Sırlara yakın olması onların rahat bir şekilde içeri sızmalarına imkân sağlıyordu. 1350 yılında saldırıya geçen Sırlar Hersek'i fırsat bilerek başkent Bobovac'ın kapısına dayandılar.<sup>23</sup> Sırp kralı başarılı olamadığı gibi Bosna Banına topraklarının bir kısmını da kaptırmıştır. Bosna'nın Sırp topraklarının büyük bir kısmını tamamen alması, ilk Bosna Kralı olan Tvrtko I. Kotromanić'in sayesinde olacaktır.<sup>24</sup>

---

<sup>19</sup> Mustafa Imamović, *Historija Bošnjaka*, Sarajevo: 1996, s. 50-51; Bkz. Ek 1.

<sup>20</sup> Vego, *Povijest Humske Zemlje*, s. 96.

<sup>21</sup> Marko Vego, *Postanak Srednjovjekovne Bosanske Države*, Sarajevo: Svjetlost, 1982, s. 34.

<sup>22</sup> Mandić, *Bosna i Hercegovina I.*, s.133.

<sup>23</sup> Mustafa Imamović, a.g.e., s. 52.

<sup>24</sup> Draganović, a.g.e., s. 280-281.

Tvrtko I. Kotromanić Bosna, Dalmaçya ve Raşka Sırp devletinin kralı olarak tahta oturunca etrafında Hersek mıntıkasının Beyi Vlatko ve Hrana Vukoviç, Radin Yablanoviç ve oğlu Pavao Radinoviç, Vukac Hrvatiniç ve oğlu Hrvoje Vukçiç gibi güçlü derebeyleri toplayarak Bosna Krallığını kurmuştur.<sup>25</sup> Hatta bu beylerden olan Vlatko Vukovic'i Bosna ordusunun da yer aldığı 1387-1389 Kosova Savaşlarına komutan olarak gönderdi. Kendi krallığını sınırlarının dışında korumak için bu savaşa katıldı.<sup>26</sup> Bilindiği üzere Murat Hüdavendigâr bu savaşta şehit oldu.

Tvrtko döneminde Hersek'in derebeyi Vlatko Vuković'tir. Kendisi çok cevval bir komutandır. 1386 yılında Neretva Ovası'nda, 1388 yılında Bileça'da, daha sonra 1389 yılında Kosova Ovası'nda komutanlık yapan Vlatko Vuković, Hersek'in derebeyi olarak ilk hükümdâridir.<sup>27</sup>

Vlatko Vuković'in erkek çocuğu olmadığı için yerine yeğeni Sandalj Hraniç Kosaça geçti (1392-1435) ve ülkedeki mücadeleye iştirak ederek Hersek topraklarını genişletmeye çalıştı. Hersek'in batı sınırlarını denize, doğu sınırlarını da Drina Nehri'nin ötesine kadar genişletti.<sup>28</sup> Osmanlı ile dostane ilişkiler geliştiren Sandalj, Bogomil olduğundan kral, papa ve Macarların rakibi konumundaydı ve doğal olarak müttefik olarak Osmanlıyı seçmiştir.<sup>29</sup> Osmanlı hâkimiyetini kabul eden ilk bey kendisi olmuştur.<sup>30</sup> Gerçekten bu hükümdarın namı çok büyüktü ve hatta kimilerine göre kraldan bile üstündü. Kendisini kral olarak ilan edecekti, fakat mevcut kralın katilleri onu yakalayarak öldürttü.<sup>31</sup> Erkek çocuğu olmadığı için yerine yeğeni Hersek' ismini veren Stjepan Vukčić Kosaça geldi (1435-1466).<sup>32</sup>

Stjepan Vukčić Kosaça 1405 yılında doğmuştur. 1435 yılında Hersek'te amcasının yerine yöneticisi oldu. Aynı zamanda kendisi Bosna Krallığı'nın büyük komutanı olarak ün yaptı.<sup>33</sup> Hersek'e adını vererek Almanca "*Herzog*", (Boş. "*Herceg*")

---

<sup>25</sup> Prelog, *Povijest Bosne Od Najstarijih Vremena Do Propasti Kraljevstva*, s. 36; Bkz. Ek 2.

<sup>26</sup> Klaić, a.g.e., s. 184.

<sup>27</sup> Mandić, *Bosna i Hercegovina I.*, s.132.

<sup>28</sup> Klaić, a.g.e., s. 213.

<sup>29</sup> Hazim Šabanović, "Pitanje Turske Vlasti U Bosni Do Pohoda Mehmeda II 1463 g.", *Sarajevo, Godišnjak Istorijskog Društva Bosne i Hercegovine*, (1955), s. 4.

<sup>30</sup> Bogo Grafenauer, Dušan Perović, Jaroslav Šidak, *Historija Naroda Jugoslavije*, Zagreb: Školska Knjiga, 1953, s. 601.

<sup>31</sup> Muvekkit, *Povijest Bosne I*, çev. Abdullah Polimac, Sarajevo: El-Kalem, 1998, s.42.

<sup>32</sup> Vladimir Ćorović, *Historija Bosne*, Beograd: 1940, s. 480.

<sup>33</sup> Sima Cirković, *Herceg Stjepan Vukčić Kosaça i Njegovo Doba*, Beograd: 1964, s. 9.

unvanını aldı (1448).<sup>34</sup> Müvekkit'e göre de bu unvan kendisine Avusturya İmparatoru tarafından Hristiyanlara iyi davrandığı için ödül olarak 1444-45'te verildi.<sup>35</sup> Hırvat tarihçilerinden bazısına göre, bu unvanı kendisi almıştır. Bunun nedeni ise o zaman ki kral Tomaş ile bozuşarak – ki o dönemlerde mezhep kavgası (Bogomil-Katolik) devam ediyordu- bağımsızlık yoluna girmesiydi.<sup>36</sup>

Stjepan Vukčić Kosača selefi gibi Osmanlı uç beyleriyle dostane ilişkiler içindeydi. Zira Osmanlı devleti, Balkanlarda en çok sözü geçen devlet haline gelmişti. Hatta Dubrovnik Krallığıyla savaşı (1451-1454), kendi kralına isyanı Osmanlı'nın desteğiyle olmuştu.<sup>37</sup> Safet Beg Başağiç'e göre, mezhep kavgası ile sarsılan Bosna Krallığı, Papa ve Macaristan'dan yardım alarak Bogomillere karşı amansız bir savaşa girdi ve kısa bir süre içinde de 40.000'den fazla insan yurdundan edildi.<sup>38</sup> Kralın ve Papanın zulmünden kaçan Boşnaklar, civardaki diğer beyliklere, Hersek'e ve Bogomilizm'in en büyük savunucusu Stjepan Vukčić Kosača'ya sığındılar.<sup>39</sup>

Bu güçlü komutan Hersek topraklarını üç katına çıkarmayı başardı. Kendisi ilk olarak Blagay Kalesi, ardından Novi (Yeni) Kalesi'ni merkez olarak seçti. Burası daha sonraki dönemlerde Herceg Novi şehri oldu. Herceg Novi günümüzde Karadağ sınırları içerisindedir. 1440-41 yılında Mostar kalesi, Stjepan Vukčić Kosača tarafından görevlendirilen kral Stjepan Tomaş'ın kardeşi Radivoje tarafından inşa edildi.<sup>40</sup> Krallık sıkıntılar içindeyken Stjepan Vukčić sınırlarını genişletip kaleler inşa ettiriyordu. Bosna, Hırvatistan ve Karadağ topraklarının bir kısmı Hersek topraklarına katılmıştı.<sup>41</sup>

Stjepan Vukčić Kosača toplam üç kere evlendi ve ilk karısı Jelena'dan ikisi erkek olmak üzere dört çocuğu oldu: Oğulları Vladislav ve Vlatko, kızları Katarina ve Mara. Stjepan Kosača bu karısını 1452 yılında boşamış ardından prenses Barbara ve prenses Cecilia olmak üzere iki kere daha evlenmiştir.<sup>42</sup> İkinci karısından ise Stjepan adında bir

---

<sup>34</sup> Mandić, *Bosna i Hercegovina I.*, s. 134.

<sup>35</sup> Muvekkit, *Povijest Bosne I.*, s. 45.

<sup>36</sup> Ćorović, a.g.e., s. 483.

<sup>37</sup> Grafenauer, Perović, Šidak, a.g.e., s. 602.

<sup>38</sup> Başağiç, *Kratka Uputa u Prošlost Bosne i Hercegovine Od 1463-1850*, s. 11.

<sup>39</sup> Mehmedalija Bojić, *Historija Bosne i Bošnjaka: VII-XX Vijek, y.y.* Sahinpašić, 2001, s.32.

<sup>40</sup> Muvekkit, *Povijest Bosne I.*, s. 45.

<sup>41</sup> Mandić, *Bosna i Hercegovina I.*, s. 142.

<sup>42</sup> Ćirković, a.g.e., s.122.

ođlu olmuştur. Karısı 1459 yılında bu doğumdan kısa bir süre sonra hayatını kaybetti.<sup>43</sup> Bu ođlu daha sonra Osmanlı sarayına girerek Müslüman oldu ve toplam beř kere sadaret vazifesiyle Hersekzâde Ahmed Pařa olarak karşımıza çıkmıştır.<sup>44</sup> Stjepan Vukćić Kosaća 22 Mayıs 1466 tarihinde hayata gözlerini yummuştur.<sup>45</sup>

İfade edildiđi üzere, Mostar'ın ilk banisi Stjepan Vukćić Kosaća'dır. Krallık döneminde Neretva Nehri'nin iki yakasında da bulunan küçük kalelerden ibaret olmuřtur. Kaynaklar, 1452 yılında yapılan ve iki yakayı birbirine bađlayan zincirlere asılmıř bir ahřap köprüden bahsetmektedir. Mostar, ismini bu köprüden almaktadır, řöyle ki, Neretva Nehri'nin sađ tarafında bulunan ve "köprü" anlamını tařıyan ve "Most" olarak gećen küçük bir kale bulunuyordu. Bu kalenin içinde de köprüden gećen insanlardan ücret alan "köprülüler" (Mostari) anlamında görevliler bulunup vazifeleri geređi bu ismi almıřlardır. Günümüze de Mostar řeklinde ulařmıřtır.<sup>46</sup>

## II. HERSEK'İN OSMANLI TARAFINDAN ALINMASI

Konunun daha net anlaşılabilmesi açısından Bosna'nın fethi hakkında kısaca bilgi verilmesi uygun olacaktır. Osmanlı'ya karşı net bir tavır takınma derdinde olan son Bosna kralı 50.000 dukulık vergisini ödememeye karar vermiştir. Gönderilmiş olan vergi memurunu dahi hapsetmiştir.<sup>47</sup> 1463 yılının baharında Fatih Sultan Mehmed ordusunu Edirne'de konuşlandırıp Osmanlı Devleti'nin uç bölgesini teşkil edecek Bosna'yı zapta karar vermiştir. Ordusunun bir kısmını Mahmut Paşa'nın komutasına vererek Bosna krallığının başkenti konumunda olan "Bobovac" Kalesi'ni alması için göndermiştir. Fatih Sultan Mehmed ise Bosna krallığına ait askerlerin şabac Kalesi'ne saldırdıklarını duyunca ordusunun bir kısmıyla oraya hareket etmiştir. Dolayısıyla Osmanlı ordusu Bosna'ya iki ayrı yerden giriş yapmıştır.<sup>48</sup>

---

<sup>43</sup> Safvet Beg Bařagić, *Znameniti Hrvati, Bosnjaci i Hercegovci u Turskoj Carevini*, Zagreb: Izvandedno İzdanje Matice Hrvatske, 1931, s. 6.

<sup>44</sup> İsmail Hâmi Danişmend, *Osmanlı Devlet Erkânı: Sadr-ı-A'zamlar (Vezir-i-A'zamlar), şeyh-ül-İslamlar, Kapdan-ı-Deryalar, Baş-Defterdarlar, Reis-ül-Küttablar*, İstanbul: Türkiye Yayınevi, 1971, s. 11-15.

<sup>45</sup> Jusuf Mulić, *Hercegovina I*, Sarajevo: 2004, s. 27-28.

<sup>46</sup> Pavao Anđelić, "Srednjovjekovna řupa Većeike-Većerić i Postanak Mostara", *Sarajevo, Glasnik Zemaljskog Muzeja*, (1974), s. 278.

<sup>47</sup> İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Büyük Osmanlı Tarihi, C. 2*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1988, s. 81.

<sup>48</sup> Bařagić, *Kratka Uputa u Prořlost Bosne i Hercegovine od 1463 – 1850*, s. 15-16.

Bobovac, Bosna krallığının en müstahkem kalelerinden biri olmuştur. Fakat kral bu kalenin maruz kaldığı tehditlerden ötürü Bosna'nın içlerinde yer alan Yayce (Jajce) Kalesi'ne çekilmiştir. Kimi kaynaklara göre Mahmut Paşa üç gün boyunca kaleyi muhasara etmiş,<sup>49</sup> fakat alamayınca Saray Ovası'na (Saraybosna) yakın Visoko şehrine kadar gitmiş ve orada Fatih Sultan Mehmed ile karşılaşmıştır. Fatih Sultan Mehmed de bizzat Mahmut Paşayı alarak tekrar Bobovac Kalesi'ne gidip orayı fethetmiştir. Bobovac Kalesi'nin düştüğünü öğrenen kral Yayce'den Klyuç Kalesi'ne giderek güvenliğini sağlamaya çalışmıştır. Yayce Kalesi de düşünce Fatih Sultan Mehmed burada yerleşerek Mahmut Paşayı kralı yakalaması için Klyuç (Kljuc) Kalesi'ne göndermiştir. Kral muhafızları bir süre dayandıktan sonra kale alınmış ve kral, Mahmut Paşa'nın vermiş olduğu teminat üzere amcası ve üç oğluyla beraber teslim olmuştur.<sup>50</sup> Yerel kaynaklara göre kralla beraber amcası ve bir önceki kralın yani kendi babasının ikinci karısından olan çocukları Sigismund ve Katarina da yakalanmıştır. Daha sonra bu iki çocuk İslam dinini kabul etmişlerdir.<sup>51</sup>

Mahmut Paşa'nın kralın yaşayacağına dair verdiği teminat Fatih Sultan Mehmed Hanı kızdırarak yanındaki şeyhülislamdan kralı idam etmesi için fetva istemiştir. Ali Bistâmî (Musannifek) adındaki şeyhülislam fetvayı vererek bizzat cellatlık görevini üstlenmiştir.<sup>52</sup> Bu şekilde Bosna tarihinde önemli bir yere sahip olan Kotromaniç hanedanı son bulmuştur.

Sultan, Yayce şehrindeki halka dokunmayacağına dair söz vererek onların özgür bir şekilde yaşamalarına müsaade etmiştir. Akabinde Bosna topraklarındaki yetmiş yakın kale muhafızı şehirlerin anahtarlarını Osmanlı padişahına teslim etmiştir. Önemli mevkilerdeki kalelere de Osmanlı muhafızları yerleştirilmiştir.<sup>53</sup> Bu şekilde Osmanlı topraklarına ilhak edilen Bosna'dan sonra geriye Hersek bölgesi kalmıştır.

---

<sup>49</sup> Mehmed Hemdemi Çelebi Solakzâde, *Solakzade Tarihi*, İstanbul: Maarif Nezâret-i Celilesi (Mahmud Bey Matbaası), H. 1297/1880, s. 226.

<sup>50</sup> Muvekkit, *Povijest Bosne I*, s. 58-59.

<sup>51</sup> Draganović v.d., *Povijest Bosne i Hercegovine od Najstarijih Vremena do Godine 1463.*, s. 576.

<sup>52</sup> Bašagić, *Kratka Uputa u Prošlost Bosne i Hercegovine od 1463 – 1850*, s. 17.

<sup>53</sup> Draganović v.d., a.g.e., s. 572.; Söz konusu şehirlerin sayısı hakkında çeşitli görüşler mevcuttur. Kimileri bu sayının 117 kimileri de 300 olduğunu savunmaktadırlar. Bu konuda daha geniş bilgi için bkz.; Husref Redžić, *Srednjojvekovni Gradovi u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo: Sarajevo Publishing, 2009.; Marko Vego, *Naselja Srednjojvekovne Bosanske Države*, Sarajevo: Svjetlost, 1957.; Desanka Kovačević-Kojić, *Gradska Naselja Srednjojvekovne Bosanske Države*, Sarajevo: 1978.

Kralın idamından ve teslim edilen onca şehirden sonra, sıra Hersek bölgesinin sahibine, Stjepan Vukčić Kosača'ya gelmiştir. Bizzat Mahmut Paşa Hersek'in alınması için görevlendirilmiştir. Mahmut Paşa Blagay'a kadar inmeyi başarmıştır, fakat yaşlı kurt Stjepan Kosača müstahkem kaleler sayesinde karşılık vererek, Fatih Sultan Mehmed Hanla anlaşma sağladıktan sonra üst Hersek'i bir de oğlunu (Müslüman olup Hersekzâde Ahmed Paşa ismini alan zat) saraya rehin olarak göndermiştir. Bu şekilde Hersek bölgesinin üst kısmı Osmanlılara, alt kısmı da Stjepan Kosača ve oğullarına kalmıştır.<sup>54</sup>

Fatih Sultan Mehmed Hersek'in tamamını almak niyetindeydi ve Stjepan Vukčić de bunun farkındaydı. Özellikle oğlu Vladislav Osmanlı'ya karşılık verebilmek için Dubrovnik'ten bir bölük asker almıştır. Hatta Vladislav, Macar kralı Matiya Korvin'in Yayçe'yi Osmanlı'nın elinden alırken (1464) göstermiş olduğu kahramanlığıyla ünlenmiştir.<sup>55</sup> Bundan dolayı Osmanlı Devleti, Bosna Hersek topraklarının tamamına ancak 1528 yılında sahip olabilmıştır. Osmanlı'nın Hersek bölgesine yerleşmesi tam olarak 1463 yılından 1482 yılına kadar sürmüştür. İncelediğimiz kaynakların hepsinde bu konuda kesin görüş vardır.<sup>56</sup>

Fatih'in Bosna'dan gitmesini fırsat bilen Stjepan Vukčić Kosača, Bosna bölgesine saldırılara başlayarak 9 tane kaleyi almıştır.<sup>57</sup> 1465 yılında ise Bosna Sancakbeyi olan İshak oğlu İsa Bey<sup>58</sup>, Hersek bölgesine ciddi bir taarruzlarda bulunarak burayı üç taraftan kuşatmıştır. Stjepan Vukčić Kosača'nın büyük oğlu Vladislav, bu taarruzlara dayanamayarak Dubrovnik topraklarına kaçmıştır. Dominik Mandić'e göre Nevesinje, Konyic, Blagay ve bu civardaki diğer şehirler bu taarruzlar sonucu elde edilmiştir. Mostar'ın da o zamanlar Blagay'a bağlı olduğunu göz önünde bulundurduğumuzda,

---

<sup>54</sup> Bašagić, *Kratka Uputa u Prošlost Bosne i Hercegovine od 1463 – 1850*, s. 20.

<sup>55</sup> Klaić, a.g.e., s. 341-342.

<sup>56</sup> Hizvija Hasandedić, *Spomenici Kulture Turskog Doba u Mostaru*, Mostar: Islamski Kulturni Centar, 2005, s.6-7.; Granfenauer v.d., *Historija Naroda Jugoslavije*, s. 613.; Bašagić, *Kratka Uputa u Prošlost Bosne i Hercegovine od 1463 – 1850*, s. 19-22.; Bojić, a.g.e., s. 39.

<sup>57</sup> Smajo Halilović v.d., *Hercegovina 15. i 16.*, Mostar: Arhiv Hercegovine Mostar, 2003, s. 19.

<sup>58</sup> Hatice Oruç, "15. Yüzyılda Bosna Sancağı ve İdari Dağılımı", *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi OTAM*, 18 (2005), s. 252.



Mostar'ın fethedilme tarihi Temmuz 1465 yılıdır.<sup>59</sup> Hazim Šabanović'e göre ise Blagay ve çevresi (Mostar) 1466 yılında Osmanlıların eline geçmiştir.<sup>60</sup>

1467-68 yıllarında Hersek'in Osmanlı tarafından alınan yerlerinde, kadıların ve naiplerinin atanması suretiyle bir idari yapı oluşturulduğu görülmektedir. Kurulan ilk kadılık Drina (Foča) kadılığı olmuştur ki burası aynı zamanda Hersek Vilayetinin ve daha sonra sancağının (1470)<sup>61</sup> ilk merkezi olmuştur.<sup>62</sup> 1470 yılında Drina, Blagay ve Priyepolye<sup>63</sup> (Mileševo) olmak üzere üç vilayetten oluşan Hersek Sancağı kurulmuştur. Foča ise sancak merkezi olmuştur.<sup>64</sup>

İlk Hersek Sancağı Beyi Hamza Bey olmuştur.<sup>65</sup> Ahmed Aličić'in "Sumarni Popis Sandžaka Bosna" adlı çalışmasında Hersek bölgesinin Bosna Sancağına bağlı bir vilayet olduğunu öğrenmekteyiz. Dolayısıyla Hersek Sancağının 1470 yılından önce kurulmadığına inanmaktayız.<sup>66</sup>

1471 yılında Osmanlı Devleti Vlatko'ya emaneten Trebinje ve Popovo'yu birkaç köyle birlikte vermiştir.<sup>67</sup> Bunun yanında Fatih Sultan Mehmed, Vlatko'nun elindeki şehirlerin ihya edilmesi için de zemin hazırlamıştır. 14 Temmuz 1473 yılında Hersek'teki beylerine ferman çıkartarak kurşun, ipek ve balmumu gibi ürünlerin Dubrovnik limanlarına götürülmemesi ve Dubrovnik'teki pazarlarda satılmaması, sadece Vlatko'nun idaresinde bulunan Novi şehrinin limanlarından çıkarılması yönünde emir vermiştir.<sup>68</sup>

1477 yılında sadece Hersek Sancağını kapsayan ve o yıla kadar Osmanlı'nın idaresine geçen şehirleri, ödedikleri vergileri vs. içeren bir icmal tahrir defteri mevcuttur. Bu defter Ahmed Aličić tarafından Boşnakça olarak hazırlanmıştır.<sup>69</sup>

---

<sup>59</sup> Mandić, *Bosna i Hercegovina I*, s. 162.

<sup>60</sup> Hazim Šabanović, *Bosanski Pašaluk*, Sarajevo: Svjetlost, 1959, s. 44; Bazı araştırmacılara göre ise Mostar 1471 yılından sonra alınmıştır zira Dubrovnikliiler Mostar'daki subaşından bahsetmektedirler. Kaynak: Mihailo Dinić, *Zemlje Hercega Svetoga Save*, s. 250.

<sup>61</sup> Rumeli Beylerbeyliğine bağlı Hersek sancağı bu yılda kurulmuştur. Sancak Beyi ise Hamza Bey olmuştur. Kaynak: Šabanović, *Bosanski Pašaluk*, s. 45.

<sup>62</sup> Ahmed Aličić, *Sumarni Popis Sandžaka Bosna (1468-1469)*, Sarajevo: t.y., s. 64.

<sup>63</sup> Günümüz Karadağ devletinin sınırları içerisinde.

<sup>64</sup> Mandić, *Bosna i Hercegovina I*, s. 140.

<sup>65</sup> Šabanović, *Bosanski Pašaluk*, s. 46.

<sup>66</sup> Aličić, *Sumarni Popis Sandžaka Bosna (1468-1469)*, s. 55.

<sup>67</sup> Šabanović, *Bosanski Pašaluk*, s. 136.

<sup>68</sup> Gliša Elezović, *Turski spomenici*, Beograd: Srpska Kraljevska Akademija, 1940, s. 209-210.

<sup>69</sup> Ahmet Aličić, *Poimenični Popis Sandžaka Vilajeta Hercegovina*, Sarajevo: Orijentalni Institut u Sarajevu, 1985.

Vlatko, elinde tuttuğu şehirleri daha fazla koruyamayacağını anlayınca Macar kralına bu şehirleri vermeyi teklif etmiş, Macar kralı da karşılığında kendi ülkesinde bir kale verecek olmuştur.<sup>70</sup> Novi şehri üst ve alt iki ana kaleden oluşan deniz kenarı bir yerdi. Üst kaleye Macar kralı daha evvel Osmanlı saldırılarına karşılık gösterecek 1.000 tane asker yerleştirmiştir. Osmanlılar bu şehre karadan ulaşılabilir bütün yolları kapatmıştı ve 14 Aralık 1481 yılında alt kaleyi alarak Novi şehrinin denizden ulaşılabilir olan yolunu da kapatmış oldular.<sup>71</sup> Bir canlı şahidin, İtalyan voyvodalarına yönelik yazmış olduğu mektuplarda, 13 Aralık 1481 yılında Vlatko'nun ailesi ile birlikte o sırada Anadolu Beylerbeyliğı vazifesini yapan Hersekzâde Ahmed Paşa'nın yanına gittiğı yazılmıştır. Bu mektuplardan anlaşıldığı üzere Vlatko karşılık göstermeden şehri Osmanlılara teslim etmiştir.<sup>72</sup> Vlatko'nun Anadolu topraklarında ne kadar kaldığını bilemiyoruz. Fakat Hırvatistan topraklarına dönüp Raba Adasına yerleşmiş ve 1489 yılında ölmüştür. Geriye üst kale kalmıştı ve Macar askerleri bu kaleyi 1482 yılının Ocak ayının sonunda Osmanlılara teslim etmişlerdir. Bu şekilde Hersek topraklarının tamamı Osmanlıların eline geçmiştir. Böylece Bosna krallığından kalan son özgür topraklar da yok olmuştur.<sup>73</sup>

### III. OSMANLI DÖNEMİNDE HERSEK

Daha önce ifade ettiğimiz üzere Hersek bölgesi, önce Bosna Sancağının bir vilayeti, 1470 yılında ise Rumeli eyaletine bağlı bir sancak olmuştur. Hersek, Bosna Eyaleti 1580 yılında teşkil olunarak, Rumeli Eyaletinden ayrılıp, Bosna Eyaleti'nin bir sancağı olmuştur.<sup>74</sup> Hersek Sancağı 1833 yılına kadar Bosna Eyaleti'ne bağlı kalmıştır. Bu yılda tek başına Bosna Eyaleti'nden ayrı bir mutasarrıflık olarak statü kazanmıştır ve 1865 yılına kadar o şekilde yönetilmiştir.<sup>75</sup>

---

<sup>70</sup> Prelog, *Povijest Bosne u Doba Osmanlijske Vlade (I. Dio 1463-1739)*, Sarajevo: Naklada J. Studničke i Druga, t.y., s. 19.

<sup>71</sup> Elezović, a.g.e., s. 613.

<sup>72</sup> Jorjo Tadić, "Nove Vesti O Padu Hercegovine Pod Tursku Vlast", *Beograd, Zbornik Filozofskog Fakulteta u Beogradu*, 6 (1962), s. 134.

<sup>73</sup> Tadić, a.g.e., s. 145-146.

<sup>74</sup> Feridun Emecen, "Bosna Eyaleti", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), 1998, C. 6, s. 296-297.

<sup>75</sup> Hersek mutasarrıflığının ilk ve tek yöneticisi Ali Paşa Rizvanbegović olmuştur. Kaynak; Šabanović, *Bosanski Pašaluk*, s. 95.

## A. RUMELİ EYALETİNE BAĞLI HERSEK SANCAĞI

Hersek Sancağı 1470 yılında kurulunca Rumeli Eyaletine bağlanmıştır. Rumeli eyaletinde kaldığı sürece sancak merkezi Foça şehri olmuştur. Bu süre zarfında sancak merkezi 6 Mayıs 1522-1530 ve 1533 yıllarında iki kez olmak üzere gelişmekte olan Mostar'a taşınmıştır.<sup>76</sup>

Rumeli eyaletine bağlı olan Hersek Sancağı'nın ilk beyi Hamza Beydir. Bu konuda bütün araştırmacıların dayandığı iki temel noktadan biri; Ciro Truhelka'nın "Tursko Slovenski Spomenici Dubrovačke Arhive" adlı eserindeki Dubrovnik yöneticilerinin 27 Haziran 1470 yılında, yeni sancak beyi olan Hamza Beyi tebrik etmek üzere heyet göndermesiyle alakalı belgedir.<sup>77</sup> Ahmed Aličić'in "Prvi Sumarni Popis Sandžaka Bosna 1468/69" adlı çalışmasında Bosna Sancakbeyi olan İsa Bey'in Hersek'teki hâssını (arazi) Hamza Bey'e vermesiyle alakalı kayıt, dayandıkları ikinci temel noktadır.<sup>78</sup>

Sancağının idari yapısı kadılıklara göre şekillenmiştir. Öyle ki Hersek Sancağı, kendi içinde üç vilayete bölünerek, her bir vilayet bir kadılık teşkil etmiştir. Bu vilayetler dolayısıyla kadılıklar Drina (Foça), Blagay, Mileşevo (Priyepolye) ve Novi(Herceg Novi) olmak üzere üç tanedir.<sup>79</sup> Bunlar kurulan ilk kadılıklardır. Bosna eyaletinin teşekkülüne kadar yedi kadılık daha kurulmuştur. Bunlar Novi, Mostar, Çerniçe, Nevesinye, İmotski, Plevlye (Taşlıca) ve Gabela'dır.<sup>80</sup> Mostar merkezli kadılık 1520'li yıllarda kurulmuştur. Neretva Nehri'nin sağ cenahında bulunan yerleri kendi bünyesine katmıştır.<sup>81</sup>

## B. BOSNA EYALETİNE BAĞLI HERSEK SANCAĞI

### 1. Bosna Eyaleti

1580 yılına kadar Bosna Hersek toprakları Rumeli Beylerbeyliğine bağlı kalmıştır. Osmanlı Devleti, fethettiği yerlerde daha muhkem bir idare sistemi oluşturabilmek adına Bosna Hersek coğrafyasında olan sancakları, stratejik ve askeri

---

<sup>76</sup> Hazim Šabanović, "Upravna Podjela Jugoslovenskih Zemalja Pod Turskom Vladavinom Do Karlovackog Mira 1699. Godine", *Godišnjak Istorijskog Društva Bosne i Hercegovine IDBiH*, IV (1952), s. 183.

<sup>77</sup> Ciro Truhelka, *Tursko Slovenski Spomenici Dubrovačke Arhive – III*, Sarajevo: Zemaljska Štamparija, 1911, s. 438.

<sup>78</sup> Ahmed Aličić, *Sumarni Popis Sandžaka Bosna 1468-69*, s. 67.

<sup>79</sup> Šabanović, *Bosanski Pašaluk*, s. 156.

<sup>80</sup> Jusuf Mulić, *Hercegovina 2*, Sarajevo: 2004, s. 37-43; Šabanović, *Bosanski Pašaluk*, s. 190-194.

<sup>81</sup> Geniş bilgi için bkz.; Šabanović, *Bosanski Pašaluk*, s. 189-191.

önemi sebebiyle Bosna Beylerbeyliği veya Bosna Eyaleti<sup>82</sup> altında toplamıştır. Boşnakça kaynaklarda Bosna Paşalığı olarak da anılmaktadır. Sokullu ailesine mensup olan Ferhad Bey<sup>83</sup>, Bosna Sancağının başındayken, 1580 yılında 800.000 akçe hasla Bosna Beylerbeyi tayin edilmiştir ve beylerbeylik merkezi 1639 yılında kadar Banja Luka (Banya Luka) kabul edilmiştir.<sup>84</sup>

Bu eyalet Bosna, Hersek, Kilis, Pojega, Orahoviçe, Kırka ve İzvornik olmak üzere altı sancaktan müteşekkil olmuştur.<sup>85</sup> Bu konuda en isabetli görüşlere sahip olan Boşnak tarihçi rahmetli Hazim Şabanoviç'e göre Bosna Paşalığı (eyaleti), Bosna sancağı (bir diğer adı Paşa sancağı ve merkez sancak konumundadır), Hersek Sancağı, Kilis, Kırka, Pakrats, Orahoviçe (Orahovica) ve Zvornik sancağı olmak üzere yedi sancaktan müteşekkil olmuştur.<sup>86</sup> Bir kıyaslama yapmak gerekirse, Bosna Beylerbeyi veya Paşasının hükmettiği topraklar, Bosna kralının hükmettiği topraklardan daha büyük olmuştur.

## 2. Hersek Sancağı (1580-1833)

Daha önce Hersek bölgesinin önce Bosna sancağının bir vilayeti, sancak haline geldiğinde ise Hersek sancağı<sup>87</sup> olarak Rumeli Beylerbeyliğine dâhil olduğunu ve nihayet 1580 yılında Bosna eyaletine bağlı bir sancak olduğunu ve 1833 yılına kadar Bosna eyaletine bağlı kaldığını söylemiştik.

Rumeli Beylerbeyliğine bağlı iken Hersek sancağında toplam 9 tane kadılık kurulmuştur. Bunlar da yukarıda açıklamalarını verdiğimiz kadılıklardır: Drina, Blagay, Mileševo (Priyepolye), Novi, Mostar, Çerniçe, Nevesinye, İmota, Taşlıca (Plevlye). Bunlara ek olarak Bosna eyaletinin teşekkülünden sonra şu kadılıklar da kurulmuştur: Gabela, Çayniçe, Lubin (Ljubinje), Konyic (Konjic), Duvno, Lyubuški (Ljubuski) ve İstoliçe (Stolac).<sup>88</sup>

Karlofça Antlaşması ile Osmanlı Devleti'nin Adriyatik Denizi sahilinde olan toprakları, dolayısıyla Hersek bölgesinin toprakları denizden içe doğru azalmaya

---

<sup>82</sup> Bkz. Ek 4.

<sup>83</sup> Sokullu Mehmet Paşanın amcazadesidir. Kaynak: Muvekkit, *Povijest Bosne I*, s. 165.

<sup>84</sup> Emecen, a.g.m., s. 296.

<sup>85</sup> Murat Akgündüz, "Osmanlı İdaresi Döneminde Bosna-Hersek", *İzmir, D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı XVIII* (2003), s. 113.

<sup>86</sup> Şabanoviç, *Bosanski Paşaluk*, s. 79.

<sup>87</sup> Bkz. Ek 5.

<sup>88</sup> Şabanoviç, *Bosanski Paşaluk*, s. 195-197.

başlamıştır.<sup>89</sup> Toprakların kaybedilmesiyle birlikte Hersek ismi de anlam itibariyle daralma ile karşı karşıya kalmıştır. Öyle ki Venedikliler, Adriyatik Denizi sahili boyunca ele geçirdikleri topraklara Dalmaçya ismini verdiğiinden Dalmaçya ismi daha geniş bir anlam kazanmıştır.<sup>90</sup>

Pasarofça Antlaşmasından (1718) sonra II. Mahmud döneminin son evrelerine kadar Hersek sancağında ciddi değişiklikler yaşanmamıştır. 1833 yılında Hersek'in ayrı bir mutasarrıflık statüsüne getirilmesi ve 1851 yılına kadar Ali Paşa Rizvanbegoviç (Stoçeviç) tarafından idare edilmesi, Osmanlı dönemi boyunca yaşadığı en önemli değişikliktir.<sup>91</sup>

---

<sup>89</sup> Bkz. Ek 3.

<sup>90</sup> Mandić, *Bosna i Hercegovina I*, s. 146.

<sup>91</sup> Zafer Gölen, *Tanzimat Döneminde Bosna Hersek*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2010, s. 137.

## IV. GALİP ALİ PAŞA RİZVANBEGOVIÇ VE HERSEK MUTASARRIFLIĞI

### A. GALİP ALİ PAŞA RİZVANBEGOVIÇ (STOÇEVIÇ)

Konumuzu ilgilendiren döneme damgasını vuran Ali Paşa Rizvanbegoviç ve ailesi Hersek'in kültürel, siyasal ve ekonomik durumu bakımından önem taşımaktadır. Ailesi Stolac şehrinin kaptanlığı konumunda olan "Vidoška" kalesinin kaptanlığını, yaptıkları mücadeleler sonucu Şariç ağalarından almışlardır ve kaptanlıklar müessesesi lağvedilene kadar burayı korumuşlardır.<sup>92</sup> Rizvanbegoviç ailesi hakkında en derin araştırmaya sahip olan Hamdija Kapidžić'e göre bu aile, Stolac şehrinin yerlisi olmayıp sonradan buraya yerleşmiştir.<sup>93</sup> Ayrıca Stocevic soy ismi de sonradan kullanılmıştır ve anlamı Stolac'da (İstoliçe) yaşayan birine işaret etmektedir. Stocevic soy ismini ilk defa 31 Haziran 1755 yılında kullanan Ali Bey Rizvanbegoviç olmuştur ki Ali Paşa Rizvanbegoviç ismini ondan almıştır.<sup>94</sup>

Ali Paşa Rizvanbegoviç 1783 yılında doğmuştur. Babası Zülfikar Kaptan uzun yıllar kaptanlık yaptıktan sonra, 1802 yılında kaptanlıktan feragat ederek iki karısından olan oğulları arasında yönettiği yerleri paylaşmıştır.<sup>95</sup> Bu sayede oğulları arasında çıkabilecek bir mücadeleyi önlemeyi istemişse de büyük oğlu Mehmet Hacı Bey ve ikinci karısından olan Ömer Bey (Ali Paşa Rizvanbegoviç'in öz ağabeyi) arasında devamlı mücadeleler yaşanmıştır. Mücadeleler sonucunda Ömer Bey Mostar'a paşa, Hacı Bey Hutovo kaptanı, Ali Paşa Rizvanbegoviç ise önce kaptan sonra da Stolac mütesellimi<sup>96</sup> olmuştur (1813).<sup>97</sup>

Stolac Kaptanı olarak Ali Paşa Rizvanbegoviç oturduğu yeri sağlamlaştırmaya çalışmıştır. Bundan ötürü üvey ağabeyi Mehmet Hacı Bey ve Poçitely Kaptanı Smail Bey Gavran'la devamlı mücadele etmiştir. Bu mücadele esnasında sol bacağından vurularak

---

<sup>92</sup> Kreševljaković, *Kapetanije u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo: y.y., 1954, s. 207.

<sup>93</sup> Hamdija Kapidžić, *Ali-Paşa Rizvanbegoviç i Njegovo Doba*, Sarajevo: Akademija nauke i umjetnosti Bosne i Hercegovine, 2001, s. 18.

<sup>94</sup> Kapidžić, *Ali Paşa Rizvanbegoviç i Njegovo Doba*, s. 27.

<sup>95</sup> Kreševljaković, *Kapetanije u Bosni i Hercegovini*, s. 213.

<sup>96</sup> Mütesellim; Tanzimattan evvel valilerin uhdelerinde bulunan kaza ve sancakların idaresine bakan memur, Aynı zamanda bunlara "voyvoda" denilmiştir. Kaynak: Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü II*, İstanbul: 1993, s. 639.

<sup>97</sup> Kapidžić, *Ali Paşa Rizvanbegoviç i Njegovo Doba*, s. 33-41.

total kalmış ve halk kendisine “total” lakabını takmıştır.<sup>98</sup> Ayrıca, bu yolda kendi halkını sıkıntıya düşürecek kadar reaya ile iyi geçinmiş olmalı ki halkı, eski Kaptan ailesi olan Şariçlerle birlikte Ali Paşa hakkında merkeze mektuplar yazarak şikâyetle bulunmuşlardır.<sup>99</sup>

Çok ciddi bir rahle-i tedrisattan geçtiği söylenemez fakat zeki ve çevik bir yapıya sahip olduğu tartışma götürmez. Tek çizgisi sultandan ve merkezi yönetimden yana olmaktı, bu sayede daha da yükseleceğine inanmıştır. Karadağlılara karşı ciddi mücadeleler vermesiyle de ününe ün katmıştır.<sup>100</sup>

Ali Paşa Rizvanbegoviç’in kaptanlığının II. Mahmud dönemine denk gelmesi sebebiyle yaşanan olaylar ve gelişmeler padişahın dayatmaya çalıştığı reformlara göre şekillenmiştir. Bosna Eyaletinin bu reformlara şiddetle karşı çıkması hem sultanın kızmasına hem de göreve gelen valilerin acımasız davranmasına neden olmuştur. Çalışmamızda daha evvel bahsi geçen Ali Celalettin Paşa göreve geldiğinde Bosna Eyaleti’ndeki bütün kaptanları ve beyleri Travnik’te toplamış ve kimisini öldürmüş kimisini de sürgün etmiştir. Ali Paşa Rizvanbegoviç ve Smail Aga Çengiç, oradan kaçarak kurtulmuşlardır.<sup>101</sup>

Ali Paşa Rizvanbegoviç, kendi nüfuzunu daha da yükseltmek için Hersek’teki güçlü ayan ve kaptanlarla devamlı mücadele etmiştir. En fazla çekişme içinde olduğu Gavran Kaptanını 1829 yılında yenerek onun topraklarına da sahip olmuştur. Hrasno, Gabela ve Dubrava gibi önemli yerleri elde etmiştir.<sup>102</sup>

### **1. Hüseyin Kaptan Gradaşçeviç Olayı ve Ali Paşa Rizvanbegoviç**

Ali Paşa, Hüseyin Kaptan vakasında merkezden (padişah) yana taraf tutarak vermiş olduğu destekle harekâtın gidişatını değiştirmiştir. Bosna’nın Tuzla şehrinde yapılan ve bütün Bosna Eyaleti’nde bulunan kaptan ve ayanların katıldığı meşhur toplantıda Hüseyin Kaptan Gradaşçeviç kaptanların en kudretlisi olarak başkan seçilmiştir.<sup>103</sup> Ali Paşa Rizvanbegoviç, Smail Aga Çengiç, Hasan Bey Resulbegoviç gibi

<sup>98</sup> Safvet Beg Bašagić, *Znameniti Bošnjaci, Hrvati i Hercegovci u Turskoj Carevini*, Zagreb: 1931, s. 11.

<sup>99</sup> Kapidžić, *Ali Paša Rizvanbegoviç i Njegovo Doba*, s. 43.

<sup>100</sup> Oton Knezović, *Ali -Paša Rizvanbegoviç-Stočević 1832-1851*, Široki Brijeg: t.y., s. 22.

<sup>101</sup> Bašagić, *Kratka Uputa u Prošlost Bosne i Hercegovine*, s. 131.

<sup>102</sup> Joanikije Pamučina, *Život Ali-paše Rizvanbegovića Stočanina*, Sarajevo: Veselin Masleša, 1976, s. 89.

<sup>103</sup> Kreševljaković, *Husein Kapetan Gradaščević*, s. 12.

Hersek'in önde gelenleri bu kararı baştan desteklememişlerdir.<sup>104</sup> Ali Paşa'nın, Hüseyin Kaptan'ın harekâtına karşı büyük rakip olarak görülmesinin en büyük sebeplerinden biri de Bosna Valisi Ali Namık Paşa'nın Ali Paşa'ya sığınması olmuştur. Bu husus aynı zamanda Ali Paşa'nın merkezin gözündeki büyümesine vesile olmuştur.<sup>105</sup> Hüseyin Kaptan, Ali Paşa Rizvanbegoviç ve diğer Hersek ileri gelenlerinin muhalefetine karşılık vermek üzere, Saraybosnalı Mehmed Bey Turhaniya'yı (Turhan Bey) görevlendirmiş ve onu Hersek topraklarına göndermiştir. Burada Turhan Bey önderliğindeki ordu yenilmiş ve Turhan Bey kaçmak zorunda kalmıştır.<sup>106</sup> Hüseyin Kaptan, Hersek'teki muhalefeti kırmak için birkaç kez Hersek'e saldırmış, fakat yeni vazifelendirilmiş olan Bosna Valisi Mahmud Hamdi Paşa'nın (Kara Mahmud Paşa) orduyla gelmesi, Hüseyin Kaptan'ın Hersek'teki beylerin üzerinden gözünü Mahmud Paşa'ya çevirmesine neden olmuştur.<sup>107</sup> Dolayısıyla Ali Paşa Rizvanbegoviç ve Smail Aga Çengiç'e hareket alanı açılmıştır.

Padişah tarafından yeni Bosna Valisi olarak atanan Mahmud Paşa Bosna'ya Novi Pazar üzerinden gelmiştir. Hüseyin Kaptan, yeni Bosna valisini ve ordusunu karşılamak üzere Novi Pazar'a bir kuvvet yollamış, fakat onlar valinin sayıca üstün ordusuna dayanamayıp Novi Pazar'daki mücadeleyi kaybetmişler ve Mahmud Paşa Saraybosna'ya doğru yol almıştır.<sup>108</sup> Saraybosna'ya yakın olan Pale mevkiinde Hüseyin Kaptan'ın ordusu ve Kara Mahmud Paşa'nın ordusu karşılaşmıştır. Bazı çalışmalar iki ordunun önce Bosna'nın Vitez şehrinde (Travnik'e komşu şehir), daha sonra Pale mevkiinde karşılaştıklarını ortaya koymuştur.<sup>109</sup>

Hüseyin Kaptan'ın ordusu Pale'de yenilmiş fakat vazgeçmeyerek Saraybosna'ya yeni taarruz planları için geri dönmüştür. Bu sefer Saraybosna'ya çok yakın olan "Zli Stup" mevkiinde iki ordu karşılaşmıştır. Hüseyin Kaptan ordusuyla Mahmud Paşa ordusuna karşı üstünlük sağlayınca bütün harekâtın ve mücadelenin hatta Bosna'nın tarihini değiştiren bir gelişme yaşanmıştır. Ali Paşa Rizvanbegoviç ve Smail Aga Çengiç, Hersek'ten topladıkları reaya ve Müslümanlardan müteşekkil ordularıyla Mahmud Paşa'nın yardımına gelmişlerdir. Ziyadesiyle yıpranmış olan Hüseyin Kaptan ve ordusu

---

<sup>104</sup> Knezović, a.g.e., s. 24.

<sup>105</sup> Kapidžić, *Ali Paşa Rizvanbegoviç*, s. 56.

<sup>106</sup> Knezović, a.g.e., s. 26; Kapidžić, *Ali Paşa Rizvanbegoviç*, s. 56.

<sup>107</sup> Kreševljaković, *Husein Kapetan Gradašćević*, s. 23.

<sup>108</sup> Kreševljaković, *Husein Kapetan Gradašćević*, s. 22-23.

<sup>109</sup> Ahmed Aličić, *Pokret Za Autonomiju Bosne Od 1831. Do 1832. Godine*, Sarajevo: Orijentalni Institut U Sarajevu, 1996, s. 311.



daha fazla dayanamayarak bu mücadeleyi kaybetmişlerdir. Hüseyin Kaptan ve yakın ortağı olan Ali Paşa Fidayiç, Mahmud Paşa'nın eline düşmemek için savaş alanından uzaklaşarak Pasavina'ya (Bosna'nın kuzeyi) doğru yol almışlardır.<sup>110</sup> Görüldüğü üzere Ali Paşa Rizvanbegoviç, Hüseyin Kaptan olayında büyük rol oynamıştır. Bu vesile ile hem Hersek hem de Ali Paşa adına bazı olumlu gelişmeler yaşanmıştır.

## 2. Hersek Mutasarrıflığı

Hüseyin Kaptan olayının ardından eyalette genel af ilan edilmiştir. Mahmud Paşa, Boşnakları eyaletin idari işlerinde vazifelendirerek sarsılan güvenlerini onarmaya çalışmıştır.<sup>111</sup> Bu dönemde Osmanlı Devleti'nin sorunları Bosna'dan ibaret değildir. Büyük sorun yaratan bir başka mesele Mısır'daki Mehmed Ali Paşa'nın devlete karşı çıkarmış olduğu isyandır. Bu isyanı bastırmak üzere Bosna ve Arnavutluk meselelerinde başarılı olan sadrazam Mehmed Reşid Paşa vazifelendirilmiştir.<sup>112</sup> Bosna Veziri Mahmud Paşa'dan ise bu mücadelede kullanılacak olan askerlerin bir kısmını Bosna'dan toplaması istenmiştir. Toplanan askerlerin başına Ali Paşa Rizvanbegoviç komutan tayin edilmiş ve Konya'da Mısır ordusuna karşı büyük başarılar göstermiştir.<sup>113</sup>

Ali Paşa Rizvanbegoviç Konya'dan dönerken bütün hizmetlerinin karşılığı olarak kendisine Hersek bölgesi, Bosna Eyaletinden bağımsız mutasarrıflık<sup>114</sup> olarak tahsis edilmiş ve vezir rütbesi verilmiştir (1833).<sup>115</sup> Böylece Hersek bölgesi 1326 yılından önce olduğu gibi Bosna'dan tamamen ayrılmıştır. Ali Paşa'ya savaş alanlarında gösterdiği başarımın bir nişanesi olarak “Galip” mahlası verilmiştir. Bu yüzden kaynaklarda sık sık “Galip Ali Paşa Rizvanbegoviç” olarak karşımıza çıkmaktadır.<sup>116</sup> Bosna'nın ünlü tarihçisi Hazim Sabanovic, Hersek'in Bosna Paşalığından ayrılıp bir eyalete dönüştürülerek Ali

---

<sup>110</sup> Aličić, *Pokret Za Autonomiju Bosne Od 1831. Do 1832.*, s. 311-312; Kapidžić, *Ali Paşa Rizvanbegoviç*, s. 61; Knezović, *Ali Paşa Rizvanbegoviç*, s. 27-28; Prelog, *Povijest Bosne u Doba Osmanlijske Vlade, II. Dio (1739-1878)*, Sarajevo: Naklada J. Studničke i Druga, t.y., s. 48-49; Kreševljaković, *Husein Kapetan Gradašćević*, s. 24.

<sup>111</sup> Ahmet Cevat Eren, *II. Mahmud Zamanında Bosna Hersek*, İstanbul: Nurgök Matbaası, 1965, s. 147.

<sup>112</sup> Geniş bilgi için bkz.; Enver Ziya Karal, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Cilt I, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1988, s. 124 – 140.

<sup>113</sup> Kapidžić, *Ali Paşa Rizvanbegovic*, s. 63.

<sup>114</sup> Mutasarrıf; Sancak idarelerine bakan memur anlamına gelmektedir. Liva, sancak ve vilayet arasında idari birim. Bunların bir kısmı vilayete bağlı bir kısmı da müstakil olmuştur. Kaynak: Pakalın, *a.g.e.*, s. 586.

<sup>115</sup> Eren, *a.g.e.*, s.

<sup>116</sup> Pamučina, *a.g.e.*, s. 96.

Paşa Rizvanbegoviç'e verildiğini ve bu idari statüye 1866 yılında kadar sahip olduğunu yazmaktadır.<sup>117</sup>

Ali Paşa İstanbul'dan dönerken büyük bir kalabalık onu karşılamış, o da onlara bir konuşma yaparak herkese iyi davranacağını vurgulamıştır. Ali Paşa'nın yapmış olduğu konuşmanın en önemli kısmı ise: "*İstanbul'u istiyorsanız, alın size Mostar, padişahu istiyorsanız, alın size padişah!*" diyerek kendi şahsını yüceltmeye çalışmıştır.<sup>118</sup> Mostar merkezli Hersek Mutasarrıflığı toplam on beş kadılıktan oluşmaktaydı. Bunlar: *Duvno, Ljubuski, Konjic, Mostar, Blagaj, Pocitelj, Stolac, Trebinje (Lubin), Nevesinje, Gacko, Niksic, Foca, Cajnice (Gorazde), Taşlıca (Kolaşin) ve Prijepolje'dir.*<sup>119</sup> *Smail Aga Çengiç*, (Gataçko ve Piva Mütesellimi), *Hasan Bey Resulbegoviç* (Trebinye – Lubin Mütesellimi) ve *Baş Aga Recepaşiç* (Nevesinye Mütesellimi) gibi güçlü beylerdir ve bu beyler Ali Paşa'nın önderliğinde Hersek Mutasarrıflığını yönetmişlerdir.<sup>120</sup>

Ali Paşa, katledildiği 1851 yılına kadar her alanda Hersek'i ihya etmeye çalışmıştır. Hersek'in ekonomik potansiyelinin tarımda olduğunu bildiğinden, bölgedeki arazileri tarıma uygun hâle getirmiştir. Zira bir süredir devam eden silahlı mücadeleler paranın harcanmasına ve insan gücünün kaybolmasına neden olmuştur. Bu minvalde söylediği: "Kad puska ne puca, nek' cekic i motika kuca"- "*Silahlar sustuğunda, çekiç ve çapa konuşsun*" sözü ile ilerlemenin çalışmakla gerçekleşeceğini vurgulamıştır.<sup>121</sup> Ali Paşa, pirinç yetiştirmede İtalyanlara bile rakip olmuştur. Bunun yanında mısır, patates, tütün, üzüm, zeytin gibi ürünler yetiştirilmiş ve bunların ihracatı yapılmıştır.<sup>122</sup>

Görüldüğü üzere, çalışmanın başında anlatmış olduğumuz Stjepan Vukčić Kosača ve Ali Paşa arasında gerek şahsiyet gerekse yöneticilik anlamında birçok benzerlik bulunmaktadır. Bununla beraber, Ali Paşa'nın idaresi döneminde Hersek'in sınırları yaklaşık Stjepan Vukčić Kosača dönemindeki kadar olmuştur.<sup>123</sup>

<sup>117</sup> Šabanović, *Bosanski Paşaluk*, s. 95.

<sup>118</sup> Kapidžić, *Ali Paşa Rizvanbegovic*, s. 64.

<sup>119</sup> Pamučina, a.g.e., s. 503-504.

<sup>120</sup> Kapidžić, *Ali Paşa Rizvanbegovic*, s. 67.

<sup>121</sup> Hatice Mirgöl Eren Griffé, *Osmanlı'nın Hizmetkârı, Galip Ali Paşa Rizvanbegovic-Stocevic*, Ankara: 2005, s. 203. Söz konusu yazar, Ali Paşa Rizvanbegoviç'in 6. Göbek torunudur.

<sup>122</sup> Enver Imamović v.d., *Bosna i Hercegovina Od Najstarijih Vremena Do Kraja Drugog Svjetskog Rata*, Sarajevo: 1997, s. 192.

<sup>123</sup> Kapidžić, *Ali Paşa Rizvanbegovic*, s. 65.

### 3. Ali Paşa Rizvanbegoviç'in Reform Tanzimat Karşıtlığı

Çalışmamız Tanzimat Fermanı konusunun işlenmesini kapsamadığından sadece Ali Paşa Rizvanbegoviç'in bu fermana karşı olan tutumunu ve bu tutumun açık bir isyana dönüşmesini anlatmaya çalışacağız. Ali Paşa her ne kadar Hüseyin Kaptan Hareketi'nde Sultan'dan yana taraf tutmuş olsa da, Tanzimat'ın felsefesini anlayabilmiş bir devlet adamı olmamıştır. Tanzimat'ın getirdiği kaidelere Bosna'da olmasa bile, en azından Hersek'te uyulması beklenebilir, zira Hersek her daim padişahın yanındadır. Fakat ne Bosna ne de Hersek'te Tanzimat Fermanı'na destek gelmemiş, hem Bosna hem de Hersek'te isyanlar meydana gelmiştir. Böyle bir ortamda herhangi bir reformun uygulanması söz konusu olmamış, Bosna ve Hersek eyaletlerinde Tanzimat'ın uygulanması ancak 1851 yılından sonra başlamıştır.<sup>124</sup>

1834 yılında redif askerlerini<sup>125</sup> toplamayı kapsayan, hem Bosna Valisine hem de Hersek Mutasarrıfına gönderilen ferman ile Ali Paşa ve Bosna Valisi Davut Paşa'ya askeri reformları yerine getirmeleri emredildi. Bunun için Mostar'da Bosna ve Hersek valileri başta olmak üzere bütün beylerin katıldığı bir toplantı tertip edilmiştir. Hamdija Kapidžić'in ulaştığı bir belgeye göre Bosna ve Hersek beyleri padişaha bir mektup yazarak emirlere uyacaklarını açıkladılar.<sup>126</sup> Ali Paşa Rizvanbegoviç hakkında derin araştırmalar yapan Joanikije Pamučina ise toplantının Mostar'da yapıldığını, Tanzimat ve nüfus sayımı gibi meselelerin sadece Ali Paşa ve Davut Paşa arasında görüşüldüğünü iddia etmektedir. Ali Paşa, Müslümanların reformlar karşısındaki memnuniyetsizliğinden ötürü herhangi bir reforma girişmeyeceğini ve gerekirse telafi olarak beş yüz bin kuruş ödeyeceğini açıklamıştır.<sup>127</sup> Böylece Ali Paşa aslında Tanzimat'a pek sıcak bakmayan bir kimse olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ali Paşa Rizvanbegoviç ve diğer Bosnalı Beyler, Tanzimat uygulandığı takdirde Bosna ve Hersek'i kaybedeceklerini düşünmekteydiler. Ali Paşa Rizvanbegoviç'in, misafir ettiği vali Hayrettin Paşa, Dubrovnik üzerinden Hersek'e gelmiş ve oradaki olayları yatıştırması emredilmiştir. Ali Paşa onu konağında misafir ettiği esnada, kendisine Tanzimat'ı uyguladıkları

<sup>124</sup> Detaylı bilgi için bkz., Zafer Gölen, *Tanzimat Dönemi Bosna İsyancıları*, Ankara: 2009; Zafer Gölen, *Tanzimat Döneminde Bosna Hersek*, Ankara: 2010.

<sup>125</sup> Abdülkadir Özcan, "Redif", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), 2007, C. 34., s.524-526.

<sup>126</sup> Kapidžić, *Ali Paşa Rizvanbegoviç*, s. 68.

<sup>127</sup> Pamučina, *a.g.e.*, s. 514-515.

takdirde Bosna'yı 30 sene bile tutamayacaklarını söylemiştir. Nitekim Ali Paşa'nın bu öngörüsü gerçek oldu ve Bosna, 1878 yılında Avusturya'ya teslim edilmiştir.<sup>128</sup> Ancak 1849 yılına gelindiğinde devlet Tanzimat'ı kesin olarak Bosna ve Hersek eyaletlerinde uygulamaya karar vermiştir.<sup>129</sup>

#### 4. 1849-51 Olayları

Dönemin Valisi Mehmet Tahir Paşa, İstanbul'dan gelen emir üzerine Tanzimat'ı uygulamaya koyulmuştur. Travnik'teki divanda 30.000 kişinin daha askere alınacağını söylemesi üzerine özellikle Saraybosnalılar buna karşı çıkarak, böyle bir alıma gerek olmadığını, zira 7'den 70'e herkesin padişahı ve devleti korumak için hazır olduğunu beyan etmişlerdir.<sup>130</sup> Tahir Paşa, Tanzimat uygulandığı takdirde ciddi sonuçların doğacağını farkındaydı. Bunun için merkezden 15.000 kişilik bir askeri kuvvet talep etmiştir.<sup>131</sup> Bosna'da, İstanbul'dan yeni askeri kuvvetlerin geleceğinin öğrenilmesi üzerine olaylar patlak verdi. İlk olarak Bosna'nın kuzey uç bölgesinde bulunan Bihaç şehrinde halk ayaklanarak Bihaç Kalesi'ni ele geçirdi. Mehmed Tahir Paşa elindeki kuvvetlerle Bihaçlılara karşı koymaya çalıştıysa da başarılı olamadı. Başarılı olamamasının sebeplerinden biri de ordusundaki kolera hastalığıdır. Tahir Paşa'nın da bu hastalığa yakalanma ihtimali bulunmaktadır.<sup>132</sup>

Bosna Eyaleti'ndeki halk ve paşalar, Mehmed Tahir Paşa'nın genel olarak yönetim tarzından rahatsız olmuşlardır. Sürgün, katletme, hapis gibi cezalar hak edene verildiği gibi hak etmeyene de verilmiştir. Bundan dolayı Tahir Paşa dönemin Bosna halkı ve günümüz Boşnak tarihçileri tarafından pek sevilmemektedir.<sup>133</sup>

Tahir Paşa tarafından sürgüne gönderilen İzvornikli ve Tuzlalı Mahmud Paşalar ve Saraybosna mütesellimi Fazıl Paşa, bir şekilde İstanbul yolunu tutmuşlar ve padişah huzurunda Tahir Paşayı şikâyet etmişlerdir.<sup>134</sup> Hersek Mutasarrıfı Ali Paşa Rizvanbegoviç

---

<sup>128</sup> Bašagić, *Kratka Uputa u Prošlost Bosne i Hercegovine*, s. 169; Zafer Gölen, "1849-1851 Bosna-Hersek İsyanı", *Ankara: Belleten*, C. LXVI, S. 247 (2003), s. 929.

<sup>129</sup> Zafer Gölen, *Tanzimat Dönemi Bosna İsyamları (1839-1878)*, Ankara: İksan Matbaası, 2009, s. 19.

<sup>130</sup> Bašagić, *Kratka Uputa u Prošlost Bosne i Hercegovine*, s. 161.

<sup>131</sup> Gölen, *1849-1851 Bosna Hersek İsyanı*, s. 917.

<sup>132</sup> Prelog, *Povijest Bosne u Doba Osmanlijske Vlade*, s. 66.; Gölen, *1849-1851 Bosna Hersek İsyanı*, s. 917-918. Bašagić, a.g.e., s. 161-162.; Mehmedalija Bojić, *Historija Bosne i Bošnjaka*, s. 94-95.; Muvekkit, a.g.e., s. 1027.

<sup>133</sup> Muvekkit, *Povijest Bosne 2*, s. 1024.; Vedad Bišćević, *Bosanski Namjesnici Osmanskog Doba 1463-1878*, Sarajevo: 2006., s. 397.

<sup>134</sup> Muvekkit, *Povijest Bosne 2*, s. 1024.; Gölen, *1849-1851 Bosna Hersek İsyanı*, s. 918-919.

de Tahir Paşa'yı vaziyetten dolayı sorumlu tutanlar arasındadır. Hatta Ali Paşa Rizvanbegoviç biraz daha ileri giderek, eyaletteki yönetim sıkıntılarını fırsat bilerek bütün kargaşanın perde arkasında duran isim olarak Tahir Paşa'yı göstermiş ve Hersek'in kendisine tamamen bırakılmasını istemiştir.<sup>135</sup> Böylece reformlara karşı Bihaç'ta başlayan mücadele bütün Bosna ve Hersek topraklarına sıçramış oldu. Bu arada Tahir Paşa'nın ölümü de gerçekleşmiştir.<sup>136</sup> Mevcut durum İstanbul'u daha da endişelendirerek Bosna ve Boşnaklar açısından pek de iyi olmayan kararların verilmesine neden olmuştur.<sup>137</sup>

## 5. Ömer Lütfi Paşa'nın Görevlendirilmesi

Bosna'da olayların geniş boyutlara ulaşmasıyla, Rumeli Ordusu Komutanı Ömer Lütfi Paşa padişah tarafından geniş yetkilerle görevlendirilerek Bosna'ya gönderilmiştir.<sup>138</sup> Ömer Lütfi Paşa'nın Bosna'daki faaliyetlerine yer vermeden evvel, Paşa'nın hayatı hakkında birkaç bilgi sunmakta fayda görmekteyiz.

Ömer Lütfi Paşa'nın asıl adı Michael Lattas olup, İslam'ı benimsemeden evvel Ortodoks mezhebine bağlı olarak yaşamıştır.<sup>139</sup> 1806 yılında Janja Gora (Plaški Belediyesi) köyünde bir subay babanın oğlu olarak dünyaya gelmiştir. Ömer Paşa Avusturya'da Harp Okulunu bitirdikten hemen sonra Bosna'nın Banya Luka şehrine gelmiştir. Burada Hacı Ali Ağa Boiç isminde bir şahsın evinde kalmış, İslam'ı benimseyerek Ömer adını almıştır. Banya Luka'da iki yıl Türkçe eğitimi gördükten sonra, Bosna'da Hüseyin Kaptan Gradaşeviç hadisesinden kısa bir süre önce, Vidin'deki kale komutanı olan İbrahim Paşa'nın yanına gitmiş oradan da İstanbul'a geçmiş ve Seraskerliğe kadar yükselmiştir.<sup>140</sup>

Ömer Paşa'ya Bosna'nın vaziyeti anlatılarak, mecbur olmadıkça kan dökülmemesi, Tanzimat'a karşı çıkanların önce söz ile ikna edilmesi, Ali Paşa

---

<sup>135</sup> Boşnak tarihçi Ahmed Aličić, Ali Paşa Rizvanbegoviç'in bu tutumunu otonomi isteği olarak yorumlamaktadır. Kaynak: Ahmed Aličić, *Uredenje Bosanskog Ejaleta Od 1789. Do 1878. Godine*, Sarajevo: 1983, s. 20.

<sup>136</sup> Bašagić, *Kratka Uputa u Prošlost Bosne i Hercegovine*, s. 162.

<sup>137</sup> Zafer Gölen, "Osmanlı Yurdu Olan Bosna Hersek'te XIX. Yüzyılın Siyasi Olayları", *Ankara, Belleten, C. LXXIV, S. 270* (2010), s. 437.

<sup>138</sup> Gölen, *1849-1851 Bosna Hersek İsyanı*, s. 919.; Prelog, *Povijest Bosne u doba Osmanske Vlade*, s. 68; Knezović, *Ali Paša Rizvanbegović*, s. 45.

<sup>139</sup> Abdullah Saydam, "Ömer Lütfi Paşa", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), 2007, C.34., s. 74-76.

<sup>140</sup> Prelog, *Povijest Bosne U Doba Osmanske Vlade*, s. 68-69; Ömer Lütfi Paşa'nın hayatı ve Osmanlı ordusundaki terfileri hakkında daha geniş bilgi için bkz., Abdullah Saydam, "Ömer Lütfi Paşa", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), 2007, C.34., s. 74-76.

Rizvanbegoviç'in tutuklanması yönünde ferman verilmiştir.<sup>141</sup> Ömer Paşa yaklaşık 12.000 askerle Bosna'ya gelmiştir. Saraybosna'ya gelir gelmez eyaletin bütün beylerini ve paşalarını çağırarak padişahın fermanını okumuştur.<sup>142</sup> Ali Paşa Rizvanbegoviç de çağırılanlar arasındaydı ve böylece bu davete icabet ettiği ortaya konulmuştur.<sup>143</sup> Kimi yazarlar ise Ali Paşa Rizvanbegoviç'in Saraybosna'ya gelmediğini iddia etmişlerdir.<sup>144</sup>

Ömer Lütfi Paşa'nın Bosna'da ilk icraatlarından biri, eyalet merkezini Travnik'ten Saraybosna'ya taşımak olmuştur.<sup>145</sup> Ardından 1850 Ağustosunda Bosna ve Hersek'te Tanzimat'ı uygulamak amacıyla geçici bir eyalet meclisi oluşturmuştur.<sup>146</sup> Bu sırada Bosna'ya Hafız Mehmed Paşa'nın yerine yeni vali olarak Hayreddin Paşa atanmıştır. Bu ise Hafız Mehmed Paşa'nın Ömer Paşa ile yaşadığı anlaşmazlıktan kaynaklanmaktadır.<sup>147</sup>

Ali Paşa Rizvanbegoviç'in eski vali Hafız Mehmed Paşa'nın sorumluluğunda Mostar'a daha doğrusu Buna'daki (Blagay) konağına gitmesine izin verilmiştir. Ömer Lütfi Paşa ise Bosna'nın serhad bölgesi olan Krayina'ya giderek olayları yatıştırmaya çalışmıştır.<sup>148</sup> Ali Paşa Mostar'a döner dönmez, köyde olanların köyde kalmalarını ve Mostar'a gelecek iki tabur Nizamiye ordusunun ihtiyaçları için 20.000 kilo buğdayın Müslümanlardan temin edilmesini ve bu emirlere karşı gelenlerin cezalandırılacağını

<sup>141</sup> Gölen, *1849-1851 Bosna Hersek İsyanı*, s. 920.

<sup>142</sup> Muvekkit, *Povijest Bosne 2*, s. 1038.

<sup>143</sup> Vedad Biščević, a.g.e., s. 402; Muvekkit, *Povijest Bosne 2*, s. 1038; Knezović, *Ali Paşa Rizvanbegović*, s. 46. Ayrıca Muvekkit'in eserinde yazdığına göre, Ömer Lütfi Paşa, Saraybosna'da fermanı okuduktan sonra Ali Paşa Rizvanbegoviç hariç, bütün beylere evlerine dönüp reformları uygulamaları için izin vermiştir. Kaynak: *Muvekkit, Povijest Bosne 2*, s. 1041; Bašagić, *Kratka Uputa u Prošlost Bosne i Hercegovine*, s. 166-167.

<sup>144</sup> Bojić, *Historija Bosne i Bošnjaka*, s. 96. Bu iddia da doğru olmayan bir iddia değildir. Zira Ali Paşa Rizvanbegoviç hakkında başka bir biyografide Ömer Paşa'nın davetine icabet etmeyip önce oğlunu gönderdiği daha sonra Ömer Paşayı oyalamayacağını anlayınca bizzat kendisi de Saraybosna'ya gittiği anlatılmaktadır. Kaynak: Knezović, *Ali Paşa Rizvanbegović*, s. 45.

<sup>145</sup> Arthur John Evans, *Through Bosnia and the Herzegovina on Foot during the Insurrection August and September 1875 with an Historical Review of Bosnia and A Glimpse at the Corats, Slavonians, and the Ancient Republic of Ragusa*, London: Longmans, Green, And Co., 1876, s. 189.

<sup>146</sup> Gölen, *Tanzimat Dönemi Bosna İsyanları*, s. 90.

<sup>147</sup> Daha geniş bilgi için bkz.; Emine Ak, *Tanzimat'ın Bosna Hersek'te Uygulanması ve Neticeleri (1839-1875)*, (Doktora Tezi), İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, 2010, s. 63. Aynı zamanda Hafız Mehmed Paşa, Ömer Lütfi Paşa'nın kayınpederidir. Muvekkit'e göre, Hafız Mehmed Paşa, yapılanları görünce Bosna halkına zulüm etmemesi yönünde Ömer Lütfi Paşa'yı uyarmıştır. İkisi de birbirine karşı sert konuşup aralarında anlaşmazlık çıkmıştır. Daha sonra ikisi de birbirinden şikâyetçi olarak İstanbul'a mektuplar göndermiştir. İstanbul'dan gelen karar sonucu, Hafız Mehmed Paşa'nın görevinden azledilip yerine Hayrettin Paşa'nın vazifelenirilmesi, Ömer Lütfi Paşa'nın ise görevine devam etmesi olmuştur. Kaynak: Muvekkit, *Povijest Bosne 2*, s. 1044.

<sup>148</sup> Muvekkit, *Povijest bosne 2*, s. 1042.

herkese duyurmuştur.<sup>149</sup> Mostar'a askerinin gelecek olması, halk nezdinde büyük yankı uyandırmış, Ali Paşa Rizvanbegoviç'in kavasbaşısı<sup>150</sup> İbrahim Ağa önderliğinde ayaklanarak askerlerin Mostar'a gelmelerine izin vermeyeceklerini ve gerekirse hem Ömer Paşa hem de Ali Paşa ile savaşacaklarını belirtmişlerdir. Zira askerlerin gelmesinin halkın emniyetini tehlikeye sokacağını öne sürmüşlerdir. Hatta halk, Ali Paşa'ya duyduğu öfke yüzünden, Mostar mütesellimi olan Ali Paşa'nın oğlu Rüstem Beyi Mostar'dan kovmuştur. İbrahim Paşa önderliğinde ayaklanan halk, Bosna ve Hersek'in kesiştiği noktada bulunan Konjic kasabasına kadar giderek Hersek'i orada korumaya karar vermişlerdir.<sup>151</sup> Bu sırada Ömer Lütfi Paşa, Jajce ve Travnik'teki olayları yatıştırmaya çalıştığından, Saraybosna'da kalan askerleri Asakir-i Nizamiye kaymakamı olan İskender Bey'in<sup>152</sup> önderliğinde Herseklilerle mücadele etmesi için görevlendirmiştir. Konjic kasabasına yakın olan Vrapci mevkiinde Hersekliler, İskender Bey ve emrindeki askerlerle mücadeleye tutuşmuşlardır. Buradaki mücadelede iki taraf da üstünlük sağlayamamış dolayısıyla Hersekliler bir süre Borike mevkiine doğru çekilmişler, İskender Paşa ise Konjic kasabasında kalmıştır.<sup>153</sup>

Bu sırada Krayina bölgesinden Travnik şehrine dönen Ömer Lütfi Paşa, Bosna'nın Posavina bölgesinde ayaklanan halkın bir kısmının Saraybosna'ya bir kısmının ise Travnik'e, Ömer Paşa ve askerleriyle hesaplaşmak üzere yola çıktıklarının haberini almıştır. Saraybosna üzerine gelen grubu durdurmak için Ömer Paşa, İbrahim Bey'i görevlendirmiştir. Kladanj kasabasında karşı karşıya gelen iki grup sert bir mücadeleye tutuşmuştur. Mücadele sonunda İbrahim Bey ayaklanan grubu yenerek Tuzla şehrine gidebilmiştir. Diğer grup ise Ömer Lütfi Paşa ile Travnik'in yakınlarında karşı karşıya gelmiş ve Ömer Paşa onları dağıtarak Tuzla'ya geçmiştir.<sup>154</sup> Bu arada halkı ayaklandıran paşalar da tutuklanmışlardır. Ömer Lütfi Paşa, Bosna'nın beylerini tutukladığı gibi onların mallarına da el koymuştur.<sup>155</sup> Tuzla mütesellimi olan Mahmud Paşa'yı rencide edici bir

---

<sup>149</sup> Knezović, *Ali Paşa Rizvanbegović*, s. 46.

<sup>150</sup> "Eskiden vezirlerin maiyetlerinde kullandıkları silahlı adamlara verilen addır". Kaynak: Pakalın, *a.g.e.*, s. 215.

<sup>151</sup> Gölen, *1849-1851 Bosna Hersek İsyanı*, s. 921; Muvekkit, *Povijest Bosne 2*, s. 1042; Knezović, *a.g.e.*, s. 46. Bašagić, *Kratka Uputa u Prošlost Bosne i Hercegovine*, s. 167.

<sup>152</sup> İskender Bey aslen Macardı. İsmi İlinski idi. O da Ömer Lütfi Paşa gibi Osmanlı Devletine sığınanlar arasındadır. Kaynak: Muvekkit, *Povijest Bosne 2*, s. 1043., Bišćević, *a.g.e.*, s. 403.

<sup>153</sup> Gölen, *1849-1851 Bosna Hersek İsyanı*, s. 92; . Bišćević, *a.g.e.*, s. 403; Muvekkit, *Povijest Bosne 2*, s. 1043.

<sup>154</sup> Bašagić, *Kratka Uputa u Prošlost Bosne i Hercegovine*, s. 168; Muvekkit, *Povijest Bosne 2*, s. 1044; Gölen, *1849-1851 Bosna Hersek İsyanı*, s. 924-925; Bišćević, *a.g.e.*, s. 403-404.

<sup>155</sup> Prelog, *Povijest Bosne 2*, s. 72; Bašagić, *Kratka Uputa u Prošlost Bosne i Hercegovine*, s. 168.

biçimde Saraybosna'ya getirmiştir.<sup>156</sup> Ömer Paşa'nın üst üste aldığı galibiyetler ve cezalandırma yöntemleri halkı oldukça korkutmuştur. Bunun sonucunda halk Tanzimat'ın reformlarına uyacaklarına ve devletten af bekleediklerine dair mazbatalar iletmişlerdir.<sup>157</sup>

Tuzla'daki durumu kontrol altına alan Ömer Lütfi Paşa Saraybosna'ya dönmüştür. Bu sırada Mostar'dan gelen grubu bastırmakla görevlendirilen İskender Bey, önce kavasbaşı İbrahim Bey'in yerine tayin ettiği Mujaga Pamuk'a çeşitli vaatlerde bulunarak, ayaklanan halkın bir kısmını Mostar'a göndertmeyi başarmıştır. Kavasbaşı İbrahim Bey ise Podrinje ve Zagorje kasabalarında halkı ayaklandırmaya çalışmış, başarılı olamadığı için oradan önce Avusturya topraklarına daha sonra Dalmaçya üzerinden Mısır'a kaçmıştır.<sup>158</sup>

İskender Bey, Ömer Lütfi Paşa'nın gönderdiği destek bölüklerle, Mujaga Pamuk'un elinde kalan halkı bastırarak Mostar'a girmeyi başarmıştır. Bu şekilde Hersek'teki olaylar son bulmuştur (11 Şubat 1851). Mostar'daki durum son bulunca Ali Paşa Rizvanbegoviç'in büyük oğlu Rüstem Paşa Saraybosna'ya gelerek Ömer Lütfi Paşa'ya teslim olmuştur. Sırada Ali Paşa'yı ve diğer oğlu Rizvan Bey'i tutuklamak vardı. Bunun için İskender Bey, Ömer Lütfi Paşa'dan öğrendiği hilelerden yola çıkarak bir oyun tertip etmiştir. İskender Bey, Hersek'in vezirini ve oğlunu kutlama yapmak üzere Mostar'daki bir konağa davet etmiştir. Ali Paşa ve oğlu aslında ölüm çağrısına icabet ettiklerini bilmediklerinden orada ikisi de tutuklanmıştır.<sup>159</sup> Böylece Hersek'in özerk konumu sona ermiştir. Bosna Eyaleti'nin bir sancağı olmuştur.<sup>160</sup>

## 6. Gâlip Ali Paşa Rizvanbegoviç'in Vefatı

İskender Bey, Mostar'daki durumu Saraybosna'da bulunan Ömer Lütfi Paşa'ya arz ettikten sonra, Ömer Lütfi Paşa Mostar'a gelmiştir. Gelir gelmez oradaki ayanlara ve eşrafa sürgün ve hapis gibi cezalar vermiştir.<sup>161</sup> Ali Paşa Rizvanbegoviç'in malları Ömer

---

<sup>156</sup> Başıagić'e göre Ömer paşa, Mahmud Paşayı atın üzerinde rencide edici bir şekilde bağlamıştır. Bu ifadesinden yatırılmış şekilde bağlandığı anlaşılabilir. Bu tip davranışları da Bosna halkının ağına gidiyordu. Bundan dolayı olaylar bu kadar büyümüştür. Hafız Mehmed Paşa da halkın önderlerine bu şekilde davranmaması gerektiği hususunda Ömer Paşayı uyarmıştır. Kaynak: Başıagić, *Kratka Uputa u Prošlost Bosne i Hercegovine*, s. 168.

<sup>157</sup> Gölen, *Tanzimat Dönemi Bosna İsyamları*, s. 95.

<sup>158</sup> Muvekkit, *Povijest Bosne 2*, s. 1046; Başıagić, *Kratka Uputa u Prošlost Bosne i Hercegovine*, s. 169.

<sup>159</sup> Prelog, *Povijest Bosne 2*, s. 72-73; Knezović, a.g.e., s. 46-47; Gölen, *1849-1851 Bosna Hersek İsyamı*, s. 925-926; Bojić, a.g.e., s. 97.

<sup>160</sup> Hazim Šabanović, *Bosanski Pašaluk*, s. 96.

<sup>161</sup> Muvekkit, *Povijest Bosne 2*, s. 1047.



Paşa daha gelmeden evvel İskender Bey tarafından ele geçirilmişti.<sup>162</sup> Bu sırada Ömer Lütü Paşa Krajina'da (Bosna'nın uç bölgesi) çıkan olayları bastırmak üzere Jajce ve Banja Luka yoluna koyulur. Giderken yanına Ali Paşa Rizvanbegoviç'i ve oğlunu da almıştır. Ömer Lütü Paşa adeta gövde gösterisi yaparak bir eşeğin üzerine Ali Paşa'yı bindirmiş ve yuları Ali Paşa'nın oğluna vermiştir. Bu şekilde Ali Paşa'yı gittiği her yerde sergileyerek Bosna'nın önderlerini ezdiğini göstermek istemiştir.<sup>163</sup>

Banja Luka'nın yakınında bir yerde, gecenin geç saatlerinde, Ali Paşa ve oğlunun başında duran askerin silahı birden patlamıştır. İki mermi de Ali Paşa'nın başına isabet ederek 75-80 yaşındaki Galip Ali Paşa Rizvanbegoviç, oracıkta hayatını kaybetmiştir. Bu olay da Ömer Lütü Paşa'nın faturasına eklenmiştir, zira Ali Paşa'dan ve diğer Bosnalı beylerden nefret ettiği aşikârdır. Olaya kaza süsü veren Ömer Lütü Paşa, Ali Paşa'nın yanında bulunan askeri İstanbul'a mahkemede yargılanması için göndermiş ve ne hikmetse bu asker her hangi bir yaptırıma tabi tutulmamıştır.<sup>164</sup> Ali Paşa Rizvanbegoviç'in mezarı Banja Luka'daki Ferhad Paşa Camii'nin haremindedir.<sup>165</sup>

---

<sup>162</sup> Başıagić, *Kratka Uputa u Prošlost Bosne i Hercegovine*, s. 170.

<sup>163</sup> Başıagić, *Kratka Uputa u Prošlost Bosne i Hercegovine*, s. 171., Muvekkit, *Povijest Bosne 2*, s. 1047.

<sup>164</sup> Başıagić, *Kratka Uputa u Prošlost Bosne i Hercegovine*, s. 171; Muvekkit, *Povijest Bosne 2*, s. 1047; Gölen, *1849-1851 Bosna Hersek İsyanı*, s. 927; Bojić, *a.g.e.*, s. 98; Knezović, *a.g.e.*, s. 48.

<sup>165</sup> Muvekkit, *Povijest Bosne 2*, s. 1047.

## İKİNCİ BÖLÜM

### 56 NO'LU MOSTAR ŞER'İYYE SİCİL DEFTERİNİN ANALİZİ

#### I. 56 NO'LU MOSTAR SİCİL DEFTERİNİN TANITIMI

56 numaralı Mostar sicil defteri toplam 26 varakdan oluşmakta olup 1844-1853 yıllarını kapsamaktadır. Bu defterde tarihi sıralama zaman zaman bozulmuştur. Defterdeki kayıtlar kâtipler tarafından numaralandırılmamış olup çizgi ile ayrılmıştır. Dolayısıyla tarafımızdan bu defterdeki kayıtların numaralandırılması uygun görülmüştür. Defterin bazı yerlerinde yazı biçimlerinin değişmesi, birden fazla kâtip tarafından yazıldığını göstermektedir. Defterin bazı yerlerinde mürekkebin akmasından dolayı okunamayan ifadeler de mevcuttur. Bu ifadeler üç nokta (...) ile belirtilmiştir.

İncelemeye çalıştığımız defter genellikle nikâh kayıtlarından oluşmaktadır. Dolayısıyla Mostar'ın o zamanki sosyal yapısı hakkında birtakım bilgilere ulaşılabilmektedir. Söz konusu nikâh kayıtlarındaki mehir miktarları insanların ekonomik durumlarını da bir nevi göstermektedir. Bunun yanında Mostar'daki mahallelerde ve civar köylerde Müslüman hane sayılarının kayıtları sayesinde de Mostar'ın fiziki yapısı hakkında bilgi edinilebilmektedir. Pazardaki bazı ürünlerin fiyatları dışında iktisadi yapısıyla alakalı pek fazla fazla bilgi bulunmamaktadır. Resmi belge niteliğini taşıyan buyruldu ve tezkire gibi belgeler oldukça azdır.

## II. MOSTAR'IN FİZİKİ VE İDARİ YAPISI

### A. FİZİKİ YAPISI

#### 1. Mahalle ve Köyler

Mostar'ın ilk haliyle bir pazar yeri olduğu, Osmanlı'nın bölgeye yerleşmesiyle birlikte bir kasabaya dönüştüğü ve daha sonra bir kaza (şehir) halini aldığı belirtilmiştir. İncelediğimiz sicil defterinin kapsadığı yıllarda, Mostar merkezi bir konumda olup gerek dini gerek sosyal yapılarla oldukça gelişmiş bir kazadır.

Defterde, Mostar mahallelerindeki Müslüman hanelerinin sayımını içeren bir kayıt mevcuttur. Buna göre Mostar, aşağıdaki tabloda adları verilen 28 mahalleden oluşmaktaydı.<sup>166</sup>

#### Büyükliklerine göre Mostar'daki mahalleler

Sıra No	Mahalle İsmi	Hane Sayısı
1	Mahalle-i Çerçiçe	86
2	Mahalle-i Şâdi	75
3	Mahalle-i Kanber Ağa	74
4	Mahalle-i Sivri	66
5	Mahalle-i Fatma Kadın	61
6	Mahalle-i Hacı Bâli	60
7	Mahalle-i Lâfi	57
8	Mahalle-i Neziir Ağa	56
9	Mahalle-i Derviş Ağa	53
10	Mahalle-i Köse Hoca	53
11	Mahalle-i Karagöz Bey	51
12	Mahalle-i Kablan	48
13	Mahalle-i Hüseyin Hoca	44
14	Mahalle-i Baba Beşir	42
15	Mahalle-i Ziraî	37
16	Mahalle-i Yahyâ Asfel	32
17	Mahalle-i Muhyi Hoca	30
18	Mahalle-i Geyvân Bey	29
19	Mahalle-i Tire Yahyaâ	26
20	Mahalle-i Sinan Paşa	23
21	Mahalle-i Dikine	22
22	Mahalle-i Mehmed Kethüda	21
23	Mahalle-i Kutloy	17
24	Mahalle-i Hacı Velî	16
25	Mahalle-i Hâfız Hoca	16
26	Mahalle-i Rûznamçeci	16
27	Mahalle-i Lûka	13
28	Mahalle-i Lorcu Ahmed	10

<sup>166</sup> 235\_56 No'lu Mostar Şer'iyye Sicili (M.Ş.S.), Belge No 285.

İncelediğimiz sicil defteri Mostar kazasına bağlı köylerde Müslüman hanelerinin sayımını da içermektedir.<sup>167</sup> Buna göre Mostar kazasına bağlı 18 köy bulunmaktaydı. Bunların isimleri Tablo 2’de verilmiştir:

### Büyükliklerine göre Mostar Civarındaki Köyler

Sıra No	Köy İsmi	Günümüzdeki Boşnakça Karşılığı	Hane Sayısı
1	Karye-i Vârşice	-	68
2	Karye-i İsvinyârına	-	22
3	Karye-i Hûma ma’a lişan	Humilisani	17
4	Karye-i Bodkorân	Podgorani	15
5	Karye-i Bolune		9
6	Karye-i Dobroç	Dobrc	9
7	Karye-i Harâştan	Rastani veya Hrusta	8
8	Karye-i Piğrâcan	Prigradjani	7
9	Karye-i Kût ma’a livac	Kutilivac	6
11	Karye-i Yasnân		5
12	Karye-i Zamle		5
13	Karye-i Ravne	Ravne	4
14	Karye-i Vâjicik		3
15	Karye-i Opine	Opine	3
16	Karye-i Cimlân		2
17	Karye-i Zâlik		1
18	Karye-i Çiflitk-i Kerâhi		1

Tabloda verdiğimiz mahallelerin isimleri bugün maalesef kullanılmıyor. Bunun en önemli sebebi Osmanlı’dan sonra bölgeye Avusturya-Macaristan İmparatorluğunun ve ardından Yugoslavya devletinin hâkim olmasıdır. Bu durum, Mostar civarındaki köyler için genellikle geçerli değildir. Tablosunu verdiğimiz köy isimlerinin çoğu hala kullanılmaktadır.

Defterde Mostar dışındaki diğer kaza ve köy isimlerine de rastlanılmaktadır. Bunlar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

### Mostar dışındaki bazı yer isimleri

Kazalar	Günümüzdeki Karşılıkları	Kasabalar	Günümüzdeki Karşılıkları	Köyler
Lubin Kazası	Ljubinje	Belgradcık	Konjic	Opine Karyesi
Dubine Kazası	-	Lebuška	Ljubuški	Jope Karyesi
İstolçe Kazası	Stolac	Kasaba-i Tirebin	Trebinje	Goşiçe Karyesi
Bulgar Kazası	-	Kasaba-i Blagay	Blagaj	Koletko Karyesi

<sup>167</sup> M.Ş.S., Belge No: 286.

Gačka Kazası	Gacko	Poçitely	Poçitelj	Karye-i Kuşun
Yeni Pazar	Novi Pazar			Otelhan Karyesi
Saraybosna	Sarajevo			Gongora Karyesi
Benaluka	Banjaluka			Karye-i Aniçik
Nevesin	Nevesinje			Karye-i Darçoviçe

## 2. Dini Yapılar

### a. Camiler

Ünlü Hersek tarihçisi Hivzija Hasandediç'in aktardığına göre, Mostar'ın 15. yüzyılda kuruluşundan itibaren incelediğimiz 19. yüzyıla kadar toplam 37 camii inşa edilmiştir. Bu camilerin 24'ü Mostar'ın tam ortasından geçen Neretva nehrinin sol yakasında, 13'ü de nehrin sağ yakasında inşa edilmiştir.<sup>168</sup> Bu camiler ve mescitlerin isimleri şunlardır:<sup>169</sup>

İnşa Edilen Bütün Camiler	Günümüzde Ayakta Kalan Camiler
Karagöz Mehmed Bey Camii	Karagöz Mehmed Bey Camii
Koski Mehmed Paşa Camii	Koski Mehmed Paşa Camii
Nesuh Aga Vuçyakoviç Camii	Nesuh Aga Vuçyakoviç Camii
Geyvan Bey Camii	Geyvan Bey Camii
Derviş Paşa Bayezidagiç Camii	Derviş Paşa Bayezidagiç Camii
Sevri Hacı Hasan Camii	Sevri Hacı Hasan Camii
Hacı İbrahim Ağa Sariç Camii	Hacı İbrahim Ağa Şariç Camii
Hacı Ahmed Ağa Lakişiç Camii	Hacı Ahmed Ağa Lakişiç Camii
Ruznameci İbrahim Efendi Camii	Ruznameci İbrahim Efendi Camii
Köse Yahya Hoca Camii	Köse Yahya Hoca Camii
Hacı Kurt veya Tabačka Camii	Hacı Kurt veya Tabačka Camii
Hacı Memi Çerņiçe Camii	Hacı Memi Çerņiçe Camii
Hacı Ali Bey Lafi Camii	Hacı Ali Bey Lafi Camii
Baba Beşir Camii	Baba Beşir Camii
Sinan Paşa Camii	
Hacı Bâlî Camii	
Hafız Hoca Camii	
Hüseyin Hoca Camii	
Fatma Kadın Camii	
Memi Hoca Camii	
Mehmed Geyvan Bey Camii	
Tire Hacı Yahya Camii	
Ahmed Efendi Kutlu Camii	
Nezir Ağa Camii	
Yavuz Sultan Selim Mescidi	Yavuz Sultan Selim Mescidi
Hacı Hüseyin Kutlu Mescidi	
Yahya Hoca Esfel Camii	Yahya Hoca Esfel Camii
Zira'in Mescidi	

<sup>168</sup> Hivzija Hasandediç, *Spomenici Kulture Turskog Doba u Mostaru*, Mostar: İslamski Kulturni Centar Mostar, 2005, s. 16.

<sup>169</sup> Hasandediç, *Spomenici Kulture Turskog Doba u Mostaru*, s. 15-73.

Hacı Salih Temim Mescidi	
Galip Ali Paşa Rizvanbegović Mescidi	
Kanber Ağa Mescidi	
Çurçî Ahmed Mescidi	
Bayezid Hoca Mescidi	
Hacı Veli Mescidi	
Hacı İbrahim Çevre Mescidi	

Mostar’da inşa edilen ilk cami Sinan Paşa (Bey) Camii’dir. Bu cami 1474 yılında Hersek sancakbeyi tarafından yaptırılmış ve Mostar’ın ilk camii olması hasebiyle zamanla Atik Camii ismini almıştır. 1504-1507 yılları arasında Hersek sancakbeyliğini yapan Sinan Paşa Boroviniç 1507 yılında bu camiyi genişletmiştir.<sup>170</sup>

Mostar’da inşa edilen camilerin bir diğeri bir hanım hayırsever tarafından yaptırılmıştır. 1620 yılından önce “*Fatma Kadun (Kadın)*” tarafından yaptırılan ve aynı ismi taşıyan bu cami 1947 yılında ne yazık ki yıkılmıştır. Bu cami bütün Hersek bölgesine hitap etmekteydi. Caminin bir başka ismi “*Kazacici Camii*” olmuştur.<sup>171</sup>

İncelediğimiz defterde Mostar’ın ilk camilerinden olan Koskî Mehmed Paşa Camii’nin onarımı için bir buyruk mevcuttur.<sup>172</sup> Koski Mehmed Paşa Camii 1618/19 yılında vezir-i âzâm Lala Sokullu Mehmed’in (1604-1606) ruznâmeciliğini yapan Koski Mehmed Paşa tarafından yaptırılmıştır.<sup>173</sup> 1992-95 savaşında zarar görmesine rağmen eski halini koruyabilmiş nadir camilerden birisidir. Defterde zikredilen bir başka cami de Geyvân Bey Camii’dir. Cami vakfının<sup>174</sup> idaresinde bulunan Hacı Selimovik Abdullah Ağa’nın yerine Geyvan Bey mahallesi muhtarı Pûzîzâde Ahmed Ağa’nın tayin edildiğine dair belge mevcuttur.<sup>175</sup> Geyvan Bey Camii aynı zamanda Yavuz Sultan Selim mescidi ile birlikte Mostar topraklarında ayakta kalabilmiş nadir eserlerden birisidir. Cami, önemli devlet kademelerinde (Bosna Vali kâtipliği) bulunan Geyvan Bey tarafından 1552/53 yıllarında yaptırılmıştır.<sup>176</sup>

<sup>170</sup> Hamdija Kreševljaković, Hamdija Kapidžić, *Stari Hercegovacki Gradovi*, NASESTAR 2, 1954, s.96; Jusuf Mulić, *Hercegovina 2*, s. 341.

<sup>171</sup> Hasan Nametak, “Fatime-Kadun Džamija u Mostaru”, *Sarajevo, Kalendar Narodne Uzdanice, VI* (1938), s. 46-48.

<sup>172</sup> M.Ş.S. Belge No: 140.

<sup>173</sup> Hasandedić, *Spomenici Kulture Turskog Doba u Mostaru*, s. 21.

<sup>174</sup> Zikrettiğimiz Geyvan Bey vakfı hakkında daha fazla bilgi için bkz.; *Bosna Hersek Vakfiyeleri*, C.2, Ankara: 2016, s. 545-553.

<sup>175</sup> M.Ş.S. Belge No: 154.

<sup>176</sup> Hasandedić, *Spomenici Kulture Turskog Doba u Mostaru*, s. 24.

### ***b. Tekkeler***

Mostar'da kurulan ilk tekke İbrahim Efendi diye bir zât tarafından yaptırılmıştır. Bunu İbrahim Şariç'in vakıfnamesinden öğrenmekteyiz. Vakfiyesinde tekkenin şeyhine günlük üç akçe, tekkede kalan dervişlere ise günlük birer akçe maaş verilmesi, buna ek olarak tekkenin şeyhine üzüm bahçesinden gelen gelirin % 25'inin verilmesini şart koşmuştur. Maalesef tekke yıkıldığı için günümüzde yeri bile tespit edilememektedir.<sup>177</sup>

Mostar'da son tekkeyi Galip Ali Paşa Rizvanbegoviç, yaptırdığı mescidinin yanına inşa ettirmiştir. Tekke üç odadan müteşekkil olup, bir odası ibadet, ikinci odası şeyhin oturması ve üçüncü oda ise misafirlerin kalması için tahsis edilmiştir.<sup>178</sup>

### ***c. Kiliseler***

#### ***(1) Ortodoks Kiliseleri***

Hüseyin Kaptan Gradaşevič olayında sultan tarafında yer alan Mostar'lı Sırlar, bunun karşılığı olarak sultandan eski kiliselerinin yerine yeni bir kilise inşa edebilmek için izin istemişlerdir. "Eski Kilise" adını taşıyan kilise 1834 yılında inşa edilip 1835 yılında ibadete açılmıştır.<sup>179</sup> "Yeni Kilise" adını taşıyan kilisenin inşaatı ise 1863 yılında başlamıştır. Sultan Abdülaziz bu kilisenin inşaatına 100.000 kuruş bağışlamıştır.<sup>180</sup>

#### ***(2) Katolik Kiliseleri***

Osmanlının bölgeye yerleşmesinden itibaren 1847 yılına kadar Mostar'da yaşayan Katoliklere ait herhangi bir dini yapı olmamıştır. 19. Yüzyılın ortalarında Mostar, başpiskoposluğun merkezi haline getirilmiş ve başpiskoposa ait konut ve onun yanına küçük bir tapınak inşa edilmiştir. Daha sonra bu yapılar kâfi gelmediği için Ali Paşa Rizvabegoviç'in bir bahçesinde Sultan Abdülaziz Han'ın maddi destekleriyle bir kilise inşa edilmiş ve 1866 yılında yapımı tamamlanmıştır.<sup>181</sup>

## **B. İDARİ YAPISI**

<sup>177</sup> Hasandedić, *Spomenici Kulture Turskog Doba u Mostaru*, s. 73.

<sup>178</sup> Hasandedić, *Spomenici Kulture Turskog Doba u Mostaru*, s. 74.

<sup>179</sup> Hasandedić, *Spomenici Kulture Turskog Doba u Mostaru*, s. 75.

<sup>180</sup> Bu konuda daha geniş bilgi için bkz.; Vladimir Čorović, *Mostar i Njegova Srpska Pravoslavna Opština*, Beograd: 1933, s. 47-67

<sup>181</sup> Hasandedić, *Spomenici Kulture Turskog Doba u Mostaru*, s. 78.

Birinci bölüm Ali Paşa Rizvanbegoviç'in vezir rütbesiyle 1833 yılında mutasarrıflık statüsüne getirilen Hersek'in idaresinde getirildiği zikredilmiştir.<sup>182</sup> Mostar merkezli Hersek mutasarrıflığı on beş kadılıktan oluşmaktaydı: *Duvno, Ljubuski, Konjic, Mostar, Blagaj, Pocitelj, Stolac, Trebinje (Lubin), Nevesinje, Gacko, Niksic, Foca, Cajnice (Gorazde), Taşlıca (Kolaşin) ve Prijepolje'dir.*<sup>183</sup>

İncelenen defterde 1844 yılının Aralık ayına ait bir buyruldu belgesinde Mostar kadı naipliğine Câbizâde Mehmed Emin Efendi'nin atandığı belirtilmektedir. O yıla kadar bu vazifeyi Ahmed Raşid Efend'nin icra etmiş ve sayılı nefeslerinden dolayı Mehmed Emin Efendi onun yerine tayin edilmiştir.<sup>184</sup> Defterde başka bir kadı tayinine rastlanmamaktadır.

### III. SOSYAL YAPI

#### A. NÜFUS

Çalışmanın giriş bölümünde Ali Paşa Rizvanbegoviç'in, Tanzimat'ın bir parçası olan nüfus sayımına karşı geldiği ifade edilmiştir. Nüfus sayımı verileri olmadığı için, Mostar'ın o döneme ait nüfusu hakkında net bir bilgi verilmemektedir. Ancak incelenen defterdeki verilere göre Mostar nüfusunun üç etnik unsurdan oluştuğu söylenebilir. Bunlar Boşnaklar (Müslüman), Hırvatlar ve Sırplardır (Hristiyan). İncelenen Mostar sicilindeki gerek nikâh kayıtlarında gerek farklı hukuk davalarında veya olaylarında geçen Boşnak (Müslüman) isimleri bize Mostar'daki nüfusun çoğunluğunu Boşnakların oluşturduğu söylenebilir. Sicilde geçen isimler üzerinden kimin Müslüman olup olmadığı gayet anlaşılabilir. Boşnaklar Türk ve Arap isimlerini günümüzde dahi kullanmaktadırlar. Sicilde geçen Hırvat ve Sırp isimleri farklı olduğundan aşağıdaki tabloda gösterilmeleri uygun görülmüştür.

#### Sicilde Geçen Bazı Hristiyan İsimleri

Sicilde Geçen Hristiyan İsimleri	Kaç defa Geçtiği	Anadildeki Karşılığı
Yozib	2	Josip
İvan	4	İvan

<sup>182</sup> Hazim Šabanović, *Bosanski Pašaluk*, s. 231.

<sup>183</sup> Joanikije Pamučina, *Život Ali-paše Rizvanbegovića Stočanina*, Veselin Masleša, Sarajevo, 1976, s.503-504.

<sup>184</sup> M.Ş.S., Belge No 5.



Petarper	1	Petar
Garaho	1	Graho
Gapo	1	Gapo
Yovan	3	Jovan
Tirkoko	1	-
Curo	1	Đuro
Restan	1	Restan
Dero	1	-
Niko	1	Niko
Mariya	3	Marija
Nikola	1	Nikola
Antona	2	Anton/Antonija
Simon	1	Simon
Patr	1	Petar
Girgo	1	Grga
Lazar	1	Lazar
Sava	1	Savo
Stepan	1	Stefan/Stjepan
Luka	1	Luka
Yorgo	1	Jorgo

Mostar’da yaşayan insanların belli gruplara ve mesleklere ayrıldığını söylemek mümkündür. Nüfusun çoğunluğunu oluşturan Boşnakların bulunduğu gruplar ve meslekler<sup>185</sup> şöyle sıralanabilir:

*Mollalar*<sup>186</sup>: İncelediğimiz sicilde molla “*monla*” suretinde yazılmış olup sayıları 302’dir. Bu mollaların hepsi Mostar’ın her mahallesinde bulunmaktaydı. En çok molla barındıran mahalleler şunlardır:

Mahalle ismi	Molla Sayısı
Mahalle-i Karagöz Bey	25
Mahalle-i Çerçiçe	21
Mahalle-i Köse Hoca	18
Mahalle-i Derviş Paşa	16
Mahalle-i Sivri	10

<sup>185</sup> Meslek gruplarını görmek için bkz.; Ek No 6

<sup>186</sup> Molla : “*Mevleviyet payesini ihraz eden ulema hakkında kullanılan bir tabirdir. Sonraları zadedân olanlarla ilmî ve ictimai mevki yüksek bulunanlar hakkında kullanılırdı. (Monla) suretinde de yazılırdı. Birinci sınıfkadulara da molla denilirdi. Müderrislerle yaşlılar medrese talebelerini isimleriyle çağırılmazlar molla diye hitap ederlerdi*”.

Sicilin bazı yerlerinde “*monla*” suretinde yazılmıştır. Bu terimin yanında bir evlilik belgesinde, softayı (medrese öğrencisi) ifade etmek için “*suhte*” terimi de kullanılmıştır.<sup>187</sup>

*Hacılar*: Dönemin şartlarını göz önüne aldığımızda hacca gitmenin pek de kolay olmadığını söylemek mümkündür. Gidenler genellikle yüksek maaş alan devlet vazifelileri veya toplumun zengin sınıfıdır. Mostar örneğinde ise her mahalleden birkaç kişinin hacca gidebilme imkânı olduğu, sicilde isminden önce mutlaka “el-Hâcc” ifadesinin bulunduğu bir kimsenin hac vazifesini yerine getirdiği anlaşılmaktadır. Bu sicilde olduğu gibi, eğer birisi Hac vazifesini yerine getirmişse, resmi kayıtlarda o kişinin isminin yanında “el-Hâcc” ifadesi yer almaktadır. Günümüzde Bosna Hersek’te, hacca giden birisi, yazılı olarak olmasa da, sözlü olarak “*Hacı*” diye nitelendirilir ve ismiyle hitap edilmez. Sicildeki verilere göre “*Hacı*” olanların sayısı 107’dir. Hacca giden herkesin bu defterde yer almadığını söylemekte fayda vardır. En çok hacı olan mahalleler şunlardır:

Mahalle İsmi	Hacı Sayısı
Mahalle-i Sivri	8
Mahalle-i Çerçiçe	8
Mahalle-i Karagöz Bey	5
Mahalle-i Zirâî	4

## B. AİLE (EVLİLİK)

Defterdeki verilerin önemli bir bölümü aileye ilişkin belgelerdir. Şimdi bu belgelere göre incelenen dönemde Mostar kazasındaki aile yapısı ve ilişkileri ele alınacaktır.

Öncelikle evlilikle ilgili bilgi verilecektir. Evlilik, bir başka ifadeyle ailenin kurulması, toplum ve dini hayatın zorunlu kıldığı bir sosyal kurumdur. İslam’a göre nikâh akdiyle tesis edilen aile kurumu, toplumun sağlıklı şekilde gelişmesinin olmazsa olmaz şartıdır. Bir toplumun geleceğe güven içinde bakabilmesi ancak sağlıklı ve meşru şekilde kurulmuş ailelerin varlığına bağlıdır.<sup>188</sup>

<sup>187</sup> M.Ş.S., Belge No 56.

<sup>188</sup> Hayrettin Karaman, *İslam’da Kadın ve Aile*, İstanbul: 2008, s. 64.

İslam hukukuna göre evliliğin geçerli olabilmesi için, evliliğe mani bir engelin olmaması, velinin izni olması ve nikâh akdinin ilanı, yani şahitler huzurunda yapılması gerekmektedir.<sup>189</sup> Müslüman bir toplum olan Osmanlılar'da da aile, bu şartlarla tesis ediliyor ve yapılan nikâh akdi, İlber Ortaylı'nın haklı olarak belirttiği gibi, genellikle mahkeme defterlerine kaydediliyordu. Sicile kayıt edilmeyen evlilikler de söz konusuydu. Her nikâhın sicillerde kayıtlı olduğunu söylemek mümkün değildir.<sup>190</sup>

İncelemeye çalıştığımız Mostar kadı sicili, çoğunlukla nikâh kayıtlarını içermektedir. 1844-1853 yıllarını kapsayan bu defterde 306 nikâh kaydı mevcuttur. Defterdeki bütün nikâh kayıtları “*Ez-Zevcû't -Tâlibu*” diye başlar. Ardından talip olan erkeğin ve vekilinin yaşadığı yer (mahalle), daha sonra talip olunan kızın ve vekil(ler)inin ismi ve yaşadığı yer (mahalle), son olarak, şahitlerin isimleri ve mehri müeccelin miktarı ve evliliğin gerçekleştiği ay ve yıl şeklinde yazılmıştır. Bu kayıtlarda erkeklerin yaşları ve bekâr olup olmamaları belirtilmezken kadınlar için bu durum belirtilmiştir. Bir belgede kullanılan “*mutallekatu*” kelimesinden, talip olunan kadının boşanmış olduğu anlaşılmıştır.<sup>191</sup> Bunun yanında ilk evlilikleri herhangi bir sebeple (ölüm, boşanma vb.) sona eren ve bir daha evlenmek isteyen dul kadınlar “*seyyibetü*” ifadesiyle zikredilmiştir.<sup>192</sup> Daha önce evlenmiş olan ve bir daha evlenmek isteyen kadınlar da “*menkuhatü'l bakire*” olarak kayda geçirilmiştir.<sup>193</sup> Defterde çoğunlukla ilk defa evlenenler için “*bikru*” ifadesi kullanılmıştır. Defterde çok evliliğe ve dinler arası evliliğe dair verilere rastlanılmamıştır. Bu defterdeki verilerden oluşturulan aşağıdaki tabloda yıllara göre evlilik sayıları gösterilmiştir.

### Yıllara Göre Evlilik Sayıları

Hicrî	Milâdî	Evlilik Sayısı
1261	1845	87
1268	1852	63
1262	1846	61
1263	1847	48

<sup>189</sup> Karaman, a.g.e., s. 86.

<sup>190</sup> İlber Ortaylı, *Osmanlı Toplumunda Aile*, İstanbul: 2000, s. 67.

<sup>191</sup> M.Ş.S., Belge No 9.

<sup>192</sup> M.Ş.S., Belge No 13; M.Ş.S., Belge No 181; M.Ş.S., Belge No 294.

<sup>193</sup> M.Ş.S., Belge No 253; M.Ş.S., Belge No 254; M.Ş.S., Belge No 256; M.Ş.S., Belge No 258; M.Ş.S., Belge No 259; M.Ş.S. Belge No 261; M.Ş.S., Belge No 266.

1260	1844	24
1266	1850	14
1267	1851	8
1270	1853	1

Söz konusu sicilde boşanmaya dair sadece iki kayıt mevcuttur.<sup>194</sup> Dolayısıyla incelediğimiz dokuz yıllık dönemde (1844-1853) yaşanan boşanma, gerçekleşen nikâh akitlerine göre oldukça azdır. Bu durum, Osmanlı-Balkan aile yapısının sağlamlığının bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Diğer yandan defterdeki kayıtlara göre dört Hristiyan evliliği kadı huzurunda yapılmıştır.<sup>195</sup> Hristiyanların nikâhlarında, Müslümanlarınkine göre farklı ifadelerin yer aldığı görülmüştür. “*ez-Zevcû'l-akd*” diye başlar ve talip olan erkeğin ismi, yaşadığı mahalle ve vekili zikredilmiştir. Ardından Hristiyan olduğun sonucu çıkarılan “*zevcetü'n-nasraniyetü*” ifadesi ve nikâhlanan kadının ismi, babası ve vekili zikredilmiştir. Diğer bir Hristiyan nikâhında “*zevcetü'l-bikru'l-akde*” şeklinde yazılmıştır. İki Hristiyan nikâhında Boşnakların şahitlik ettikleri kaydedilmiştir.<sup>196</sup> Bu ilginç durum bize, gayrimüslimler için dahi Osmanlı mahkemelerinin güvenilen bir kurum olduğunu ve Müslüman ve gayri Müslimlerin ilişkilerinin hangi boyutlara ulaşabildiğini de göstermektedir.

İslam dininin bir gereği olarak Osmanlı toplumunda evlilik için gelin adayına erkeğin mehir denilen belli bir ücret ödemesi gerekiyordu. Biri muaccel diğeri müeccel adıyla iki tür mehir vardı. Muaccel mehir kız tarafına hemen verilen bir ücretti. Müeccel ise daha sonra verilebiliyordu. Mostar’da bu dönemde gerçekleşen nikâhlarda erkeğin kıza mehir verdiği açıktır. Ancak verilen mehir tarafların özellikle erkeğin statüsüne göre belirleniyordu. İncelediğimiz defterde kayıtlı nikâh akitlerinde en düşük mehir miktarı 1000<sup>197</sup> ve 2.551 akçe,<sup>198</sup> en büyüğü ise 151.000 akçedir.<sup>199</sup> Diğer mehir miktarları bu ikisi arasında değişmektedir. Köylü, çırak gibi sıradan vatandaş daha düşük mehir öderken

<sup>194</sup> M.Ş.S., Belge No: 54; M.Ş.S. Belge No:236.

<sup>195</sup> M.Ş.S., Belge No 318; M.Ş.S., Belge No 324; M.Ş.S., Belge No 327 ;M.Ş.S., Belge No: 329; Gayrimüslimler, daha ucuz olduğu gerekçesiyle bazen nikah akitlerini kendi dinî reislerine değil, kadılarına kıydırdıkları vakidir. Kaynak: Ekrem Buğra Ekinci, “Osmanlı Hukukunda İzzinâme ile Nikâh”, *Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları*, S. 2 (2006), s. 47.

<sup>196</sup> M.Ş.S., Belge No 324; M.Ş.S., Belge No 327.

<sup>197</sup> M.Ş.S., Belge No 145.

<sup>198</sup> M.Ş.S., Belge No: 279.

<sup>199</sup> M.Ş.S., Belge No: 182.

molla ve ağa gibi toplumun üst tabakasını teşkil edenler 110.000 akçe gibi yüksek miktarda mehir ödeyebiliyordu. Mehir miktarlarından hareketle Osmanlı toplumunun belli bir tabakalaşma içinde olduğu söylenebilir.

### C. EĞİTİM

Defterdeki verilerden Mostar'ın eğitim hayatına ilişkin de önemli malumat edinilebilmektedir. Osmanlı'nın gelmesiyle önemli bir gelişme kaydeden Mostar, eğitim (ilim) sahasında da oldukça gelişmiştir. Öyle ki Mostar, bu açıdan Bosna Hersek'in en gelişmiş şehirlerden birisidir. Tanzimat dönemine kadar mektepler ve medreseler en yaygın eğitim kurumları konumunda olmuştur. Tanzimat'ın yürürlüğe girmesiyle birlikte Bosna eyaletinde başka dinlerin ve milliyetlerin eğitim kurumları da tesis edilmeye başlanmıştır.

#### 1. Müslüman Eğitim Kurumları

##### a. Mektepler

Mektep denilen eğitim kurumunda İslam'ın temel dini bilgileri öğretiliyordu. Osmanlı Devleti'nin Mostar'a yerleştiğinden itibaren 1900'lü yıllara kadar Mostar'da on dört mektep kurulmuştur<sup>200</sup>. Bunların isimleri ve kuruluş yılları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir<sup>201</sup>:

Mektep İsmi	Kuruluş Yılı
Geyvan Kethüda Mektebi <sup>202</sup>	1554 öncesi
Karagöz Bey Mektebi <sup>203</sup>	1570 öncesi
Nasuh Ağa Vuçyakoviç Mektebi <sup>204</sup>	1564 öncesi
Hacı Bâli Mektebi <sup>205</sup>	1612 öncesi
Derviş Paşa Bayezidagiç Mektebi <sup>206</sup>	1601 öncesi

<sup>200</sup> Bazı görüşlere göre ise 1867 yılı itibariyle toplam mektep sayısı 23'tü. Kaynak; Hasandedić, *Spomenici Kulture Turskog Doba u Mostaru*, s. 85.

<sup>201</sup> Hasandedić, *Spomenici Kulture Turskog Doba u Mostaru*, s. 81-86.

<sup>202</sup> Geyvan Bey Kethüda, bu mektepte vazife alacak muallimin günlük 4 dirhem, onun yardımcısının ise günlük 2 dirhem maaş alacağını vakfiyesinde belirtmiştir. Kaynak; *Bosna-Hersek Vakfiyeleri*, Cilt 2, s. 549.

<sup>203</sup> Karagöz Beyin bu konudaki vakfiyesine daha geniş bilgi için bkz.: *Bosna- Hersek Vakfiyeleri*, Cilt 2, s. 557.

<sup>204</sup> Yaptırdığı caminin yakınına bu mektebi de yaptıran Nasuh Ağa mektepte vazife alacak muallimin günlük 4 dirhem alacağını vakfetmiştir. Kaynak; *Bosna-Hersek Vakfiyeleri*, Cilt 2, s. 555.

<sup>205</sup> Vakfiyesinde söz konusu mektepten de bahsetmektedir. Kaynak; *Bosna-Hersek Vakfiyeleri*, Cilt 2, s. 575.

Hacı İbrahim Ağa Şariç Mektebi	1636 öncesi
Hacı Ahmed Ağa Lakişiç <sup>207</sup>	1669 öncesi
Hacı Ahmed Ağa Pitic	1718 öncesi
Hacı Muhamed Ağa Spahic Mektebi	1800'lü yılların başında
Hacı Memo Camii'nin Yanındaki Mektep	Bilinmiyor
Çerņiçe Mahallesiindeki Mekteb	Bilinmiyor
Buka Medreresi Mektebi	Bilinmiyor
Koski Mehmed Paşa Mektebi	Bilinmiyor
Çişiç Mektebi	1840'lı yıllar

Ayrıca evlerde de kız çocuklarına yönelik, temel dini bilgilerin öğretildiği ve Kur'an-i Kerim'in okutulduğu görülmektedir. Bunlar bir tür sivil eğitimi teşkil etmekteydi.<sup>208</sup>

### **b. Medreseler**

Defterde birer yüksek eğitim kurumu olan İslam dinini derinliğine öğreten Mostar medreseleriyle ilgili de önemli bilgiler bulunmaktadır. Şimdi bu medreseleri kısaca tanıtmaya çalışacağız.

*Karagöz Bey Medresesi:* Mostar'ın ilk bilinen medresesidir. Karagöz Bey Camii'nin hemen yanında bulunmaktadır. 1570 yılından önce yaptırıldığı düşünülen medresenin ilk hocası (müderresi) Mevlana Hasan isminde bir zâttır. Medrese hâlâ varlığını sürdürmektedir.<sup>209</sup>

*Derviş Paşa Bayezidagiç Medresesi:* Derviş Paşa Bosna valisi olduktan sonra yaptırmıştır. Vakfiyesinde özellikle Mevlana'nın *Mesnevî*'sini okutabilecek bir müderresin bu medresede çalışması şart koşulmuştur. Bu medrese 1890 yılında kapatılarak, 1945 yılına kadar "*Derviş Paşa Mekteb-i ibtidaiyyesi*" olarak varlığını sürdürmüştür. 1992-95 savaşında bina ciddi zararlar görmüştür.<sup>210</sup>

<sup>206</sup> Bosna valiliğinde bulunan Derviş Ağa'nın Mostar'da kurmuş olduğu mektep ve vakfi hakkında daha geniş bilgi için bkz.: *Bosna-Hersek Vakfiyeleri*, Cilt 2, s. 564-569.

<sup>207</sup> Hacı Ahmed ağa vakfiyesinde, bu mektepte vazifeli müallimin günlük 5 akçe, yardımcısının da günlük 3 akçe maaş almasını belirtmiştir. Bu mektep 1915 yılına kadar ayakta kalmış, daha sonra yıkılmış ve yerine sokak genişletme çalışmaları yapılmıştır. Kaynak; Hivzija Hasandedić, "Zadužbine Hadži Ahmed Age Lakišića", *Sarajevo, Glasnik VI-s-a*, S. 10-12 (1961), s. 390.

<sup>208</sup> Hasandedić, *Spomenici Kulture Turskog Doba u Mostaru*, s. 85.

<sup>209</sup> Hasandedić, *Spomenici Kulture Turskog Doba u Mostaru*, s. 88.

<sup>210</sup> Hasandedić, *Spomenici Kulture Turskog Doba u Mostaru*, s. 89.

*Rûznameci İbrahim Efendi Medresesi:* Bu medrese 1620 yılından önce, Neretva nehrinin sol yakasında inşa edilmiştir. Mostar'ın en güzel ve en büyük medresesidir. 1924 yılına kadar medrese olarak işlev gören bu yapı, 1940 yılında yıkılmıştır. Binanın olduğu yere park yapılmıştır.<sup>211</sup>

*Koskî Mehmed Paşa Medresesi:* Mostar'ın en büyük vâkıflardan biri olan Koskî Mehmed Paşa 1618 yılından önce, yaptırdığı caminin yakınına bu medreseyi inşa ettirmiştir. Aslında medrese ilk olarak bir sûfî okuluydu, fakat ne zaman medreseye çevrildiği bilinmemektedir. Bu medrese 1924 yılında kapatılmıştır.<sup>212</sup>

*Geyvan Kethüda Medresesi:* Geyvan vakfının gelirlerinden kurulan medrese 1558 yılından sonra inşa edilmiştir. 1878 yılında işgalci Avusturya-Macaristan İmparatorluğuna karşı hareket etmek amacıyla karargâh olarak kullanılmıştır. Kesin olarak 1912 yılında kapatılmış, 1931 yılında ise yıkılarak yerine apartman binası yapılmıştır.<sup>213</sup>

*Hacı Bâli Medresesi:* Mahmud Çişiç vakfından elde edilen gelirlerle yapılan bu medrese 19. yüzyılın başında inşa edilmiştir. 1878 yılından önce kapatılmıştır.<sup>214</sup>

*Buka Medresesi:* Kur'an'ı tecvid kaidelerine göre en güzel şekilde okumayı öğreten bir medrese olup “*Daru'l-Kurra*” ismini taşımaktadır. Bu medrese 1800 yılından önce inşa edilmiştir. Karagöz Bey Camii'ne yakın olmasından dolayı onun vakfından elde edilen gelirlerle yapıldığı söylenmektedir. 1907 yılında kapatılan medrese, görünümünü kaybetmemiş vaziyettedir.<sup>215</sup>

*Hacı Veli Medresesi:* Medresenin yapım tarihi hakkında kesin bilgi bulunmamakla birlikte Ağustos 1648 tarihinde İshak Halife adında bir zatın burada müderris olarak vazife yaptığını tespit ediyoruz. Bu medresenin diğer bir ismi “*Deli Medresesi*”dir”. Bu isim medresenin daha sonra belki de delilerin barındığı bir yer haline gelmiş olması sebebiyle verilmiş olabilir.<sup>216</sup>

---

<sup>211</sup> Hasandedić, *Spomenici Kulture Turskog Doba u Mostaru*, s. 90.

<sup>212</sup> Hasandedić, *Spomenici Kulture Turskog Doba u Mostaru*, s. 91.

<sup>213</sup> Hasandedić, *Spomenici Kulture Turskog Doba u Mostaru* s. 92.

<sup>214</sup> a.yer

<sup>215</sup> a.yer

<sup>216</sup> a.yer

*Daru's-sâ'de Ahmed Ağa Medresesi:* Bu medrese 1654 yılından önce inşa edilmiştir.<sup>217</sup>

*Şeyh İsmail Opiyaça Hankâh Medresesi:* Mostar'lı müderrislerden İsmail Opiyaç, Derviş Paşa Camii'nin yakınlarına, 1668 yılında bu medreseyi inşa ettirmiştir. Kapanma ve binanın yıkılış tarihiyle alakalı bilgi bulunmamaktadır.<sup>218</sup>

İncelemiş olduğumuz defterde yukarıda isimlerini verdiğimiz medreselerin birkaçının ismi geçmektedir. “*Molla*” olarak zikredilen birkaç kişi (talebe veya müderris) *Karagöz Bey, Karşiyaka ve Virepoli* medreselerinde okudukları belirtilmiştir.<sup>219</sup> Tahminen, *Karşiyaka'dan* kastedilen, Rûznameci İbrahim Efendi Medresesi'dir. Zira Neretva nehrinin sol yakasında bulunan tek medrese bu idi.

## 2. Sırp (Ortodoks) ve Katolik Okulları

*Sırp İlk Okulu:* “*Eski Okul*” adıyla da bilinen bu okul, 1850 yılında 150 çocuğun okuduğu bir yerdi. 1855 yılında ise yeni bir okul binası yapılmıştır.<sup>220</sup>

*Küçük Sırp Okulu:* Bir diğer adı “*Sırp Şehir Okulu*” olmuştur. 1869 yılında yapıldığı söylenmektedir.<sup>221</sup>

*Sırp Kız Okulu:* Bu okul Rus Çarı'nın eşi Mariya Feodorovna tarafından yaptırılmıştır ve 1878 yılına kadar okulun temel ihtiyaçları yine aynı kadın tarafından giderilmiştir.<sup>222</sup>

*Manevi Ortodoks Okulu:* Bu okul 1866 yılında Rusya ve Sırbistan'dan gelen yardımlarla açılmıştır. 1872 yılında kapatılmıştır.<sup>223</sup>

19. yüzyılın ikinci yarısında Katoliklerin erkek ve kız çocuklarına yönelik iki ayrı okul açılmıştır. 1853 yılında açılan okul 1882 yılında Mostar ilkokuluyla birleşmiştir. 1872 yılında ise “*Katolik Kız Okulu*” açılmıştır.<sup>224</sup>

---

<sup>217</sup> a.yer

<sup>218</sup> Hasandedić, *Spomenici Kulture Turskog Doba u Mostaru*, s. 93. Ayrıca 1864 yılından itibaren 1878 yılına kadar kurulan rüşdiyeler hakkında daha geniş bilgi için bkz.; Hasandedić, *Spomenici Kulture Turskog Doba u Mostaru*, s. 95-96.

<sup>219</sup> M.Ş.S. Belge No: 42; M.Ş.S., Belge No: 56; M.Ş.S., Belge No: 91.

<sup>220</sup> Ćorović, *Mostar i Njegov Srpska Pravoslavna Opština*, s. 60.

<sup>221</sup> Djordje Pejanović, *Srednje Škole U Bosni i Hercegovini*, Sarajevo: 1953, s. 40.

<sup>222</sup> Hasandedić, *Spomenici Kulture Turskog Doba u Mostaru*, s. 97.

<sup>223</sup> a.yer



#### D. VAKIFLAR

Osmanlı Devleti, fethettiği yerlere İslam ve Türk kültürünü götürmüştür. Bu hususun, insanların hayatlarının her alanında fark edilmesi mümkündür. Özellikle sosyal hayatın kolaylaştırılmasında ve sağlam bir toplum yapısı oluşturulmasında vakıfların çok önemli rol oynadığı bilinmektedir. Vakıflar insanların hemen her ihtiyacını karşılıyordu. Osmanlı Devleti vakıf kurumuna ayrı bir önem vermiş, bu kurumu en üst seviyelere taşımıştır. Bosna-Hersek bu konuda en güzel örneklerinden birisidir. Mesela Mostar şehrinde onlarca vakıf kurulmuş, yardıma muhtaç insanlar, hastalar ve talebeler bunlardan faydalanmıştır. Hivzija Hasandedić'in yaptığı araştırmalarına göre Osmanlı dönemi boyunca, Mostar'da toplam 147 vakıf kurulmuştur.<sup>225</sup> Biz burada incelediğimiz defterin bilgileri doğrultusunda Mostar'daki vakıflar hakkında bilgi vermeye çalışacağız.

Sicildeki bir onarım belgesine göre, Koskî Mehmed Paşa Camii tamiratının vakfa ait dükkânların kiralari ve camii cemaatinin yardımlarıyla yapılması emredilmiştir.<sup>226</sup>

İncelediğimiz defterde ismi geçen bir diğer vakıf Silahdar Hüseyin Paşa Vakfı'dır. Belgeden anlaşıldığına göre Silahdar Hüseyin Paşa, Hersek'te bulunan Stolac şehrinde, yolcuların ücretsiz barınabilmeleri için bir han yaptırmış ve aynı şehirde bulunan Yavuz Sultan Selim Camii'nin yakınında bulunan mektep hocalarının belli bir ücret karşılığında vazifelendirilmesini şart koşturmuştur. Ayrıca belgede, vakfın tevliyetini o zamana kadar icra eden Ahmed bin İsmail Halife'nin vefat etmesi üzerine, yerine anne –baba bir erkek kardeşi olan İbrahim Halife'nin mütevellî tayin edilmesine dair beratın varlığıyla alakalı tahkikatın yapılması istenmiştir.<sup>227</sup> Bu olay vakıf görevlilerin herhangi bir sebeple atanmalarında sıkıntılar yaşanabildiğini düşündürmektedir.

---

<sup>224</sup> Andrija Nikić, *Kulturne Prilike U Hercegovini Zadnjih Desetljeća Turske Vladavine (1823-1878)*, Split: 1976, s. 9-12.

<sup>225</sup> Hivzija Hasandedić, *Mostarski Vakifi i Njihovi Vakufi*, Mostar: y.y., 2000, s. 29-47.

<sup>226</sup> M.Ş.S., Belge No 140. Aynı belgede dükkânların ve arazilerin kiracılarından elde edilen gelirin cetveli de mevcuttur. Bkz. Ek 10.

<sup>227</sup> M.Ş.S., Belge No: 141.

Mostar'ın en eski vakıflarından olan Geyvan Kethüda Bey Vakfı'nın mütevellisi hakkındaki bir belgeye göre, hâlihazırda bu vazifede bulunan Hacı Selimovik Abdullah Ağa'nın yerine Pûzizâde Ahmed bin Ağa'nın vazifelendirildiği anlaşılmaktadır.<sup>228</sup>

İncelediğimiz defterin kapsadığı yıllarda (1845-1853) Hersek Mutasarrıfı olan Galip Ali Paşa Rizvanbegoviç de vakıf kuran yöneticilerden olmuştur. Toplamda dört vakfiyesi olan Ali Paşa Rizvanbegoviç, Bosna Hersek için söylemek gerekirse, bu tutumuyla örnek şahsiyetlerden birisi olmuştur.<sup>229</sup>

#### IV. EKONOMİK YAPI

Çalışmamızın daha önceki başlıklarında özellikle Ali Paşa Rizvanbegoviç'in Hersek Mutasarrıflığına getirildikten sonra, Hersek'in ekonomisinin bir gelişme kaydettiğinden daha önce bahsedilmişti. Onun üretme ve çalışmaya verdiği değeri şu söz açıkça ortaya koymaktadır; “*Silahlar sustuğunda, çekiçler konuşsun*”.

Bu dönemde Ali Paşa Rizvanbegoviç ekonominin gelişmesi için bir dizi girişimde bulunmuştur. Nitekim bu dönemde köyde tarım, şehirde ise zanaatkârlık oldukça canlanmıştır. Ormancılık alanında önemli gelişmeler olmuştur.<sup>230</sup> 1845 yılından itibaren Avusturya-Macaristan topraklarına orman ürünlerinin ihracatı bunun en önemli kanıtıdır.<sup>231</sup>

Defterdeki bir belge pazar fiyatlarıyla ilgili bize önemli bilgiler sunmaktadır: Buna göre gıdalar genellikle yerel ürünlerdir. Bazı ithal ürünler de bulunmaktadır. Belgedeki cetvele göre en ucuz gıda tuz, en pahalı ise “kelle şekeri”dir.<sup>232</sup> Ali Paşa Rizvanbegoviç'in vefatından sonra kaldığı saraylarda bulunan eşyaların bazıları ithal

---

<sup>228</sup> M.Ş.S., Belge No: 154; Geyvan Kethüda Vakfı hakkında daha geniş bilgi için bkz.; *Bosna Hersek Vakfiyeleri*, Cilt 2, s. 545-553.

<sup>229</sup> *Bosna Hersek Vakfiyeleri*, Cilt 2, s. 624-362.

<sup>230</sup> Buna (Blagay) mevkiinde bir kereste fabrikası kurduğu aktarılmıştır. Kaynak: Hivzija Hasandedić, *Muslimanska Baština Bošnjaka u Južnoj (Srednjoj) Hercegovini*, Mostar: Islamski Kulturni Centar Mostar, 1997, s. 59.

<sup>231</sup> Imamović v.d., *Bosna i Hercegovina Od Najstarijih Vremena Do Kraja II. Svjetskog Rata*, s. 192.

<sup>232</sup> M.Ş.S., Belge No: 2. Tabloyu görmek için bkz.; Ek 7.

mallardır. Öyle ki Saraydaki döşeklerin bir kısmının Bursa'dan, avizelerin ise Şam'dan geldiğini görüyoruz.<sup>233</sup>

İcra edilen meslekler incelendiğinde Mostar'ın bir ticaret merkezi olduğu ifade edilebilir. Mostar'da üretilen mamulat arasında mûtafçıların ürettiği mallar gelmektedir. Bu mesleği genellikle Bulgarların ürettiği anlaşılmaktadır.<sup>234</sup> Başka bir tezkireden ise Nujik Hüseyin adında bir şahsın kasapbaşı olduğunu öğreniyoruz. Belge ayrıca koyun ve sığır eti fiyatlarıyla ilgili bilgi vermektedir.<sup>235</sup>

İncelenen sicilde halkın ekonomik durumu ile alakalı veriler yetersizdir. Bu anlamda, nikâh kayıtlarındaki mehir miktarları kişilerin ekonomik durumunu belirlemektedir. Yüksek mehir miktarları devlet dairelerinde çalışan<sup>236</sup>, esnaf olan kişilere aittir. Bu husus onların ekonomik durumlarının iyi olduğu sonucu çıkarılabilir. Ayrıca defterdeki bir belgede, esnafın tuttuğu dükkân kiralari yansıtılmıştır. Bir dükkân kirası 100 kuruş olarak deftere kaydedilmiştir.<sup>237</sup>

## V. SİCİLDE YER ALAN DİĞER BELGELER

Nafaka konusunda ağız kavgası yaşayan iki kişinin 1.800 kuruşa barıştırılmalarının yer aldığı belgede, 900 kuruşun Ramazân-ı Şeriften bir hafta önce, kalan 450 kuruşun Zilhicce ayının başında, kalan diğer 450 kuruşun da Muharrem ayının başında teslim edilmesine hükmedilmiştir.<sup>238</sup>

*Borç:* Mostar'ın Kanber Ağa mahallesinde vefat eden İbrahim Mahmud'un oğlu Salih mahkemeye çıkıp zimmi Lazar Jijik'in babasına 5.300 kuruş borçlu olduğunu ve bu borcun eda edilmesi gerektiğine hükmedilmiştir.<sup>239</sup> İncelemiş olduğumuz defterin birkaç

---

<sup>233</sup> M.Ş.S., Belge No: 312. Tabloyu görmek için bkz.; Ek 13. M.Ş.S., Belge No 313. Tabloyu görmek için bkz.; Ek 14.

<sup>234</sup> M.Ş.S., Belge No: 142.

<sup>235</sup> Kasapbaşı olarak atanan Hüseyin ismindeki her kimse, başka bir yerde et kesmemesi şart koşulmuştur. Okka başına belirlenen koyun etinin fiyatı 50 para, sığır etinin fiyatı ise 40 paradır. Kaynak: M.Ş.S., Belge No 152.

<sup>236</sup> Bkz. Ek No 6.

<sup>237</sup> M.Ş.S., Belge No 140.

<sup>238</sup> M.Ş.S., Belge No: 111.

<sup>239</sup> M.Ş.S., Belge No: 184.

yerinde “*zimmi*”<sup>240</sup> kavramı geçmektedir. Tanzimat Fermanı 1839 yılında yürürlüğe girmiş bu kavram da ortadan kalkmıştır. Fakat Bosna ve Hersek topraklarında Tanzimat 1852 yılında uygulanmaya başlandığından zimmi kavramının hâlen kullanıldığını görmekteyiz. Dolayısıyla Tanzimat’ın ilanından sonra tam anlamıyla bölgede uygulandığını söyleyebilmek çok zordur.

Zimmi kavramının kullanıldığı bir başka belgede ise, Lezaz isminde bir zimminin (Hristiyan) evinin önünden, eşkıya tarafından koyunlarının zorla götürüldüğüne dair, diğer iki zimmi olan Seroşkare ve İlise’nin olaya şahit oldukları kaydedilmiştir.<sup>241</sup> Zimmi kavramının yanında reaya kavramının kullanılması da Tanzimat’ın uygulanmaya başlamadığının bir göstergesidir. Nitekim sicil defterinin içerdiği bir belgeye göre, Gaçiniçe ve Anko (ikisi de Hristiyan) aralarında geçen kavga sonucu hapse düşmüşler ve Mostar reayasından iki tüccar hapistekilere kefil olup serbest bırakılmalarını sağlamışlardır.<sup>242</sup>

Başka bir olayda, Mehmed ve Cafer isminde iki şahsın, İliya adında bir zimmi (Hristiyan) ile karşı karşıya geldikleri, davanın sulh ile kapanması ve kimsenin bir daha birbirine dil uzatmaması yönünde karar verildiği kaydedilmiştir.<sup>243</sup>

*Şahitlik:* Mehmed Bey Ralovik, annesinden kalan eşyaların onun üzerinde olduğunu ispat etmek için, mahkemede Molla Ömer İbni Hacı Mehmed Dolovice ve Molla Ahmed bin Salih’in şahitliklerine başvurmuştur.<sup>244</sup> Bir başka belgede, bir takım yağların ve koyunun, Mustafa Ağa’ya ait olduğuna dair Mehmed adında bir Müslüman ve Yovan adında bir Hristiyanın şahitlik ettikleri kaydedilmiştir.<sup>245</sup>

İncelemiş olduğumuz defterde maddi zararların kadı emriyle giderildiğini içeren olaylar da mevcuttur. Nitekim Hum köyünde meydana gelen bir olayda bir şahsın hayvanları başka bir şahsın üzüm bahçesine zarar vermiş ve tespit edilen zararın tamamı

---

<sup>240</sup> Zimmi; “Müslüman ahid ve emanına girmiş yahut başka bir ifade ile İslam hükümetinin usulü dairesinde tabiiyyetini kabul etmiş olan gayr-i müslim yerinde kullanılır bir tabirdir.” Kaynak: *Mehmed Zeki Pakalın, Osmanlı Tarih deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, III*, İstanbul: 1993, s. 663.

<sup>241</sup> M.Ş.S., Belge No: 316.

<sup>242</sup> M.Ş.S., Belge No: 314. Kefalet içeren diğer belgeler için bkz.: M.Ş.S., Belge No 1; M.Ş.S., Belge No: 315.

<sup>243</sup> M.Ş.S., Belge No: 330.

<sup>244</sup> M.Ş.S., Belge No: 321. İncelemiş olduğumuz defterde şahitlik yapıldığına dair başka kayıtlar da mevcuttur fakat eksik ifadelerden dolayı tam malumata sahip olamamaktayız. Bkz.; M.Ş.S., Belge No: 323.

<sup>245</sup> M.Ş.S., Belge No: 325.

giderilmiştir.<sup>246</sup> Bunun yanında bazı arazi satışları da deftere kaydedilmiştir.<sup>247</sup> Adaletin ciddi olarak uygulanması sosyal barışı sağlayan en önemli unsurlardan biridir.

---

<sup>246</sup> M.Ş.S., Belge No: 326.

<sup>247</sup> M.Ş.S., Belge No: 332; M.Ş.S., Belge No: 334; M.Ş.S., Belge No: 317.

## ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

### 56 NO'LU MOSTAR ŞER'İYYE SİCİL DEFTERİNİN TRANSKRİPSİYON METNİ

#### Belge No 1

Lubin Kazâsına tâbi‘ Opine Karyesi mütemekkinlerinden Sava veled-i Stepan Mostar’da mahbûs iken karye-i merkûmede Luka veledi Yorgo kefil olduğu kayd şod fi 15 Rebiülevvel 1268.

#### Belge No 2<sup>248</sup>

#### Belge No 3

Mostar ahâlisinden Bekir bin Ömer Tobaga nâm kimesne Kula’dan yukarı Çarşu gice ile Bekleme Çarşu ahâlisi esnâfiyla işbu sicilde kayd şod fi 11 Rebiülevvel sene 1268.

Toce ‘Abdullah’ın defteridir ki

İşbu altmış sekiz senesi hâne masârifâtı<sup>249</sup>

#### Belge No 4

Bi’smihî ‘azze şânuhû ve bi-hamdihî ve musalliyen ‘alâ habîbihî ve ‘abdihî ve ‘alâ âlihi ve ashâbihi ve atbâ’ih ve ba’d fe-kadi’t-tehaztu hâze’s-sicilü li-zabti mâ veka‘a min .... Beyne’l-‘ibâdi ve kaydi mâ hüve’l-mu’tenâ min e’t-tevâturi ve’l-evâmiri ve’d-defâtiri fi’l-bilâdi hîne intesebtu hasebe’l-kaderi bi’l-kadâi min gayri’b-tigâin ve lâ istişfâ’in fadlen ‘an el-irtişâi edâ ‘afhu .... el-ihyârü ve vuffika haze’l-‘icâzu fi cemî’l-umûri bi’l-muhtâri bi-hürmeti nûri habîbihi sirru’l-esrâri ve âlihi ve ashâbihi ve cundihi’l-ibrâri salevâtu’llâhi ve selâmuhû ‘aleyhi ve ‘aleyhim mâ dâme’l-leylü ve’n-nehâru ve mâ

---

<sup>248</sup> Bkz. Ek 7.

<sup>249</sup> Bkz. Ek 8.

te'âkabe'l-'aseran ve'l-emsâru ve ene'l-fakîru ilâ Rabbihî Rahîmi Muhammed Emin ibnu Müftî 'Âlî Efendi 'afallâhu 'anhumâ fi'd-dünya ve'l-âhireti ve rahimehumâ me'al-ümmeti'l-merhûmeti rahmeten vâsi'aten fi gurreti zi'l-hicreti'ş-şerîfeti sene sittîn ve mieteyn ve elfin min hicretin seyyidi'l-enâmi 'aleyhi's-salâtu ve's-selâm.

### **Belge No 5**

Şer'iat şî'âr Mostar kazâsına bu def'a bi'n-niyâbe hâkimü'ş-şer' ta'yîn olunan Câbi zâde fazîletlü Muhammed Emin Efendi zîde fazluhû ve mefâhirü'l-emâsil ve'l-âkrân mütesellimi ve vücûh-ı âhâlileri zîde kadruhum inhâ olunur ki çend seneden berü kazâ-i mezbûrede hükümet-i şer'ıyyeye me'mûr olan semâhatlü Ahmed Râşid Efendi bu def'a enfâs-ı ma'dûdesi hitâmıyla fevt olmakdan nâşi der-sa'âdetden mürâselesi vurûd iden kadr-ı sahâb 'ilm ve 'iffetden fûnûn-ı şer'ıyyede mütebahhir ve zühd ve takvâ ile müştehîr bir nâib nasb lâzım geldiği ve sen ki efendi-i mûmâ-ileyhsin şemse-i mergûbe-i diyânet ve dirâyet ile mevsûn ve icrâ-yı ahkâm-ı şer'ıyyede kemâl-i vakt ile ma'rûf olduğun ecilden akrânın miyânından intihâb ve niyâbet mürâselesi gelinceye değin işbû altmış senesi Zilhicce-i şerîfin guresinden zabt eylemek üzere kazâ-i mezbûrun niyâbet idâresi 'uhde-i dirâyetlerine ihâle olmağla imdi icrâ-yı ahkâm-ı şer'ıyyede bezl-i mâ-hasl-ı kudret ve fasl-ı du'â ... kat'an hâtır ve gönüle bakmayarak hakk u 'adl üzere rü'yet ve her hâlde munasafâna ve mu'tedilâne hareket ve câdde-i sıdk ve ve istikâmetde sebât ve tarîka-i enîka-i hakkâniyetden 'adem-i inhirâf ile kesb-i necât ve siz ki muhâtabûn-ı mûmâ-ileyhimsiz siz dahi efendi-i mûmâ-ileyhâda ahkâm-ı şer'ıyyede bi'l-vücûh mu'âvenet ve umûr-ı mehâm-ı seniyyenin teshîl husûsuna mübâderet itmeniz bâbında livâ-yı Hersek ve medîne-i Mostar'da işbu buyuruldum tahrîr ve ısdâr ile tesyâr olunmuşdur be-minhu te'âlâ vusûlünde gerekmele ber-mûceb-i muharrer cümleliz 'amel ve hareket ve hilâfından hazer ve mücânebet eylesiz deyü fi gurre-i Zilhicce sene 1260.

### **Belge No 6**

ez-Zevcû't-tâlibü'n-nâkih Ahmed bin Mehmed Hemzik 'an Mahalle-i Zirâ'i vekîluhu ihvehu Hüseyin 'an Mahalle-i mezbûre ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Müntehi binti Yusuf Dırâğnik 'an Mahalle-i Sivri vekîlihâ Hasan Ogevîk 'an Mahalle-i mezbûre sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti 'Ali Bakırvîk ve Sâlih Dırâğnik ve'l-mehri'l-mü'eccel

‘alâ mâ terâzi meblağ 53.000 yalnız elli üç bindir vâka‘a‘l-akd ve‘t-tezvîc fî şehri Zilhiceti’ş-şerîf sene sittîn ve mi‘eteyn ve elf (1260).

### **Belge No 7**

ez-Zevcû‘t-tâlibü‘n-nâkih Ahmed bin Ömer Afacân ‘an kazâ-i Zomine ‘an karye-i Otelhân vekîluhu el-Hâcc İbrahim Kaho ‘an Mahalle-i Sivri ‘an Mostar ve‘z-zevcetu‘l-bikru‘l-bâligatu Saliha binti Ömer Movîk ‘an karye-i Dırajniçe vekîlihâ ehûhâ Ali ibni el-mezbûr Ömer sebete vekâletuhu ‘anhâ bi-şehâdeti Mehan Sefervîk ve Yusuf Afacân ‘an Zomine ve‘l-mehri‘l-mü‘eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 11.000 yalnız on bir bindir vâka‘a‘l-akd ve‘t-tezvîc fî şehri Zilhiceti’ş-şerîf sene sittîn ve mi‘eteyn ve elf (1260).

### **Belge No 8**

ez-Zevcû‘t-tâlibü‘n-nâkih Mustafa Sipâhi Yançık ‘an Mahalle-i Çerniçe vekîluhu Molla Hasan Arpaçık ‘an Mahalle-i mezbûre ve‘z-zevcetu‘l-bikru‘l-bâligatu Zeyneb binti Salih Hobne ‘an Mahalle-i Karagöz Bey vekîlihâ Hasan tâbi‘-i kethüdâ beyefendi sebete vekâletuhu ‘anhâ bi-şehâdeti Ali Alemdâr Kırlik ve Salih bin Mustafa Vogovîk ‘an Mahalle-i Çerniçe el-mezbûr ve‘l-mehri‘l-mü‘eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 15.000 yalnız on beş bindir vâka‘a‘l-akd ve‘t-tezvîc fî şehri sene sittîn ve mi‘eteyn ve elf (1260).

### **Belge No 9**

ez-Zevcû‘t-tâlibü‘n-nâkih Osman Kıpti ibni Ali Zelicik ‘an Mahalle-i Çerniçe vekîluhu Caco Kıpti Zeliçik ‘an Mahalle-i mezbûre ve‘z-zevcetu‘l-mutallekatu Zalite binti Zeçerko ‘an Mahalle-i Tire Yahya vekîlihâ Mehmed Mahik ‘an Mahalle-i Tire Yahya sebete vekâletuhu ‘anhâ bi-şehâdeti Salih İsmailik ve... ve‘l-mehri‘l-mü‘eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 31.000 yalnız otuz bir bindir vâka‘a‘l-akd ve‘t-tezvîc fî 15 Zilhicce 1260.

Şuhûdü‘l-hâl

Mütesellim Mustafa Ağa

Dervîş Ağa Garabo



### **Belge No 10**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih Ömer bin el-Hâcc Hüseyin harem kethüdâ-yı Hazreti veliyyü'n-ni'me vekîluhu ihvehu Mehmed ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Aliye binti Câfer Taslamân 'an Mahalle Kanber Ağa vekîlihâ Mahmûd Ogluk sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti Raşid ve el-Hâcc Mehmed min hizmeti el-Hâcc Hacı Paşa Efendi ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 71.000 yalnız yetmiş bir bindir vâka'a'l-'akd ve't-tezvîc fi 15 Zilhicce 1260.

### **Belge No 11**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih Hüseyin bin Ömer Halil Kıbtî 'an Mahalle-i Karye-i Uğraçınık-ı Zîr vekîluhu el-Hâcc İbrahim Kaho ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Alike binti Sâlih Boşnak 'an Kasaba-i Lebuşka vekîlihâ Halîl Büyük 'an karye-i Kurşun sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti Ömer Mustik ve Ali Goşik ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 9.000 yalnız doksan bindir vâka'a'l-'akd ve't-tezvîc fi 15 Zilhicce 1260.

### **Belge No 12**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih Bekir bin Ömer Liçovîk 'an Mahalle-i Fatma Kadın vekîluhu İbrahim Dodovîk 'an Mahalle-i mezbûre ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Leyla binti Mustafa Cum'alik 'an Mahalle-i mezbûre vekîlihâ Sâlih Kuyulu sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti Mustafa Kuyulu ve Sâlih İskohan 'an Mahalle-i mezbûre ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 11.000 yalnız on bir bindir vaka'a'l-'akd ve't-tezvîc fi 15 Zilhicce 1260.

### **Belge No 13**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih Hasan bin Hüseyin Movîk 'an Karye-i Dırajniçe vekîluhu Ömer bin Karkoz 'an karye-i mezbûre ve'z-zevcetu'ş-şeybetu't-tâlebetu Kerîme binti Hasan Ka'ik 'an karye-i mezbûre vekîlihâ 'Ali Mûsâ Bey 'an karye-i mezbûre sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti 'Ömer Movîk ve 'Ömer Karkoz 'an karye-i mezbûre ve'l-

mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 11.000 yalnız on bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi 23 Zilhicce 1260.

#### **Belge No 14**

ez-Zevcû't-tâlibü'n-nâkih Molla Derviş Recanovîk 'an Mahalle-i Kutloy vekîluhu Rüşdi 'Ali Efendi Bobik 'an Mahalle-i Kanbur Ağa ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Sâime binti el-Hâcc Halîl Efendi Nozik 'an Mahalle-i mezbûre vekîlihâ Nuhan Ağa-i Yoyan 'an Mahalle-i Şâdi sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti Mehmed Recanovîk ve İbrâhim Şabik 'an Mahalle-i Karagöz Bey ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 71.000 yalnız yetmiş bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi 23 Zilhicce 1260.

#### **Belge No 15**

ez-Zevcû't-tâlibü'n-nâkih Mehmed bin Mehmed İşkodro 'an Mahalle-i Derviş Paşa vekîluhu Mustafa Maçik 'an Mahalle-i mezbûre ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Nefise binti Mehmed Bayloz 'an Mahalle-i Sivri vekîlihâ Molla 'Ömer Dırağnik 'an Mahalle-i mezbûre sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti Salih Hamza Bey ve Ömer Dırağnik 'an Mahalle-i mezbûre ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 35.000 yalnız otuz beş bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi 25 Zilhicce 1260.

#### **Belge no 16**

ez-Zevcû't-tâlibü'n-nâkih Sâlih bin Hasan Moşik 'an Mahalle-i Lâfi vekîluhu Hamid bin Tahir Karabey ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Âmine binti 'Ali Pernat 'an Mahalle-i Çerniçe vekîlihâ Ömer bin Ebubekir 'an Mahalle-i mezbûre Çerniçe sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti Süleymân Bilalovîk ve Ahmed Şehbar 'an Mahalle-i mezbûre ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 41.000 yalnız kırk bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi 27 Zilhicce 1260.

#### **Belge No 17**

ez-Zevcû't-tâlibü'n-nâkih Molla Sâlih bin Molla 'Ali Dostovîk 'an Mahalle-i Muhyi Hoca vekîluhu Mustafa ibni Molla İbrâhim Tevâsvâc 'an Mahalle-i Karagöz Bey ve'z-zevcetu'l-bikru Mevliye binti Mehmed Aşık 'an Mahalle-i el-Hâcc Bâli vekîlihâ

Molla ‘Osman Dıraço ‘an Mahalle-i mezbûre sebete vekâletuhu ‘anhâ bi-şehâdeti Molla Ahmed Garabo ve Kâbîk İbrâhim ‘an Mahalle-i mezbûre ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 41000 yalnız kırk bir bindir vâka‘a’l-akd ve’t-tezvîc fî 1260.

### **Belge No 18**

ez-Zevcû’t-tâlibü’n-nâkih Molla Mehmed ibni el-Hâcc ‘Ali Afîmzâde ‘an Mahalle-i Hafız Hoca vekîluhu Mehmed Ağa Dadik ‘an Mahalle-i Sinân Paşa ve’z-zevcetu’l-bikru’l-bâligatu Zâhide binti Mahmud Efendi Keşizâde vekîlihâ Yusuf Ağa Keşizâde ‘an Mahalle-i Hüseyin Hoca sebete vekâletuhu ‘anhâ bi-şehâdeti Molla Mehmed Jololizâde ve Molla İbrâhim Keşizâde ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 81.000 yalnız seksen bir bindir vâka‘a’l-akd ve’t-tezvîc fî şehr-i Muharremi’l-harâm sene sittîn ve mi’eteyn ve elf (1260).

### **Belge No 19**

ez-Zevcû’t-tâlibü’n-nâkih Monlâ Mehmed ibni Monlâ Mehmed İspâhik ‘an Mahalle-i Sivri vekîluhu ‘Ali Ağa Pozik ‘an Mahalle-i Şâdi ve’z-zevcetu’l-bikru’l-bâligatu Dudû binti Mehmed Ağa Kômüri ‘an Mahalle-i el-Hâcc Bali vekîlihâ Monlâ Dervîş Haçık ‘an Mahalle-i Hafız Hoca sebete vekâletuhu ‘anhâ bi-şehâdeti Dervîş Ağa ibni el-Hâcc Ahmed Ağa Kômüri ve Mustafa ‘Ali Kalfazâde ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 61.000 yalnız altmış bir bindir vâka‘a’l-akd ve’t-tezvîc fî şehr-i Muharremi’l-harâm sene sittîn ve mi’eteyn ve elf (1260).

### **Belge No 20**

ez-Zevcû’t-tâlibü’n-nâkih Monlâ Ahmed ibni Monlâ Hasan Uçuklizâde vekîluhu Hüseyin Ağa Tâso ve’z-zevcetu’l-bikru’l-bâligatu Fatma binti Hüseyin İstopac ‘an Mahalle-i Çerçiçe vekîlihâ Mustafa Ağa Mollavîk ‘an Mahalle-i mezbûre sebete vekâletuhu ‘anhâ bi-şehâdeti Ömer Maklik ve Hasan İstopac ‘an Mahalle-i mezbûre ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 51.000 yalnız elli bir bindir vâka‘a’l-akd ve’t-tezvîc fî 3 Muharrem sene 1261.

### **Belge No 21**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih Mehmed bin 'Osman Mamik 'an karye-i Dırajniçe vekîluhu 'Osman el-mezbûr 'an karye-i mezbûre ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Fatma binti Ahmed Litiçe 'an karye-i mezbûre vekîlihâ İbrâhim Mamik 'an karye-i mezbûre sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti 'Ömer Karagöz ve 'Ömer Bakik 'an karye-i mezbûre ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 11.000 yalnız on bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fî 5 Muharrem sene 1261.

### **Belge No 22**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih Monlâ Mustafa ibni Mehmed Kemâlovîk 'an Mahalle-i Dervîş Paşa vekîluhu Monlâ Sâlih Efiliçe 'an Mahalle-i Çerniçe ve'z-zevcetu'l-bikru'l-baligatu Dudu binti Hasan Bey el-Hâcc Ömerzâde 'an Mahalle-i Çerniçe vekîlihâ Hüseyin Ağa Taso 'an Mahalle-i mezbûre sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti İbrâhim Bey ve Monlâ Sâbit el-Hâcc Ömerzâde ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 51.000 yalnız elli bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fî 5 Muharrem sene 1261.

### **Belge No 23**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih 'Abdullah bin 'İsmail Ağa Gulâdovîk 'an Mahalle-i Karagöz Bey vekîluhu Monlâ İbrâhim Kôso ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu 'Aliye binti 'Ali Goya 'an Mahalle-i Hacı Velî vekîlihâ Haco Ağa Bihkovîk 'an Mahalle-i mezbûre sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti Hasan Kuzyak ve Ali Gulâdovîk 'an Mahalle-i mezbûre ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 31.000 yalnız otuz bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fî şehr-i Muharremi'l-harâm sene ihda ve sittîn ve mi'eteyn ve elf (1261).

### **Belge No 24**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih Monlâ 'Ali bin Mehmed Şâfik 'an Mahalle-i Geyvân Bey vekîluhu Monlâ 'Ali el-İmâm 'an Mahalle-i mezbûre ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Fatma binti İbrâhim Zunye 'an Mahalle-i Çerniçe vekîlihâ Monlâ Sâlih Efiliçe sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti Dervîş Ağa ve oğlu Mehmed Katiyone 'an Mahalle-i mezbûre ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 41.000 yalnız kırk bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fî 8 Muharrem sene 1261.

### **Belge No 25**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih Mahmûd bin Hasan Kalârik 'an Mahalle-i zirâ'i vekîluhu Hasan Kalârik 'an Mahalle-i mezbûre ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu 'Aliye binti İbrâhim Şomân 'an Mahalle-i Çerniçe vekîlihâ Salih Penâh 'an Mahalle-i mezbûre sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti İbrahim ehûhâ ve Monlâ 'Osman Keşik ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 31.000 yalnız otuz bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi 8 Muharrem sene 1261.

### **Belge No 26**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih 'Abdülmü'min Dâmik ibni 'Ali 'an karye-i Zâlik vekîluhu Monlâ Ömer Veloviçe 'an Mahalle-i Karagöz Bey ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Sâime binti İbrâhim Lizkev 'an karye 'an Kazâ-i İstolçe vekîlihâ Monlâ Sâlih Eslikovîk 'an Mahalle-i Fatma Kadın sebete vekâletehu 'Ömer Dâmik ve Salih Tirbone 'an karye-i mezbûre ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 21.000 yalnız yirmi bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi 8 Muharrem sene 1261.

### **Belge No 27**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih Monlâ 'Ali ibni Sâlih Bey el-Hâcc Ömerzâde vekîluhu Hüseyin Ağa Tâso 'an Mahalle-i Çerniçe ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Zeyneb binti el-Hâcc Ahmed 'Alemdâr Harremizâde 'an Mahalle-i mezbûre vekîlihâ Muharrem Ağa Beşik 'an Mahalle-i Yahya-yı Asfel sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti Mehmed Dodonyac ve Mehmed Ağânovîk ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 61.000 yalnız altmış bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi şehr-i Muharremi'l-harâm sene ihda ve sittîn ve mi'eteyn ve elf (1261).

### **Belge No 28**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih Monlâ Hasan ibni el-Hâcc Ömer Novîk 'an Mahalle-i Şâdi vekîluhu Dervîş Ağa Garâbo 'an Mahalle-i Sinân Paşa ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Zeyneb binti Monlâ Hüseyin Şâtır 'an Mahalle-i Fatma Kadın vekîlihâ Monlâ Yûsuf Hômo 'an Mahalle-i Köse Hoca sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti Monlâ Hasan Hoco ve 'Ali 'an Mahalle-i mezbûre ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 21.000 vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi şehr-i Muharremi'l-harâm sene ihda ve sittîn ve mi'eteyn ve elf (1261).

### **Belge No 29**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih Hüseyin Mısırlı 'an Mahalle-i Çerñiçe vekîluhu Sâlih 'Abdullah Çerñiçe 'an Mahalle-i Dervîş Paşa ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Molâya binti 'Ali Ağa Serdâr 'an Mahalle-i Muhyî Hoca vekîlihâ Mustafa Novîk 'an Mahalle-i Fatma Kadın sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti Sâlih Lihovîk ve Dervîş Çâdere 'an Mahalle-i Rûznâmçe ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 41.000 yalnız kırk bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fî şehr-i Muharremi'l-harâm sene ihda ve sittîn ve mi'eteyn ve elf (1261).

### **Belge No 30**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih 'Ömer bin Ali Şântik 'an Mahalle-i Lâfi vekîluhu Hasan Kalârik 'an Mahalle-i mezbûre ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Müntehî binti Mustafa Zeliçik 'an Mahalle-i Çerñiçe vekîlihâ ... İbrâhim 'an Mahalle-i mezbûre sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti İbrâhim ve Ahmed Şântik 'an Mahalle-i Lâfi ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 41.000 yalnız kırk bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fî 17 Muharrem sene 1261.

### **Belge No 31**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih Halîl Belhâyik ibni Mustafa 'an Mahalle-i Dervîş Paşa vekîluhu Monlâ İsmail Belhayik 'an Mahalle-i mezbûre ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Gülsüm binti Halîl Polçik 'an Mahalle-i mezbûre vekîlihâ 'Ali Ağa tâbi'-i miralây beyefendi sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti Haco Berâko ve Süleymân Gulâvnik ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 61.000 yalnız altmış bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fî 21 Muharrem sene 1261.

### **Belge No 32**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih Mahmûd Efendi Keşizâde 'an Mahalle-i Hüseyin Hoca vekîluhu Mahmûd Efendi Keşizâde 'an Mahalle-i mezbûre ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Ümmügülsüm binti Yûsuf Bey Lâkişezâde 'an Mahalle-i Karagöz Bey vekîlihâ Câfer Bey Miralâyzâde 'an Mahalle-i Rûznâmçe sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti Câfer Bey ve Mahmûd Bey Lakişezâde 'an Mahalle-i el-mezbûre Karagöz Bey ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 81.000 yalnız seksen bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fî şehr-i Muharremi'l-harâm sene ihda ve sittîn ve mi'eteyn ve elf (1261).

### **Belge No 33**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih 'Ali ibni Halîl Sâlihî 'an Mahalle-i Dervîş Paşa vekîluhu 'Ömer Haydûd 'an Mahalle-i Lâfi ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Miheme binti 'Ömer Korik 'an Mahalle-i Lâfi vekîlihâ 'Ali Ağa Lûhli 'an Mahalle-i mezbûre sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti İbrâhim Çanbo ve İbrahim Hânîk 'an Mahalle-i .... ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 31.000 yalnız otuz bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fî 25 Muharrem sene 1261.

### **Belge No 34**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih Monlâ Ahmed ibni Monlâ Yusuf Keşizâde 'an Mahalle-i Hüseyin Hoca vekîluhu Mahmûd Efendi Keşizâde ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Fatma binti Sâlih Bey Veliâğazâde 'an Mahalle-i Kanber Ağa vekîlihâ Monlâ Hasan Râlovizâde 'an Mahalle-i Dervîş Paşa sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti Mehmed Bey Râlovîk ve 'Osman Şeşik 'an Mahalle-i mezbûre ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 61.000 yalnız altmış bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fî şehr-i Muharremi'l-harâm sene ihda ve sittîn ve mi'eteyn ve elf (1261).

### **Belge No 35**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih Mehmed bin Selim İspâhîk 'an Mahalle-i Sivri vekîluhu Monlâ Muhammed İspâhîk 'an Mahalle-i mezbûre ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Fatma binti Muhammed Ağık 'an Mahalle-i Hüseyin Hoca vekîlihâ Monlâ 'Ömer Kilâr 'an Mahalle-i Karagöz Bey sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 41.000 yalnız kırk bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fî şehr-i Muharremi'l-harâm sene ihda ve sittîn ve mi'eteyn ve elf (1261).

### **Belge No 36**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih 'Ali bin Ahmed Kalâçi 'an Mahalle-i 'anhu 'an karye-i Vişik vekîluhu İbrahim Kalâçi 'an karye-i Tirbân ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Fatma binti Beftonohân Kıpti 'an Mahalle-i Rikne vekîlihâ İsmail bin Mehmed Goplik Kıpti 'an Mahalle-i mezbûre sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti 'İsmail âhûhâ ve 'Ömer Kıpti

âhûhâ ve ‘Ali Gotik Kıpti ‘an Mahalle-i mezbûre ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 15.000 yalnız on beş bindir vâka‘a’l-akd ve’t-tezvîc fî 27 Muharrem sene 1261.

### **Belge No 37**

ez-Zevcû’t-tâlibü’n-nâkih Selim bin İbrâhim ‘an Mahalle-i Buluh vekîluhu İhve ‘Osman ve’z-zevcetu’l-bikru’l-bâligatu... binti Selim ‘an ... ‘an karye-i Zâkile vekîlihâ Ebuhâ Selim sebete vekâletuhu ‘anhâ bi-şehâdeti Receb Kırlik ve Sâlih Kapusi ‘an Mahalle-i Fatma Kadın ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 27.000 yalnız yirmi yedi bindir vâka‘a’l-akd ve’t-tezvîc fî 27 Muharrem sene 1261

### **Belge No 38**

ez-Zevcû’t-tâlibü’n-nâkih İbrâhim bin Hasan Kıpti ‘an Mahalle-i Tire Yahya vekîluhu Bekir Topağa ‘an Mahalle-i mezbûre ve’z-zevcetu’l-bikru’l-bâligatu Emine binti ‘Ömer Kalâçi ‘an kazâ-i İstolçe ‘an karye-i .... vekîlihâ ‘Ömer bin Rıdvân Morik ‘an karye-i Rotemle sebete vekâletuhu ‘anhâ bi-şehâdeti ‘İsmail Gobik Kıpti ve Mehmed Mânderik ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 15.000 yalnız on beş bindir vâka‘a’l-akd ve’t-tezvîc fî 28 Muharrem sene 1261.

### **Belge No 39**

ez-Zevcû’t-tâlibü’n-nâkih Ahmed bin ‘İsmail Maksomik ‘an karye-i İsvinârına vekîluhu Hasan Kalârik ‘an Mostar ve’z-zevcetu’l-bikru’l-bâligatu Merka binti Mustafa İşkovlik ‘an kazâ-i Blagay ‘an karye-i Jule vekîlihâ İbrâhim İşkovlik ‘an karye-i Jule sebete vekâletuhu ‘anhâ bi-şehâdeti Mustafa Voloviçe ve Ahmed Maksomik ‘an karye-i Asonyarına ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 25.000 yalnız yirmi beş bindir vâka‘a’l-akd ve’t-tezvîc fî şehr-i Muharremi’l-harâm sene ihda ve sittîn ve mi’eteyn ve elf (1261).

### **Belge No 40**

ez-Zevcû’t-tâlibü’n-nâkih Mustafa ibni Sâlih Muharremizâde vekîluhu Monlâ ‘Ali Rizikâlo ‘an Mahalle-i Karagöz Bey ve’z-zevcetu’l-bikru’l-bâligatu Hanîfe binti ‘Ömer İzvizdik ‘an mahalle Mehmed Kethüdâ vekîlihâ Monlâ ‘Abdullah Lotovîk ‘an Mahalle-i Geyvân Bey sebete vekâletuhu ‘anhâ bi-şehâdeti ‘Ömer Çelbik ve ‘Ali İzvizdik ve’l-



mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 35.000 yalnız otuz beş bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fî Selh Muharrem sene 1261.

#### **Belge No 41**

ez-Zevcû't-tâlibü'n-nâkih Monlâ Sâlih ibni İbrâhim Bey Kobicik 'an Medrese-i Karagöz Bey vekîluhu Ebûhu İbrâhim Bey el-mezbûr ve'z-zevcetü's-seyyibetü't-tâlibetü Me'vi binti 'Ömer Sipâhi Pañçik 'an mahalle Hüseyin Hoca vekîlihâ Mustafa Sipâhi Amûcaları 'an Mahalle-i Çerniçe sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti Sâlih Vogovîk ve Mustafa Kırkonik 'an Mahalle-i mezbûre ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 31.000 yalnız otuz bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fî Selh Muharrem sene 1261.

#### **Belge No 42**

ez-Zevcû't-tâlibü'n-nâkih Monlâ 'Ali bin İbrâhim Bey Kobicik 'an Medrese-i Karagöz Bey vekîluhu Ebûhu İbrâhim Bey el-mezbûr ve'z-zevcetü'l-bikru'l-bâligatu Ümmügülsüm binti Ömer Sipâhi Pañçik 'an mahalle Çerniçe vekîlihâ amcahâ Mustafa Sipâhi Pañçik sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti Monlâ Salih Dogogovîk ve Mustafa Kırkonik ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 41.000 yalnız kırk bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fî Selh Muharrem sene 1261.

#### **Belge No 43**

ez-Zevcû't-tâlibü'n-nâkih Mahmûd İzvizâc 'an Mahalle-i Baba Beşîr vekîluhu Monlâ Mahmûd Dırânovîk 'an Mahalle-i mezbûre ve'z-zevcetü'l-bikru'l-bâligatu 'Aliye binti Mahmûd Bey Kifik 'an mahalle mezbûre vekîlihâ Monlâ Mustafa Hervîk 'an Mahalle-i Lâfi sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti Muhammed Ağa Behlülzâde ve Mehmed Bey Bakâmizâde ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 41.000 yalnız kırk bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fî selh Muharrem sene 1261.

#### **Belge No 44**

ez-Zevcû't-tâlibü'n-nâkih 'Ali bin Câfer Maksomîk 'an kazâ-i Lebuşka vekîluhu Monlâ Sâlih İslikovîk 'an Mahalle-i Fatma Kadın ve'z-zevcetü'l-bikru'l-bâligatu Zelihâ binti Rıdvân Patik 'an karye-i Çome vekîlihâ ehûhâ Mustafa bin el-mezbûr Rıdvân sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti Mustafa ve Murâd Maksomik 'an kazâ-i mezbûre ve'l-

mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 21.000 yalnız yirmi bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fî şehri gurre-i Saferi'l-hayr sene ihda ve sittîn ve mi'eteyn ve elf (1261).

#### **Belge No 45**

ez-Zevcû't-tâlibü'n-nâkih Ahmed ibni el-Hâcc Câfer Peştalo 'an Mahalle-i Karagöz Bey vekîluhu Şapçeli Mustafa Kavâs 'an Mahalle-i Köse Hoca ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu 'Alime binti Mustafa Koloded 'an Mahalle-i Tire Yahyâ vekîlihâ Ahmed Kavâs 'an Mahalle-i Karagöz Bey sebete vekâletuhu Monlâ Ali Mahrâgik ve Konil Kavâs 'an Mahalle-i Çarine ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 51.000 yalnız elli bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fî 9 Safer sene 1261.

#### **Belge No 46**

ez-Zevcû't-tâlibü'n-nâkih İbrâhim bin Hasan İşkoro 'an Mahalle-i Çerniçe vekîluhu 'Ömer Poto 'an Mahalle-i mezbûre ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Fatma binti Sâlih 'an Mahalle-i Karagöz Bey vekîlihâ Mustafa Sipâhi Pançik 'an Mahalle-i Çerniçe sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti Hoca Zubik ve Muharrem Şeta 'an Mahalle-i mezbûre ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 21.000 yalnız yirmi bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fî 13 Safer sene 1261.

#### **Belge No 47**

ez-Zevcû't-tâlibü'n-nâkih Ahmed Burkan 'an Mahalle-i Baba Beşîr vekîluhu Ahmed Bey Bekâmizâde ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Ümmühân binti Mehmed Maksomik 'an karye-i Koziçe vekîlihâ Bekir Burkan 'an karye-i mezbûre sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti 'Osman Karavîk ve Hüseyin Çerenhân 'an Mahalle-i Baba Beşîr ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 21.000 yalnız yirmi bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fî 21 Safer sene 1261.

#### **Belge No 48**

ez-Zevcû't-tâlibü'n-nâkih Hâco bin İbrâhim Karvâc 'an Gaça 'an Kûla vekîluhu 'Ömer Karvâc 'an... ve'z-zevcetu's-seyyibetü't-tâlibetü Emine binti 'Ali Bey Şeşrâk 'an Mahalle-i Muhyî Hoca vekîlihâ Beydo Sâdik 'an Mahalle-i mezbûre sebete vekâletuhu

‘anhâ bi-şehâdeti Beşîr Sarik ve ‘Ali Şarân ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 31.000 yalnız otuz bir bindir vâka‘a’l-akd ve’t-tezvîc fî 23 Safer sene 1261.

#### **Belge No 49**

ez-Zevcû’t-tâlibü’n-nâkih Yusuf Kakik ‘an karye-i Gırâdnik vekîluhu Selim Bayrâmovîk ‘an Mahalle-i Fatma Kadın ve’z-zevcetü’s-seyyibetü’t-tâlibetü Gülsüm binti Osman Marik ‘an karye-i Melkovîk vekîlihâ Hüseyin Marik ‘an karye-i Melkovîk sebete vekâletuhu ‘anhâ bi-şehâdeti ‘Abdurrodan ve ‘Ömer Kakik ‘an karye-i mezbûre ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 31.000 yalnız otuz bir bindir vâka‘a’l-akd ve’t-tezvîc fî Rebiülevvel sene ihda ve sittîn ve mi’eteyn ve elf (1261).

#### **Belge No 50**

ez-Zevcû’t-tâlibü’n-nâkih Sâlih bin Mustafa Ağa el-Hâcc Ömerzâde ‘an Mahalle-i Nezîr Ağa vekîluhu İhve ‘Ömer Bey ve’z-zevcetü’l-bikru’l-bâligatu Dudu binti Mehmed Efendi Kakovine vekîlihâ Monlâ Mehmed Hemzik sebete vekâletuhu ‘anhâ bi-şehâdeti Monlâ Muhammed bin Paşa Bey ve Monlâ ‘Ali Çarkik ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 41.000 yalnız kırk bir bindir vâka‘a’l-akd ve’t-tezvîc fî 5 Rebiülevvel sene 1261.

#### **Belge No 51**

ez-Zevcû’t-tâlibü’n-nâkih Sâlih bin İbrâhim Rahimîk ‘an karye-i Paska vekîluhu ‘Ömer Topoga ‘an karye-i mezbûre ve’z-zevcetü’l-bikru’l-bâligatu Zeyneb binti ‘Osman Soblovîk ‘an karye-i Vilâsnik vekîlihâ Sâlih Şota sebete vekâletuhu ‘anhâ bi-şehâdeti Duran Kolâkovîk ve Beşîr Rahimik ‘an karye-i mezbûre ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 13.000 yalnız on üç bindir vâka‘a’l-akd ve’t-tezvîc fî 7 Rebiülevvel sene 1261.

#### **Belge No 52**

ez-Zevcû’t-tâlibü’n-nâkih İbrâhim bin ‘Abdücelîl Çelilovîk ‘an karye-i Kuruşun vekîluhu Ahmed Hasan Dirkâlo ‘an karye-i Mahalle-i Öküzovîk ve’z-zevcetü’l-bikru’l-bâligatu Sâime binti Mehmed Tirik ‘an karye-i Anbele vekîlihâ Ahmed Dirkâlo sebete

vekâletehu ‘Ömer Kadirik ve Hasan Celilovîk ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 11.000 yalnız on bir bindir vâka‘a’l-akd ve’t-tezvîc fi 7 Rebiülevvel sene 1261.

### **Belge No 53**

ez-Zevcü’t-tâlibü’n-nâkih Monlâ Ahmed bin Monlâ Sâlih Kemâlovîk ‘an Mahalle-i Dervîş Paşa vekîluhu Kethüdâ Beyefendi ve’z-zevcetu’l-bikru’l-bâligatu Fatma binti Mehmed Efendi Zetkovine ‘an Mahalle-i Nezir Ağa vekîlihâ el-Hâcc ‘Ali Derone sebete vekâletehu ‘anhâ bi-şehâdeti Mustafa el-Hâcc ‘Osmanzâde ve ‘Abdullah Eflîçe ‘an Mahalle-i mezbûre ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 51.000 yalnız elli bir bindir vâka‘a’l-akd ve’t-tezvîc fi 9 Rebiülevvel sene 1261.

### **Belge No 54**

ez-Zevcü’t-tâlibü’n-nâkih ‘İsmail Hacak ‘an redif-i ‘asâkir vekîluhu Bekir Voçmân ‘an Mostar ve’z-zevcetü’s-seyyibetü’t-tâlibetü Zeyneb binti ‘Osman ‘an Mahalle-i Nezir Ağa vekîlihâ Süleymân Bilâlovîk ‘an Mostar sebete vekâletehu ‘anhâ bi-şehâdeti Abder Azizovîk ve Pâşo Hacemahovîk ‘an Mahalle-i Dervîş Paşa ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 31.000 yalnız otuz bir bindir vâka‘a’l-akd ve’t-tezvîc fi 9 Rebiülevvel sene 1261.

... mersume Zeyneb ... zevci merkûm ‘İsmail talâk ile tatlîk ve işbu mahale kayd 15 Ramazân 1261.

### **Belge No 55**

ez-Zevcü’t-tâlibü’n-nâkih Mehmed bin Yusuf Bagovîk ‘an Mahalle-i Çerniçe vekîluhu ‘Osman Ağa ‘an dâ’ire-i Hazreti veliyyü’n-nî‘me ve’z-zevcetu’l-bikru’l-bâligatu Hanîfe binti Mehmed Jotre ‘an kaza-i Lubin ‘an Garâbin vekîlihâ Zenil Kosteriliçe sebete vekâletehu ‘anhâ bi-şehâdeti Ahmed Kavâs ve Selim Kavâs ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 51.000 yalnız elli bir bindir vâka‘a’l-akd ve’t-tezvîc fi 15 Rebiülevvel sene 1261.

### **Belge No 56**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih Hâfız Murâd bin Hasan Berporik 'an Medrese-i Virepoli vekîluhu Monlâ Memi 'an dâ'ire-i Hazreti veliyyü'n-ni'me ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Âişe binti Mahmûd hizmetkâr-ı İbrâhim Ağa Voloviçe vekîlihâ el-Hâcc Mahmûd Hâfız Benâlukalı sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti suhte ve suhte Hâfız Sâlih ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 21.000 yalnız yirmi bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fî 11 Rebiülevvel sene 1261.

#### **Belge No 57**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih Mustafa bin Mehmed Maksomîk 'an karye-i Koziçe vekîluhu Monlâ 'Ali Boşnak 'an Mahalle-i Sinan Paşa ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Fatma binti Sâlihîh 'an karye-i mezbûre vekîlihâ âhûhâ Ahmed sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti Mehmed Maksomîk ve Ahmed ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 11.000 yalnız on bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fî Şehri Rebiülevvel sene 1261.

#### **Belge No 58**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih Mustafa bin Sâlih Coğo 'an Mahalle-i Nezîr Ağa vekîluhu Monlâ 'Osman Keşik 'an Mahalle-i mezbûre ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Gülsüm binti 'Aziz Bey Çikik 'an Mahalle-i Karagöz Bey vekîlihâ Monlâ Sâbit Mollâvîk sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti Monlâ 'Ali Monlâvîk ve Mustafa el-Hâcc 'Osmanzâde ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 51.000 yalnız elli bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fî 15 Rebiülevvel sene 1261.

#### **Belge No 59**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih Mustafa bin Mehmed Zeliçik 'an Mahalle-i Çerniçe vekîluhu Hâfız Mustafa Efendi Şa'bâniç ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Leyla binti 'Ömer Kara'iso 'an Mahalle-i Hacı Bâli vekîlihâ Ahmed Peştâlo 'an Mahalle-i Karagöz Bey sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti Ahmed Gondel ve Sâlih Şâtır ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 51.000 yalnız elli bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fî 19 Rebiülevvel sene 1261

#### **Belge No 60**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih İbrâhim Tirbone 'an Mahalle-i Hüseyin Hoca vekîluhu Monlâ Sâlih Kâbik 'an Mahalle-i mezbûre ve'z-zevcetü's-seyyibetü't-tâlibetü Şâhiye binti İbrâhim Şântik 'an karye-i Birigrakân vekîlihâ âhûhâ Mustafa Şântik 'an karye-i mezbûre sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti Mahmûd Kalâyıcık ve Sâlih Milek 'an Mahalle-i mezbûre ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 31.000 yalnız otuz bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi şehri Rebiülevvel sene ihda ve sittîn ve mi'eteyn ve elf (1261).

### **Belge No 61**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih 'Ali bin Sâlih Cân 'an karye-i Kırovîk vekîluhu İbrâhim Baygoldik ve'z-zevcetü's-seyyibetü'l-mutallaka Zile binti Halîl Hıdık 'an karye-i mezbûre vekîlihâ Sâlih Cânpo 'an Mahalle-i Hâfız Hoca sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti Hüseyin Reyhâtik ve Mustafa Çanpo ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 11.000 yalnız on bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi 27 Rebiülevvel sene 1261.

### **Belge No 62**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih Mehmed Jönne 'an Mahalle-i Kokovi vekîluhu Mustafa Zâhrovîk 'an Mahalle-i Muhyî Hoca ve'z-zevcetü'l-bikru'l-bâligatu Hanîfe binti Hasan Esençekik 'an Mahalle-i Tire Yahyâ vekîlihâ Hasan Zâhrovîk sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti Çakalo 'Ali Ve Mustafa Şehovitik ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 9.000 yalnız dokuz bindir fi 7 Rebiülahir sene 1261.

### **Belge No 63**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih Hüseyin Onbaşı 'an Mahalle-i Çerçiçe vekîluhu İbrâhim Şâkik 'an Mahalle-i Haşori ve'z-zevcetü's-seyyibetü't-tâlibetü Âişe binti İbrâhim 'an Mahalle-i Tire Yahyâ vekîlihâ Kolodi Mustafa 'an Mahalle-i mezbûre sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti ... Dervîş Zonik ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 51.000 yalnız elli bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi 9 Rebiülahir sene 1261.

### **Belge No 64**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih Hasan bin 'İsmail Borok 'an kasaba-i Lubin vekîluhu İhve Sâlih 'an kasaba-i mezbûre ve'z-zevcetü'l-bikru'l-bâligatu Sevdâ binti 'Ali Seferovîk tâbi' Kalâcık 'Ali 'Alemdâr vekîlihâ 'Ömer Karvâc 'an dâ'ire-i Hazreti veliyyü'n-ni'me

sebete vekâletehu ‘anhâ bi-şehâdeti Ahmed Detokovîk ve ‘Ali Honik dâ’ire-i Hazreti veliyyü’n-ni‘me ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 51.000 yalnız elli bir bindir vâka‘a’l-akd ve’t-tezvîc fi şehri Rebiülahiri li-sene ihda ve sittîn ve mi’eteyn ve elf (1261).

#### **Belge No 65**

ez-Zevcü’t-tâlibü’n-nâkih Bekir Tâ’inci Mahmûd Ağanik kardaşı ‘an dâ’ire-i Hazreti veliyyü’n-ni‘me vekîluhu ‘Ali ‘an dâ’ire-i miralây Beyefendi ve’z-zevcetu’l-bikru’l-bâligatu Fatma binti Mustafa Boloçik ‘an mahalle Fatma Kadın vekîlihâ Ahûhâ ‘Ömer sebete vekâletehu ‘anhâ bi-şehâdeti Didik Mustafa ve ‘Ali Semerci ‘an Mahalle-i mezbûre ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 63.000 yalnız altmış üç bindir gurre Cemaziyelevvel sene 1261.

#### **Belge No 66**

ez-Zevcü’t-tâlibü’n-nâkih Hüseyin Mü’minovîk Yeribek İbni ‘Abdülmü’min ‘an karye-i Dirâjniçe Hızır Nefise ve’z-zevcetu’s-seyyibetu’t-tâlibetu Hûriye binti ‘Ali Çaçik ‘an karye-i mezbûre vekîlihâ Slih Hoçik ‘an karye-i mezbûre sebete vekâletehu ‘anhâ bi-şehâdeti ‘Ömer Yeribek ve ‘Ali Baçik ‘an karye-i mezbûre ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 70.00 yalnız yedi bindir ... fi 5 Cemaziyelevvel sene 1261.

#### **Belge No 67**

ez-Zevcü’t-tâlibü’n-nâkih Hüseyin Bey ibni Mustafa Ağa Çelebizâde vekîluhu ‘Ali Ağa Kitâszâde ‘an Mahalle-i Kutloy ve’z-zevcetu’l-bikru’l-bâligatu Dudu binti Sâlih Bey Veli Ağazâde vekîlihâ Monlâ Hasan Râlovizâde ‘an Mahalle-i Dervîş Paşa sebete vekâletehu ‘anhâ bi-şehâdeti Monlâ Ahmed Keşizâde ve Nohân Bey Veli Ağazâde ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 71.000 yalnız yetmiş bir bindir vâka‘a’l-akd ve’t-tezvîc fi 5 Cemaziyelevvel sene 1261.

#### **Belge No 68**

ez-Zevcü’t-tâlibü’n-nâkih Muharrem bin Ahmed Şâtır ‘an Mahalle-i Fatma Kadın vekîluhu Nuhân Alemdâr Kurd ‘an Mahalle-i mezbûre ve’z-zevcetu’l-bikru’l-bâligatu Kadire binti Halîl Nezîrovîk ‘an karye-i Keşân vekîlihâ ‘Osman Abâza sebete vekâletehu

‘anhâ bi-şehâdeti Selim Sirâc ve Sâlih Hobâne ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 21.000 yalnız yirmi bir bindir vâka‘a’l-akd ve’t-tezvîc fî 15 Cemaziyyevvel sene 1261.

### **Belge No 69**

ez-Zevcû’t-tâlibü’n-nâkih Mustafa bin Ali el-Hâcc ‘Osmanzâde ‘an Mahalle-i Zirâ’i vekîluhu Monlâ ‘Abdullah el-Hâcc Osmanzâde ve’z-zevcetu’l-bikru’l-bâligatu Hafsa binti Ahmed Dirâbâc ‘an Mahalle-i Sivri vekîlihâ ... Sâlih Dirâbâc ‘an Mahalle-i mezbûre sebete vekâletuhu ‘anhâ bi-şehâdeti Monlâ ‘Ömer Dirâğnik ve ‘Ömer Kosnik ‘an Mahalle-i mezbûre ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 41.000 yalnız kırk bir bindir vâka‘a’l-akd ve’t-tezvîc fî şehri Cemaziyyevveli sene 1261.

### **Belge No 70**

ez-Zevcû’t-tâlibü’n-nâkih Hâco bin Ahmed Tanzo ‘an Mahalle-i Kutloy vekîluhu Hasan Bâso ‘an Mahalle-i mezbûre ve’z-zevcetu’l-bikru’l-bâligatu Hanîfe binti ‘Abdullah Zûl ‘an Mahalle-i Şâdi vekîlihâ Sâlih Sipâhi Posik ‘an Mahalle-i mezbûre sebete vekâletuhu ‘anhâ bi-şehâdeti Mehmed Balik ve Posik Ahmed ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 25.000 yalnız yirmi beş bindir vâka‘a’l-akd ve’t-tezvîc fî 23 Cemaziyyevvel sene 1261.

### **Belge No 71**

ez-Zevcû’t-tâlibü’n-nâkih Monlâ Sâlih bin İbrâhim Şâbûh ‘an Mahalle-i Çerçiçe vekîluhu Süleymân Pernât ‘an Mahalle-i mezbûre ve’z-zevcetu’l-bikru’l-bâligatu Nefise binti ‘Osman Mâzik ‘an mahalle Çerçiçe vekîlihâ Monlâ ‘Ali ‘an Mahalle-i mezbûre sebete vekâletuhu ‘anhâ bi-şehâdeti Monlâ Mahmûd Opâçik ve ‘Ömer Behrâmovîk ‘an Mahalle-i ... ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 35.000 yalnız otuz beş bindir vâka‘a’l-akd ve’t-tezvîc fî 27 Cemaziyyevvel sene 1261.

### **Belge No 72**



ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih Sâlih Poçyâk 'an Mahalle-i Baba Beşîr vekîluhu Kasâbbâşî Sâlih Şântik 'an Mahalle-i mezbûre ve'z-zevcetü's-seyyibetü't-tâlibetü Kadîre 'an Mahalle-i Lâfi vekîlihâ 'Ali Ağa Lucalı 'an Mahalle-i mezbûre sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti İbrâhim Cânbo ve Mustafa Cânîk 'an Mahalle-i mezbûre ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 13.000 yalnız on üç bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi Selh Cemaziyyevvel sene 1261.

#### **Belge No 73**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih 'Ömer bin Mehmed Beşe Cafovîk 'an Kazâ-i Gâçka vekîluhu ebûhü'l-mezbûr 'Ömer ve'z-zevcetü's-seyyibetü't-tâlibetü Âmine binti Ahmed Şâhindârik 'an Mahalle-i Çerniçe vekîlihâ Mehmed Kalâyıcık 'an Mahalle-i Dikine sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti Mehmed Mogovîk ve Haydâr Câfovîk ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 31.000 yalnız otuz bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi Selh Cemaziyyevvel sene 1261.

#### **Belge No 74**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih 'Ömer bin Nohân Kıpti 'an Mahalle-i Çerniçe Hızır Nefise ve'z-zevcetü'l-bikru Âişe binti Durân Lâlovîk 'an mahalle Çerniçe vekîlihâ Haco Kıpti Zeliçik 'an Mahalle-i mezbûre sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti Mehmed Moçovîk ve İbrâhim Kıpti Mârovîk ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 31.000 yalnız otuz bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi Selh Cemaziyyevvel sene 1261.

#### **Belge No 75**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih Sâlih bin Mehmed Behlül Potro 'an Mahalle-i Zirâ'i vekîluhu Sâlih Coro 'an Mahalle-i mezbûre ve'z-zevcetü'l-bikru'l-bâligatu Fatma binti 'Abdullah 'an Mahalle-i Yahyâ-i Asfel vekîlihâ Monlâ 'Osman Mollâvîk 'an Mahalle-i mezbûre sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti 'Ali İskakik ve Mehmed Lota ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 11.000 yalnız on bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi Selh Cemaziyyevvel sene 1261.

#### **Belge No 76**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih Ahmed bin 'Ali Zehrik 'an karye-i Kokorinya 'an kazâyı Blagay vekîluhu 'Ömer Kulâkçık 'an karye-i mezbûre ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Gülsüm binti Zülfükâr Husnik vekîlihâ İbrâhim bin Ahmed 'an karye-i Pândol sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti Sâlih ve 'Ömer 'an karye-i Pândol ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 13.000 yalnız on üç bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi şehri Cemaziyyevvel sene sene ihda ve sittîn ve mi'eteyn ve elf (1261).

### **Belge No 77**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih Hasan bin 'Ömer Çerñiçık 'an Mahalle-i Baba Beşîr vekîluhu Hüseyin Kuzbân 'an Mahalle-i Karagöz Bey ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Zeyneb binti Hüseyin Kemâlovîk 'an mahalle Dervîş vekîlihâ dâicesi Behlik Sâlih sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti Muharrem Kulâvuz ve İbrâhim Çerñiçân 'an Mahalle-i ... ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 41.000 yalnız kırk bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi şehri Cemaziyyelahir sene 1261.

### **Belge No 78**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih Monlâ Muhammed bin Ahmed Efendi 'Abdülfettâhzâde 'an Mahalle-i Fatma Kadın vekîluhu 'Ali Bey ibni Mehmed Bey Nakşezâde ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Gülsüm binti Monlâ Sâlih Korkud 'an Mahalle-i Köse Hoca vekîlihâ Câfer Bey miralâyzâde sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti 'Ömer Bey Miralâyzâde Mustafa Tâsozâde 'an Mahalle-i ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 51.000 yalnız elli bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi Recebü'l-ferd sene 1261.

### **Belge No 79**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih Hasan bin 'Ali Gope 'an Mahalle-i el-Hâcc Veli vekîluhu 'Osman Nove 'an Mahalle-i Tire Yahyâ ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Zeyneb binti el-Hâcc Gürde 'an Mahalle-i el-Hâcc Bâli vekîlihâ 'Abdülmü'min Ağa Teberka 'an Mahalle-i mezbûre sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti Sâlih İslâdoye ve Sâlih Taslamân ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 41.000 yalnız kırk bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi 5 Receb sene 1261.

### **Belge No 80**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih 'Abdullah bin Mehmed Yakarovîk 'an Mahalle-i Zirâ'i vekîluhu Monlâ İbrâhim Kârfik 'an Mahalle-i Yahyâ-i Asfel ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Sâlihâ binti Sâlih Celilovîk 'an karye-i Çerniçe vekîlihâ Monlâ 'Ali Şa'bâniç 'an Mahalle-i mezbûre sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti Hasan Küçük ve 'Ömer Yakarovîk ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 21.000 yalnız yirmi bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi 15 Receb sene 1261.

### **Belge No 81**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih Halîl ibni 'Ali Zolomoşiçe 'an Mahalle-i Dikine vekîluhu Sâlih Zolomoşiçe 'an Mahalle-i Çerniçe ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Müntehî binti Sâlih Virâye 'an Mahalle-i Dikine vekîlihâ İbrâhim İşkoro sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti Mustafa Orçovîk ve 'Ali Babik ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 27.000 yalnız yirmi yedi bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi 23 Receb sene 1261.

### **Belge No 82**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih Dervîş Ahmed bin Darlı 'an Tekye-i el-Hâcc 'Arab Ahmed 'an Mahalle-i Dikine ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Hanîfe binti Ağokorunik el-Hâcc 'Arab Ahmed vekîlihâ zevci'l-vekîl Mehmed 'Ali 'an tekye-i sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti Hüseyin Canbovîk ve Tatar Mehmed ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 21.000 fi 23 Şaban sene 1261.

### **Belge No 83**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih Hâfız Mehmed Dervîş bin Mustafa Ağa Kemâlovîk 'an Mahalle-i Dervîş Paşa vekîluhu el-Hâcc Hâfız Süleymân Efendi imâm-ı Hazreti Veliyyü'n-ni'me ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Paşana binti Mustafa Ağa Bakâmizâde 'an Mahalle-i Baba Beşîr vekîlihâ Mehmed Bey ibni Hasan Bey Bakâmizâde 'an Mahalle-i mezbûre sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti Ahmed Ağa Bakâmizâde ve Süleymân Ağa Kâtik 'an Mahalle-i mezbûre ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 11.000 yalnız yüz on bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi şehri Şa'bâni'l-mu'zzama li-sene ihda ve sittîn ve mi'eteyn ve elf (1261).

#### **Belge No 84**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih Mustafa bin Bekir Kalâyıcık 'an Mahalle-i Sivri vekîluhu Hasan Hâcenik 'an Mahalle-i mezbûre ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Fatma binti Hüseyin Ağa Dâruco 'an Mahalle-i Hacı Bâli vekîlihâ Monlâ Yusuf Dâruco bin Hüseyin Ağa 'an Mahalle-i mezbûre sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti Selim Serâk 'an Mahalle-i mezbûre ve Sâlih Ternovoçe 'an Mahalle-i mezbûre ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 61.000 yalnız altmış bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi şehri Şa'bâni'l-mu'zzama li-sene ihda ve sittîn ve mi'eteyn ve elf (1261).

#### **Belge No 85**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih Sâlih bin Abdurokovîk Sirâç 'an Medine-i Saraybosna vekîluhu Sâlih Bolbovîk 'an Saray sâkin-i Mostar ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Hatîce binti Şâho İzmiro 'an Mahalle-i Zirâ'i vekîlihâ Monlâ 'Abdullah Hâçik 'an Mahalle-i Dervîş Paşa sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti 'Ali İskakik ve Hasan Koçuk ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 13.000 yalnız on üç bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi 17 Şaban sene 1261.

#### **Belge No 86**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih Halîl bin İbrâhim 'an karye-i İsvinârina vekîluhu Muhammed ibni el-Hâcc Mustafa Mâçe ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Hacire binti Sâlih Bürkan 'an karye-i Pândol vekîlihâ Sâlih Kovoklikovîk 'an Mostar sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti İbrâhim Yalvâc ve İbrâhim Açık ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 11.000 yalnız on bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi 23 Şaban sene 1261.

#### **Belge No 87**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih Mehmed bin 'Abdülmü'min Goloşi 'an karye-i ... vekîluhu ebûhü'l-mezbûr Mü'min ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Nefise binti 'Ali ... 'an karye-i mezbûre vekîlihâ 'Ömer Abaza 'an karye-i mezbûre sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti Mehmed Hüsenik ve 'Osman Hasanik ve'l-mehri'l-mü'eccel âlâ-mâ terâzi meblağ 13.000 yalnız on üç bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi 19 Ramazân sene 1261.

#### **Belge No 88**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih 'Abdülhamid bin Ahmed Ağa Kâne 'an Mahalle-i Yahyâ-i Asfel vekîluhu Mehmed Bey ibni Mustafa Bey Kırpoyo 'an Mahalle-i mezbûre ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Hanîfe binti Mehmed Ralovîk 'an Mahalle-i Baba Beşîr Dervîş Paşa vekîlihâ Ahmed Râlovîk 'an Mahalle-i mezbûre sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti Monlâ 'İsmail Belgâplik ve Hüseyin Monlâ Hasan Uçıklızâde ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 61.000 yalnız altmış bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi 17 Şevvâl sene 1261.

### **Belge No 89**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih 'Ömer Bey ibni Câfer Bey Miralâyzâde 'an Mahalle-i Köse Hoca vekîluhu Câfer Bey ibni 'Ömer Bey Miralâyzâde 'an Mahalle-i Rûznâmçe ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Dervîşe binti Monlâ Ahmed Golohîk 'an Mahalle-i mezbûre-i Rûznâmeçe vekîlihâ Monlâ İbrâhim Serdâovîk sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti Monlâ Ahmed Alîklakazâde ve Süleymân Gosvâk 'an Mahalle-i Karagöz Bey ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 71.000 yalnız yetmiş bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi 27 Şevvâl sene 1261.

### **Belge No 90**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih Hasan Pehlivân Hazreti veliyyü'n-ni'me 'an Mahalle-i Lûka vekîluhu Abdullah Kûtzâh ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Emine binti 'Abdullah 'an Mahalle-i Dervîş Paşa vekîlihâ 'Ömer tâbi-i Pâşâne Bey el-Hâcc Ömerzâde sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti Monlâ Mehmed bin Pâşâne Bey ve İbrâhim Bey Efendizâde ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 17.000 yalnız on yedi bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi selh Şevvâl sene 1261.

### **Belge No 91**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih Mustafa bin 'Abdülmü'min 'an Yenipazâr 'an medrese-i Karşuyaka vekîluhu Monlâ Cânko 'an medrese-i mezbûre ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Ümmühan binti Yusuf Dâbrânde 'an Mahalle-i Dervîş Paşa vekîlihâ 'Abdürrâko 'an Mahalle-i mezbûre sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti Monlâ Mehmed Sûhte ve diğere

Monlâ Mehmed Sûhte ‘an Mahalle-i mezbûre ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 13.000 yalnız on üç bindir vâka‘a’l-akd ve’t-tezvîc fî 3 Zilka‘de sene 1261.

### **Belge No 92**

ez-Zevcû’t-tâlibü’n-nâkih Ahmed bin Mûsâ Ahmed Kâhik ‘an kazâ-i Domine vekîluhu el-Hâcc İbrâhim Kâhor ‘an Mahalle-i Sivri ve’z-zevcetu’l-bikru’l-bâligatu Ümmühan binti ‘Ali Bonçik ‘an karye-i Dirâjniçe vekîlihâ Mehmed Ahûhâ Mehmed sebete vekâletuhu ‘anhâ bi-şehâdeti Mahmud Kâhik ve Sâlih Tırivâc ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 11.000 yalnız on bir bindir vâka‘a’l-akd ve’t-tezvîc fî 5 Zilka‘de sene 1261.

### **Belge No 93**

ez-Zevcû’t-tâlibü’n-nâkih Hüseyin bin ‘Osman Bayrik ‘an Mahalle-i Şâdi vekîluhu Monlâ Sâlih Kavivîk ve’z-zevcetu’l-bikru’l-bâligatu Fatma binti Arslan Râmik ‘an Mahalle-i Geyvân Bey vekîlihâ Monlâ Ahmed Novîk sebete vekâletuhu ‘anhâ bi-şehâdeti Muhammed Veli Ağazâde ve İbrâhim Görde ‘an Mahalle-i mezbûre ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 51.000 yalnız elli bir bindir vâka‘a’l-akd ve’t-tezvîc fî 6 Zilka‘de sene 1261.

### **Belge No 94**

ez-Zevcû’t-tâlibü’n-nâkih Hasan bin Ahmed Askakik ‘an Mahalle-i Nezîr Ağa vekîluhu Monlâ ‘Osman Keşizâde ve’z-zevcetu’l-bikru’l-bâligatu Begâye binti ‘Ömer Mâçkik ‘an Mahalle-i Sivri vekîlihâ Mustafa Fâtihi ‘an Mahalle-i mezbûre sebete vekâletuhu ‘anhâ bi-şehâdeti Monlâ ‘Ali Askakik ‘Abdi ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 31.000 yalnız otuz bir bindir vâka‘a’l-akd ve’t-tezvîc fî 17 Zilka‘de sene 1261.

### **Belge No 95**

ez-Zevcû’t-tâlibü’n-nâkih Ahmed ibni Monlâ ‘Osman Keşizâde ‘an Mahalle-i Zirâ‘i vekîluhu Ahûh Selim Keşizâde ve’z-zevcetu’l-bikru’l-bâligatu Muntehî binti Monlâ Halîl Moviyeçik ‘an Mahalle-i Dervîş Paşa vekîlihâ Durmuş Ağa Doçiklizâde ‘an Mahalle-i mezbûre sebete vekâletuhu ‘anhâ bi-şehâdeti ‘Ali Askakik ve ‘Abdullah Eflice ve’l-

mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 51.000 yalnız elli bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fî şehri Zilka'de li-sene ihda ve sittîn ve mi'eteyn ve elf (1261).

### **Belge No 96**

ez-Zevcû't-tâlibü'n-nâkih Muharrem bin Ahmed Kılâvuz 'an Mahalle-i Lâfi vekîluhu İmâm-ı mahalle Hüsrevîk Monlâ Mustafa ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Dudu binti Selim Vilâçovîk 'an Mahalle-i Şâdi vekîlihâ Monlâ Ahmed Râlovîk 'an Mahalle-i Dervîş Paşa sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti Hasan Harençik ve Sâlih Pehlik ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 21.000 yalnız yirmi bir bindir fî Zilka'de sene 1261.

### **Belge No 97**

ez-Zevcû't-tâlibü'n-nâkih Mustafa Şa'bâniç 'an Mahalle-i Lâfi vekîluhu Sâlih Şântik ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Hanîfe binti Ahmed Kovokovîk vekîlihâ Hasan Mâzik sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti Mustafa İsak ve Yusuf Mâlovîk ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 15.000 yalnız on beş bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fî 7 Zilhicce sene 1261.

### **Belge No 98**

ez-Zevcû't-tâlibü'n-nâkih Mustafa bin Ahmed Orgovîk 'an Mahalle-i Sivri vekîluhu Yusuf Orhovîk ve'z-zevcetü'l-bikru'l-bâliğa Fatma binti el-Hâcc 'Ömer Bolko vekîlihâ 'ammuhâ el-Hâcc Ahmed 'an Mahalle-i mezbûre sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti el-Hâcc İbrâhim Kâho ve Sâlih Yosik ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 51000 yalnız elli bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fî 15 Zilhicce sene 1261.

### **Belge No 99**

ez-Zevcû't-tâlibü'n-nâkih Hasan bin Ahmed Bonik 'an kazâ-i Domine 'an karye-i Gongora vekîluhu 'ammuhâ İbrâhim Bonik 'an karye-i mezbûre ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Kerîme binti Mehmed Bonçik vekîlihâ el-mezbûr ebûhâ Mehmed 'an karye-i Dirâjniçe sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti Monlâ İbrâhim Mirkonik ve Gope Hasan ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 21.000 yalnız yirmi bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fî şehri Zilhicceti'ş-şerife li-sene ihda ve sittîn ve mi'eteyn ve elf (1261).

### **Belge No 100**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih Monlâ Süleymân bin Hasan Bey 'an Mahalle-i Çerçiçe vekîluhu Mustafa Ağa Molâvîk 'an Mahalle-i mezbûre ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu es-seyyibetü't-tâlibetü Fatma binti Mehmed Haçik 'an Mahalle-i mezbûre vekîlihâ Monlâ Mehmed el-Hâcc 'Ömerzâde sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti Monlâ Ahmed Uçyâklızâde ve Sâlih Haremizâde 'an Mahalle-i mezbûre ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 41.000 yalnız kırk bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi 21 Zilhicce sene 1261.

### **Belge No 101**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih Ahmed Mârole 'an Tablhâne vekîluhu Hüseyin Asonyârovîk 'an mevkî-i mezbûre ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Zeyneb binti Selim Şâho ... 'an Mahalle-i Zirâ'i vekîlihâ 'Ali Askakik sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti Mehmed Çogo ve 'Ömer Çolâkovîk ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 31.000 yalnız otuz bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi 25 Zilhicce sene 1261.

### **Belge No 102**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih Ahmed bin Sâlih Delkîk 'an karye-i Dirâjçiçe vekîluhu Bekir tâbi' mütesellim ağa ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Şâhe binti Muharrem Karagöz 'an karye-i mezbûre vekîlihâ Mahmûd Kordovîk 'an karye-i mezbûre sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti Hüseyin Delkîk ve 'Ömer Mâmîk 'an karye-i mezbûre ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 7.000 yalnız yedi bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi 21 Zilhicce sene 1261.

### **Belge No 103**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih Mustafa bin 'Ali Cinalik 'an Mahalle-i Baba Beşîr vekîluhu 'Osman Kara Bey ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Şâhe binti 'Abdülmü'min Berikân oğlu mersûme es-sakin fi menzileti Muhammed Bakâmizâde vekîlihâ Ahmed Ağa Bakâmizâde sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti Kâtik Süleymân Ağa ve Mehmed Bey



Bakâmizâde ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 21.000 yalnız bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fî Zilhiceti's-şerifi sene 1261.

#### **Belge No 104**

ez-Zevcû't-tâlibü'n-nâkih Mustafa bin Halîl Aşgâkarik 'an karye-i Dirâjniçe vekîluhu Paşo Aşgâkarik 'an karye-i mezbûre ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Fatma binti Hüseyin Moviyek 'an karye-i mezbûre vekîlihâ Ahmed Aşgâkarik 'an karye-i ... sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti 'Ali Kuziyâk ve 'Ali Mâleşkovîk 'an karye-i mezbûre ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 11.000 yalnız yüz on bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fî 27 Zilhicce sene 1261.

#### **Belge No 105**

ez-Zevcû't-tâlibü'n-nâkih 'Ömer Kâ'ik 'an karye-i Dirâjniçe vekîluhu Mehmed Hâşimi ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Gülsüm binti Mustafa Pândik vekîlihâ Takmagöz 'an karye-i mezbûre sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti Hasan Bonçîk ve Ahmed ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 9000 yalnız dokuz bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fî 27 Zilhicetü's-şerife sene 1261.

#### **Belge No 106**

ez-Zevcû't-tâlibü'n-nâkih Sâlih bin Ahmed Siperci 'an Mahalle-i Sivri vekîluhu Dâiriçe 'Ali ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Ümmühân binti 'Ömer Korkmân vekîlihâ Süleymân Bilâlovîk sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti Hüseyin Siperci bin Mustafa Siperci 'an Mahalle-i Nezîr Ağa ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 31.000 yalnız otuz bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fî şehri Zilka'deti's-şerifi sene ihda ve sittîn ve mi'eteyn ve elf 1261.

#### **Belge No 107**

ez-Zevcû't-tâlibü'n-nâkih 'Ali bin Mehmed Alemdâr Askakik 'an Mahalle-i Nezîr Ağa ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Zeyneb binti 'Osman Çerencân 'an Mahalle-i Lâfi vekîlihâ Hüseyin Çerencân 'an Mahalle-i mezbûre sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti

‘Abdur Askakik ve Sâlih İspozik ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 31.000 yalnız otuz bir bindir vâka‘a’l-akd ve’t-tezvîc fî 3 Muharrem 1262.

### **Belge No 108**

ez-Zevcû’t-tâlibü’n-nâkih Sâlih bin Mehmed Bülbülük ‘an Sarâybosna ‘an Mahalle-i Zirâ’i vekîluhu ‘Abdur Ahmed Bâşenik ‘an Mahalle-i mezbûre ve’z-zevcetu’l-bikru’l-bâligatu Dudu binti ‘Osman Zâkore vekîlihâ Hasan Pâso ‘an Mahalle-i Kanber Ağa sebete vekâletehu ‘anhâ bi-şehâdeti ‘Ömer Şâkovîk ve Ağân Kâkovîk ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 11.000 yalnız yüz on bir bindir vâka‘a’l-akd ve’t-tezvîc fî 7 Muharrem 1262.

### **Belge No 109**

ez-Zevcû’t-tâlibü’n-nâkih Monlâ Dervîş ibni Monlâ Câfer Solâkovîk ‘an Mahalle-i Karagöz Bey vekîluhu Monlâ ‘Ömer Doloviçezâde ‘an Mahalle-i mezbûre ve’z-zevcetu’l-bikru’l-bâligatu Müntehî binti ‘Ali Bey Lakşezâde ‘an Mahalle-i mezbûre vekîlihâ Câfer Bey Lakşezâde ‘an Mahalle-i mezbûre sebete vekâletehu ‘anhâ bi-şehâdeti Monlâ Muhammed ‘Abdülfettâhzâde ve Monlâ ‘Ömer Lakşezâde ‘an Mahalle-i mezbûre ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 61.000 yalnız altmış bir bindir vâka‘a’l-akd ve’t-tezvîc fî şehri Muharremü’l-harâm li-sene isnî ve sittîn ve mi’eteyn ve elf (1262).

### **Belge No 110**

ez-Zevcû’t-tâlibü’n-nâkih ‘Abdullah ibni Monlâ Mustafa Eflîçe ‘an Mahalle-i Nezîr Ağa vekîluhu Monlâ ‘Osman Keşizâde ‘an Mahalle-i mezbûre ve’z-zevcetu’l-bikru’l-bâligatu Çakire binti Monlâ ‘Osman Askakik ‘an Mahalle-i mezbûre vekîlihâ Monlâ ‘Ali Askakik ‘an Mahalle-i mezbûre sebete vekâletehu ‘anhâ bi-şehâdeti Monlâ Mustafa Ağîk ve Mustafa el-Hâcc ‘Osmanzâde ‘an Mahalle-i ... ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 31.000 yalnız otuz bir bindir vâka‘a’l-akd ve’t-tezvîc fî 3 şehri Muharremü’l-harâm 1262.

### **Belge No 111**

Cânbo İbrâhim Nûzik Hüseyin ile nizâ'ları olan nafaka hususu için bin sekiz yüz guruşa sulh olunur dokuz yüz guruşu Ramazân-ı şerife bir haftadan evvel edâ ve teslim olunur ve noksan dört yüz elli zilhicce guresinde ve dört yüz elli muharremin guresinde edâ ve teslim olunur fi 11 Şaban 1269.

#### **Belge No 112**

ez-Zevcû't-tâlibü'n-nâkih 'Ömer bin Moşe 'Abdülmü'min Karagöz 'an Karye-i Dirâjniçe vekîluhu ... bi-nefse ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Fatma binti Sâlih Delik 'an karye-i mezbûre vekîlihâ 'Osman Mâmik 'an karye-i mezbûre sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti Mahmûd Letiçe ve 'Abdülmü'min Bobik 'an karye-i mezbûre ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 7.000 yalnız yedi bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi 13 Muharremi'l-harâm 1262.

#### **Belge No 113**

ez-Zevcû't-tâlibü'n-nâkih Sâlih bin el-Hâcc Hüseyin İslâdoye 'an Mahalle-i Hacı Velî vekîluhu 'Abdülmü'min Ağa Taraka 'an Mahalle-i mezbûre ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Sâime binti Halîl Ali Görde 'an Mahalle-i el-Hâcc Velî vekîlihâ 'Ömer Sirâç 'an Mahalle-i mezbûre sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti 'Osman Selmohoçik ve Mustafa Kebir/Kabirhân ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 41.000 yalnız kırk bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi 13 Muharrem 1262.

#### **Belge No 114**

ez-Zevcû't-tâlibü'n-nâkih Hüseyin Hirele 'an dâire-i el-Hâcc Rıdvân Bey Efendi ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Sâime binti Hüseyin Bohçik 'an Mahalle-i Mehmed Kethüdâ vekîlihâ Mustafa Hirele 'an dâire-i mûmâ-ileyh sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti 'Ömer 'an el-Hâcc ve 'Ali İvânkovîk ve ... el-Hâcc Mehmed 'an dâire-i mûmâ-ileyh ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 31.000 yalnız otuz bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi 17 Muharrem 1262.

#### **Belge No 115**

ez-Zevcû't-tâlibü'n-nâkih Halîl bin Durân Ahmed Mâflik 'an Mahalle-i Çerniçe vekîluhu Monlâ Sâlih Efliçe 'an Mahalle-i mezbûre ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu...

Ümmühân binti Monlâ Hüseyin Mehmed Bâşik vekîlihâ Monlâ ‘Osman Mehmed Bâşik ‘an Mahalle-i mezbûre sebete vekâlethu ‘anhâ bi-şehâdeti Monlâ Ahmed Çelâr ve Monlâ Hasan Çelâr ‘an Mahalle-i Karagöz Bey ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 61.000 yalnız altmış bir bindir vâka‘a’l-akd ve’t-tezvîc fî 19 Muharrem 1262.

#### **Belge No 116**

ez-Zevcû’t-tâlibü’n-nâkih Mehmed bin Hasan Senogovîk ‘an Mahalle-i Yahyâ Asfel vekîluhu Monlâ İbrâhim Pelolovîk ‘an Mahalle-i Sivri ve’z-zevcetu’l-bikru’l-bâligatu Gülsüm binti Monlâ Mehmed ‘Alâybeyizâde vekîlihâ Monlâ ‘Ali Molâvîkzâde ‘an Mahalle-i Buçak sebete vekâlethu ‘anhâ bi-şehâdeti Hüseyin Hamzik ve Ahmed Hamzik ‘an Mahalle-i mezbûre ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 51.000 yalnız elli bir bindir vâka‘a’l-akd ve’t-tezvîc fî 25 Muharrem 1262.

#### **Belge No 117**

ez-Zevcû’t-tâlibü’n-nâkih İbrâhim bin Murâd Yezovine Belgradcık Kazâsında karye-i Jope vekîluhu Hüseyin Bey Mirâlayzâde ve’z-zevcetu’l-bikru’l-bâligatu Zelihâ binti Sâlih Kâtik İstolçe Kazasından karye-i Magbele-i Atîk vekîlihâ Mustafa ‘Alemdâr tâbi’-i Kavâsbâşı sebete vekâlethu ‘anhâ bi-şehâdeti Zâim el-Hâcc ‘Osmanzâde ve Büyük Monlâ Mustafa ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 15.000 yalnız on beş bindir vâka‘a’l-akd ve’t-tezvîc fî 26 Muharrem 1262.

#### **Belge No 118**

ez-Zevcû’t-tâlibü’n-nâkih İbrâhim bin Hüseyin Görde ‘an Mahalle-i Zirâ‘i vekîluhu ‘Ali Bey el-Hâcc ‘Ömerzâde ve’z-zevcetu’l-bikru’l-bâligatu Kadire binti Sâlih Çoklo ‘an Mahalle-i Yahyâ Asfel vekîlihâ Hoca Gaçınçe ‘an Mahalle-i mezbûre sebete vekâlethu ‘anhâ bi-şehâdeti ‘Abder Ağa Nâmtık ve Hüseyin ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 31.000 yalnız otuz bir bindir vâka‘a’l-akd ve’t-tezvîc fî selh Muharrem 1262.

#### **Belge No 119**

ez-Zevcû’t-tâlibü’n-nâkih ‘Ömer Ağa ibni Mustafa Kemâli ‘an Mahalle-i Karagöz Bey vekîluhu ‘Abdullah Ağa ibni Ahmed Ağa Bekâr ‘an Mahalle-i Köse Hoca ve’z-

zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Âmine binti İbrâhim Bey Fâzılbeyzâde vekîlihâ 'Ali Bey Lakşezâde 'an Mahalle-i Köse Hoca sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti Monlâ Sâlih ibni Monlâ Yusuf Fâzılbeyzâde ve Mehmed bin Mustafa Hâşimi 'an Mahalle-i mezbûre ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 61.000 yalnız altmış bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fî şehr Muharremü'l-harâm 1262.

### **Belge No 120**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih Mahmûd bin Monlâ Mustafa Tâso 'an Mahalle-i Çerçiçe vekîluhu Hüseyin Ağa Tâso 'an Mahalle-i mezbûre ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Sâliha binti Monlâ Mehmed Kârkik 'an Mahalle-i Yahyâ-yı Asfel vekîlihâ Monlâ İbrâhim Kârkik 'an Mahalle-i mezbûre sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti 'Ali Kârkik ve Muharrem Kâtez 'an Mahalle-i mezbûre ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 61.000 yalnız altmış bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fî 5 Safer 1262.

### **Belge No 121**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih Monlâ Muhammed bin Mehmed Efendî Tokovine 'an Mahalle-i Zirâ'i vekîluhu Monlâ Sâlih bin Mustafa Ağa el-Hâcc 'Ömerzâde ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Dervîşe binti Ahmed Ağa Vezovîk... 'an Mahalle-i Muhyî Hoca vekîlihâ Mustafa el-Hâcc 'Osmanzâde 'an Mahalle-i mezbûre sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti Monlâ 'Ali Kârtik ve Monlâ 'Abdullah Keşik ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 51.000 yalnız bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fî 11 Safer 1262.

### **Belge No 122**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih Mahmûd Hâfiz Benalûkalı vekîluhu ihvehû el-Hâcc Süleymân Hâfiz ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Fatma binti Sâlih Hasan Dovîk 'an Mahalle-i Karagöz Bey vekîlihâ Monlâ Dervîş el-Hâcc Mahmûdzâde 'an Mahalle-i Sinan Paşa sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti Sâlih Çogo ve İbrâhim Cânbo ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 61.000 yalnız altmış bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fî 13 Safer 1262.

### **Belge No 123**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih Hamza bin Mehmed Ken'ân 'an Mahalle-i ... Yahyâ vekîluhu Hacı Câfer Peşnalı 'an Mahalle-i Karagöz Bey ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu İrmîşe binti Muharrem Mısırlık 'an Mahalle-i Nezîr Ağa vekîlihâ İbrâhim Pâvlovîk 'an Mahalle-i Sivri sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti Halîl Şâbik 'an Mahalle-i mezbûr ve 'Abdullah Azizovîk ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 51.000 yalnız elli bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fî 13 Safer 1262.

#### **Belge No 124**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih Süleymân el-Hâcc Môsik 'an Mahalle-i Zirâ'i vekîluhu Mustafa Kardaviç ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Zeyneb binti Hasan Kûhkik 'an Mahalle-i Yahyâ-yı Asfel vekîlihâ Selîk Monlâ Halîl sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti Monlâ 'Osman Molâvîk ve Mahmûd Kalârik ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 51.000 yalnız elli bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fî 17 Safer 1262.

#### **Belge No 125**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih Mehmed bin Mustafa Nekşîk 'an Mahalle-i Hüseyin Hoca vekîluhu İbrâhim Makîk ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Fatma binti Hâmo Malâukovîk 'an Mahalle-i Şâdi vekîlihâ İbrâhim Zoltîk ve sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti Sâlih Sirke ve Yusuf 'Alemdâr Nekşîk ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 51.000 yalnız elli bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fî 23 Safer 1262.

#### **Belge No 126**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih Mehmed ibni el-Hâcc İbrâhim Kâho 'an Mahalle-i Sivri vekîluhu ebûh el-Hâcc İbrâhim el-mezbûr ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Fatma binti Monlâ 'Abdullah Kârfîk 'an Mahalle-i Yahyalı vekîlihâ Monlâ İbrâhim Kârfîk 'an Mahalle-i mezbûre sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti Mehmed Kâne ve İbrâhim Pâvlovîk 'an Mahalle-i mezbûre ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 61.000 yalnız altmış bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fî 3 Rebiülevvel 1262.

#### **Belge No 127**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih Selim bin Mehmed Karvîk Sekbân 'an Kûla vekîluhu İbrâhim Bângezîk ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Müntehî binti 'Ali Pâraçîk 'an Mahalle-i Yahyâ vekîlihâ Beşîr Kavâs 'an Mahalle-i Köse Hoca sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti Hasan Bostoviç ve Bekir Monlâ Lokovîk ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 31.000 yalnız otuz bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fî 5 Rebiülevvel 1262.

### **Belge No 128**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih Mustafa bin İbrâhim Golîk 'an Mahalle-i Baba Beşîr vekîluhu Mustafa İsakovîk 'an Mahalle-i mezbûr ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Fatma binti Sâlih Poçiyâk 'an Mahalle-i mezbûre vekîlihâ Süleymân Ağa Kâtîk 'an Mahalle-i mezbûre sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti Monlâ Hâmid Tahirovîk ve İbrâhim Poçiyâk ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 25.000 yalnız yirmi beş bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fî 25 Rebiülevvel 1262.

### **Belge No 129**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih Monlâ Sâlih bin Mustafa Bey el-Hâcc 'Alizâde vekîluhu İbrâhim Bey Miralâyzâde 'an Mahalle-i Köse Hoca ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Zelihâ binti Kavâsbâşî İbrahim Ağa 'an Mahalle-i Köse Hoca vekîlihâ Ahmed bin Muharrem Bey Meftîk 'an Mahalle-i mezbûre sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti Hâfiz Hâmid Miralâyzâde ve 'Ömer bin Câfer Bey Miralâyzâde ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 51.000 yalnız elli bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fî 9 Rebiülahir 1262.

### **Belge No 130**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih Mehmed bin Sâlih Mârîk 'an karye-i Direk vekîluhu İbrâhim Bey ... ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Nâciye binti 'Osman Amânik 'an karye-i Kota/Kuta vekîlihâ ... Mârîk 'an Direk sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti Hüseyin Mârîk ve İbrâhim ... ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 21.000 yalnız yirmi bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fî selh Rebiülahir 1262.

### **Belge No 131**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih İbrâhim Kalem 'an Mahalle-i Velî Hoca vekîluhu el-Hâcc Hâfiz Süleymân Efendî ... Hazreti veliyyü'n-ni'me ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu 'Ömer Ahmed Hatîce 'an daire-i Hazreti veliyyü'n-ni'me vekîlihâ Monlâ Mehmed bin el-Hâcc Hüseyin harem-i kethüdâ-yı Hazreti veliyyü'n-ni'me sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti Hasan Dirâşkovîk ve İsmâ'il Maçîk 'an daire-i Hazreti veliyyü'n-ni'me ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 61.000 yalnız altmış bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fî 9 Rebiülahir 1262.

### **Belge No 132**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih Hüseyin bin Halîl Polovîk 'an Mahalle-i Dervîş Paşa vekîluhu Halîl bin Mustafa Palâğîk 'an Mahalle-i mezbûre ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Nefize binti Monlâ Yusuf İspojîk 'an Mahalle-i Lâfi vekîlihâ Ahmed Vâykovîk 'an Mahalle-i mebure sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti Monlâ İsmâ'il Palâğîk ve Monlâ Ahmed Reyhânîk ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 5.000 yalnız beş bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fî 17 Rebiülevvel 1262.

### **Belge No 133**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih Mehmed bin 'Abdülhamid Kemâlovîk 'an Mahalle-i Dervîş Paşa vekîluhu Monlâ İbrâhim Alâğîk 'an Mahalle-i mezbûre ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Ümmühan binti Monlâ İsmâ'il Belgâyîk 'an Mahalle-i mezbûre vekîlihâ Monlâ Hasan Dâlgovîk 'an Mahalle-i mezbûre sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti Halîl Belgâyîk ve Hüseyin Uçîkizâde ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 61.000 yalnız altmış bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fî selh Rebiülevvel 1262.

### **Belge No 134**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih Mustafa Şehbâz 'an Mahalle-i Baba Beşîr vekîluhu Sâlih Zolokoşîçe ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Nefise binti 'Ali Hizmetkâr-ı Çelebîk Hüseyin Ağa 'an Mahalle-i Kutloy vekîlihâ Hoca Hâmid Poşioğlu sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti 'Osman Şişîk ve Monlâ Sâlih Kıtâyzâde 'an Mahalle-i ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 31.000 yalnız bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fî 15 Rebiülevvel 1262.

### **Belge No 135**



ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih İbrâhim Bey ibni Sâlih Bey Fâzlıbeyzâde 'an Mahalle-i Fatma Kadın vekîluhu Monlâ 'Ali Lakşezâde ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu 'Abdide binti Câfer Bey Kîkîk 'an Mahalle-i Hacı Bâli vekîlihâ Mehmed Ağa ibni Mustafa Ağa-ı Kebîr 'an Mahalle-i Sinan Paşa sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti 'Ali Kûziyâk ve Sâlih Tarînvâc ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 71.000 yalnız yetmiş bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi 27 Rebiülevvel 1262.

### **Belge No 136**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih Fazlı bin İbrâhim Bey Fazlı Beyzâde 'an Mahalle-i Fatma Kadın vekîluhu 'Ali Bey Lakşezâde ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Zeyneb binti Monlâ Sâlih Kebir 'an Mahalle-i Hacı Bâli vekîlihâ Mehmed Ağa-ı Kebîr 'an Mahalle-i Sinan Paşa sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti 'Ali Kûziyâk ve Sâlih Tarînvâc 'an Mahalle-i ... ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 71.000 yalnız yetmiş bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi 27 Rebiülevvel 1262.

### **Belge No 137**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih Mehmed Demirovîk 'an Mahalle-i Şâdi vekîluhu Noçâk Ağa Divîk ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Fatma binti Mehmed İspâlik 'an karye-i Gopâviçe vekîlihâ Demirovîk 'an Mahalle-i mezbûre sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti Mustafa Postelçi ve Mustafa Durân 'an Mahalle-i mezbûre ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 15.000 yalnız on beş bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi selh Rebiülahir 1262.

### **Belge No 138**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih Dervîş ibni Süleymân Goşâih 'an Mahalle-i Kanber Ağa vekîluhu Monlâ İbrâhim Bâlik 'an Mahalle-i mezbûre ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Fatma binti Mehmed Odoçîk 'an Şâdi vekîlihâ Ahmed Ağa Dokâre sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti Câco Tânzo ve 'Abder Kolâkovîk ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 31.000 yalnız otuz bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi 15 Rebiülahir 1262.

### **Belge No 139**

ez-Zevcû't-tâlibü'n-nâkih 'Ali bin İbrâhim Şânîk 'an karye-i Piğrakan vekîluhu karındaşı Mustafa ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Nâciye binti İsmail Lebzâde 'an kaza-i İstolçe karye-i Jaççe vekîlihâ Hasan Bâso sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti Muharrem Bey Belşîk ve Selim Dokara ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 25.000 yalnız yirmi beş bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi 12 Rebiülevvel 1262.

### **Belge No 140**<sup>250</sup>

Medine-i Mostar kâdısı faziletli Efendi ve mütesellimi izzetli Ağa ve vücûh-ı ahâli işbû defter-nâk olduğu vecihle şer'an tertib olunan vakf-ı mezbûrun icâresiyle tâ'mir ve ihyâsına mübâderet ve hilâfindan tehâşî ve mücânebet eylesiz fi 7 Safer sene 1261

Bâ'is-i tahrîr-i defter oldur ki

Medine-i Mostar'da hayrâtı vâki' merhûm Koski el-Hâcc Mehmed Paşa nâm sâhibü'l-hayr binâ eyledikleri câmi'-i şerîfi murûr-ı zamân ile harâb ve fenâ-pezîr olub kurşun vesairi binâyı vücûhla tâ'mire muhtâç olduğundan fermûde-i hazreti veliyyü'n-ni'me üzere vâkîf-ı merkûmun evkâfi dekâkini vesaire ki mezbûr olanın icâresine tertib mümkün olduğu kadar tertîb olunub bu def'â ma'ârifet-i şer' ve ehl-i sûk ve müstecîr ve cemâ'a-ı ahâli ma'ârifet ve ittifâkıyla tertîb olunduğu tâ'mire müsâ'ade olarak zîr-i şuhûda mukayyed ve tertîb olunan esâmi defteridir ki ber-vechi âti zikr olunur hurrire yevmü'l-hams min şehri saferi'l-hayr li- sene ihda ve sittîn ve mi'eteyn ve elf (1261).

Vakf-ı merkûmun bağçenin ocaklar icâresi yanındadır.

### **Belge No 141**

Kapu kethüdâsı sâbık kâ'imesidir

Ma'rûz-ı bendeleridir ki

Nezâret-i evkâf-ı hümayuna mülhâk evkâfdan Hersek sancâğından İstolçe kasabasında kâin ashâb-ı hayrâtdan Silahdâr Hüseyin Paşa merhûmun murûr ve 'ubûr eden ebnâ-i sebil meccanen mihmân olmak şartıyla inşâ eylemiş olduğu hân ile icâresinden hân-ı mezbûrun icâb eden tâ'mîratı rû'yet ve ifâ ve cennet-mekân Sultân Selim Han tâbe serrâhu hazretlerinin câmi'-i şerîfi kurbunda olan mekteb hocalarına senevî onar gurûş

<sup>250</sup> Belgeye ait iki tabloyu görmek için bkz.; Ek 9; Bkz. Ek 10.

vazîfe itâ olunmak üzere hân-ı mezkûr etrafına binâ eyledikleri dekâkin vakfının vazîfe-i mu'ayyen ile ber-vechi meşrûta tevliyet ciheti mutasarrıfı Ahmed bin İsmâ'il Halîfe'nin vefat eylediği beyanıyla mahlûlünden erbâb-ı istihkâkdan li-ebeveyn er karındaşı İbrâhim Halife'ye tevcihiyle yeddine lâzım gelen bir kıt'a berât-ı şerifin itâsı hususu bu def'a savb-ı 'âlilerinden ve mahali nâibi canîbinden bâ-tahrîrât ve 'ilâm inhâ olunmuş ve ber-mantûk-ı kuyûd-ı vakf-ı mezbûrun bâ-vazîfe-i mu'ayyene tevliyeti müteveffâ-yı merkûmun ber-vechi meşruta el-yevm uhdesinde mukayyed bulunmuş ise de vakf-ı mezbûrun henüz mahalli ru'yet olduğuna ve du vakfiyesine dair bir güne kayd bulunmamış ve memâlik-i mahrûsatü'l-mübârek-i şahanede vâki' bi'l-cümle evkâf-ı şerifinin beher sene lâzım gelen muhâsabeleri mahallerinden ma'ârifet-i şer'le ehl-i mürtezika ve vakf-ı hâzır oldukları halde şurût-ı vakfiyelerine tatbîken bi'r-ru'yet v'âridât-ı mu'ayyenelerinden mu'tâd ve zuhûrât-ı mesârifatları furû-nihâde ve mahsûb olunduktan sonra bâkî fazlasının mütevellî ve evlâd beynlerinden taksîmi meşruta ise binde iki yüz guruş ma'âş-ı muharrer ve binde elli guruş harç-ı muhâsebe ve mütevellî ve evlâd beynlerinde taksim meşrûta olmayüb akâr iştirâsına veyahut hayrâtın i'mârına meşruta olduğu hâlde binde elli guruş ma'âş-ı muharrer ve binde on guruş harç-ı muhâsebe tertîb olunarak âhz ve mâ'adâsı şart-ı vâkıf vecihle icrâ kılınarak memhûr ve mümzî muhâsebe defterinin âhz olduğuna mürettebât ile cânib-i hazîne-i evkâf-ı hümayuna ... olunmak ve bu vakfiyeleri ... kılınmak kayd etdrilmek nizâmı iktizâsından bulunmuş olduğuna binânen husus-ı mezbûrun ba'de tesvîye-i icâbına bakılmak üzere evlâ ve uhrâ vakf-ı mezbûrun altmış senesi Mayısına değin lâzım gelen muhâsbesi mahalinde ma'ârifet-i şer' ve inzimâm-ı re'y-i sâmilere ve evkâf ... şurût-ı vakfiyesine tatbîken bi'r-reviye gayr-ı ez-mesârifat zuhûra gelen fazlası mütevellî ve evlâda meşruta ise de binde iki yüz guruş ma'âş-ı muharrer ve on guruş harç-ı muhâsebe ve mütevellî ve evlâda meşrûta olmayüb akâr ve iştirâsına ve hayrâtın i'mârına meşrûta olduğu takdirde binde elli guruş ma'âş-ı muharrer ve binde on guruş harç-ı muhâsbesi tertîb ve âhz olunarak memhûz ve mümzî muhâsebe defterinin âhz olunarak mürettebât-ı hazîne ve mümzî sûret-i vakfiyesiyle beraber cânib-i hazîne-i merkûmeye irsâli ve bir de hân-ı mezkûr el-yevm mevcûd ve ma'mûr mudur ve şurût-ı vâkıf icrâ olunmakta mıdır keyfiyetinin bi't-tahkîk ber-vechi izâh iş'ârı husûsuna himem-i devletleri der-kâr buyrulmak bâbında irâde efendinindir selh Muharrem 1261.

**Belge No 142**

Şer‘iat-me‘âb Mostar nâibi fazîletlü efendi ve mütesellimi izzetlü ağa inhâ olunur ki

Bir müddetden berü medîne-i Mostar‘da mutâfçılık san‘âtle tevârrüd eden Bulgar tâifesi icrâ-yı san‘âtlarında istikrâr etmeyüb fakat zimmetlerine dâir bazı kereste levâzımâtına tapu yaparak çend eyyâm icrâ-yı zimmetleri ile semt-i vatanlarına rücû‘ etmekde olduklarından bu sûret belde-i merkûmede mütemekkin san‘ât-ı mezbûru erbâbın müzâyaka hâllerini müstevcib ve revâclarına helâl kâbilinden olduğu imdî keyfiyet-i ma‘lûmunuz oldukda bu makule icrâ-yı san‘âtlarında ... etmeyüb fakat celb-i kereste ve çend eyyâm san‘ât sevdâsıyla gelenlerinde belde-i mezbûrede olan erbâb-ı zimmetin san‘âtlarına müdâhil etdirilmemeleri bâbında ... Hazreti veliyyü‘n-ni‘me işbû tezkire tahrîr ve tarafınıza tesyâr kılınmışdır bi-minnet-i ta‘âla vusulünde ber-mûceb-i tezkire ‘amel ve hareket olunmam fermûde-i sâmi Hazreti veliyyü‘n-ni‘medir fi 25 Muharrem 1262

El-Hâcc Hâfız Rıdvân ser-livâ-i ... dergâh-ı mu‘âlla

#### **Belge No 143**

Ez-Zevcü‘t -tâlibü‘n-nâkih Mehmed bin Sâlih Şâvâk ‘an kasaba-i İstolçe vekîluhu Mehmed ibni el-Hâcc Halil Şâhîk ‘an kasaba-i mezbûre ve‘z-zevcetu‘l-bikru‘l-bâligatu Fatma binti Monlâ Ahmed Kâbîk ‘an Mahalle-i Muhyî Hoca vekîlihâ amcası Monlâ İsmâ‘il Kâbîk ‘an Mahalle-i Hüseyin Hoca sebete vekâletehu ‘anhâ bi-şehâdeti Karındaşı Mustafa ve Monlâ Sâlih Kâbîk ve‘l-mehri‘l-mü‘eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 11.000 yalnız on bir bindir vâka‘a‘l-akd ve‘t-tezvîc fi 10 Receb 1262.

#### **Belge No 144**

ez-Zevcü‘t-tâlibü‘n-nâkih Selim bin İbrâhim Koko ‘an karye-i Piğrakan vekîluhu karındaşı ‘Osman ‘an karye-i mezbûr ve‘z-zevcetu‘l-bikru‘l-bâligatu Fatma binti ‘Osman Çolâre ‘an karye-i mezbûre vekîlihâ Mustafa bin İbrâhim Şântîk ‘an karye-i mezbûre sebete vekâletehu ‘anhâ bi-şehâdeti ‘Abdullah Doden ve İbrâhim Tirbone ve‘l-mehri‘l-mü‘eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 15.000 yalnız on beş bindir vâka‘a‘l-akd ve‘t-tezvîc fi 10 Receb 1262.

#### **Belge No 145**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih Monlâ Sâlih bin Monlâ Hüseyin İslpkovîk 'an Mahalle-i Fatma Kadın vekîluhu Monlâ 'Ömer Kurtovîk 'an Mahalle-i Tire Yahyâ ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Fatma binti Mehmed Gûrle 'an Mahalle-i Kûtloy vekîlihâ Hüseyin bin Mehmed Ağa Hâcik 'an Mahalle-i Şâdi sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti Mehmed Hebîk ve 'Ali Hâcik ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 1.000 yalnız bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fî 15 Receb 1262.

#### **Belge No 146**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih İbrâhim bin Mustafa el-Hâcc 'Osman 'an Mahalle-i Hüseyin Hoca vekîluhu Ahmed bin 'Ali Kazâzik 'an Mahalle-i Fatma Kadın ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Dudu binti Hâmid Ponzovîk 'an Mahalle-i ... vekîlihâ Bekir Topâga 'an Mahalle-i Tire Yahyâ sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti Monlâ 'Ömer Hoca ve karındaşı Hasan ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 27.000 yalnız yirmi yedi bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fî 17 Receb 1262.

#### **Belge No 147**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih Nuhân Ağa Diyoyâre ibni el-Hâcc İbrâhim Ağa 'an Mahalle-i Şâdi vekîluhu Monlâ 'Ömer Kemâlovîk 'an Mahalle-i Geyvân Bey ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Hatîce binti Mustafa Taslamân 'an Mahalle-i Kanber Ağa vekîlihâ Monlâ İbrâhim Bâlik sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti Monlâ Mehmed Bâlik ve Sâlih Taslamân ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 81.000 yalnız seksen bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fî 25 Muharrem 1263.

#### **Belge No 148**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih 'Osman bin Hasan Boyâlo 'an karye-i Potok vekîluhu ebûhu Hasan el-mezbûr ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Sâime binti 'Ömer Berâl 'an karye-i Ze'mle vekîlihâ ebûhâ el-mezbûr 'Ömer sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti Monlâ Sâlih Memârmovîk ve Monlâ Fâzıl Alâybeyzâde ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 15.000 yalnız on beş bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fî 11 Safer 1263.

#### **Belge No 149**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih Yusuf Ağa 'an dâire-i Rüstem Beyefendi vekîluhu İsmâ'il Bey 'an dâire Hazreti veliyyü'n-ni'me ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Zeyneb binti Hüseyin Yılânçık 'an Mahalle-i Kanber Ağa vekîlihâ el-Hâcc İbrâhim Karâine sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti 'Osman Kavâs ve Tahir 'an dâire-i Rüstem Bey Efendi ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 31.000 yalnız otuz bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fî şehri Rebiülevvel sene selase ve sittîn ve mi'eteyn ve elf (1263).

### **Belge No 150**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih Sâlih bin Mustafa Vokogovîk 'an Mahalle-i Çerniçe vekîluhu Monlâ Hasan Arpacık 'an Mahalle-i mezbûre ve'z-zevcetu's-seyyibetu't-tâlibetu Gülsüm binti Durmuş Katirine 'an Mahalle-i mezbûre vekîlihâ Monlâ Ahmed İsik 'an Mahalle-i mezbûre sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti Monlâ Mustafa Fırkonik ve Halîl Maklık 'an Mahalle-i mezbûre ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 41.000 yalnız kırk bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fî şehri Rebiülahir sene 1263.

### **Belge No 151**

(...) senesinde hâne masârıfı vesâire masârıfatı nakl olunmuşdur.<sup>251</sup>

### **Belge No 152**

Mostar nâibi fazîletlü efendi zîde fâzluhu ve mütesellimi izzetlü ağa ve vücûh-ı ahâli zîdet mefâdiruhum inhâ memâlik-i mahrûsatü'l-mesâlik-i şahânde her bir medâyin ve kasâb ve mahâllide icrâ ve tâ'yin olunduğu vecihle hasbe'l-vâki' fiyat-ı münâsebe ile ale'd-devâm ahâli-i memleket kifâyet mikdarı beher gün zıbh-ı lahm eylemek üzere memleketden çend nefer kasâb ile bir nefer-i münsâf ve münâsib kasâb paşanın kesbi tâ'yini lâzımeden bulunmuş olduğundan işbû dârende-i tezkîre-i divân Nüjîk Hüseyin nâm kimesne kasâb başı olunmuş ve şimdiden âli günene kadar lahm-ı ağnâmın okkası ellişer paraya ve sığır lamın okkası kırkar paraya olmak ve her gün lahm mikdar ve anı bulunmak şartıyla bu tarafda kavlı ve karar verilmiş idüğü keyfiyet-i malûmunuz oldukda cümleye i'lân ve ... ve b'âde ez-in taraf aherden hiçbir mahalde zıbh olunmaması hususunu icâb edeblere tenbîhe mübâderet eylemeniz bâbında tenbîhen ve efhâmen bâ-emri hazreti veli

<sup>251</sup> Tabloyu görmek için bkz.; Ek 11.

işbû tezkîre-i divân tahrîr ve imlâ ve mensûb olan kasâb başı memleket-i merkûmun yedine itâ olunmuşdur.

Fi 19 Cemaziyyelahir sene 1261

El-Hâcc Hafız Rıdvân ‘an ser-livâteyn Dergâh-ı âli câri-i mutasarrıfı livâ-i Hersek

### **Belge No 153**

ez-Zevcû’t-tâlibü’n-nâkih Hasan bin Mahmud vekîluhu Hamza bin Ağa ve’z-zevcetu’l-bikru’l-bâligatu Şâkiye binti Ahmed vekîlihâ Mehmed bin ‘Abdullah sebete vekâletehu ‘anhâ bi-şehâdeti Hasan bin Mustafa ve Musalli bin Hüseyin ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 11.000 fi 3 Receb 1263.

### **Belge No 154**

Medîne-i Mostar’da vâki‘ Geyvân Bey Camii‘-i şerîfi vakfının vazife-i mu‘ayyene ile mütevellîsi Hacı Selimovîk Abdullah Ağa bin el-Hâcc Selim muhâsebesi rû’yet olundukda umûr-ı tevlîyeti rû’yeti iktidârı olmadığı ‘inde’ş-şer‘iü’l-enver zâhir ve mütehakkik olub şer‘an def‘i lâzım gelmeğın Geyvân Bey Mahallesi ahalisinden Pûzîzâde Ahmed Ağa bin el-Hâcc Hüseyin Mahalle-i mezbûrenin muhtârı ve umûr-ı tevlîyeti kemâl-i istikâmet ile rû’yetine kadir idüğü zeyl-i vesîkada mesturü’l-esâmi ... ahbârlarıyla mütehakkik olmağın hâkim-i muvakki‘ sadr-ı kitâb tûba-lehu hüsne-me’âb efendi hazretleri merkûm ‘Abdullah’ın yerine mûmâ-ileyh Ahmed Ağa’yı nasb ve tâ‘yin buyurdıklarında ol dahi tevlîyet-i mezkûru kabul ve istikâmet ile edâ-yı hizmete ta‘ahhüd etmeğın mâ-hüve’l-vâka‘ bi’t-taleb ketb ve imlâ olundu cerâ zalike ve hurrîre fî’l-yevmi’s-sâlis min şehri zilka‘ de li-sene erba‘ ve sittîn ve mi’eteyn ve elf (1264).

Şuhûdu’l-hâl

Şâkizâde Monlâ ‘Ali

Hacı ‘Osmanzâde Monlâ Ömer

Şâfik Monlâ Ömer

Lâkişezâde Sâlih Bey

Lâkişezâde Mehmed Ağa Ve gayruhum

### **Belge No 155**

Sâdr olan emri âli mücebince kâffe-i ma'lûmât âhz ve itâda isti'mâl olunmak bahasının defteridir

Zîr-i irâde-i hâlisânemizde olan Hersek sancâğında kâin bi'z-zât idâre olunan kazâlardan işbû altmış bir senesi eylülü ibtidâisinden i'tibâren kâffe-i ma'lûmât âhz ve itâda isti'mâl olunmak üzere icâb eden bahâsı mâliye hazînesinden tarafımıza zimmet-i kayd olunan evrâkdan Mostar kazâsına itâ olunan evrâkın mikdar-ı bahası icâbiyesi olarak kazâ-yı mezbureye zimmet-i kayd olunan mebâliğin kemmiyetine mübeyyin pusulasıdır.<sup>252</sup> Fi gurre Zilkâde 1261.

### **Belge No 156**

Damgalu vurûd eden evrâkın fermân-ı 'ali mücebince müzekkire sûretidir

... te'âla hazretleri zât-ı zılliyyet ayât-ı cenâb şehriyâri bi-ilâ âherü'd-devrân ... musir hilâfında dâim ve ber-karar ve 'asr-ı mu'âdelet-i hasr-ı hazreti şahâneyi zuhûr-ı envâ'i mü'essir-i hayriye-i umûmiyeleriyle necîbe-i edvâr-ı 'âsâr buyurulan inâyet-i merâhim me'âb padişâhiye mevci'-i mahsusa-i ... olan şi'âr ber-güzîde-i teb'a-i pervi ve şefkat iktizâ-yı tecellisi üzere umûm-ı teb'a-i saltanat-ı seniyyeleri haklarında ibrâz ve ihzâr buyurıla gelen asâr-ı lutf ve âtîfet-i hazret-i hilâfet-penâhi ân be-ân müşâhede olunmakta bulunduğu misillü kâffe-i âhz ve itâ ve mu'âmele-i ebâsı ve .... her bir güne fesâddan kurtulması dahi himmet bülend-i rütbet-i cenâbb-ı şehinşâhiye müterettib ve âid ve bunun istihsâli hüsn-ı çaresi cümle hakkında ... menâfi' ve fevâid olarak mevkûf-i 'aleyhi bulunan esbâb ve keyfiyetin meclîs-i zirâ'atde ve meclis-i vâlâ-yı ahkâm-ı 'adliyede bi'l-etrâf tezekkür ve mutâla'a birle evvel emirde beyne'n-nâs isti'mâl kılınmakta olan senedât-ı mütenevvi'anın bir hüsn sûreti rabt ve idhâline lüzüm görünmekden nâşi ba'de ez-in temin ve tevsîk-i ma'lûmât zımında ilâm ve hüccet misillü senedât-ı şer'iyyeden mâ'adâ âhz ve itâya dair vesâir kâffe-i senedât-ı mütenevvi'a ve evrâk-ı mu'tebere ve mikdâr için her bir kâğıdın ne makulesi tahrîrine mahsûs iidüğüne mutazammın damgalar tertîbiyle evrâk-ı lâzime takım takım evvel damgalar ile tab' ve

<sup>252</sup> Tabloyu görmek için bkz.; Ek. 12.



temsîl olunarak ve der-sa'âdetde ihtisâb nezâreti ve taşralarda defterdâran ve kaimakâmlar ve mal müdürleri ve ... mahallerde dahi vülât-ı a'zâm huzerâtı taraflarından ta'yîn olunacak umurlar ma'arifetiyle iktizâ eden vergi alınarak herkese müstelzim suhûlet olmak için kâğıdcı esnâfı attâr vesair isteklü olanlara verilüb münâsib olan dükkânlarda satdırılarak ve her bir cümle evvel be-evvel her cinsden mikdâr-ı kâfi damgalı kâğıd gönderilerek bi-minnet-i te'âla işbû altmış bir senesi eylülü ibtidâisinden mebde' ile def'âten isti'mâline mübâşeret olunub vakt-ı mezkûreden mukaddem dahi isteklü olanların zikr olunan damgalı kâğıdı iti'mâl eylemeleri câiz olunarak târih-i mezkûrun hulûlünden sonra bi'l-cümle senedât ve mevâd-ı mu'teberenin işbû damgalı kağıda yazılması ve fakat senedât-ı şer'iyeye ... olacak misillü tarih-i mezkûreden mukaddem tanzîm olunmuş bulunan senedât hakkında bir diyecek olamayacağına mebnî gerek senedât-ı şer'iyeye ve gerek kable't-tarih yazılan.

### **Belge No 157**

Ma'rûz-ı 'abd-ı dâ'i devem-ı himmetleridir ki

Geyvân Bey Mahallesi sükkânından yüz kırk senesi makaddem el-Hâcc Selim vakf eylediği bir bab habbâz dükkân ile üç bâb başka dükkân ve dâlyanda hassaso hasıl olan senevî galesi ber-mûceb-i vakfiye beher yevm üç yâsin-i şerif kiraât olunması tasrîh olunmuş ise de bu def'â vakf-ı mezkûrda nasb olunan mütevellî ma'arifetiyle dekâkin-i mezkûre icârelerinde hâsıl olan galesinden mütevellî-i merkûm dokuzuncu akçe hissesine gelen mebâliği ba'de'l-ihrac bâki kalan merhûm Hacı Selimzâde Abo Ağa'nın mesturü'l-esâmi beş nefer oğulları her birisi beher yevm bir yâsin-i şerif tilâvet etmeğin müte'ahhid etdikleri gibi galle-i mezkûreyi beyinlerinde münkasım olunmak husûs ma'rifet-i şer'i ve meclis azâ ma'arifet-i ittifâklarıyla tensîb ve tasvîb olunarak ber-mûceb-i bala dekâkin-i mezkûresi hâsıl olan senevî altı yüz altmış guruşdan dokuzuncu hisseyi hizmet-i tevliyet için mütevellî-i merkûme ba'de'l-ihrac mâ'adâsını ber-minvâl-i mezkûr yâsin-i şerif tilâvet edenler beş hisseyi beyinlerinde tevzi' ve taksîm ve fimâ-ba'd bu vechle 'amel ve şart-ı vâkıf üzere yerine getirmesini müte'ahhid olduklarına binâen bu minvâl üzere ba'de'l-yevm evkâf-ı mezkûreyi gereği gibi hizmet ve şart-ı vâkıf üzere yerine getürmeleri bâbında emr ve tenbîh düsturlarına dahî muhtâc olduğu olaki vâki'ü'l-hâldir be-tarîk-i .... âsafânelerine ilâm olundu bâki emr u ferman hazreti men lehü'l-emrindir 27 Cemaziyelahir sene 1265.

### **Belge No 158**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih Monlâ Mustafa ibni Mehmed Efendi Câbizâde 'an Mahalle-i Köse Hoca vekîluhu Mehmed Ağa ibni 'Ali Bey Lakşezâde ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Zibâ Ümmühân binti Ahmed Efendi 'an Mahalle-i Sinan Paşa vekîlihâ Mustafa Bey ibni Sâlih Bey Lakşezâde sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti Muharrem bin Zâim İbrâhim Kıptâs ve Sâlih bin Sâlih ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 15.000 yalnız yüz elli bir bindir fi 22 Zilhicce 1267.

### **Belge No 159**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih 'Abdi bin Ahmed 'an Mahalle-i Hacı Bâli vekîluhu Hüseyin bin Halîl 'an Mahalle-i Muhyî Hoca ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Ümmügülsüm binti 'Abdülmü'min vekîlihâ 'Osman bin Muharrem sebete vekâletuhu bi-şehâdeti Ahmed bin Sâlih Bey ve Ahmed bin Mehmed ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 21.000 yalnız yirmi bir bindir fi 21 Zilhicce 1267.

### **Belge No 160**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih Şâkir bin Rüstem 'an Mahalle-i Hoca vekîluhu 'Ali bin Mehmed 'an Mahalle-i Hacı Bâli ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Fatma binti Sâlih 'an Mahalle-i Rûzname vekîlihâ Mustafa bin 'Ali 'an Mahalle-i Karagöz Bey sebete vekâletuhu bi-şehâdeti 'Ali bin Devrân ve Mehmed bin Hüseyin ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 61.000 yalnız altmış bir bindir fi 21 Zilhicce 1267.

### **Belge No 161**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih Monlâ İbrâhim bin Sâlih Şâfik 'an Mahalle-i Geyvan Bey vekîluhu Monlâ 'Ömer bin el-mezbûr Sâlih ve'z-zevcetu's-seyyibe Ümmühan binti Mustafa Alây-beyzâde 'an Mahalle-i Köse Hoca vekîlihâ İbrâhim Bey ibni Mehmed Bey Alâybeyzâde sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti Fazıl ibni Abdullah Bey ve İsmâ'il ibni 'Ali ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 41.000 yalnız kırk bir bindir fi 17 Muharrem 1268.

### **Belge No 162**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih Sâlih bin 'Ali Orucovîk 'an Mahalle-i Sivri vekîluhu İbrâhim ibni el-mezbûr 'Ali ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Zeyneb binti Mehmed Bâkirdik vekîlihâ Mehmed bin 'Abdullah sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti 'Ömer bin Abdullah ve İsmâ'il bin Sâlih ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 41.000 yalnız kırk bir bindir fi 22 Muharrem 1268.

### **Belge No 163**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih Mustafa bin 'Ali vekîluhu karındaşı İbrâhim ez-zevcetu'l-bikru'l-bâliğa Meryem binti Mehmed Bâkirdik vekîlihâ Mehmed bin Abdullah sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti 'Ömer bin 'Abdullah ve İsmâ'il bin Sâlih ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 41.000 yalnız kırk bir bindir fi 22 Muharrem 1268.

### **Belge No 164**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih 'Ali bin İbrâhim Şâbko 'an karye-i Aniçik kazâ-i Bulgar vekîluhu Ramazân bin 'Ömer 'an karye-i mezbûre ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Raziye binti 'Ömer vekîlihâ İbrâhim bin Ramazân karye-i mezbûre sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti Sâlih bin Ramazân ve Halîl bin Abdullah ve Mehmed Efendi mahallesinden paşa imâmı ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 51.000 yalnız elli bir bindir fi 22 Muharrem 1268.

### **Belge No 165**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih Mustafa bin Zeynel Doçakovîk vekîluhu Hâfiz Sâlih bin Mehmed el-imâm ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Fatma binti Süleymân Ve'jîk 'an Mahalle-i Şâdi vekîlihâ İbrâhim bin 'Ömer 'an Mahalle-i mezbûre sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti 'Ali bin 'Abdullah ve Hasan bin Hasan ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 51.000 yalnız yalnız elli bir bindir fi 23 Muharrem 1268.

### **Belge No 166**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih Halîl bin Mehmed Tonzvâc 'an Mahalle-i Hacı ... vekîluhu 'Osman bin Mehmed 'an Mahalle-i Fatma Kadın ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Dudu Binti Muharrem Sipâviçe 'an Mahalle-i Sivri vekîlihâ babası mezbûr Muharrem

sebete vekâletuhu ‘anhâ bi-şehâdeti Hasan bin Sâlih ve Sâlih bin Mehmed ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 21.000 yalnız yirmi bir bindir fi 25 Muharrem 1268.

### **Belge No 167**

ez-Zevcû’t-tâlibü’n-nâkih Mustafa bin Abdullah Vorocovik ‘an Mahalle-i Sivri vekîluhu ‘Ömer bin ‘Abdullah ‘an Mahalle-i mezbûre ve’z-zevcetu’l-bikru’l-bâligatu Hanîfe binti Ahmed vekîlihâ ‘Abdullah ibni Halîl ‘an Mahalle-i mezbûre sebete vekâletuhu ‘anhâ bi-şehâdeti Hüseyin bin İbrâhim ve Hüseyin bin ‘Abdullah ‘an Mahalle-i ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 41.000 yalnız kırk bir bindir fi 26 Muharrem 1268.

### **Belge No 168**

ez-Zevcû’t-tâlibü’n-nâkih Ahmed bin ‘Ali Zağorcik ‘an Mahalle-i Yahyâ-yı Asfel vekîluhu Mustafa bin Mehmed ‘an Mahalle-i mezbûre ve’z-zevcetu’l-bikru’l-bâligatu Zeyneb binti Ahmed Kâne ‘an Mahalle-i mezbûre vekîlihâ Halîl bin el-Hâcc Ahmed sebete vekâletuhu ‘anhâ bi-şehâdeti Hoca Gaçençi ve ‘Abdullah bin ‘Ali ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 30.000 yalnız otuz bindir fi 5 Safer 1268.

### **Belge No 169**

ez-Zevcû’t-tâlibü’n-nâkih Hüseyin bin Hasan Kazâzik ‘an Mahalle-i Hüseyin Hoca vekîluhu Mehmed Efendi ibni Hâmid Efendi ve’z-zevcetu’l-bikru’l-bâligatu Müntehî binti Mehmed Ağa Garabo ‘an Mahalle-i Sinan Paşa vekîlihâ ‘Osman bin Sâlih ‘an Mahalle-i Muhyî Hoca sebete vekâletuhu ‘anhâ bi-şehâdeti Hasan bin ‘Ömer ve ‘Ali bin Mehmed ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 91.000 fi 11 Rebiülevvel 1268.

### **Belge No 170**

ez-Zevcû’t-tâlibü’n-nâkih Mustafa Ağa ibni ‘Osman Ağa Voloyçezâde ‘an Mahalle-i Kanber Ağa vekîluhu Monlâ ... bin Hacı Mahmûd Voloyçe ‘an Mahalle-i Karagöz Bey ez-zevcetu’l-bikru’l-bâliğa Habîbe binti Ahmed Efendi vekîlihâ karındaşı Mustafa Bey ibni Sâlih Bey ‘an Mahalle-i Sinan Paşa sebete vekâletuhu Monlâ Mustafa bin Mehmed Efendi Celâlizâde ve Dervîş Ağa ibni Mehmed ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 151.000 yalnız yüz elli bir bindir fi 3 Rebiülahir 1268.

### **Belge No 171**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih İbrâhim bin 'Abdullah 'an Mahalle-i ... vekîluhu Sâlih ... ve'z-zevcetü's-seyyibetü Fatma binti Hasan 'an Mahalle-i Fatma Kadın vekîlihâ Sâlih bin Hasan ... sebete vekâletehu 'anhâ be-şehâdet... ve Hasan bin Abdullah ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 150.000 yalnız yüz elli bindir ...

#### **Belge No 172**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih Ebûbekir ibni Mehmed Hasano .... Mustafa Efendi İmâm-ı tabur-ı mezkûr ... Sâlih ibni Mustafa ve 'Ali bini Yusuf ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 22.000 ...

#### **Belge No 173**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih Yüzbaşı Mustafa bin İsmâ'il vekîluhu İsmâ'il Efendi ... binti 'Osman 'an Mahalle-i Kanber Ağa vekîlihâ Sâlih bin Hasan 'an Mahalle-i mezbûr sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti ... ve Hüseyin bin el-Hâcc Ahmed ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 51.000 yalnız elli bir bindir fî 19 Şaban 1268.

#### **Belge No 174**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih 'Abdülmü'min bin 'Ali Mârîk 'an Karye-i Dobriç kazâ-i Mostar vekîluhu Monlâ 'Ali bin Sâlih Rızıklo 'an Mahalle-i Karagöz Bey ve'z-zevcetü'l-bikru'l-bâligatu Fatma binti Ramazân 'an karye-i Dârçoviçe kazâ-i Bulgar vekîlihâ Halîl bin Sâlih 'an karye-i Dobriç sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti İbrâhim bin 'Abdülmü'min ve Hüseyin ibni Sâlih ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 25.000 yalnız yirmi beş bindir fî 25 Şaban 1268.

#### **Belge No 175**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih İbrâhim bin Mustafa Çolâkovîk 'an karye-i Bodgorân vekîluhu Sâlih bin Rıdvân Çolâkovîk 'an karye-i mezbûre ve'z-zevcetü'l-bikru'l-bâligatu Nûriye binti Zokopâyîk 'an karye-i Hume vekîlihâ karındaşı Ahmed sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti Sâlih bin Bekir ve Mehmed bin Mustafa ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 13.000 yalnız on üç bindir fî 25 Şaban 1268.

#### **Belge No 176**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih 'Ömer bin İbrâhim 'an karye-i Hume kazâ-i Mostar vekîluhu karındaşı Sâlih ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Gülsüm binti 'Abdullah 'an karye-i mezbûre vekîlihâ Kuru ibni Murâd 'an karye-i mezbûre sebete vekâletehu bi-şehâdeti İbrâhim bin 'Osman ve Mustafa bin Ramo ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 11.000 yalnız on bir bindir fi 25 Şaban 1268.

#### **Belge No 177**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih 'Abdülmü'min bin Halîl Dâmik 'an karye-i Zâlik vekîluhu Mehmed bin Halîl ez-zevcetu'l-bikru'l-bâliğa Fatma binti İsmâ'il vekîlihâ 'Ali bin Yusuf Tarbone sebete vekâletehu bi-şehâdeti Sâlih bin el-mezbûr Halîl ve Muharrem bin Hüseyin ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 21.000 yalnız yirmi bir bindir fi 26 Şaban 1268.

#### **Belge No 178**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih 'Abdullah bin Hüseyin Sancanik vekîluhu İbrâhim bin Hüseyin 'an Mahalle-i Baba Beşîr ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Zelihâ binti 'Ali 'an Mahalle-i Çerniçe vekîlihâ İbrâhim bin Mehmed sebete vekâletehu bi-şehâdeti Hasan bin ibni Sâlih Vişore ve Hasan bin Ahmed Sancanik ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 21.000 yalnız yirmi bir bin akçedir fi 5 Şevval 1268.

#### **Belge No 179**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih Yusuf Monlâ Ahmed Tâso 'an Mahalle-i Köse Hoca vekîluhu Hüseyin Ağa bin 'Ali 'an Mahalle-i Çerniçe ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Zeyneb binti Mehmed Çerkik 'an Mahalle-i Yahyâ-yı Asfel vekîlihâ emmisi Monlâ 'Ömer bin İbrâhim Efendi sebete vekâletehu bi-şehâdeti el-Hâcc Mehmed ibni el-Hâcc Mehmed Sipâhik 'an Mahalle-i Sivri ve Halîl ibni el-Hâcc Ahmed ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 41.000 yalnız kırk bir bindir fi 13 Şevval 1268.

#### **Belge No 180**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih Hüseyin bin Ahmed 'an Mahalle-i Baba Beşîr vekîluhu Hâmid bin Tâhir 'an Mahalle-i mezbûre ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Şukûfe binti

‘Osman ‘an Mahalle-i Sivri vekîlihâ emmisi Hacı Ahmed Bekir ‘an Mahalle-i mezbûre sebete Câfer ve Rıdvân bin ‘Ömer ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 35.000 yalnız otuz beş bindir fi 13 Zilkade 1268.

### **Belge No 181**

ez-Zevcû’t-tâlibü’n-nâkih Mustafa bin Hasan ‘Ömeroviç ‘an Mahalle-i Çerniçe vekîluhu ‘Ali bin Ahmed Lâkşebey ‘an Mahalle-i Karagöz Bey ve’z-zevcetü’s-seyyibetu Zeyneb binti İbrâhim ‘an Mahalle-i Şâdi vekîlihâ Mehmed ibni Halîl ‘an Mahalle-i mezbûr sebete vekâlethu bi-şehâdeti Râşib bin Dervîş ‘Ömer ve Mehmed Şakir ibni Fâzıl Efendi ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 21.000 yalnız yirmi bir bindir fi 29 Zilhicce 1268.

### **Belge No 182**

ez-Zevcû’t-tâlibü’n-nâkih Mehmed ibni ‘Osman vekîluhu Mehmed ibni Mehmed ve’z-zevcetü’l-bikru’l-bâligatu Hatîce binti Hasan ‘an Mahalle-i Kanber Ağa vekîlihâ Said Ağa ibni Tahîr sebete vekâlethu Mustafa ... ibni Selim Bey ve Ârif ibni Ahmed sebete vekâlethu İbrâhim bin ‘Osman ve Hâfız ibni Sâlih ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 151.000 yalnız yüz elli bir bindir.

### **Belge No 183**

ez-Zevcû’t-tâlibü’n-nâkih ‘Ömer ibni Hüseyin vekîluhu Reşid Ağa ibni İdrîs sebete vekâlethu ‘anhâ bi-şehâdeti Feyzullah Çavuş ibni ... ve Mehmed Emin Ağa bin Mahmûd ve’z-zevcetü’l-bikru’l-bâligatu Sâime binti Mehmed ‘an Mahalle-i Muhyî Hoca vekîlihâ sebete vekâlethu Halîl bin İbrâhim ve İbrâhim ibni ... ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 51.000 yalnız elli bir bindir fi 12 Zilhicce 1268.

### **Belge No 184**

Mostar’da Kanber Ağa Mahallesinde iken bundan âkdem vefat eden İbrâhim bin Mahmûd bin Mehmed nâm müteveffânın oğlu Sâlih huzûr-ı şer‘de babam müteveffânın

üzüm akçesinden ba‘de külli’i-hesâb meblağ 5300 guruş Lazar Jijik zimmde alacağı olub babam sıhhatinde altmış beş tarihinde hesâb göreüb zimmetini olduğundan şâhid İbrâhim bin Mustafa Murâdik ve Mustafa bin ‘Ali Râykovîk edâ-yı şehâdet itdiklerinde fi 21 Safer 1270.

### **Belge No 185**

Mukâta‘a sâhiblere dâire buyuruldu-i âlileri cevabıdır

Şer‘iat şî‘âr Mostar ve Blagay ve Nevesin ve Çerniçe ve Bakiye-i Novagişte ve Tirebin ve İstolçe nâibleri semâhatlu efendiler zîde fâzluhum ve mefâhirü’l-emâsil ve’l-akrân mütesellimleri izzetlü beyler ve zikri âtî mukâta‘ateyn ve ze‘âmet hissedârları ve ahâlileri zîde kadruhum inhâ olunur ki kazâ-yı mezbûre dâhillerinde kâin ber-vechi mâlikane ve ze‘âmet ashâbları uhdelerinde bulunan kurâ-i Gostîn ve Nove Resân Nove mukâta‘âlarıyla ze‘âmet-i Nevesin ve Jajable dâhilinde iştirâ ve mübâdele ve irsen intikâl eden arâz-i emiriyenin kanun-ı padişahi üzere tapusuna rağbet olunmadığına ve bazıları taraflarından tapunun istihsâline rağbet eden bulunur ise de anlar dahi mukâta‘ateyn ve ze‘âmet-i mezkûre hissedârlarının yalnız bir hissesine mutasarrıf bulunan hissedârına yahud mültezimine cüz’i bir mikdâr şey itâsıyla tapular istihsâl olunmakda ve bazıları dahi berâ-yı hatır bir şey alınmayarak meccanen tapu itâ olunmakda olduğundan hissedâr-ı sairreye kadri müceb olduğundan başka mugâyir-i kânunnâme-i hazreti padişahi olmakdan nâşi husus-ı mezbûrun bir usula rabtı lâzım gelmiş ... bundan böyle misillü kurâ-ı Gostin mukâta‘ası dâhilinden... arâzi-i emriyeye dâir itâsı lâzım gelen tapulu hissesine mutasarrıf bulunan kethüdâmız sa‘âdetlü Ahmed Azmi Efendi tarafından itâ olunub sâir hissedârları taraflarından itâ olunmam ve Nove Resân Nove mukâta‘asına dair itâsı lâzım gelen tapu dahi kezâlik hissesine mutasarrıf bulunan miralây sa‘âdetlü Zülfükar Bey Tarafından itâ olunub diğerk hissedârları tarafından tapu itâ olunca Nevesin ze‘âmetine dâir icâb eden tapularları minvâl-i muharrer üzere hissesine mutasarrıf bulunan sa‘âdetlü el-Hâcc ‘Ali Bey Efendiden itâ olunarak diğerk müşterek hissedârları tarafından tapu ... hitâmına değin resm-i tapudan her ne hâsıl olursa hissedâr-ı sâire beynlerinde taksîm olunmak üzere tapuyu merkûmenin itâ olunması hususu mir-i mûmâ-ileyh uhdelerine ihâle olundukda işbû buyrulduumuz vusulünde bundan böyle mezbûr mukâta‘ateyn ve ze‘âmet-ı mezkûre dahillerinde itâsı lâzım gelen tapular mir-i mûmâ-ileyh taraflarından itâ olunub aher müşterekleri hissedârları taraflarından itâ olunmaması ve eğerçi bundan böyle sâbika vech



ile her bir hissedârları taraflarından tapu itâsı istihbâr olunursa kendüsü mu‘attab olunduğundan başka tapuyu istihsâl eden kesan dahi suâl ve mu‘attab olunacağı i‘lân ve işâ‘at birle tenbîh ve te’kide mübâderet eylemeni bâbindan livâ-i Hersek ve medîne-i Mostar’da işbû buyruldu tahrîr ve ısdâr ... ile tesyâr olunmuşdur bi-minnet-i te‘âla bermûceb-i buyruldu ‘amel ve hareket ve hilâfindan hazer ve mûcenebet eylemeyesiz deyü vasıl ... ve kayduhâ fi gurte Zilkade 1261.

#### **Belge No 186**

ez-Zevcû’t-tâlibü’n-nâkih Saâih bin Sâlih ‘an Yahyâ-ı Asfel vekîluhu Sâlih bin Halîl ve’z-zevcetu’l-bikru’l-bâligatu Müntehî binti Mehmed Yakrovîk ‘an Mahalle-i Zirâ‘i vekîlihâ Sâlih bin Ahmed sebete vekâletuhu bi-şehâdeti Mustafa bin Ramazân ve Mehmed bin Ahmed ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 41.000 yalnız kırk bir bindir fi 23 Rebiülevvel 1270.

#### **Belge No 187**

ez-Zevcû’t-tâlibü’n-nâkih Mehmed bin Ahmed Lûto‘an Mahalle-i Zirâ‘i vekîluhu Mustafa Pobik ‘an Mahalle-i Kanber Ağa ve’z-zevcetu’l-bikru’l-bâligatu Gümüşe binti Mehmed Destovîk ‘an Mahalle-i Muhyî Hoca vekîlihâ Monlâ ‘Abdullah Kırışo ‘an Mahalle-i el-Hâcc Bâli sebete vekâletuhu ‘anhâ bi-şehâdeti Monlâ Ahmed Sîrko ve Topâlovîk ‘Ömer ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 41.000 yalnız kırk bir bindir vâka‘a’l-akd ve’t-tezvîc fi 17 Muharrem 1262.

#### **Belge No 188**

ez-Zevcû’t-tâlibü’n-nâkih Mehmed bin Mustafa Kanâr ‘an Mahalle-i Şâdî vekîluhu Süleyman Ağa Goşâih ve’z-zevcetu’l-bikru’l-bâligatu Müntehî binti ‘Ali Rodân vekîlihâ Sâlih Jig ‘an Mahalle-i Şâdî sebete vekâletuhu ‘anhâ bi-şehâdeti Mustafa Gaçe ve Hüseyin Kanâr ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 21.000 yalnız yirmi bir bindir vâka‘a’l-akd ve’t-tezvîc fi 23 Cemaziyelevvel 1262.

#### **Belge No 189**

ez-Zevcû’t-tâlibü’n-nâkih İbrâhim bin ‘Osman Şişik ‘an Mahalle-i Kanber Ağa ve’z-zevcetu’l-bikru’l-bâligatu Sâliha binti Veys Çoskovîk ‘an Mahalle-i Şâdî vekîlihâ

Sâlih Baygorik sebete vekâletehu ‘anhâ bi-şehâdeti Monlâ Hüseyin Kıptâs ve Halîl Loga ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 21000 yalnız yirmi bir bindir vâka‘a’l-akd ve’t-tezvîc fi 25 Cemaziyyevvel 1262.

### **Belge No 190**

ez-Zevcû’t-tâlibü’n-nâkih ‘Osman bin Hüseyin Viragore ‘an Mahalle-i Baba Beşîr vekîluhu âhûha Durmuş ve’z-zevcetu’l-bikru’l-bâligatu Âmine binti ‘Abdullah Yamak Bobo ‘an Mahalle-i el-Hâcc Bâli vekîlihâ ‘Abdullah Karâ’bo sebete vekâletehu ‘anhâ bi-şehâdeti Mahmûd ve Mustafa Karâsu ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 41.000 yalnız kırk bir bindir vâka‘a’l-akd ve’t-tezvîc fi selh Cemaziyyevvel 1262.

### **Belge No 191**

ez-Zevcû’t-tâlibü’n-nâkih Şarân bin Hoca ‘an Mahalle-i Zâhûm vekîluhu Hüseyin Tûrle ve’z-zevcetu’l-bikru’l-bâligatu Zeyneb binti Mustafa Şhidik ‘an Mahalle-i Zâhûm Lâfi vekîlihâ Mehmed Solik sebete vekâletehu ‘anhâ bi-şehâdeti Mehmed Te’govîk ve Mustafa Bâğovîk ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 9.000 yalnız dokuz bindir vâka‘a’l-akd ve’t-tezvîc fi 13 Receb 1262.

### **Belge No 192**

ez-Zevcû’t-tâlibü’n-nâkih ‘Ali ibni el-Hâcc ‘Ömer Bolko ‘an Mahalle-i Sivri vekîluhu Monlâ Ahmed Orgovîk ‘an Mahalle-i mezbûre ve’z-zevcetu’l-bikru’l-bâligatu Yaşe Binti Mehmed Kenâre ‘an Mahalle-i Sinan Paşa vekîlihâ Mehmed Kanâr sebete vekâletehu ‘anhâ bi-şehâdeti Mehmed tâbi‘ Kanber Ağa ve Sâlih Kapusu ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 31.000 yalnız otuz bir bindir vâka‘a’l-akd ve’t-tezvîc fi 7 Şaban 1262.

### **Belge No 193**

ez-Zevcû’t-tâlibü’n-nâkih Sâlih bin İsmâ’il Kablân ‘an Mahalle-i Baba Beşîr vekîluhu Mahmûd Diranovîk ve’z-zevcetu’l-bikru’l-bâligatu İzlâtiye binti ‘Ali Amanovîk ‘an Mahalle-i Baba Beşîr vekîlihâ ‘Ali Hayâlovîk sebete vekâletehu ‘anhâ bi-şehâdeti İbrâhim Şantik ve Mustafa Harençik ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 19.000 yalnız on dokuz bindir.

### **Belge No 194**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih Mehmed bin Hasan İşkor 'an Mahalle-i Çerçiçe vekîluhu Mehmed Kalâyıcık 'an Mahalle-i mezbûre ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Dudu binti 'Osman Toruncık 'an Mahalle-i Fatma Kadın vekîlihâ Hüseyin Kurtovîk sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti Mustafa Sipâhi Bânçık ve İbrâhim İşkoro 'an Mahalle-i mezbûre ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 31.000 yalnız otuz bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi Ramazâni'l-mübarek 1262.

### **Belge No 195**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih Monlâ Muhammed bin Mehmed Bey Kapudânzâde 'an Mahalle-i Nezîr Ağa vekîluhu Monlâ Hasan Doçiklizâde 'an Mahalle-i Dervîş Paşa ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Cevâhire binti İbrâhim Bey Fazlı BeyzÂde 'an Mahalle-i Fatma Kadın vekîlihâ Monlâ Sâbit Molâvezâde sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti İbrâhim Bey ve Çıkılı Monlâ Hâfız Lebuşkalı ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 61.000 yalnız altmış bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi Ramazâni'l-mübarek li-sene isni ve sittîn ve mi'eteyn ve elf 1262.

### **Belge No 196**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih Sâlih Goşık ... 'an Mahalle-i Sivri vekîluhu el-Hâcc İbrâhim Kâho ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Dudu binti 'Osman Kasımovîk Kıpti vekîlihâ 'Ali Kıbtî Goşık sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti 'Ömer Goşık ... ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 7.000 yalnız yedi bindir 7 Şevvâl 1262.

### **Belge No 197**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih 'Ali bin Hasan Kâubek 'an Mahalle-i Çerçiçe vekîluhu Monlâ Mustafa... ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Gülsüm binti Mustafa Şâfro 'an Mahalle-i mezbûre vekîlihâ Monlâ Sâlih Arpacık sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti Mustafa Zira'çık ve Hüseyin Mirâvîk ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 25.000 yalnız yirmi beş bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi 9 Şevval 1262.

### **Belge No 198**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih Monlâ Mehmed bin 'Ömer Bey 'Ali Kalefezâde 'an Mahalle-i Hüseyin Hoca vekîluhu Monlâ Mehmed ibni el-Hâcc Hasan Ağa el-Hâcc 'Ömerzâde 'an Mahalle-i Çerniçe ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Aliye binti Muhammed Bey Miralâyzâde 'an Mahalle-i Hüseyin Hoca vekîlihâ Mustafa Bey ibni Sâlih Bey Lakşezâde sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti Monlâ 'Ali ve Monlâ Mustafa ibnâ Muhammed Efendi Câbizâde 'an Mahalle-i Köse ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 61.000 yalnız altmış bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fî şehri Şevvali'l-mükerrem li-sene isni ve sittîn ve mi'eteyn ve elf 1262.

### **Belge No 199**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih Hasan bin Muharrem Virgore 'an Mahalle-i Baba Beşîr vekîluhu Monlâ İsmâ'il Blagaylı ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Balka binti Sâlih Odvizâc 'an Mahalle-i Baba Beşîr vekîlihâ Abadi KarabeyzÂde 'an Mahalle-i mezbûre sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti Durmuş Virgore ve Mahmûd Adizâc 'an Mahalle-i mezbûre ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 21.000 yalnız yirmi bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fî şehri Şevvali'l-mükerrem li-sene isni ve sittîn ve mi'eteyn ve elf 1262.

### **Belge No 200**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih Halîl bin Mustafa Blagâyik 'an Mahalle-i Dervîş Paşa vekîluhu Sâlih Botom 'an Mahalle-i mezbûre ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Fatma binti İbrâhim Kozlık 'an Mahalle-i Yahyâ-yı Asfel vekîlihâ Monlâ 'Ali Kozlık 'an Mahalle-i mezbûre sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti Belik Muharrem Ağa ve Monlâ 'Ömer Kosik ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 41.000 yalnız kırk bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fî 5 Zilka'de sene 1262.

### **Belge No 201**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih Mustafa bin 'Ömer İşkâfrik 'an karye-i Dirâjniçe vekîluhu Paşa 'an karye-i mezbûre ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Fatma binti İbrâhim Malaşkovik 'an karye-i mezbûre vekîlihâ Ahmed Rıdvânovik sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti Sâlih kapusu ve Ahmed İşkâfrik ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 9.000 yalnız dokuz bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc 17 Zilhicce 1262.

### **Belge No 202**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih İbrâhim Çoprik 'an karye-i Dirâjniçe vekîluhu 'Ali Kûziyâk 'an Mahalle-i mezbûre ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Emîne binti el-Hâcc Muharrem Kırgöz 'an karye-i mezbûre vekîlihâ 'Ömer Hoçik sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti 'Ömer Doyâgik ve Hüseyin Hocik 'an karye-i mezbûre ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 21.000 yalnız yirmi bir bindir fi 21 Zilhicce 1262.

#### **Belge No 203**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih İbrâhim Şâmrık 'an karye-i Dirâjniçe vekîluhu âhûn Mahmûd ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Kadire binti Muharrem Korık 'an karye-i mezbûre vekîlihâ Mehmed Bobink sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti İbrâhim Karagöz ve Ahmed Delik ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 13.000 yalnız on üç bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi 23 Zilhicce 1262.

#### **Belge No 204**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih İbrâhim Mamîk 'an karye-i mezbûre vekîluhu âhûn 'Ömer ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Âmine binti 'Abdülmü'min Âlık 'an karye-i mezbûre ... vekîlihâ Ahmed Delik 'an mezbûre sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti Mehmed Bonçik ve Karagöz İbrâhim ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 13.000 yalnız on üç bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi 23 Zilhicce 1262.

#### **Belge No 205**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih Sâlih Mâmîk 'an Mahalle-i Fatma Kadın vekîluhu Mehmed Toyâ ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Âmine binti 'Ali Kırhân 'an Mahalle-i Brânkovâc vekîlihâ Monlâ Dervîş Bâhîk sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti Monlâ Sâlih İslikovîk ve Mehmed Kırhân ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 63.000 yalnız altmış üç bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi Zilka'deti's-şerîfi 1262.

#### **Belge No 206**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih Monlâ 'Ali ibni el-Hâcc Arslan Ağa Kazzâzîk 'an Mahalle-i Köse Hoca vekîluhu Monlâ 'Ali Lakşezâde 'an Mahalle-i mezbûre ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Fatma binti Monlâ Ahmed Tâso 'an Mahalle-i mezbûre vekîlihâ

Monlâ Câfer AlâybeyzÂde sebete vekâletuhu ‘anhâ bi-şehâdeti Monlâ Sâlih Hâlovâc ve Mustafa Korkud ‘an Mahalle-i mezbûre ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 61.000 yalnız altmış bir bindir vâka‘a’l-akd ve’t-tezvîc fi 25 Zilka‘deti’ş-şerîfi 1262.

### **Belge No 207**

ez-Zevcû’t-tâlibü’n-nâkih Hüseyin bin Halîl Nezîrvîk ‘an Leşân vekîluhu Hüseyin Kızıll ve’z-zevcetü’l-bikru’l-bâligatu Âmine binti Selim Yakoşîk ‘an karye-i Yoloğ vekîlihâ ‘Osman Yakoşîk sebete vekâletuhu ‘anhâ bi-şehâdeti Hüseyin Ağa Temîm ve Muhammed Şâtır ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 31.000 yalnız otuz bir bindir vâka‘a’l-akd ve’t-tezvîc fi 25 Zilhicce 1262.

### **Belge No 208**

ez-Zevcû’t-tâlibü’n-nâkih Süleymân bin Halîl Celebîk ‘an Mahalle-i Köse Hoca vekîluhu İbrâhim Amânovîk ‘an Mahalle-i mezbûre ve’z-zevcetü’s-seyyibe Hatîce binti İbrâhim Semerci ‘an Mahalle-i Fatma Kadın vekîlihâ Dervîş Ağa Ramazân ‘an Mahalle-i Köse Hoca sebete vekâletuhu ‘anhâ bi-şehâdeti Mustafa Zâhîrovîk ve Câbizâde Monlâ ‘Ali ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 11.000 yalnız on bir bindir vâka‘a’l-akd ve’t-tezvîc fi 15 Zilhicce 1262.

### **Belge No 209**

ez-Zevcû’t-tâlibü’n-nâkih Monlâ Ahmed bin Hüseyin Bey el-Hâcc ‘Ömerzâde ‘an Mahalle-i Çerçiçe vekîluhu Monlâ Mehmed el-Hâcc ‘Ömerzâde ‘an Mahalle-i mezbûre ve’z-zevcetü’l-bikru’l-bâligatu Zeyneb binti Yusuf Ağa Zolovîk ‘an Mahalle-i Fatma Kadın vekîlihâ Muharrem Bey Pâşîk ‘an Mahalle-i merkûme sebete vekâletuhu ‘anhâ bi-şehâdeti Monlâ Muhammed ‘Abdüfettâhzâde Muhammed Pâşîk ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 61.000 yalnız altmış bir bindir vâka‘a’l-akd ve’t-tezvîc fi 13 Muharrem 1263.

### **Belge No 210**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih Monlâ 'Ali bin Yusuf Ağa Zolovîk vekîluhu Muharrem Pâşik 'an Mahalle-i Hüseyin Hoca ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Hasika binti Mustafa Bey el-Hâcc 'Alizâde vekîlihâ Câfer Bey Miralâyzâde sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti Sâlih Bey Hasan Efendizâde ve Ahmed Müftîk ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 61.000 yalnız altmış bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi 17 Muharrem 1263.

#### **Belge No 211**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih Selik Mustafa bin Sâlih Bey 'an Mahalle-i Zirâ'i vekîluhu âhûn Halîl 'an Mahalle-i mezbûre ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Fatma binti Monlâ Ağa Mulavezâde vekîlihâ Mustafa Ağa Mulâvezâde sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti 'Ali Bey el-Hâcc 'Ömerzâde ve ... Mulâvezâde ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 61.000 yalnız altmış bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi 1263.

#### **Belge No 212**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih 'Ali bin 'Ömer Pâloşe 'an Mahalle-i Kanber Ağa vekîluhu Monlâ Abder el-Hâcc Osmanzâde 'an Mahalle-i Sinan Paşa ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Âbide binti Monlâ Mehmed 'an Mahalle-i ... vekîlihâ Monlâ Mehmed Deboşîk sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti Monlâ Dervîş el-Hâcc Mahmudzâde ve oğlu Muhammed ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 41.000 yalnız kırk bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi 25 Muharrem 1263.

#### **Belge No 213**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih Mahmud bin 'Ali Ağa Pozîk 'an Mahalle-i Şâdi vekîluhu 'Ömer Bey 'Ali Kalfazâde ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Alîye binti Monlâ Halîl Topâlovîk 'an Mahalle-i el-Hâcc Bâli vekîlihâ Monlâ 'Ali Serdârovîk sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti Sâlih Beşîrâk ve 'Ömer ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 61.000 yalnız altmış bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi 25 Muharrem 1263.

#### **Belge No 214**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih Hasan tâbi'-i Kethüdâ Beyefendi 'an Mahalle-i Sinan Paşa vekîluhu Monlâ Hasan ve'z-zevcetu's-seyyibetü't-tâlibetü Sabire binti Emin 'an

dâire-i kethüdâ Beyefendi vekîlihâ Sâlih tâbi'-i Kethüdâ Beyefendi sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti Tatâr Mehmed Ağa ve oğlu Mehmed Ağa ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 15.000 yalnız on beş bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi 11 Safer 1263.

### **Belge No 215**

ez-Zevcû't-tâlibü'n-nâkih 'Osman bin Mustafa Şâfero 'an Mahalle-i Reyhâne vekîluhu Sâlih İzlomoşiha 'an Mostar ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Alîye binti Mustafa Ebûzeyr 'an Mahalle-i mezbûre vekîlihâ Monlâ Sâlih Arpâcık 'an Mahalle-i mezbûre sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti Hasan Kâûş ve Hasan Ojgovîk 'an Mahalle-i mezbûre ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 31.000 yalnız otuz bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi 27 Safer 1263.

### **Belge No 216**

ez-Zevcû't-tâlibü'n-nâkih Hasan bin Sâlih Ojgovîk 'an Mahalle-i Çerniçe vekîluhu Monlâ 'Ömer el-Hâcc Ömerzâde 'an Mahalle-i mezbûr ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Fatma binti 'Osman Şârân 'an Mahalle-i Muhyî Hoca vekîlihâ 'Ali Şârân 'an mahalle-i mezbûre sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti 'Abder Rodân ve Mehmed Nuro 'an Mahalle-i mezbûre ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 61.000 yalnız altmış bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi selh Safer 1263.

### **Belge No 217**

ez-Zevcû't-tâlibü'n-nâkih Dervîş Ağa Hotâş 'an kasaba-i İstolçe vekîluhu Monlâ Mehmed Şârâç 'an İstolçe ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Belkise binti Monlâ Hamid Kırtepo 'an Mahalle-i Karagöz Bey vekîlihâ Mustafa Kâbîk 'an Mahalle-i Muhyî Hoca sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti Monlâ Mustafa ve Mustafa Koso 'an Mahalle-i Karagöz Bey ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 81.000 yalnız seksen bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi Rebiülevvel 1263.

### **Belge No 218**



ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih İbrâhim bin 'Ali Çevril 'an Mahalle-i Kutloy vekîluhu Sâlih Kâsımaçık 'an mezbûr ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Fatma binti 'Ali 'an Mahalle-i Hâfız Hoca vekîlihâ Ahmed Koso sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti Monlâ 'Ömer Lakşezâde ve Monlâ Ahmed 'Ali Kalfazâde 'an Mahalle-i ... ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 41.000 yalnız kırk bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi Rebiülevvel 1263.

#### **Belge No 219**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih Sâlih bin Yusuf Tere'bo 'an Mahalle-i Fatma Kadın vekîluhu Sâlih Kapusu ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Hanîfe binti İsmâ'il Şârân 'an Lubin vekîlihâ Mustafa Kapusu sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti Muharrem Tere'bone ve 'Ali Tere'bone ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 11.000 yalnız on bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi 11 Rebiülevvel 1263.

#### **Belge No 220**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih Mehmed bin İbrâhim Ahâmovîk 'an Mahalle-i Hâfız Hoca vekîluhu karındaşı Mustafa ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Fatma binti Mustafa Çokodovîk 'an Mahalle-i Şâdi vekîlihâ karındaşı Mustafa sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti İbrâhim Hosîk ve Sâlih Jige ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 41.000 yalnız kırk bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi 12 Rebiülevvel 1263.

#### **Belge No 221**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih Sâbit bin Muhammed Âğık 'an Mahalle-i Hüseyin Hoca vekîluhu Monlâ 'Ömer Doloviçezâde ve'z-zevcetu's-seyyibetü't-tâlibetü Cevâhire binti 'Abdullah Dirlovîk 'an Mahalle-i mezbûre vekîlihâ Monlâ 'Ömer Kilâr sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti Monlâ Abdullah Kırpo ve Hüseyin Hâçik ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 31.000 yalnız otuz bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi 15 Rebiülevvel 1263.

#### **Belge No 222**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih İslâm Bey kaynı Hersek vâlisi devletlü Gâlib Ali Paşa Efendi ... 'an Medîne-i Mostar vekîluhu İstolçe hâkimi Dervîş 'Osman Efendi Jopozâde ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Müntehî binti Sâlih Bey Lâkişezâde 'an Mahalle-i Sinan Paşa vekîlihâ kethüdâ-yı hazreti veliyyü'n-ni'me atufetlü Ahmed Semerci Bey min Mahalle-i mezbûre sebete vekâletheu 'anhâ bi-şehâdeti el-Hâcc Samânzâde Dervîş Ağa ve Mehmed Ağa bin Mustafa Ağa-yı kebir 'an Mahalle-i mezbûre ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 110.000 yalnız yüz on bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fî şehri li-sene selase ve sittîn ve mi'eteyn ve elf 1263.

### **Belge No 223**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih Ahmed bin Mustafa Kulâkovîk 'an karye-i Gable-i Atîk vekîluhu el-Hâcc İbrâhim Kâho 'an Mahalle-i Sivri ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Ümmühân binti 'Ali P'a'ik 'an karye-i Come vekîlihâ âhûhâ 'Abdülmü'min 'an karye-i mezbûre sebete vekâletheu 'anhâ bi-şehâdeti Beşîr Kulâkovîk ve 'Ömer Kulâkovîk ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 31.000 yalnız otuz bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fî Rebiülahiri 1263.

### **Belge No 224**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih 'Ali bin Hasan Ağa Hamzîk 'an Mahalle-i Zirâ'i vekîluhu Monlâ Mustafa Eflice ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Bagiye binti Monlâ 'Osman Mulâvîk 'an Mahalle-i mezbûre vekîlihâ Monlâ Mehmed Yâkarovîk 'an Mahalle-i mezbûre sebete vekâletheu 'anhâ bi-şehâdeti Monlâ Ahmed Yâkarovîk ve Mehmed Ş'abâniç ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 51.000 yalnız elli bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fî 21 Rebiülahiri 1263.

### **Belge No 225**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih 'Abdullah bin 'Osman İskakîk 'an Mahalle-i Zirâ'i vekîluhu Hâco Ber'eko ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Hatîce binti Ali Mâçîk 'an Mahalle-i Zirâ'i vekîlihâ Mustafa Mâçîk 'an Mahalle-i mezbûre sebete vekâletheu 'anhâ bi-şehâdeti Sâlih İspozîk ve İbrahim İskakîk ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 81000 yalnız seksen bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fî gurre Cemaziyyevvel 1263.

### **Belge No 226**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih Monlâ Hamza bin Hamzik Kâsovîk 'an Mahalle-i Lâfi vekîluhu Hüseyin Kâsovîk 'an dâ'ire-i Hazreti veliyyü'n-ni'me ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Zeyneb Binti KadriK Monlâ Muhammed 'an Mahalle-i Hâfiz Hoca vekîlihâ Monlâ 'Ali Kadîvîk sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti Monlâ 'Osman İsmâ'il Hoçik ve Totîk Muharrem ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 61.000 yalnız altmış bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fî gurre Cemaziyyevvel 1263.

#### **Belge No 227**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih Dervîş Ahmed ... hazreti veliyyü'ni-ni'me vekîluhu 'Osman Kavâs tâbi'-i kethüdâ Bey ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Enise binti Zülfükâr Lovo 'an Mahalle-i el-Hâcc Bâli vekîlihâ Mehmed Kâûiş/Kâvuiş sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti Hüseyin Canovîk ve Ali Merkâşe ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 51000 yalnız elli bir bindir fî gurre Cemaziyyevvel 1263.

#### **Belge No 228**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih Monlâ Mehmed ibni el-Hâcc 'Abdullah Ke'nân 'an Mahalle-i Tire Yahyâ vekîluhu Monlâ Sâlih Şâmîk 'an medrese-i Karagöz Bey ve'z-zevcetu's-seyyibetu't-tâlibetu Nefise binti Numan Kasimovîk 'an Mahalle-i Muhyî Hoca vekîlihâ İsmâ'il Arşinovîk 'an Mahalle-i ... sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti İbrâhim Bölükbaşî İskencik ve 'Osman Toroncik ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 41.000 yalnız kırk bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fî 3 Cemaziyyevvel 1263.

#### **Belge no 229**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih Monlâ 'Osman Neşîk 'an Mahalle-i Şâdi vekîluhu Monlâ Süleymân ibni el-Hâcc Hasan Çelebik ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Kadire binti el-Hâcc 'Ali Derûne 'an Mahalle-i mezbûre vekîlihâ Monlâ İbrâhim Bâbik sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti Ahmed Lovîk ve Mehmed Murâdovîk 'an Mahalle-i ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 41.000 yalnız kırk bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fî gurre 13 Cemaziyyevvel 1263.

#### **Belge No 230**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih Monlâ Ahmed ibni Monlâ Sâlih Kemâlovîk 'an Mahalle-i Dervîş Paşa vekîluhu Zülfükâr Bey Doçaklızâde ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Enise binti Monlâ Mustafa Kômüri sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti Monlâ 'Ömer Yâviçe ve İbrâhim Pâko vekîlihâ Hasan Râmik ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 41.000 yalnız kırk bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi Cemaziyyevvel 1263.

### **Belge No 231**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih Selim bin Monlâ 'Osman Keşîk 'an Mahalle-i Nezîr Ağa vekîluhu Monlâ Mustafa Keşîk 'an Mahalle-i mezbûre ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Dudu binti Monlâ Ali Ojgovîk 'an Mahalle-i ... vekîlihâ Hasan Üçovîk 'an Mahalle-i mezbûre sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti Ahmed 'Alemdâr Üçovîk ve 'Ömer ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 41.000 yalnız kırk bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi 23 Cemaziyyevvel 1263.

### **Belge no 232**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih Bekir Topâga vekîluhu Monlâ Sâlih Kâbîk 'an Mahalle-i Hüseyin Hoca ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Emine binti Mustafa tâbi'-i Mustafa Bey el-Hâcc 'Alizâde vekîlihâ Ahmed İsmâ'il Kalfazâde 'an Mahalle-i Hüseyin Hoca sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti Monlâ Hasan Demnâk ve 'Ömer Alâybeyzâde ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 21.000 yalnız yirmi bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi 23 Cemaziyyevvel 1263.

### **Belge No 233**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih Arslan bin Se'fokovâc 'an Mahalle-i Dervîş Paşa vekîluhu Mehmed Mozîk 'an Mahalle-i mezbûre ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Fatma binti 'Ömer Kosik 'an Mahalle-i Sivri vekîlihâ Monlâ Sâlih Joknovîk 'an Mahalle-i mezbûre sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti Monlâ 'Abder .... ve Hüseyin İscoko 'an Mahalle-i mezbûre ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 31000 yalnız otuz bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi 27 Cemaziyyevvel 1263.

### **Belge No 234**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih Hüseyin bin Beşîr Me'vîk 'an karye-i İsvinârina vekîluhu karındaşı Sâlih ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Gülsüm binti 'Osman Yeluvîce 'an karye-i mezbûre vekîlihâ Mustafa Me'vîk sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti Koko Sâlih Vebeşka ile Şa'bân ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 15.000 yalnız on beş bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi 13 Cemaziyyevvel 1263.

#### **Belge No 235**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih 'Osman bin Sâlih İplik Kıpti 'an kasaba-i Lebuşka vekîluhu ebûhu'l-mezbûr Sâlih 'an kasaba-i mezbûre ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâliğa Kadire binti Hasan Kıpti Monderik 'an Mahalle-i Tire Yahyâ vekîlihâ âhûhâ Mehmed sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti Rıdvân Mehîk Kıpti ve Hüseyin Goşîk Kıpti ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 25.000 yalnız yirmi beş bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi 17 Cemaziyyelahir 1263.

#### **Belge No 236**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih Muharrem bin 'Ali Ağa Serdâroğlu 'an Mahalle-i Fatma Kadın vekîluhu Mustafa Ağa Selim Küçük 'an Mahalle-i mezbûre ve'z-zevcetu's-seyyibetu't-tâlibetu Hatîce binti Hasan 'an Mahalle-i Nezîr Ağa vekîlihâ Mısırlı Ahmed 'an Mahalle-i Çerniçe sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti 'Ali Beluce ve Mehmed Selim Küçük ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 21.000 yalnız yirmi bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi gurre Receb 1263.

Hatîce ... ile merkûm Muharrem mutlîk kerd fi 15 Ramazân 1263.

#### **Belge No 237**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih 'Osman bin Mahmud Kara'ik 'an Mahalle-i Baba Beşîr vekîluhu Ahmed Kara'ik 'an Mahalle-i Hacı Bâli ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Me'vi binti Monlâ Sâlih Zokonovîk 'an Mahalle-i Sivri vekîlihâ Monlâ Ali ... sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti 'Ömer Kosîk ve Sâlih Vâbriçe ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 41.000 yalnız kırk bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi 7 Receb 1263.

#### **Belge No 238**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih Mustafa bin İbrâhim Kavâkevâik 'an İsküb'de el-ân sâkin Mostar ... ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Ümmühân binti Rıdvân Mârîk 'an Mahalle-i Çerniçe vekîlihâ âhûhâ 'Ali ibni'l-mezbûr Rıdvân sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti Feyzî Birkân ve İbrâhim ... ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 21000 yalnız yirmi bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi 23 Receb 1263.

#### **Belge No 239**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih 'Osman bin Yusuf 'Alemdâr Dırâgnik 'an Mahalle-i Sivri vekîluhu ebûhü'l-mezbûr ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Hanîfe binti Kadri Sipâhi Tortor 'an karye-i Dırâil vekîlihâ 'Ömer Dırâgnik Monlâ 'Ömer sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti Monlâ Mehmed ve Hasan Bâğovîk 'an Mahalle-i Sivri ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 33.000 yalnız otuz üç bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi Şa'bâni'l-mu'azzam 1263.

#### **Belge No 240**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih Monlâ Sâlih Kovîk 'an Mahalle-i Şâdi vekîluhu Monlâ 'Ali Şâfik ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Fatma binti İbrâhim Efendi ... 'an Mahalle-i Sivri vekîlihâ Hasan Hoca Gâçençe sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti İsmako Hüseyin ve 'Ömer Ojkovîk ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 41.000 yalnız kırk bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi 17 Şa'bân 1263.

#### **Belge No 241**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih Ahmed Pâşik 'an karye-i Dırâjniçe vekîluhu Mehmed Ağa-yı Kebîr ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Fatma binti İbrâhim Bağlarvîk 'an karye-i mezbûre vekîlihâ Nurko Bağlarvîk 'an karye-i mezbûre sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti İbrâhim ve Sâlih tâbi'i mütesellim Ağa ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 11.000 yalnız on bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi 21 Şaban 1263.

#### **Belge No 242**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih Monlâ Ahmed bin 'Abdullah vekîluhu el-Hâcc Mehmed tâbi'-i el-Hâcc Rıdvân Bey ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Hasika binti Monlâ 'Osman Müftik 'an Mahalle-i Şâdi vekîlihâ Monlâ 'Ali Se'fozâde sebete vekâletuhu 'anhâ

bi-şehâdeti Monlâ ‘Ömer Se’fik ve Mahmud ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 41.000 yalnız kırk bir bindir vâka‘a’l-akd ve’t-tezvîc fi 27 Şaban 1263.

#### **Belge No 243**

ez-Zevcû’t-tâlibü’n-nâkih ‘Ali Gence ‘an Mahalle-i Dervîş Paşa vekîluhu Muharrem Mısırlı ve’z-zevcetu’l-bikru’l-bâligatu Müntehî binti ‘Abdullah es-sâkin fi kasaba-i Tirebin vekîlihâ Muharrem Serdâro ‘an Mahalle-i mezbûre sebete vekâletuhu ‘anhâ bi-şehâdeti Pâşo Mısırlı ve Mehmed Arpacık ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 11.000 yalnız on bir bindir vâka‘a’l-akd ve’t-tezvîc fi şehri Şabani’l-mu‘azzam 1263.

#### **Belge No 244**

ez-Zevcû’t-tâlibü’n-nâkih Bayrâm bin Süleymân Kalâyıcık ‘an Mahalle-i el-Hâcc Bali vekîluhu ‘Alemdâr Selim Beyzâde ve’z-zevcetu’l-bikru’l-bâligatu Fatma binti Ahmed ‘an Mahalle-i mezbûre vekîlihâ Mahmud Kalâyıcık ‘an Mahalle-i mezbûre sebete vekâletuhu ‘anhâ bi-şehâdeti Baykûdik Mehmed ve Hüseyin Dâbkovîk ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 11.000 yalnız on bir bindir vâka‘a’l-akd ve’t-tezvîc fi şehri Ramazâni’l-mübârek 1263.

#### **Belge No 245**

ez-Zevcû’t-tâlibü’n-nâkih Bilugrâdlı el-Hâcc ‘Ömer bin Sâlih ‘an Mahalle-i Fatma Kadın vekîluhu Durmuş Vargod ve’z-zevcetu’l-bikru’l-bâligatu Müntehî binti Hüseyin Torlove ‘an Mahalle-i el-Hâcc Bâli vekîlihâ Monlâ Hasan Bilugrad ‘an Mahalle-i Köse Hoca sebete vekâletuhu ‘anhâ bi-şehâdeti Mustafa Hâşimi ve Ahmed Pûter ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 11.000 yalnız on bir bindir vâka‘a’l-akd ve’t-tezvîc fi şehri Ramazâni’l-mübârek 1263.

#### **Belge No 246**

ez-Zevcû’t-tâlibü’n-nâkih Mehmed ibni Monlâ ‘Ali Zâgorcik ‘an Mahalle-i Yahyâ Asfel vekîluhu Monlâ Mehmed Lendire ‘an Mahalle-i mezbûre ve’z-zevcetu’l-bikru’l-bâligatu Gülsüm binti Monlâ Hasan Kıptâszâde vekîlihâ Monlâ Muhammed Sipâhizâde sebete vekâletuhu ‘anhâ bi-şehâdeti Monlâ Sâlih Zokânovîk ve Monlâ Muhammed ibni

Monlâ Dervîş Sipâhizâde ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 41.000 yalnız kırk bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi 17 Ramazân 1263.

**Belge No 247**

ez-Zevcû't-tâlibü'n-nâkih Mustafa bin Sâlih Alemdâr Bostâncik 'an Mahalle-i Hüseyin Hoca vekîluhu Monlâ 'Ali Kâbîk ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Hafîce binti 'Abdullah Bebîk 'an kasaba-i Lebuşka vekîlihâ Monlâ 'Ömer Kilâr sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti 'Osman Kâbîk ve Mehmed Kokîk ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 31.000 yalnız otuz bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi 17 Ramazân 1263.

**Belge No 248**

ez-Zevcû't-tâlibü'n-nâkih Me'vîk Bekir bin Sâlih 'an karye-i Dobrec vekîluhu İbrâhim bin Mehmed Bey Miralâyzâde ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Müşkiye binti Ramazân Kodîk 'an karye-i mezbûre vekîlihâ Mehmed Meziçe 'an karye-i mezbûre sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti Mehmed Dejiflol ve Halîl Meziçe ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 25.000 yalnız yirmi beş bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi 14 Şevval 1263.

**Belge No 249**

ez-Zevcû't-tâlibü'n-nâkih 'Osman bin İbrâhim Bonîk karye-i Dirâjniçe vekîluhu karındaşı Mustafa ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Fatma binti 'Ömer İşkârîk 'an karye-i mezbûre vekîlihâ karındaşı Mustafa sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti Gope Hasan ve Halîl Yâpovîk ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 25.000 yalnız yirmi bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi 14 Şevval 1263.

**Belge No 250**

ez-Zevcû't-tâlibü'n-nâkih Pâşove bin Mehmed İspelovîk 'an Mahalle-i Hacı Bâli vekîluhu karındaşı Bekir ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Cevâhire binti 'Abdullah Ağanferki 'an Mahalle-i Hüseyin Hoca vekîlihâ İbrâhim Demirovîk 'an Mahalle-i Fatma Kadın sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti Mehmed Sarâyılı Mustafa Halimîk ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 31.000 yalnız otuz bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi 19 Şevval 1263.



### **Belge No 251**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih Mehmed bin 'Ali Ağadnek 'an Mahalle-i Kanber Ağa vekîluhu Hacı Tenzeve ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Dudu binti Hüseyin Bey Çelebizâde 'an mahalle- i Kutloy vekîlihâ Ahmed Hoca sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti Halîl Ağa Harle ve 'Ömer Zâkînovîk ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 61.000 yalnız altmış bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi şehri 23 Şevvali'l-mükerrem 1263.

### **Belge No 252**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih 'Osman bin 'Ali Kalâyçık 'an Mahalle-i Kutloy vekîluhu 'Ömer bin Süleymân Goşânic 'an Mahalle-i mezbûre ve'z-zevcetu's-seyyibetü Zeyneb binti Ömer 'an Gaçka 'an Mahalle-i Şâdi vekîlihâ Monlâ Süleymân bin Mustafa Benek Pazarlı sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti Hüseyin ve Mustafa ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 21.000 yalnız yirmi bir bindir fi 5 Şa'bân 1266.

### **Belge No 253**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih Sâlih bin 'Ali Volâhovîk 'an Mahalle-i Lûka vekîluhu Sâlih bin 'Ömer Ve'yâtzo 'an Mahalle-i Şâdizâde ve'z-zevcetu'l-menkûhatü'l-bâkire Ümmügülsüm binti İbrâhim 'an Mahalle-i Kanber Ağa vekîlihâ Mustafa bin Yusuf Zoloyo 'an Mahalle-i Lûka sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti Mehmed bin Mustafa ve Mustafa bin Davud ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 21.000 yalnız yirmi bir bindir fi 15 Şa'bân 1266.

### **Belge No 254**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih Ahmed bin Hacı Ağa Bihkovîk 'an Mahalle-i Karagöz Bey vekîluhu Mahmûd Ağa bin Memiş Ağa Davîk 'an Mahalle-i Sinan Paşa ve'z-zevcetu'l-menkûhatü'l-bâkire Zeyneb binti Mustafa Bey Hasan Efendizâde 'an Mahalle-i Karagöz Bey vekîlihâ Hüseyin bin Hasan Kazzâik 'an Mahalle-i Hüseyin Hoca sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti Memiş Ağa-yı Kebîr ve Koso ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 51.000 yalnız elli bir bindir fi 15 Şa'bân 1266.

### **Belge No 255**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih İsmâ'il bin 'Ömer Ağa Bihkovîk 'an Mahalle-i Karagöz Bey vekîluhu Haco Ağa bin Mustafa Ağa Bihkovîk 'an Mahalle-i mezbûre ve'z-zevcetü'l-bikru'l-bâligatu Müntehî binti el-Hâcc Sâlih Bey Lâkişezâde 'an Mahalle-i Geyvan Bey vekîlihâ Mehmed Bey ibni Ali Dâlovizâde 'an Mahalle-i Dervîş Paşa sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti Mehmed Ağa ibni 'Ali Ağa Lâkişezâde ve Süleymân Ağa bin el-Hâcc Hasan Çelebik ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 71.000 yalnız yetmiş bir bindir fi 15 Şa'bân 1266.

### **Belge No 256**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih Yusuf bin Mehmed Şokâlik 'an Lebuşka vekîluhu âhûn Hasan Kâltik 'an Lebuşka ve'z-zevcetü'l-menkûhatü'l-bâkire Me'veka binti İbrâhim Foçiyak 'an Mahalle-i Baba Beşîr vekîlihâ Hamid bin Tahir Karabeyzâde 'an Mahalle-i mezbûre sebete vekâletehu 'anhâ be-şehâdeti Hasan bin Sâlih Virgore ve Hüseyin bin ... 'an Lebuşka ve'l-mehri'l-mü'eccel meblağ 21.000 yalnız yirmi bir bindir fi 15 Şa'bân 1266.

### **Belge No 257**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih 'Ömer bin Hüseyin Kıpti 'an Mahalle-i Tire Yahyâ vekîluhu Mehmed bin Câfer Volodo 'an mahalle-i mezbûre ve'z-zevcetü'l-bikru'l-bâligatu Şâhe binti Mehmed 'an Mahalle-i Rûznamçe vekîlihâ Mehmed bin Receb 'an Mahalle-i Çerniçe sebete vekâletehu bi-şehâdeti Mehmed ve Ahmed ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 11.000 yalnız on bir bindir fi 21 Şa'bân 1266.

### **Belge No 258**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih Sâlih bin 'Ali Oruçovîk 'an Mahalle-i Öküzoğlu vekîluhu İbrâhim bin 'Ali Oruçovîk 'an Mahalle-i mezbûre ve'z-zevcetü'l-menkûhatü'l-bâkiretü'l-bâliğa Pişâne binti Ali 'an Mahalle-i ... vekîlihâ Mahmûd bin Mustafa 'Ali Ağazâde 'an Mahalle-i Lâfi sebete vekâletehu Ahmed bin Sâlih Hizo ve 'Ali bin Mustafa Zâko ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 35.000 fi 23 Şa'bân 1266.

### **Belge No 259**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih Ahmed bin Mehmed Yusnek 'an Mahalle-i Nezîr Ağa vekîluhu Molla 'Osman bin 'Abdullah Ağa Keşizâde ve'z-zevcetü'l-menkûhatu'l-bâkiretu'l-bâligatu Hatîce binti Sâlih Çâbo 'an Mahalle-i Öküzöğlü vekîlihâ İbrâhim bin 'Osman ... 'an Mahalle-i Nezîr Ağa sebete vekâletuhu bi-şehâdeti 'Abdullah Ağa bin Molla Hüseyin Keşizâde ve Mustafa bin Molla Sâlih Âğîk ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 31.000 yalnız otuz bir bindir fi 27 Şa'bân 1266.

#### **Belge No 260**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih Mehmed bin Mustafa Hasan Efendizâde 'an Mahalle-i Karagöz Bey vekîluhu Süleyman bin Ahmed Haripozâde ve'z-zevcetü'l-menkûhatü's-seyyibetü Müntehî binti Mustafa Bey Hacı 'Alizâde 'an Mahalle-i Musalli vekîlihâ Sâlih bin Mehmed Çıkızâde sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti 'Osman bin Halîl Kutluca ve Hasan ... Lâkişik ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 61.000 yalnız altmış bir bindir fi 5 Şevvâl 1266.

#### **Belge No 261**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih 'Ârif Bey bin Dervîş Bey Lûlizâde 'an Nevesin vekîluhu Mustafa Bey bin Sâlih Bey Lâkişezâde ve'z-zevcetü'l-menkûhatü's-seyyibetü Pâşine binti Mehmed Hoca vekîlihâ âhûhâ 'Abdullah bin Mehmed sebete vekâletuhu bi-şehâdeti âhûhâ Ahmed ve Mehmed bin 'Abdullah Ağa Hoca ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 11.000 yalnız yüz on bir bindir fi 25 Şevvâl 1266.

#### **Belge No 262**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih İbrâhim bin ... Kâtîk 'an Mahalle-i Baba Beşîr vekîluhu Ahmed Efendi ibni Monlâ Hüseyin Mehmed Bâşîk 'an Mahalle-i Hâfiz Hoca ve'z-zevcetü'l-bikru'l-bâligatu Zeyneb Binti 'Abdullah Hacı Selimzâde 'an Mahalle-i Geyvân Bey vekîlihâ Sâlih bin Mehmed Bey Cifek 'an Mahalle-i Karagöz Bey sebete vekâletuhu bi-şehâdeti Sâlih ve 'Abdî ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 41.000 yalnız kırk bir bindir fi 3 Zilhicce 1266.

### **Belge No 263**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih Mustafa ibni 'Abdülmü'min Mercimik 'an Mahalle-i Şâdi vekîluhu Ahmed bin Sâlih Jenitçe 'an Mahalle-i mezbûre ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Aliye binti Hüseyin Ūrle 'an Mahalle-i Kanber Ağa vekîlihâ Mahmud bin Ahmed Şânzo 'an Mahalle-i mezbûre sebete vekâletehu bi-şehâdeti Hüseyin Şâfik ve Haco Şânzo ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 21.000 yalnız yirmi bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi 5 Zilhicce 1266.

### **Belge No 264**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih İbrâhim bin Hüseyin Bâygorik 'an Mahalle-i el-Hâcc Bali vekîluhu karındaşı Mehmed ve'z-zevcetu'l-bâkiretü'l-bâliğa Hatîce binti Mustafa Hacı 'Osmanzâde 'an Mahalle-i Hüseyin Hoca vekîlihâ Molla İbrâhim 'Ali Kalfazâde 'an Mahalle-i el-Hâcc Bâli sebete vekâletehu bi-şehâdeti Musli Bey Müslim Beyzâde ve İbrâhim Zâhnovîk ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 31.000 yalnız otuz bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi 27 Muharrem 1267.

### **Belge No 265**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih Mustafa bin Hüseyin Torlo 'an Mahalle-i Hacı Bâli vekîluhu ebûhu Hüseyin ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Pâşane binti Sâlih Çepâfen 'an Mahalle-i mezbûre vekîlihâ 'Abdî bin Süleymân sebete vekâletehu bi-şehâdeti Hâmid ve Sâlih ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 11.000 yalnız on bir bindir.

### **Belge No 266**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih Molla Sâlih bin Yusuf İspojik 'an Mahalle-i Lâfi vekîluhu Ahmed Ağa Kutluzâde 'an mezbûre ve'z-zevcetu'l-menkûhatü's-seyyibetu Gülsüm binti Mehmed ... 'an Mahalle-i Paşa vekîlihâ Hüseyin bin Halîl Belûcîk 'an Mahalle-i mezbûre sebete vekâletehu bi-şehâdeti İbrâhim bin 'Osman ve Ahmed bin Yusuf ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 41.000 yalnız kırk bir bindir fî gurre Safer 1267.

### **Belge No 267**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih Kıpti Ahmed bin 'Abdullah 'an Mahalle-i Baba Beşîr vekîluhu Hâmid bin Tâhir Kadikzâde 'an Mahalle-i mezbûre ve'z-zevcetü'l-menkûhatü's-seyyibetü Leylâ binti Ahmed Şâhîk 'an karye-i Sukro vekîlihâ Mustafa bin İbrâhim Bûçiyâk 'an Mahalle-i mezbûre sebete vekâletuhu bi-şehâdeti Noko bin 'Abdullah Kıpti ve İbrâhim bin 'Ömer 'an Mahalle-i ... ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 9.000 yalnız dokuz bindir fi 7 Safer 1267.

### **Belge No 268**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih Muharrem bin Mustafa Merâ'îçe 'an Mahalle-i Muhyî Hoca vekîluhu karındaşı Ahmed bin el-mezbûr ve'z-zevcetü'l-bikru'l-bâligatu Zeyneb binti Ahmed Abdik vekîlihâ Mehmed bin Ferhat Abdik sebete vekâletuhu bi-şehâdeti Ahmed Koso ve 'Abdurrahmân Kefâne ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 21.000 yalnız yirmi bir bindir vâka'a'l-akd ve't-tezvîc fi 7 Safer 1267.

### **Belge No 269**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih İbrâhim bin Yusuf Dâmerovîk 'an Mahalle-i Fatma Kadın vekîluhu Sâlih Kapusu ve'z-zevcetü'l-bikru'l-bâligatu Mâvi binti Mustafa Yâkîk 'an Mahalle-i Prânkovâce vekîlihâ 'Ömer bin 'Abdülmü'min Kakovîk sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti Mustafa Yâkovîk ve Muharrem Şatro ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 11.000 yalnız on bir bindir fi 7 Safer 1266.

### **Belge No 270**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih Sâlih bin 'Osman Yalvâc 'an karye-i Dobrec vekîluhu Sâlih bin Mehmed Tonvâc 'an Mahalle-i Prânkovâc ve'z-zevcetü'l-bikru'l-bâligatu Zeyneb binti Ramazân Korîk 'an karye-i mezbûre vekîlihâ 'Osman ibni Ahmed Yalovâc 'an karye-i mezbûre sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti 'Abdülmü'min Abike ve Bekir Yalovâc ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 11000 yalnız on bir bindir.

### **Belge No 271**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih Sâlih bin 'Osman Çerçânen 'an Mahalle-i Lâfi vekîluhu el-Hâcc Mahmud Hâfız ibni Sâlih 'an Mahalle-i mezbûre ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Dudu binti Sâlih Koniçe vekîlihâ Monlâ Sâlih bin Yusuf İspozîk 'an Mahalle-i mezbûre sebete vekâletehu bi-şehâdeti İbrâhim bin Sâlih ve 'Ömer bin 'Ali 'an Mahalle-i ... ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 21.000 yalnız yirmi bir bindir fi 7 Muharrem 1268.

### **Belge No 272**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih Mehmed bin 'Ali Ağa Kıptâs 'an Mahalle-i Kutloy vekîluhu Hacı Dâvudik ibni Süleymân Çelebik 'an Mahalle-i mezbûre ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Zeyneb binti Mustafa Kebşik 'an Mahalle-i Nezîr Ağa vekîlihâ Monlâ Hüseyin ibni Monlâ Hasan Kıptâs 'an Mahalle-i Kanber Ağa sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti Sâlih bin Ahmed ve Mahmud bin İbrâhim ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 31.000 yalnız otuz bir bindir fi 10 Muharrem 1268.

### **Belge No 273**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih 'Ömer bin Hüseyin Tâhirik 'an Mahalle-i Hazreti ... ve'z-zevcetu's-seyyibetü Aliye binti Ahmed Kırvâc 'an Mahalle-i mezbûre Hazreti ... sebete vekâletehu bi-şehâdeti İmâmi Hasan Efendi ... Hacı Sâlih ve Kemâli Mustafa Efendi ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 13.000.

### **Belge No 274**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih Seyyid bin Hüseyin 'an dâ'ire-i Hazreti veliyyü'n-ni'me vekîluhu Ahmed bin Hüseyin ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Âişe binti 'Abder vekîlihâ Nurullah bin İbrahim sebete vekâletehu bi-şehâdeti Ahmede bin Sâlih ve Hüseyin bin Zenûn ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 21.000 fi 9 Muharrem 1268.

### **Belge No 275**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih Hacı Mehmed bin Hacı Hüseyin Râco 'an Mahalle-i Hacı Bâli vekîluhu Derviş Ağa ibni Mehmed Ağa Garâbo 'an Mahalle-i Sinan Paşa ve'z-zevcetu's-seyyibetü Dudu binti Muharrem Kazzâzîk vekîlihâ Sâlih ibni Hasan Dâraco

sebete vekâletehu ‘anhâ bi-şehâdeti ‘Ali bin Mehmed ve ‘Osman bin ‘Ömer ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 41.000 yalnız kırk bir bindir fi 9 Muharrem 1268.

### **Belge No 276**

ez-Zevcü’t-tâlibü’n-nâkih Hasan bin Ahmed Çercânez ‘an Mahalle-i Baba Beşîr vekîluhu Ahmed bin ‘Ali ... ‘an Mahalle-i mezbûre ve’z-zevcetü’s-seyyibetü Zeyneb binti Hüseyin Kemâloviz ‘an Mahalle-i Dervîş Paşa vekîlihâ Mahmûd bin Mahmûd sebete vekâletehu ‘anhâ bi-şehâdeti Hasan bin Mustafa ve İbrâhim bin Hüseyin ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 41.000 yalnız kırk bir bindir fi 23 Muharrem 1268.

### **Belge No 277**

ez-Zevcü’t-tâlibü’n-nâkih İbrâhim bin Halîl ‘an Mahalle-i Dervîş Paşa vekîluhu Mahmûd bin Mustafa ‘an Mahalle-i mezbûre ve’z-zevcetü’s-seyyibetü Hanîfe binti İsmâ’il ‘an Mahalle-i Fatma Kadın vekîlihâ ‘Ali bin el-mezbûr İsmâ’il sebete vekâletehu ‘anhâ bi-şehâdeti Mustafa bin Hasan ve Selim bin ‘Ömer ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 23.000 yalnız yirmi üç bindir fi 5 Safer 1268.

### **Belge No 278**

ez-Zevcü’t-tâlibü’n-nâkih Şükrü bin Ahmed Ağa Kutlu ‘an Mahalle-i Lâfi vekîluhu Mustafa Efendi ibni Mehmed Kemâlovîk ‘an Mahalle-i Dervîş Paşa ve’z-zevcetü’l-bikru’l-bâligatu ... binti ‘Ömer Kemâlovîk ‘an Mahalle-i Geyvân Bey vekîlihâ Mehmed Bey ibni Mustafa Bey sebete vekâletehu ‘anhâ bi-şehâdeti ‘Ömer bin ‘Ali ‘Abdi bin Yusuf ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 71.000 yalnız yetmiş bir bindir fi 7 Safer 1268.

### **Belge No 279**

ez-Zevcü’t-tâlibü’n-nâkih el-Hâcc Mustafa Nâşe Efendi ibni ‘Abdullah vekîluhu Yüzbaşî Hasan Efendi ibni Süleymân bi-şehâdeti Kolağası ‘Ali Ağa ibni Süleymân Sekizinci yüzbaşî Hasan Ağa ibni ‘Ali ve’z-zevcetü’... Şerîfe Hatîce Ferdâne binti Seyyid Rıf’at İbrâhim Efendi vekîlihâ Seyyid Mehmed Şâkir Bey ibni el-Hâcc ‘Ali sebete vekâletehu ‘anhâ bi-şehâdeti Kâtib Mehmed Efendi ibni Mahmûd taburun dördüncü

yüzbâşı ‘Ali Efendi ibni Mustafa ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 2.551 yalnız iki bin beş yüz elli birdir fî 7 Safer 1268.

#### **Belge No 280**

ez-Zevcû’t-tâlibü’n-nâkih ‘Abdullah bin Süleymân İpekli vekîluhu ‘Ömer bin Ya‘kub ve’z-zevcetu’l-bikru’l-bâligatu ... binti İbrâhim vekîlihâ Edhem bin Hasan sebete vekâletehu bi-şehâdeti Sâlih bin ‘Ali ve Mustafa bin Yusuf ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 31.000 yalnız otuz bir bindir fî 18 Safer 1268.

#### **Belge No 281**

ez-Zevcû’t-tâlibü’n-nâkih İbrâhim .... ve’z-zevcetu’l-bikru’l-bâligatu Nâfize binti Mehmed ‘an Mahalle-i Zirâ‘i vekîlihâ Monla .... sebete vekâletehu ‘anhâ bi-şehâdeti Mustafa bin Ahmed Dervîş bin ‘Ömer ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 33000 yalnız otuz üç bindir fî 19 Safer 1268.

#### **Belge No 282**

ez-Zevcû’t-tâlibü’n-nâkih Sâdık bin Yusuf ‘an Mahalle-i Rûznameci vekîluhu Ahmed bin Mustafa ve’z-zevcetu’l-bikru’l-bâligatü’s-seyyibetü Müntehî binti Mustafa ‘an Mahalle-i Yahyâ Asfel vekîlihâ ‘Osman bin Bekir sebete vekâletehu bi-şehâdeti İsmâ’il bin ‘Ali ve Adem bin Yusuf ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 25.000 yalnız yirmi beş bindir fî 19 Safer 1268.

#### **Belge No 283**

ez-Zevcû’t-tâlibü’n-nâkih Mehmed bin Câfer ‘an Mahalle-i Lâfi vekîluhu Hüseyin bin Halîl ‘an Mahalle-i Dervîş Paşa ve’z-zevcetu’s-seyyibetü Ümmügülsüm binti ‘Abdülmü’min vekîlihâ Hasan bin Mustafa sebete vekâletehu ‘anhâ bi-şehâdeti Ahmed bin Dervîş ve Mehmed bin Mehmed ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 11.000 yalnız on bir bindir fî 19 Safer 1268.

#### **Belge No 284**

ez-Zevcû’t-tâlibü’n-nâkih Mustafa bin Ahmed ‘an Mahalle-i Nezîr Ağa vekîluhu Monlâ Sâlih bin Yusuf ve’z-zevcetu’l-bikru’l-bâligatu Melâ binti İbrâhim ‘an Mahalle-i



Köse Hoca vekîlihâ Monlâ ‘Abdullah ibn Yusuf sebete vekâletuhu ‘anhâ bi-şehâdeti Hâfız Hâyo Bin Mustafa Hâfız ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 41.000 yalnız kırk bir bindir fi 19 Safer 1268.

### **Belge No 285**

Medîne-i Mostar’da Müslüman hâneleri beyân olunur.<sup>253</sup>

### **Belge No 286**

Mostar kazâsı kurâlarında bulunan Müslüman hâneleri beyân olunur.<sup>254</sup>

### **Belge No 287**

ez-Zevcû’t-tâlibü’n-nâkih Süleymân bin Hasan Hacı ‘Ömerovîk vekîluhu Halîl bin ‘Ali İzlomonîçe ve’z-zevcetu’l-bikru’l-bâligatu Müntehî binti Mustafa vekîlihâ Sâlih Efendi bin Mehmed İmâm ‘an Mahalle-i Câmî’-i Dikine sebete vekâletuhu bi-şehâdeti Muharrem bin Mahmûd ve Halîl bin Ahmed ‘an Mahalle-i Fatma Kadın ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 51.000 yalnız elli bir bindir gurra Şevval 1268.

### **Belge No 288**

ez-Zevcû’t-tâlibü’n-nâkih Mehmed bin Ali Mobne ‘an karye-i Lişân kazâ-i Mostar vekîluhu Mustafa bin Mahmûd Diniçik ‘an Mahalle-i Çerñiçe ve’z-zevcetu’s-seyyibetü Nâfize binti ‘Abdülmü’min vekîlihâ Mustafa ibni ‘Ali Şefâtlü ‘an Mostar sebete vekâletuhu bi-şehâdeti İbrâhim bin Hasan ve Mahmûd bin ‘Ali ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 21.000 yalnız yirmi bir bindir fi 7 Şevval 1268.

### **Belge No 289**

ez-Zevcû’t-tâlibü’n-nâkih Mehmed bin Mustafa Kâtice ‘an Mahalle-i Yahyâ Asfel vekîluhu ‘Ömer bin Hacı Ahmed Kâne ve’z-zevcetu’l-bikru’l-bâligatu Ümmühân binti Sâlih Coflova ‘an Mahalle-i mezbûre vekîlihâ Hüseyin bin ‘Ali Görde sebete vekâletuhu

<sup>253</sup> Tabloyu görmek için bkz.; Ek 15.

<sup>254</sup> Tabloyu görmek için bkz.; Ek 16.

bi-şehâdeti Hüseyin bin ‘Ali ve Mehmed bin ‘Abd ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 31.000 yalnız otuz bir bindir fi 7 Şevval 1268.

### **Belge No 290**

ez-Zevcû’t-tâlibü’n-nâkih Hasan bin Mahmûd Bey ‘an Mahalle-i Baba Beşîr vekîluhu Monlâ Mustafa bin Mustafa ‘an Mahalle-i mezbûre ve’z-zevcetu’l-bikru’l-bâligatu Aynîye binti Hüseyin ‘an Mahalle-i Zirâ’i vekîlihâ Mustafa bin Mehmed sebete vekâletuhu bi-şehâdeti ‘Osman bin Mahmûd ve İbrâhim bin Mehmed ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 41.000 yalnız kırk bir bindir fi 8 Şevval 1268.

### **Belge No 291**

Üçüncü alâyın dördüncü taburun nakli Ahmed Usta ... ‘Ali’ye bey‘ olunan bârgir iki yüz guruşa eger bir sâhib çıkarsa yâhud çürük olduysa geri almak kavliyle Hamimi Zâfe kefil olub kayd şod fi 13 Şa‘bân 1269.

### **Belge No 292**

ez-Zevcû’t-tâlibü’n-nâkih Mehmed bin Sâlih Hacı ‘Osmanzâde vekîluhu Sâlih Efendi ibni Mustafa ‘an Mahalle-i Kanber Ağa ve’z-zevcetu’l-bikru’l-bâligatu Aynîye binti Monlâ Dervîş Ricânovîk ‘an Mahalle-i Kutloy vekîlihâ Mehmed bin Mustafa ‘an Mahalle-i mezbûre sebete vekâletuhu ‘anhâ bi-şehâdeti Mustafa bin Sâlih ve ‘Ömer bin ‘Abdullah ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 41.000 yalnız kırk bir bindir fi 29 Safer 1268.

### **Belge No 293**

ez-Zevcû’t-tâlibü’n-nâkih ‘Osman Efendi ibni Saîd Mehmed Efendi nâzır-ı evkâf vekîluhu Şâkir efendi ibni ‘Ali Efendi ve’z-zevcetu’l-bikru’l-bâligatu Fatma binti Mehmed ‘an Mahalle-i Karagöz Bey vekîlihâ Mehmed Ağa ibni el-Hâcc Ahmed ‘an Mahalle-i mezbûre sebete vekâletuhu ‘anha bi-şehâdeti Mehmed Hüseyin ibni ‘Ali ve Sâlih ibni el-mezbûr ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 71.000 yalnız yetmiş bir bindir fi 3 Rebiülevvel 1268.

### **Belge No 294**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih Sâlih bin Ali Merkonik 'an Mahalle-i Dikine vekîluhu Mustafa bin İbrahim ve'z-zevcetü's-seyyibetu Zeyneb binti İbrâhim Kozove 'an Mahalle-i Lâfi vekîlihâ Ahmed bin 'an Mahalle-i mezbûre sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti 'Ömer bin İbrâhim ve Sâlih bin 'Ömer ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 11.000 yalnız on bir bindir fi 3 Rebiülevvel 1268.

#### **Belge No 295**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih Mustafa bin Hüseyin Boce 'an Mahalle-i Kanber Ağa vekîluhu Muharrem Ağa bin İbrâhim Kıptâs ve'z-zevcetü'l-bikru'l-bâligatu Fatma binti Mustafa 'an Mahalle-i Lûka vekîlihâ İbrâhim bin 'Osman sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti 'Ali bin Mustafa ve Mehmed bin Mustafa ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 21.000 yalnız yirmi bir bindir fi 3 Rebiülevvel 1268.

#### **Belge No 296**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih Mustafa bin Sâlih Merkonik 'an Mahalle-i Çerçiçe vekîluhu Ahmed bin 'Osman 'an Mahalle-i mezbûre ve'z-zevcetü'l-bikru'l-bâligatu Gülsüm binti Sâlih Merhovîk vekîlihâ Sâlih bin Ahmed 'an Mahalle-i mezbûre sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti 'Ömer bin Hasan Bey ve Mehmed bin Muharrem ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 21.000 yalnız yirmi bir bindir fi 3 Rebiülevvel 1268.

#### **Belge No 297**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih Nuhân bin Mustafa 'an Mahalle-i Fatma Kadın vekîluhu Ahmed bin Hüseyin 'an Mahalle-i mezbûre ve'z-zevcetü'l-bikru'l-bâligatu Hâmide binti Halîl 'an Mahalle-i Çerçiçe vekîlihâ 'Abdullah bin 'Abdullah sebete vekâletehu 'anhâ bi-şehâdeti İbrâhim bin Sâlih ve 'Ömer bin Mustafa ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 21.000 yalnız yirmi bir bindir fi 9 Rebiülevvel 1268.

#### **Belge No 298**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih 'Ali bin Arslan Gulâvovîk 'an Mahalle-i Sivri vekîluhu Muharrem bin Mehmed 'an Mahalle-i mezbûre ve'z-zevcetü'l-bikru'l-bâligatu Gülsüm

binti Rıdvân ... ‘an karye-i Purkine vekîlihâ karındaşı Ahmed bin Rıdvân sebete vekâletehu ‘anhâ bi-şehâdeti ‘Ali bin ‘Osman ve Mehmed bin ‘Ali ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 15.000 yalnız on beş bindir fi 25 Rebiülevvel 1268.

### **Belge No 299**

ez-Zevcû’t-tâlibü’n-nâkih Sâlih bin Hacı Ahmed Mermovîk ‘an Mahalle-i Çerniçe vekîluhu Muharrem Ağa bin Ahmed ‘an Mahalle-i Yahyâ-yı Asfel ve’z-zevcetu’l-bikru’l-bâligatu Sâime binti Monlâ Sâlih Râmik ‘an Mahalle-i Kanber Ağa vekîlihâ Monlâ Fâzıl ibni Dervîş Efendi sebete vekâletehu ‘anhâ bi-şehâdeti Monlâ Hüseyin ve ‘Ömer ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 41.000 yalnız kırk bir bindir fi 25 Rebiülevvel 1268.

### **Belge No 300**

ez-Zevcû’t-tâlibü’n-nâkih Hüseyin bin İbrâhim Serdârevîk ‘an Mahalle-i Hacı Bâli vekîluhu Monlâ Ahmed bin Mustafa ‘an Mahalle-i Rûznamçe ve’z-zevcetu’l-bikru’l-bâligatu Hatîce binti Monlâ Ahmed Kâbîk ‘an Mahalle-i Muhyî Hoca vekîlihâ Monlâ İbrâhim bin ‘Ali sebete vekâletehu ‘anhâ bi-şehâdeti Monlâ Sâlih bin İsmâ’il Ağa ve Monlâ Mustafa bin Sâlih ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 41.000 yalnız kırk bir bindir fi 25 Rebiülevvel 1268.

### **Belge No 301**

İşbû senedde muharrer yüz on binden ziyâdesi iki bin beş yüz yetmiş dört gurusı ider akçe-i mezkûru mersûmun on bir güne kadar ... ise ... olduğu müş’ir bir kıt’a memhûr senedim yedlerine virildiğine mübeyyin sicil-i mahfûza kayd olunmasını talep etmekle işbû mahale kayd olundu fi 3 Rebiülahir sene 1268.

Bâlâda muharrer olan teslim olunmuşdur.

Bâlâda muharrer akçe-i mezkûr mübâşir ma’rifetiyle kefil-i merkûmdan âhz olunduğu işbu mahale şerh verildi.

... hazret müş’ir ile ve pederi rızasıyla ...

### **Belge No 302**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih Hüseyin bin İsmâ'il 'an kasaba-i Tirebin ... ve'z-zevcet ...Dervîşe binti Hacı İbrâhim Râco 'an Mahalle-i Hacı Bâli vekîlihâ Süleymân bin Halîl 'an Mahalle-i Köse Hoca sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti Yüzbâşı Mustafa ve Mustafa bin Mehmed ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 31.000 yalnız otuz bir bindir fî 25 Rebiülevvel 1268.

### **Belge No 303**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih Hasan bin Hacı 'Ömer Nove 'an Mahalle-i Fatma Kadın vekîluhu Dervîş Ağa ibni Mehmed 'an Mahalle-i Sinan Paşa ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Emine binti 'Ali vekîlihâ Monlâ Ahmed bin Mustafa Bey 'an Mahalle-i Karagöz Bey sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti İbrâhim bin Süleymân ve Mehmed bin Yusuf ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 61.000 yalnız altmış bir bindir fî 25 Rebiülevvel 1268.

### **Belge No 313**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih İbrâhim bin Halîl Kâbîk 'an Mahalle-i Hacı Bâli vekîluhu Hüseyin bin İbrâhim 'an Mahalle-i mezbûre ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Fatma binti Ahmed Kara Bey 'an Mahalle-i Lâfi vekîlihâ 'Osman bin Mahmûd 'an Mahalle-i Baba Beşîr sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti Mustafa Hâfız bin Ahmed Efendi ve Halîl bin 'Ömer ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 31.000 yalnız bindir fî 5 Rebiülahir 1268.

### **Belge No 304**

ez-Zevcū't-tâlibü'n-nâkih 'Ali Bey ibni Mehmed Bey 'an kasaba-i Blagay vekîluhu karındaşı Nûhân Bey ve'z-zevcetu'l-bikru'l-bâligatu Alîye binti Mehmed Bey Hacı 'Ömerzâde vekîlihâ Süleymân Bey ibni Hacı Hasan 'an Mahalle-i Kutloy sebete vekâletuhu 'anhâ bi-şehâdeti Bekir Bey ibni 'Ömer ve 'Ömer bin İbrâhim ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 61.000 yalnız altmış bir bindir fî 5 Rebiülahir 1268.

### **Belge No 305**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih Sâlih ibni 'Ömer 'an Mahalle-i Dervîş Paşa vekîluhu İbrâhim bin Sâlih ve'z-zevcetü's-seyyibetü Ümmügülsüm binti Yusuf vekîlihâ Sâlih ibni 'Ali 'an Mahalle-i Lâfi sebete vekâlethu bi-şehâdeti Ahmed ibni Hasan ve Hüseyin bin Hasan ve'l-mehri'l-mü'eccel 11.000 akçe.

### **Belge No 306**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih Halîl bin Mustafa 'an Mahalle-i Dervîş Paşa vekîluhu Mustafa bin Ahmed ez-zevcetü'l-bakire Paşane binti Hızır vekîlihâ Muhammed ibni İbrâhim 'an Mahalle-i Kanber Ağa vekâlutu bi-şehâdeti Hüseyin bin Hasan 'Ali bin Mustafa ve'l-mehri'l-mü'eccel 41.000 akçe.

### **Belge No 307**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih İbrâhim bin Süleymân 'an Mahalle-i Kanber Ağa vekîluhu 'Ali Efendi ibni Sâlih 'an Mahalle-i mezbûre ve'z-zevcetü's-seyyibetü Alîye binti Mustafa vekîlihâ 'Ömer bin ... sebete vekâlethu bi-şehâdeti Mustafa Bin Sâlih ve 'Ali bin Hasan ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 41.000 yalnız kırk bir bindir fî 7 Rebiülahir 1268.

### **Belge No 308**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih Monlâ İbrâhim bin el-Hâcc Sâlih Perkîk 'an Mahalle-i Muhyî Hoca vekîluhu Monlâ 'Ömer ibni el-Hâcc Mehmed 'an Mahalle-i Karagöz Bey ve'z-zevcetü'l-bikru'l-bâligatu Zeyneb binti Ahmed Ağa Lâkişezâde 'an Mahalle-i mezbûre vekîlihâ Câfer Bey ibni Mehmed Bey Lâkişezâde 'an Mahalle-i Karagöz Bey sebete vekâlethu bi-şehâdeti 'anhâ İbrâhim Bey ibni Mehmed Bey ve Mahmûd Bey bin Mehmed Bey ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 71.000 yalnız yetmiş bir bindir fî 9 Rebiülahir 1268.

### **Belge No 309**

ez-Zevcü't-tâlibü'n-nâkih Cerrâh 'Ali Efendi ibni Mehmed vekîluhu Yüzbâşı Mustafa Ağa ez-zevcetü'l-bikru'l-bâliğa Müntehî binti Hüseyin Kolonovîk 'an Mahalle-i Şâdi vekîlihâ İbrâhim bin 'Ömer sebete vekâlethu 'anhâ bi-şehâdeti Sâlih bin İbrâhim ve

‘Ömer bin Sâlih ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 43.000 yalnız kırk üç bindir fi 9 Rebiülahir 1268.

### **Belge No 310**

ez-Zevcü’t-tâlibü’n-nâkih İbrâhim Efendi bin Mehmed Râdişovîk ‘an Mahalle-i Sivri vekîluhu Mustafa Efendi ibni Mehmed ve’z-zevcetü’s-seyyibetü Emine binti Mehmed vekîlihâ Arslan bin ... ‘an Mahalle-i Hüseyin Hoca sebete vekâletehu ‘anhâ bi-şehâdeti ‘Ömer bin ‘Ali ve Mustafa Vârbâce ‘an Mahalle-i mezbûre ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 31.000 yalnız otuz bir bindir fi 13 Rebiülahir 1268.

### **Belge No 311**

ez-Zevcü’t-tâlibü’n-nâkih Hasan bin ‘Osman Belgradcık kazâsına tâbi‘ Goşice karyesi Hızır Nefise ve’z-zevcetü’l-bikru’l-bâligatu Melika binti ‘Ömer Kalorik ‘an karye-i Pâsinân vekîlihâ karındaşı Mehmed sebete vekâletehu ‘anhâ bi-şehâdeti Hasan bin Mehmed ve Ahmed bin Hüseyin ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 31.000 yalnız otuz bir bindir fi 16 Rebiülahir 1268.

### **Belge No 312**

Müteveffâ ‘Ali Paşa’nın sarâyında mefrûşâta vesâire ma’rifet-i şer‘ ve meclis ma’ârifetiyle vezîr devletlü İsmâ’il Paşa ... teslim olunan defterdir ki ber-vechi âti zikr ve beyân olunur.<sup>255</sup>

### **Belge No 313**

Buna sarâyda kalan mefrûşatdan defterdir ki ber-vechi âti zikr ve beyan olunur<sup>256</sup> fi 17 cemâziyyevvel 1269.

### **Belge No 314**

Habizde zindânda olanlar ... Gâçiniçe ve Anko ile beyinlerinde mâcera ve münâza‘ olan uygunsuzluk ... te’dîb oldukları izn ve ruhsât-ı hazreti veliyyü’n-ni‘me ile habsden itlâk ve kendi hâllerinde bundan sonra olacakları tüccârlardan Mostar

<sup>255</sup> Tabloyu görmek için bkz.; Ek 13.

<sup>256</sup> Tabloyu görmek için bkz.; Ek 14.

re‘âyasından Yovan Vato Kovîk ve Lezâzancik ve Dukan Paçik kefil oldukları işbû mahale kayd şod selh safer 1262.

### **Belge No 315**

Nevesin Kazâsından Koletko karyesinden Gâyo Kavâkovîk habisinde olan Kavakovîk ... için sülüs hisse üzerine düşen elli mâh kadar edâsına kefil-i bi'l-mâl olduğu kayd şod selh Rebiülevvel 1262.

### **Belge No 316**

Bilûtvâc Ahmed Oluk nâhiyesinden Şekâra oğlu Lazar zimmînin kesim koyunları olan hayâdiye eşkıyaları menzil önünden aldıkları cebren kahren alub götürdükleri Seroşkâre ve İlise zimmîlerin şehâdetleriyle olduğu kaydı 17 Cemaziyyevvel 1262.

### **Belge No 317**

Ahmed Yakarovîk Bâkiye-i Novagişte'de Tarpitova karyesinde vâki' kendi ile müşterek nısf arâzi ve emlâkı Nimtâk 'Ali Ağa'ya bey' ve ferâğ eylediği halît ve şerik hasebiyle istirdâd için emlâk-ı şayi'a kayd için talep birle 5 muharrem 1263.

### **Belge No 318**

ez-Zevcü'l-akd Yozib Müsnamen 'an Dobrova nâhiyesinde mütemekkîn vekîluhu Patr veledi Girgo 'an Poçitel ve'z-zevcetü'n-nasraniyetü Mariya veledet Cova vekîlihâ ebûhâ el-mesfûr Cova şehâdeti İvân Vasiliye meblağ yalnız 5.000 yalnız beş bindir fi gurre Cemaziyyelahir 1265.

### **Belge No 319**

ez-Zevcü'n-nâkih Hasan bin 'Abdullah Gorik Kıpti 'an Mahalle-i Baba Beşîr vekîluhu âhûhu Nuhân ve'z-zevcetü'l-menkûhatü'l-bâkire Sâime binti 'Ömer Kar'aisik vekîlihâ Hâmid bin Tâhir Ağa Karabeyzâde sebete vekâletuhu bi-şehâdeti Mustafa bin Mehmed Lolîk ve İbrâhim bin 'Ömer Kadirik el-Kıpti ve'l-mehri'l-mü'eccel 'alâ mâ terâzi meblağ 7.000 fi 7 Şa'bân 1266.

Canlâzgo'da kuyumculuk sukundan ...larından nakl idüp kayd şod 9 muharrem 1268.



### **Belge No 320**

Dalânbâşî Mustafa bin Sâlih Bayrâmovîk ma‘ârifet-i şer‘ ve azâ-yı meclis ma‘ârifetiyle nasb olunub işbû sicilde kayd şod Dalânbâşî kefaletiyle Sâlih Yipo ve Yovan Dalân olucak 21 Rebiülevvel 1268.

### **Belge No 321**

Lâkişezâde merhûm Hacı Sâalih Bey’in eşyaları anasından kalan eşya dahî Mehmed Bey Râlovîk nâm kimesne huzûr-ı şer‘de Monlâ ‘Ömer ibni el-Hâcc Mehmed Dolovice ve Monlâ Ahmed bin Sâlih nâm kimesne şehâdetleriyle vecî şer‘i üzere isbât etmekle işbû kayd şod fi 17 Rebiülevvel 1268.

### **Belge No 322**

ez-Zevcû’t-tâlibü’n-nâkih Hasan Şümni bin Mehmed Hızır Nefise ve’z-zevcetu’l-bikru’l-bâligatu Fatma binti ‘Abdullah vekîlihâ Hâfız Sâlih bin Mehmed ‘an Mahalle-i Nezîr Ağa sebete vekâlethu bi-şehâdeti Mustafa bin Sâbit Efendi ve İbrâhim bin Mustafa ve’l-mehri’l-mü’eccel ‘alâ mâ terâzi meblağ 21.000 yalnız yirmi bir bindir fi 10 Ramazân 1268.

### **Belge No 323**

Fatma binti Mehmed nâm hâtun tarafından vekîl Ağâc İsmâ’il Taslamân nâm kimesne da‘vâya cevab bi-şehâdeti Sâlih bin Câfer ve Mustafa bin Mehmed nâm kimesne sâbit olduğu...

### **Belge No 324**

... veledi Anton hizmetkârı ... Hazreti veliyyü’n-ni‘me ve’z-zevcetu’l-akde Kate veledet Simon Hersek ‘an kaza-i Lebuşka vekîlihâ ‘Osman Kavâs tâbi‘-i kethüdâ Bey sebete vekâlethu bi-şehâdeti Yusuf ve Dervîş tâbi‘-i Haftan Ağa meblağ 1.000 fi 27 Muharrem 1261.

### **Belge No 325**

Mate Boşnak ‘an Garâbo ... Kemâlovîk Mustafa Ağa’nın bulunan rûgan 10 kıyye koyun 1 ... İspâhik Mehmed ve Yovan Tolosker şehâdetleriyle üzerinde olduğu sâbid şod fi selh Muharrem 1261.

### **Belge No 326**

Mustafa Korik Hûm karyesinden Korteş Restân ile sulh eylediği karye-i merkûmda mesfûrun hayvanât ekl ve telef eyledikleri bağın zarârı sâbit olan üzüm bozmasında üç yüz kıyye üzüm ve iki re’s on beşer kıyye olarak koç itâsına der-uhde ve kabûl eylediğini işbû mahalde kayd şod fi 17 Cemaziyyevvel 1261.

### **Belge No 327**

ez-Zevcû’l-‘akd İvân veledi Niko terzibaşı-yı veliyyü’n-ni‘me ‘an Mahalle-i Şâdi vekîluhu İvân el-mezbûr ‘an Mahalle-i mezbûr ve’z-zevcetü’l-bikru’l-akde Mariya binti Ferâne Tâdik ‘an İmoçka Vâsili Trâvnikli vekîlihâ Antona Mâtkovîk sebete vekâletuhu bi-şehâdeti Süleymân Yopâtik ve İbrâhim Demirovîk meblağ 1.000 fi 25 Cemaziyyevvel 1268.

Mevcud mütesellim Mustafa Ağa mesfûre Mariya’ya ... Nikola kefâletıyla zevci babası bi’l-vekâle.

### **Belge No 328**

Mânta oğulları bundan sonra Dero Bey’e dokunmamak şartıyla ne lisâne ile ve ne arâziye ta‘ahhüdleri iki mâh ve itâsıyla bir âna dek ... ve Anko beklemesine der-uhde kerd üç riyâl itâsına ... kabûl kerd 5 Şaban 1261.

### **Belge No 329**

ez-Zevcû’l-‘akd Cûro veledi Restân İspâramo ‘an Mostar Hızır Nefîse ve’z-zevcetü’s-seyyibe Tariko veledi Kodik ‘an kasaba Taşlıca hazreti ... mehr meblağ 1000 fi 23 Şa‘bân 1261.

### **Belge No 330**

Lubin Kazâsından Ahromik Sâlih'in kefilî Gar'apodo Mehmed Ağa ve Garâ'bo Câfer bundan sonra kendi hâlinde olub mukaddem çiftgözü olan kazâ-i mezbûrde Gacne İlye zimmîden ... münâza' olunan darb ve alacak için da'vâsı musalâha ile def' ve zimmî-i mesfûr için Korşuda zimmî Kâtko ve Yovan Gacne asûde hâlde olub yine ba'de ehl vesâir kim ise itâle-i lisân itmeyüb kefil oldukları işbû mahalde kayd şod fi 27 Şa'bân 1261.

### **Belge No 331**

Hüseyin Opne Ramazân sâbit olan üzerinde 'akdde sulh eyledikleri üzere işbû mahalde kayd şod şuhûd Monlâ Mustafa Kalâcık ve İbrâhim Amânovîk ... fi 25 Zilka'de 1261.

### **Belge No 332**

Bare nâm mahallede Çerençân Hüseyin iştirâ eylediği iki çâpe arâzi Diragovîk Mahmûd ve Tâlib Şefikanın kaydını matlub ile işbû mahalde kayd şod 7 Rebiülahir 1261.

Ahmed Çerençân pâh-ı mezkûrede vâki' bağ-ı mezkûru kendi ile ... olub Şefika ile ... taleb ker kaydı Rebiü'l-âhir 1261.

### **Belge No 333**

..... Zâde 'an Nakşik bende Râşid Efendi merhûmun yerine emânet ... diğêr Horos mahalinden alub ve maan 'Ali Bey'in oğlu Murâd Bey alub getürdüler işbû mahalde kayd şod fi 21 Muharremi'l-harâm 1262.

### **Belge No 334**

el-Hâcc Ahmed Ağa Kömüri 'Ömer Harem kethüdânın oğlu Süleymân Yoyâtik İbrâhim Halîl Moşik Dervîş Paşa mahallesinde vâki' Azodenik Durmuş'a bey' eyledikleri Ahuri Hasan Efendi'nin kadime altı yüz elli gurûşa bey' eylediklerin şuf'a ile istirdâd eyledim şuf'am kayd olunsun bi'l-iltimâs işbû mahalde kayd şod fi 23 Muharrem 1262.

### **Belge No 335**

..... Kavâkovîk hasbde olub karındaşı Kavâkovîk Boyali öbürüne vekîl taleb eyledikleri zimmî yalnız kendinin olmayüb kardaşı mesfûr Boyali ile müşterek olub Garaho ‘den getürmek için bir mâh mühlet verilüb ve mesfûr ... için Nevesin kazâsından Kolosko karyesinden Kavâkovîk Gapo ve Yovan Drâik Genar ve Tirkoko Agovîk ... bi’n-nefs oldular işbû mahalde kayd şod fi 5 Safer 1262.

### **Belge No 336**

ez-Zevcû’l-‘akd Patrpâr Ogovîk kuyumcu ‘an Mahalle-i Gürcü Hızır Nefise ve’z-zevcetü’l-akde Janbe binti Jije ‘an Mahalle-i mezbûre vekîlihâ Vanko Hekîm bi-şehâdeti İvân ... ve Yozib İşkoda ‘an Mahalle-i mezbûre mehri’l-mezbûre meblağ 1000.

### **Belge No 337**

... Bradârik ve oğlu Hasan Lebuşka’da Kogucuk ile bârgir vesair yine darba müte‘allik ....

## SONUÇ

Mostar, 15. yüzyılda gelişmeye başlayan, Bosna'daki Hersek bölgesinin en büyük ve en gelişmiş şehridir. Bulunduğu Hersek veya eski adıyla Hum (Zahumlje), İliyalıların bir kabilesi olan “Daorson” kabilesinin mesken tuttuğu yer olmuştur. Daha sonra bölge, Roma hâkimiyetinin altına girmiştir. Bir süre Romalıların elinde kaldıktan sonra Gotlar, Avarlar gibi kabilelerin, daha sonra Slav kabilelerinin akınına uğramıştır. O zamana dek bu topraklarda kurulan, inşa edilen her şey bu kabileler tarafından yerle bir edilmiştir. 10. yüzyıla kadar olan dönem tarihçiler tarafından “karanlık dönem” olarak sayılmıştır.

Hersek 10. yüzyıldan sonra hep özel bölge olarak Sırp ve Hırvat düklerinin elindeydi. Kısa bir süreliğine Balkanlara sahip olan Bizans Devleti'nin Manuel Komnen'in ölümüyle Bosna Hersek'teki hâkimiyeti sonra ermiştir. Nihayet 1322-1326 yılları arasında, Bosna Banı Stjepan II. Kotromaniç Hersek'i, Bosna Banlığı'na katmıştır. Sırp'ların, 1350 yılında Hersek'i geri almaya teşebbüsleri sonuç veremediği gibi, Osmanlı Devleti'nin doğudan gelmesi, Sırp Despotluğu'nun kısa bir süre içinde topraklarını kaybetmesine neden oldu. 1377 yılında kendisini Bosna, Hum (Hersek), Dalmaçya ve Raşka kralı ilan eden Tvrtko I. Kotromaniç, Hersek'i, krallık ordusu komutanı olarak atadığı Vlatko Vukoviç'e toprak olarak vermiştir.

1435 yılında Hersek'in derebeyi olarak karşımıza çıkan Stjepan Vukčić Kosača aynı zamanda Hersek'e ismini vermiştir. Nitekim 1448 yılında, Bosna Kralı ile yaşadığı anlaşmazlıklardan sonra, “dük, prens” anlamını taşıyan “*Herzog*” (Boş. “*Herceg*”) ünvanını elde ederek, bu bölgenin sadece kendisine ait olduğunu ispatlamak istemiştir. Dolayısıyla idaresinde bulunduğu topraklar, Herzog'un toprakları olarak anılmaya başlamıştır. Bu şekilde Hersek isminin kullanılmasında Osmanlı'nın da payı vardır. Zira bu bölgeye sahibinin ünvanına göre isim vermişler ve kayıtlara Hersek diye geçmiştir.

Hersek, Bosna krallığı döneminde, en güçlü ve en zengin derebeyliktir. Verimli topraklara sahip olması, denize birkaç liman şehriden açılması, onu diğer derebeyliklerden farklı kılan özelliklerdir. Bunun yanında Hersek, mezhep çatışmasında mağdur olan herkesin sığınağı olmuştur. Boşnakların, İslam'ı benimsemeden önceki dinleri olan *Bogomilizm*, Hersek'te yoğun bir şekilde yaşanmıştır.

Osmanlı Devletinin Bosna'yı fethetmesi 1463 yılında gerçekleşmiştir. Kralın ölümüyle son bulan Bosna Krallığı zaten mezhep çatışmasından dolayı oldukça yıpranmıştır. Hersek'in fethedilmesi neredeyse 20 yıl sonra daha zor şartlarda gerçekleşmiştir. Zira Stjepan Vukčić Kosača'nın direnmesi, bir oğlunun (Hersekzâde Ahmed Paşa) Osmanlı sarayına gitmesi, ölümünden (1466) kısa bir süre önce Hersek'i, kalan iki oğlu arasında paylaşması, bir oğlunun Macaristan Krallığı'ndan destek alması gibi sebepler, Hersek'in ancak 1482 yılında fethedilmesine neden olmuştur. Mostar, Osmanlı'nın gelmesiyle, daha büyük önem kazanmaya başlamış ve birkaç mahalleden müteşekkil kasaba olmuştur. Kısa bir süre içinde kaza statüsüne kavuşmuştur.

Hüseyin Kaptan Gradaşçeviç, Bosna'da büyük destek toplayarak Osmanlı Devletine başkaldırmıştır. Bu mücadelede devletin yanında saf tutan Hersek'li hırslı kaptan Galip Ali Paşa Rizvanbegoviç ve İsmail Çengiç, Hüseyin Kaptan Gradaşçeviç'in gücünü kırarak, Boşnakların ortaçağdan sonra ilk bağımsızlık ümitlerini yok etmiş oldular. Galip Ali Paşa Rizvanbegoviç, bu mücadelenin kazananı olarak vezir rütbesine yükselerek, Bosna eyaletinden 1833-1851 yılları arasında koparılan Hersek Mutasarrıflığına atanmıştır.

Tanzimat Fermanı, Boşnak halkı ve yöneticiler için kargaşanın devamı demektir. Konumu itibariyle çok hassas bir noktada bulunan Bosna ve Hersek, bir taraftan Osmanlı'dan bağımsızlığı elde eden Sırbistan, bir taraftan Avusturya tarafından sürekli kemirilmiştir. Yeniçeri ocağının kaldırılması, kaptanlıklara son verilmesi, tımar uygulamasına son verilmesi, reformların uygulamak adına binlerce Boşnak gencinin harcanması, son olarak da Tanzimat'ın getirdiği eşitlik ilkesi, Boşnakların tahammül sınırlarını aşmış ve bütün eyalette inanılmaz mücadeleler başlamıştır. Ali Paşa Rizvanbegoviç, Hüseyin Kaptan Gradaşçeviç olayında devletten yana taraf tutmuş, fakat Tanzimat, onun kişisel ayrıcalıklarına ters düşmüştür. Bu açıdan Ali Paşa Rizvanbegoviç, Osmanlı'nın gözünde bir asi olmasına rağmen Bosna ve Hersek'in bekasının tehlikede olduğunu farketmiş ve 30 yıla kalmadan bu toprakların Osmanlı'nın elinden çıkacağını öngörmüştü. Sonradan yaşanan gelişmeler de bunu doğrulamıştır. Boşnakların 1831 yılında başlayan bağımsızlık istekleri ancak 1992 yılında karşılık bulmuştur.

Ömer Lütfi Paşa'nın Bosna'ya gelmesi, Boşnakların güçlerinin tamamen kırılması demektir. Sırp kökenli bir Avusturya askerinin katletme, sürgün, hapis, infaz gibi yöntemler, Bosna'daki sosyal yapının çökmesine neden olmuştur.

İncelenen sicil defteri Mostar'a ait olup 1844-1853 yılları arasındaki belgelerden (kayıtlardan) oluşmaktadır. Bu sicil defterinin içerdiği bilgilerden faydalanılarak, döneme ait Mostar'ın resmi elde edilmeye çalışılmıştır. Mostar, sicildeki verilere göre 28 mahalleden oluşmaktaydı. Osmanlı mimarisinin en güzel örneklerinden biri olma özelliğini hâlâ taşımaktadır. Günümüzde bu mahallelerin çoğu isim olarak değişmiştir. Mostar'a bağlı 18 köy kaydedilmiş, bu köylerin bir kısmı hâlâ aynı ismi taşımaktadır. Söz konusu dönemde camilerle dolu olan Mostar'ın, sonraki yüzyılda bu camilerin bir kısmının ayakta olmadığını görmekteyiz.

Nikâh belgeleri bol olan Mostar sicil defterinde, toplam 306 nikâh kaydedilmiştir. Dinler arası evlilik, çok evlilik gibi olaylara rastlanmamıştır. Boşanma oranının çok az olduğunu söylemek mümkündür. Zira incelediğimiz defterde iki tane boşanma vakası yer almıştır. Mehir miktarlarına baktığımız zaman, meblağdaki farklılıkların insanların sosyal durumuna göre belirlendiğini görmekteyiz.

İncelediğimiz defterdeki isimlere göre, Boşnak ve Hırvatlar dışında az da olsa Sırların Mostar'da yaşadığını görmekteyiz. Üç milletin yaşadığı Mostar'da, defterdeki belgelere göre, insanı dinlere ve milletlere ayırmaksızın, adaletin tesis edildiğini vurgulamak lazımdır. Bazı belgelerde “*zimmi*” kavramının kullanılması, Tanzimat'ın halen uygulanmadığını bize göstermektedir. Bu hususta, Galip Ali Paşa Rizvanbegoviç'in, Tanzimat'a karşı olan tutumu etkili olmuştur. Bosna ve Hersek'te, Tanzimat'ın uygulanışı ancak 1852 yılında başlayabilmiştir.

Galip Ali Paşa Rizvanbegoviç'in Hersek Mutasarrıflığı döneminde, ekonomi ivme kazanmıştır. Zanaatkârlığın yanında, tarım ve ormancılığa büyük önem verilmiştir. Nitekim incelediğimiz defterdeki bir belgede pazar malları gösterilmiş, bu malların büyük çoğunluğu da yerli üretdir. Maalesef defterdeki bilgiler Mostar'daki ekonomi hakkında bizlere yeterli detay vermemektedir.

Son olarak, günümüzde bile devam eden, Hristiyanların, Mostar'ın demografik yapısını değiştirme politikaları, kendi dini, kültürel ve ekonomik merkezleri olarak göstermeye çalışmaları tehdit oluştursa da, akademik araştırmalar ve doğru siyasetin katkısıyla, Mostar, her zaman İslam kültürünün en güzel örneklerinden biri olmaya devam edecektir.

## KAYNAKÇA

### Arşiv

235\_56 NO'LU MOSTAR ŞER'İYYE SİCİLİ, İstanbul: İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM).

### Kitaplar

ALİČIĆ Ahmed, *Pokret Za Autonomiju Bosne Od 1831. Do 1832. Godine*, Sarajevo: Orijentalni Institut U Sarajevu, 1966.

\_\_\_\_\_, *Ureğenje Bosanskog Ejaleta Od 1789-1878 Godine*, Sarajevo: y.y., 1983.

\_\_\_\_\_, *Poimenični Popis Sandžaka Vilajeta Hercegovina*, Sarajevo: Orijentalni Institut U Sarajevu, 1985.

\_\_\_\_\_, *Sumarni Popis Sandžaka Bosna (1468-1469)*, Sarajevo: y.y., t.y.

BAŠAGIĆ Safet Beg, *Kratka uputa U Prošlost Bosne i Hercegovine Od 1463-1850 Godine*, Sarajevo: y.y., 1900.

\_\_\_\_\_, *Znameniti Hrvati, Bošnjaci i Hercegovci u Turskoj Carevini*, Zagreb: Izvandredno Izdanje Matice Hrvatske: 1931.

BENAC Alojz, *Studije O Kamenom i Bakarnom Dobu U Sjevero-zapadnom Balkanu*, Sarajevo: Veselin Masleša, 1964.

BIŠČEVIĆ Vedad, *Bosanski Namjesnici Osmanskog Doba 1463-1878*, Sarajevo: y.y., 2006.

BOJANOVSKI Ivo, *Bosna i Hercegovina u Anticko Doba*, Sarajevo: y.y., 1988.

BOJIĆ Mehmedalija, *Historija Bosne i Bošnjaka*, y.y.: Šahinpašić, 2001.

CIRKOVIĆ Sima, *Herceg Stjepan Vukčić i Njegovo Doba*, Beograd: y.y., 1964.

ĆOROVIĆ Vladimir, *Mostar i Njegova srpska Pravoslavna Opština*, Beograd: y.y., 1933.

\_\_\_\_\_, *Historija Bosne*, Beograd: y.y., 1940.



- DANIŞMEND İsmail Hâmi, *Osmanlı Devlet Erkanı: Sadr- Â'zâmlar (Vezir-i Â'zamlar), Şeyh-ül- İslâmlar, Kapdân-ı Deryâlar, Baş- Defterdarlar, Reis-ül- Küttâblar*, İstanbul: Türkiye Yayınevi, 1971.
- DONIA Robert J., *Sarajevo: A Biography*, y.y.: University Of Michigan Press, 2006.
- DRAGANOVIĆ Krunoslav, *Katolicka Crkva U Bosni i Hercegovini Nekad i Danas*, Zagreb: Tisak Nadbiskupske Tiskare Zagreb, 1934.
- \_\_\_\_\_, v.d., *Povijest Bosne i Hercegovine Od Najstarijih Vremena Do Godine 1463.*, Sarajevo: Hrvatsko Kulturno Društvo Napredak, 1988.
- ELEZOVIĆ Gliša, *Turski Spomenici*, Beograd: Srpska Kraljevska Akademija, 1940.
- EREN Ahmet Cevat, *II. Mahmud Zamanında Bosna Hersek*, İstanbul: Nurgök Matbaası, 1965.
- EVANS Arthur John, *Through Bosnia and Herzegovina On Foot During The Insurrection August and September 1875 With An Historical Review Of Bosnia and A Glimpse At the Croats, Slavonians, and The Ancient Republic Of Ragusa*, London: Longmans, Green, And Co., 1876.
- GÖLEN Zafer, *Tanzimat Dönemi Bosna İsyamları (1839-1878)*, Ankara: İlksan Matbaası, 2009.
- \_\_\_\_\_, *Tanzimat Döneminde Bosna-Hersek*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2010.
- GRAFENAUER Bogo, PEROVIĆ Dusan, ŠIDAK Jaroslav, *Historija Naroda Jugoslavije*, Zagreb: Školska Knjiga, 1953.
- GRİFFE Hatice Mirgül Eren, *Osmanlı'nın Hizmetkârı, Gâlip Ali Paşa Rizvanbegoviç-Stoçeviç*, Ankara: y.y., 2005.
- HALILOVIĆ Smajo v.d., *Hercegovina 15. i 16.*, Mostar: Arhiv Hercegovine Mostar, 2003.
- HANDŽIĆ Mehmed, *İslamizacija Bosne i Hercegovine i Porijeklo Bosansko Hercegovачkih Muslimana*, y.y., İslamska Dionička Štamparija, 1940.

HASANDEDIĆ Hivzija, *Spomenici Kulture Turskog Doba u Mostaru*, Mostar: Islamski Kulturni Centar, 2005.

\_\_\_\_\_, *Mostarski Vakifi i Njihovi Vakufi*, Mostar: y.y., 2000.

\_\_\_\_\_, *Muslimanska Baština Bošnjaka u Južnoj (Srednjoj) Hercegovini*, Mostar: Islamski Kulturni Centar Mostar, 1997.

IMAMOVIĆ Enver, *Korijeni Bosne i Bosanstva*, Sarajevo: y.y., 1995.

\_\_\_\_\_, v.d., *Bosna i Hercegovina Od Najstarijih Vremena Do Kraja Drugog Svjetskog Rata*, Sarajevo: y.y., 1997.

\_\_\_\_\_, *Porijeklo i Pripadnost Stanovništva Bosne i Hercegovine*, Sarajevo: y.y., 1998.

IMAMOVIĆ Mustafa, *Historija Bošnjaka*, Sarajevo: y.y., 1996.

KAPIDZIĆ Hamdija, *Ali Pasa Rizvanbegović i Njegovo Doba*, Sarajevo: Akademija Nauke i Umjetnosti Bosne i Hercegovine, 2001.

KARAL Enver Ziya, *Büyük Osmanlı Tarihi, C. I.*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1988.

KARAMAN Hayrettin, *İslam 'da Kadın ve Aile*, y.y, 2008.

KLAIĆ Vjekoslav, *Povijest Bosne*, Zagreb: y.y., 1882.

KNEZOVIĆ Oton, *Ali Paşa Rizvanbegović 1832-1851*, Široki Brijeg: y.y.,t.y.

KOVACEVIĆ KOJIĆ Desanka, *Trgovina u Srednjoj Bosni*, Sarajevo: y.y.,1961.

\_\_\_\_\_, *Gradska Naselja Srednjovjekovne Bosanske Države*, Sarajevo: y.y., 1978.

KRESEVLJAKOVIĆ Hamdija, *Husejin Kapetan Gradašćević*, Sarajevo: Hrvatska Tiskara, 1931.

\_\_\_\_\_, Hamdija, *Kapetanije u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo: y.y., 1954.

\_\_\_\_\_, KAPIDŽIĆ Hamdija, *Stari Hercegovački Gradovi*, y.y., NASESTAR 2, 1954.

MALCOM, *Povijest Bosne*, Zagreb: y.y., 1955.

MANDIĆ Dominik, *Franjevačka Bosna*, Rim: y.y., 1968.

\_\_\_\_\_, *Bosna i Hercegovina, Svezak I.*, Rim: Zajednica Izdanja Ranjeni Labud ZIRAL, 1978.

\_\_\_\_\_, *Bosna i Hercegovina, Svezak III.*, Rim: Zajednica Izdanja Ranjeni Labud ZIRAL, 1978.

MULIĆ Jusuf, *Hercegovina 1*, Sarajevo: y.y., 2004.

\_\_\_\_\_, *Hercegovina 2*, Sarajevo: y.y., 2004.

MUVEKKİT, *Povijest Bosne 1*, çev. Abdullah Polimac, Sarajevo: El-Kalem, 1998.

\_\_\_\_\_, *Povijest Bosne 2*, çev. Abdullah Polimac, Sarajevo: El-Kalem, 1998.

NIKIĆ Andrija, *Kulturne Prilike u Bosni i Hercegovini Zadnjih Desetljeća Turske Vladavine (1823-1878)*, Split: y.y., 1976.

ORTAYLI İlber, *Osmanlı Toplumunda Aile*, İstanbul: y.y., 2000.

PAKALİN Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, II*, İstanbul: y.y., 1993.

\_\_\_\_\_, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, III*, İstanbul: y.y., 1993.

PAMUČINA Joanikije, *Život Ali Paše Rizvanbegovića Stočanina*, Sarajevo:

VESELİN MASLEŠA, 1976.

PAPAZOGLU Fanula, *Srednjobosanska Plemena u Predrimsko Doba*, Sarajevo: y.y., 1969.

PEJANOVIĆ Đorđe, *Srednje Škole u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo: y.y., 1953.

POPOVIĆ Toma, *Hercegnovi: Istorijske Biljeske*, Herceg Novi: y.y., 1924.

PRELOG Milan, *Povijest Bosne od Najstarijih Vremena Do Propasti Kraljevstva*, Sarajevo: Naklada J. Studnicke i Druga, t.y.

\_\_\_\_\_, *Povijest Bosne u Doba Osmanlijske Vlade (I. Dio 1463-1739)*, Sarajevo: Naklada J. Studničke i Druga, t.y.

\_\_\_\_\_, *Povijest Bosne U Doba Osmanlijske Vlade, II. Dio (1739-1878)*, Sarajevo: Naklada J. Studnicke i Druga, t.y..

REDŽIĆ Husref, *Srednjovjekovni Gradovi u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo: Sarajevo Publishing, 2009.

STIPCEVIĆ Aleksandar, *Iliri*, Zagreb: y.y., 1974.

STOJANOVIĆ Ljubomir, *Stari Srpski Zapisi i Natpisi, Knjiga I*, Beograd: y.y., 1982.

SOLAKZÂDE Mehmed Hemdemi Çelebi, *Solakzâde Tarihi*, İstanbul: Maarif Nezaret-i Celilesi (Mahmud Bey Matbaası), H. 1297/1880.

ŠABANOVIĆ Hazim, *Bosanski Pašaluk*, Sarajevo: Svjetlost, 1959.

ŠEHIĆ Zijad, TEPIĆ Ibrahim, *Povijesni Atlas Bosne i Hercegovine*, Sarajevo: 2002.

TRUHELKA Ćiro, *Tursko-slovenski Spomenici Dubrovačke Arhive-III*, Sarajevo: Zemaljska Štamparija, 1991.

TURHAN Fatma Sel, *Eski Düzen Adına: Osmanlı Bosna'sında İsyân (1826-1836)*, İstanbul: 2013.

UZUNÇARŞILI İsmail Hakkı, *Büyük Osmanlı Tarihi, C. II*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1988.

VEGO Marko, *Povijest Humske Zemlje*, Samobor: Tiskara Dragutin Spuller, 1937.

\_\_\_\_\_, *Naselja Srednjovjekovne Bosanske Države*, Sarajevo: Svjetlost, 1957.

\_\_\_\_\_, *Postanak Srednjovjekovne Bosanske Države*, Sarajevo: Svjetlost, 1982.

## **Makaleler**

AKGÜNDÜZ Murat, “Osmanlı İdaresinde Döneminde Bosna-Hersek”, *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. XVIII, İzmir: 2003, ss. 111-130.

- ANĐELIĆ Pavao, "Periodi u Kulturnoj Historiji Bosne i Hercegovine u Srednjem Vijeku", *Glasnik Zemaljskog Muzeja*, S. 25, Sarajevo: 1970.
- \_\_\_\_\_, "Srednjovjekovna Zupa Večerić i Postanak Mostara", *Glasnik Zemaljskog Muzeja*, Sarajevo: 1974.
- ARUČI Muhammed, "Mostar", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, C. 30, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), ss. 295-298.
- BASLER Đuro, "Paleolitsko Prebivalište Badanj Kod Stoca", *Glasnik Zemaljskog Muzeja (GZM)*, S. XXIX, Sarajevo: 1974, ss. 1-18.
- \_\_\_\_\_, "Visoko Učilište Crkve Bosanske u Mjestu Bosna", *Univerzitet u Sarajevu*, S. LXV, Sarajevo: 1975, s. 474.
- BEYDİLLİ Kemal, "Reşid Mehmed Paşa", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, C.35, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), 2008, ss. 12-14.
- BOZİĆ Ivan, "Hercegovački Sandžak-Beg Ajaz", *Zbornik Filozofskog Fakulteta U Beogradu*, knjiga 1, Beograd: 1948, ss. 63-84.
- BİLGE Mustafa L., "Mustafa Paşa, Buşatlı", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, C.31, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), 2006, ss. 344-345.
- EKİNCİ Buğra Ekrem, "Osmanlı Hukukunda İzinnâme ile Nikâh", *Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları*, S. 2, 2006.
- EMECEN Feridun, "Bosna Eyaleti", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, C.6, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), 1998, ss. 296-297.
- GÖLEN Zafer, "1849-1851 Bosna-Hersek İsyanı", *Belleten*, C. LXVI, S. 247, Ankara: 2003, ss. 905-930.

- \_\_\_\_\_, "Osmanlı Yurdu olan Bosna Hersek'te XIX. yüzyılın Siyasi Olayları", *Bellekten*, C. LXXIV, S. 270, Ankara: 2010, ss. 421-475.
- HANDŽIĆ Adem, "Rudnici u Bosni i Hercegovini u Drugoj Polovini XV. Stoljeća", *Prilozi Za Orijentalnu Filologiju*, Sarajevo: 1976.
- HASANDEDIĆ Hizvija, "Zadužbine Hadži Ahmed-age Lakišića u Mostaru", *Glasnik VIS-a*, S. 10-12, Sarajevo: 1961, ss. 385-396.
- KNEŽEVIĆ-DINIĆ Dusanka, "Trgovina Vinom u Dubrovniku u XIV. Veku", *Godišnjak Filozofskog Fakulteta u Novom Sadu*, S. IX., Novi Sad: 1966, ss. 39-85.
- KOVAČEVIĆ-KOJIĆ Desanka, "O Rudarskoj Proizvodnji u Srednjovjekovnoj Bosni", *Radovi Simpozijuma "Rudarstvo i Metalurgija Bosne i Hercegovine Od Prahistorije Do Pocetka XX. Vijeka"*, y.y., 1999.
- NAMETAK Hasan, "Fatime-Kadun Džamija u Mostaru", *Kalendar Narodne Uzdanice*, S. VI., Sarajevo: 1938, ss. 46-48.
- ORUÇ Hatice, "15. Yüzyılda Bosna Sancağı ve İdari Dağılımı", *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi OTAM*, S. 18, Ankara: 2005, ss. 249-271.
- ÖZCAN Abdülkadir, "Redif", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, C. 34, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), 2007, ss. 524-526.
- SAYDAM Abdullah, "Ömer Lütfi Paşa", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, C. 34, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), 2007, ss. 74-76.
- ŠABANOVIĆ Hazim, "Upravna Podjela Jugoslovenskih Zemalja Pod Turskom Vladavinom Do Kraja Karlovačkog Mira", *Godišnjak Istorijskog Društva Bosne i Hercegovine GIDBIH*, S. IV., Sarajevo: 1952, ss. 171-204.
- \_\_\_\_\_, "Pitanje Turske Vlasti U Bosni i Hercegovini Do Pohoda Mehmeda II. 1463. g.", *Godišnjak Istorijskog Društva Bosne i Hercegovine GIDBIH*, Sarajevo: 1955.

TADIĆ Jorjo, “Nove Vesti O Padu Hercegovine Pod Tursku Vlast”, *Zbornik Filozofskog Fakulteta U Beogradu*, S.6, Beograd: 1962, ss. 131-151.

YARAMIŞ Ahmet, “Yeniçeri Ocağı’nın Kaldırılması ve Yerine Asâkir-i Muhammediye’nin Kurulması”, *Türkler Ansiklopedisi*, C. XII, Ankara: 2002, ss. 698-701.

### **Diğer Kaynaklar**

AK Emine, *Tanzimat’ın Bosna Hersek’te Uygulanması ve Neticeleri (1839-1878)*, (Doktora Tezi), İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, 2010.

BOSNA HERSEK VAKFIYELERİ, C. 2, Ankara: 2016.

EVLİYA ÇELEBİ SEYAHATNAMESİ, haz. Zuhuri Danışman, İstanbul: Zuhuri Danışman Yayınevi, 1970.

HODZİC İsmail, *Bogomilizm ve Bosna Hersek Bogomilleri*, (Yüksek Lisans Tezi), Samsun: Ondokuzmayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007.

MUÂHEDÂT MECMÛASI, Cilt IV., Ceride-i Askeriyye Matbaası: H. 1298.

## EKLER

Ek 1: Stjepan II. Kotromanić döneminde (13229-1353) Bosna Banlığının sınırları  
(Kaynak: Zijad Šehić, Ibrahim Tepić, *Povijesni Atlas Bosne i Hercegovine*, Sarajevo:  
2002, s. 18.)





Ek 2: Tvrtko I. Kotromanić hükümdarlığı (1353-1391) döneminde Bosna krallığının sınırları (Kaynak: Zijad Šehić, Ibrahim Tepić, *Povijesni Atlas Bosne i Hercegovine*, Sarajevo: 2002, s. 19.)



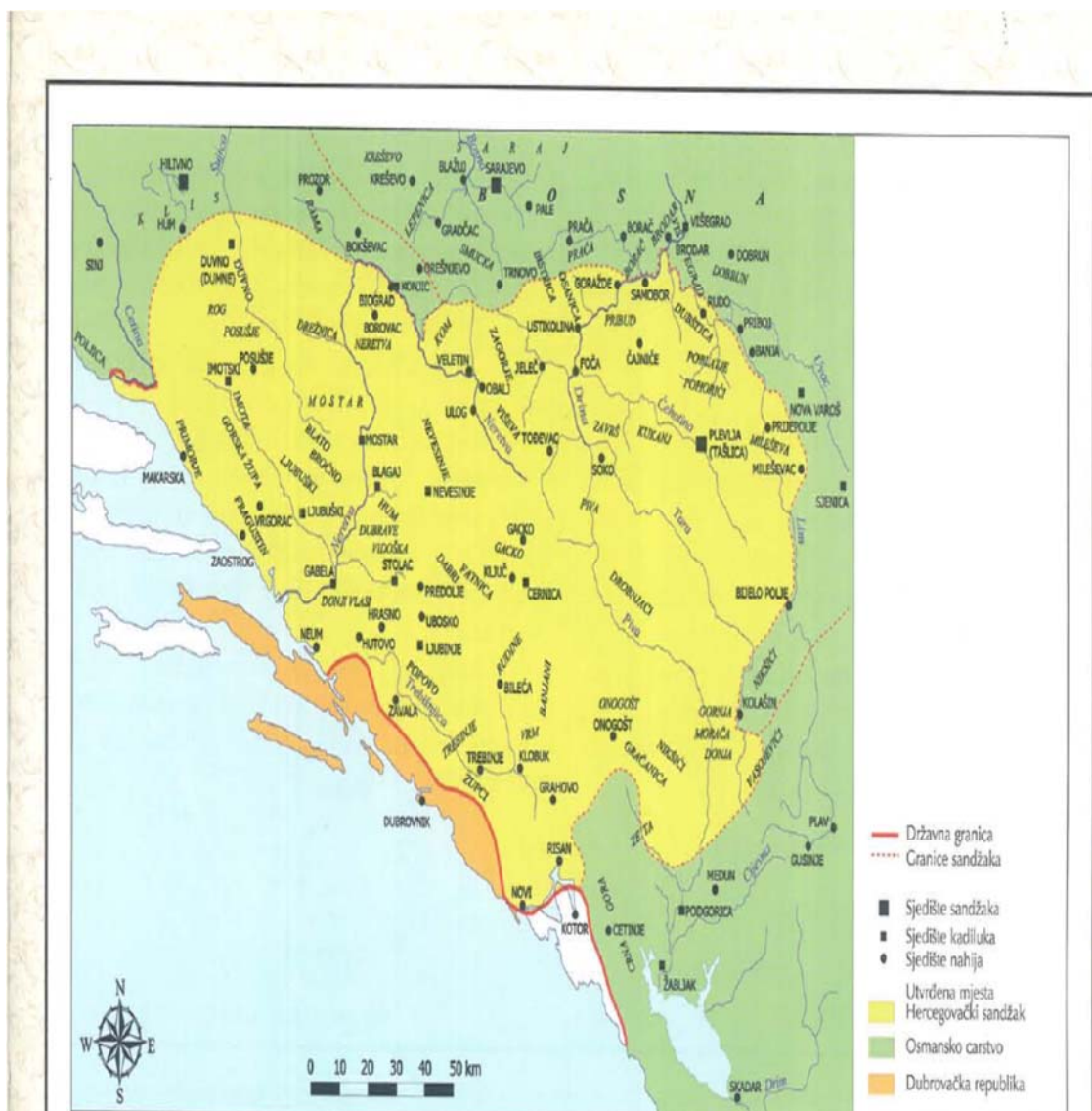
Ek 3: Karlofça Antlaşmasıyla birlikte içe doğru azalan Hersek sancağı (Kaynak: Zijad Šehić, Ibrahim Tepić, *Povijesni Atlas Bosne i Hercegovine*, Sarajevo: 2002, s. 58.)



Ek 4: 1593-1606 yılları arasında Bosna Eyaleti (Kaynak: Zijad Šehić, Ibrahim Tepić, *Povijesni Atlas Bosne i Hercegovine*, Sarajevo: 2002, s. 64.)



Ek 5: 16. ve 17. yüzyılda Hersek Sancağı (Kaynak: Zijad Šehić, Ibrahim Tepić, *Povijesni Atlas Bosne i Hercegovine*, Sarajevo: 2002, s. 61.)



Ek 6: Sicilde zikredilen bazı meslekler

<b>Meslek</b>	<b>Kaç Defa Zikredildiği</b>
Kethüdâ	17
Sekizinci Yüzbaşı	1
Dördüncü Yüzbaşı	1
Nâzır- Evkaf	1
Kolağası	1
Onbaşı	1
Miralay	2
Kavâsbaşı	2

Ek 7: Belge 2 (Pazar Fiyatları)

Ürün	Miktar	Fiyat(Kuruş)
Lahm-ı Ganem	1 Kıyye	68
Nân-ı Azin	1 Kıyye	44
Matka pirinç	1 Kıyye	112
Lebuşka Pirinç	1 Kıyye	84
Rûgan-ı Sade	1 Kıyye	13
Rûgan-ı Zeyt	1 Kıyye	270
Yağlı ....	1 Kıyye	120
Yağsız ....	1 Kıyye	100
İç yağı	1 Kıyye	120
Girid Sabunu	1 Kıyye	240
Perli Sabunu	1 Kıyye	200
....	1 Kıyye	240
Toz Şeker	1 Kıyye	240
Kelle Şeker	1 Kıyye	2600
Pekmez A'lâ	1 Kıyye	120
Siyah Pekmez	1 Kıyye	90
A'sel ....	1 Kıyye	180
Soğan	1 Kıyye	22
Fasulye	1 Kıyye	52
Burcah	1 Kıyye	12
Lahana	1 Kıyye	20
Sarımsak	1 Kıyye	90
'Ala Elma	1 Kıyye	40
Ceviz	1 Kıyye	44
Tuz	1 Kıyye	10

Ek 8: Belge 3'e ait olan tablo

75 kuruş Belgradcık Seyyid Ağa perâkende	
75 kuruş Belgradcık Hurşid Ağa perâkende 3 baha	
10 kuruş Nevesin'de Osman Efendi perâkende 4...	
150 kuruş Saraya gelen Hafız Paşa'nın üzerine perâkende 6 baha	Liyubuşka
30 kuruş Stovalçe Hâkim Paşa perâkende 2 baha	
30 kuruş Belgradcık Ali Efendi perâkende 4 baha	Kuryanik'de baha 1, yevm 20
30 kuruş Nasrana Stavalçe perâkende 2 baha	Luyobişka Garide ... perâkende 3 baha
30 kuruş Stavalçe Berşend Bey perâkende 2 baha	110 kuruş Luyobiti perâkende 11 baha
Toplam 480	30 kuruş Nevesin'de Süleyman Bey üstünde perâkende 2 baha
60 kuruş Belgradcık Ömer Harem kethüdâsı perâkende	30 kuruş Stavalçe Mustafa Efendi perâkende 2 baha
10 kuruş Luyobiti perâkende 2 baha	45 kuruş Ahika Paşa Nevesin'de perâkende 3 baha
10 kuruş Luyobiti Kemâle Tatari perâkende 2 baha	45 kuruş Stavalçe el-Hâcc Hasan Efendi perâkende 3 baha
30 kuruş Luyobuşka el-Hâcc Milebari perâkende 2 baha	45 kuruş Luyobuşka el-Hâcc Abdurrahman'a perâkende 2 baha
50 kuruş Luyobiti Avafat perâkende 5 baha	20 kuruş merkûm Luyobiti perâkende 2 baha
90 kuruş Hasan Efendi perâkende 3 baha	45 kuruş Stovalçe Rungere perâkende 3 baha
90 kuruş Şeyh Ali Efendi perâkende 3 baha	45 kuruş Stovalçe Hâkim Paşa perâkende 3 baha
30 kuruş Hüseyin Efendi perâkende 1 baha	160 kuruş merkûm Luyobiti perâkende 16 baha
850 toplam	60 kuruş StovalçeNafiz Paşa perâkende 4 baha
15 kuruş Luyobiti 1 baha	755 toplam
60 Nevesin perâkende 2 baha	20 kuruş Luyobiti Nafiz Paşa perâkende 4 baha
150 Nevesin Sarraf Bagik ... perâkende 12 baha	Sarraf ...

50 Tosun Bey Luyobiti perâkende 5 baha	...
20 Sarraf Bagik ... Luyobiti perâkende 2 baha	...
400 Tosun Bey ... 7 baha perâkende 3 baha yevm 8 baha	...
100 Tosun Bey ... perâkende 5 baha	...
1645 toplam	...
100 ... Mehmed Bey'e 2 baha perâkende 1 baha yevm 6 baha	...
10 Merkûm perâkende 2 baha Luyobiti	...
90 Merkûm Belgradcık perâkende 3 baha	...
97 kuruş Stavalçe Tatarlık perâkende 7 baha	...
55 Nakşilan ... 7 baha perâkende 7 baha yevm 1 baha	...
60 Nevesin'de Derviş Bekir perâkende 4 baha	154 kuruş düz yanın kenarında ...
42 Nakşilan Ferhad Bey 6 baha perâkende 6 baha yevm 1 baha	10 kuruş Hâkim Paşa Luyobiti perâkende 2 baha
15 Nevesin'de Hüseyin Efendi perâkende 1 baha	10 kuruş merkûm Luyobiti perâkende 2 baha
30 Belgradcık el-Hâcc Şani perâkende 1 baha	1466 toplam
2144 toplam	
30 Belgradcık Nafiz Efendi perâkende 1 baha	150 Belgradcık'da Hasan'a perâkende 1 ...
21 Nakşilan Süleyman Bey 3 baha perâkende 3 baha yevm 1 baha	30 kuruş Stovalçe Ternibili Abdi perâkende 2 baha
10 Haşim Paşa Luyobiti perâkende 1 baha	75 kuruş Nakşilan ... 5 baha perâkende 6 baha
30 merkûm Ostovalçe perâkende 2 baha	550 kuruş Karaçayın ... 4 baha, perâkende 4, yevm 4
30 Luyobuşka el-Hâcc Hasan Efendi baha perâkende 2 baha	60 kuruş Belgradcık'da İbrahim Efendi perâkende 2 baha
15 Luyobuşka Salih Efendi baha perâkende 1 baha	45 kuruş Stovalçe Yamim Efendi perâkende 2 baha
175 Belgradcık Hâkim Efendi perâkende 6 baha	678 kuruş Karacum'a 7 baha, perâkende 2, yevm 37



60 StovalçeHafız Paşa'nın üstünde perâkende 4 baha	2549 toplam
2515 toplam	30 kuruş Stovalçe İsmail Bey perâkende 2 baha
30 Nevesin'de Ahmed Tatar perâkende 2 baha	20 kuruş Luyobiti'de Hazine kâtibi perâkende 2 baha
20 Luyobiti Hâkim Paşa perâkende 2 baha	120 kuruş el-Hâcc Hafız Paşa Nevesin'de perâkende 8 baha
30 Nevesin'de Tatari Hasan Ağa perâkende 2 baha	120 kuruş nim perâkende Saray'a ...
30 Belgradcık Lorizâde Kamile Bekir perâkende 1 baha	75 kuruş Stovalçe el-Hâcc Ali perâkende 5 baha
70 Luyobiti NafizPaşa'nın üstünde perâkende 7 baha	15 kuruş Liyobuşka Ali Bey'e perâkende 1 baha
15 el-Hâcc Bahâri Hasan perâkende 1 baha Stovalçe	21 kuruş Saray'a gelen zabti yevm 1 baha, perâkende 1, yevm 3
85 el-Hâcc Bahâri baha 3 perâkende 3 baha yevm 5 baha	35 kuruş Donin'de perâkende 1 baha
112 ... baha 3 perâkende 3 baha yevm 5 baha	45 Kuruş Nevesin'de Abdullah'a perâkende 2 baha
30 medine-i Saray'a ... 1 baha	45 Kuruş Nevesin'de Şerita Tatar perâkende 3 baha
14 ... 1 baha	180 kuruş Luyobiti'de (silik) yevm 6 baha, perâkende 6, yevm 3 baha
2951 toplam	5 kuruş merkûm ... perâkende 2 baha
112 Nakşılan ... 2 baha perâkende 2 baha yevm 8 baha	3250 toplam
134 ... 3 baha perâkende 3 baha yevm 8 baha	10 kuruş Luyobiti'de Şerif Tatar perâkende 2 baha
88 Zeroniklan Zaim Bey 6 baha perâkende 4 baha yevm 3 baha	35 kuruş Hafız ... perâkende 1 baha, yevm 5 baha
60 Belgradcık Hamid Luka perâkende 2 baha	35 kuruş Harem için Luyobiti'de perâkende 6 baha
30 Stovalçe Hatun'a perâkende 2 baha	25 kuruş el-Hâcc Şerif Efendi Luyobiti'de perâkende 4 baha
30 Stovalçeel-Hâcc Abdurrahman'a perâkende 2 baha	120 kuruş merkûm Belgradcık'da perâkende 4 baha
17 merkûm Paska perâkende 1 baha yevm 5	20 kuruş Hâkim Paşa Luyobiti'de perâkende 2 baha

45 Nevesin'de Kolânezâde Dervîş Bey'e	546 kuruş ... 20 baha, perâkende 2 baha, yevm 37 baha
30 StovalçeHatun'a perâkende 2 baha	135 kuruş Nevesin'de Paşa Efendi perâkende 9 baha
30 Serbest gelen fakire Stovalçe perâkende 5 baha	98 kuruş ... 1 baha, 2 yevm
105 ... baha 5 yevm 6 baha	44 kuruş Daravniklan ... 2 baha, 2 perâkende, 3 yevm
30 Kuryanik'de Mustafa ... İstovalçe perâkende 2 baha	14 kuruş ... 2 baha, 2 perâkende, 1 yevm
3677 toplam	4327 toplam
	3677 nakl-i yekün
	8994 toplam

Ek 9: 140 No'lu belgeye ait birinci tablo

Kuruş		Dükkân aded
200	Dükkândır yedd-i Monlâ Mustafa Kômüri	2
100	Dükkândır yedd-i Timorovîk Cordefi Kômüri	1
100	Dükkândır yedd-i Monlâ Ömer Kordovîk	1
100	Dükkândır yedd-i Monlâ Mustafa Çalik	1
100	Dükkândır yedd-i Behlülzâde Muhammed Ağa	2
100	Dükkândır yedd-i Monlâ Mehmed Kenan	1
100	Dükkândır yedd-i Ali Kazazik	1
200	Dükkândır yedd-i Hüseyin Şâbik	2
100	Dükkândır yedd-i Müslüm Beyzâde Murâd Bey	1
100	Dükkândır yedd-i Monlâ Dervîş el-Hâcc Mahmudzâde	1
100	Dükkândır yedd-i Monlâ Muhammed Potik	1
100	Dükkândır yedd-i Hasan Gope	1
200	Dükkândır yedd-i Vâlik Hacı Hüseyin ve Salih	2
200	Dükkândır yedd-i Süleyman Balta	2
100	Dükkândır yedd-i Dervîş Ağa el-Hâcc Osmanzâde	1
100	Dükkândır yedd-i Ömer Kulâkovîk	1
200	Dükkândır yedd-i Kabril Monlâ Hüseyin	2
100	Dükkândır yedd-i Bayrâm Kalâyçik	1
200	Dükkândır yedd-i Mütesselim Kebir Mustafa Ağa	2
100	Dükkândır yedd-i Monlâ Mehmed Botik	1
100	Dükkândır yedd-i Abder Alemdar Simhoçik	1
100	Dükkândır yedd-i Monlâ Osman Mehmed Bâşik	1
100	Dükkândır yedd-i İsmail Ağa Gulâvovîk	1

100	Dükkândır yedd-i Ahmed Alemdar Müslüm Beyzâde	1
100	Dükkândır yedd-i Osman Nur	1
100	Dükkândır yedd-i Abder Ağa Nâzeki	1
100	Dükkândır yedd-i Monlâ Hüseyin Mehmed Başık	1
100	Dükkândır yedd-i el-Hâcc Mehmed Hokâlo	1
100	Dükkândır yedd-i el-Hâcc Mehmed Maçovik	1
100	Dükkândır yedd-i Mehmed Kordovik	1
100	Dükkândır yedd-i Monlâ Ali Dostovik	1
100	Dükkândır yedd-i Te'tâc Ahmed Ağa	1
3700 toplam	Kârbân der-yedd-i Cinovik Monlâ Ahmed Ağa Kakmacı hâne ma'a oda der-yedd-i Tatâc el-merkûm	
0058	Kahvehâne der-kurb-ı hân der-yed-i Cinovik	
0341	Kârbân der-yedd-i Cinovik	
3400 kalan		

Ek 10: 140'Nolu Belgeye ait ikinci tablo

Kuruş		Aded
50	... yeddinde ocak	1
50	Ocaktır yedd-i Ali Bey Dumnak	1
50	Dumnak Hasan yeddinde	1
50	Zir-i bakalu Monlâ Ali'de	1
50	Hokalu el-Hâcc Mehmed'de	1
50	Miralâyzâde İbrahim Bey'de	1
150	Hamzik'e	1
100	Çelâr Monlâ Ahmed'e	1
50	Monlâ Ömer Çelâr	1
50	Dirlovik'de	1
50	Haçik Monlâ Yusuf ve Mahmed'da	1
50	Yağmuraovik oğlunda	1
650 toplam		13
1330	İkinci ve üçüncü kere yokdur. Tevzi' olunmuşdur	
1950 toplam		
4100	Nakl-i yekün dekâkin	
8200	Def'a dükkânlar üzerine ikinci ve üçüncü kere	
14250 toplam		

Ek 11: 151 No'lu belgeye ait tablo

Kuruş	(...)
25	Hademe için giri
10	Koca 2 baha
12	Kabaya için tahta 4 baha
15	Dolaka
93	Gazara ... 17 baha
1	Merdale 4 baha
75	Tavan aksa 3000 baha
17	Kaya ... 350 baha
6	... yağılan 4 baha
385	Toplam
7	Livedârka 7 baha
17	... kara 5 baha
37	Pârde 2 baha ...
50	Dâre yancek? 2 baha 14 baha
28	... Hızır Sato yevm 7 baha
28	... Çolik yevm 7 baha
28	... yevm 7 baha
28	Resto Gaşaik yevm 7 baha
28	Anderi ... yevm 7 baha
632	Toplam
28	Lazeri Perik yevm 7 baha
28	Çoşe yevm 7 baha
28	Penaki yevm 7 baha

28	Şevko Şatno yevm 7 baha
28	Mato Bersah yevm 7 baha
28	Marko Bocik yevm 7 baha
135	... yevm 130
930	Topla
12	Selmovik hanesinde (silik)
17.5	Caferovik (silik) baha 500
5	Ali Koloci hanesinde (silik) baha 200
29	Kulâh için (silik) baha 1000
32	Colde ... yevm 7 baha
20	Ahmed Lotovik hanesinde
37.5	Tavanı aksa 1500 baha
14	... 4 baha
25	... Şâgik hanesinde tavanı aksa 10007 baha
1122	Toplam
280	Ahmed Gapozik hâne masrafı 280 baha
45	Bağik daire 14 baha
16	Tavan aksa 700 baha
76	Hamam aksa masrafı
1654	Vâkif hanesine masrafı
570	Merhûm ... hafız paşalu ... 500 baha
78	Çardağı cam 78 baha
60	Yore Rozik yevm 15 baha
5	Resto Ramik
75	Kulah için cam 75 baha

400	Saraya ... 16 baha
33	... 11 çift
129	Saraya ... yevm 37 baha
4543	Toplam
42	... irsali .... aksa 12 baha
12	Tavan aksa 500 baha
13	Daire 6 baha
21	Yancık 6 baha
137	Yüncü yevm 13 baha
117	Cam saraya pencerelere 117 baha
500	Beyaz boya 5 baha
15	Büyük perde 1 baha
7	... 2 baha
4	... 2 çift
11	çolaka
11	... 1 baha harak 3 baha
106	... yevm 26 baha
5057	Toplam
	Cem'an
5087	Nakl-i yekün
8004	Def'a nakl-i yekün
13091	Toplam



Ek 12: 155 No'lu belgeye ait tablo

Kuruş	Evrâk	Mecidi kuruş beheri	
40	08	2	Yüz guruşdan beş yüz guruşa kadar
80	80	1	Beş yüz guruşdan bin guruşa kadar
64	32	2	Bin guruşdan iki bin guruşa kadar
96	32	3	İki bin guruşdan üç bin guruşa kadar
128	32	4	Üç bin guruşdan dört bin guruşa kadar
000	00	0	
160	32	5	Dört bin guruşdan beş bin guruşa kadar
192	32	6	Beş bin guruşdan altı bin guruşa kadar
224	32	7	Altı bin guruşdan yedi bin guruşa kadar
256	32	8	Yedi bin guruşdan sekiz bin guruşa kadar
288	32	9	Sekiz bin guruşdan dokuz bin guruşa kadar
000	00	0	
320	32	10	Dokuz bin guruşdan on bin guruşa kadar
176	16	11	On bin guruşdan on bir bin guruşa kadar
192	16	12	On bir bin guruşdan on iki bin guruşa kadar
208	16	13	On iki bin guruşdan on üç bin guruşa kadar
224	16	14	On üç bin guruşdan on dört bin guruşa kadar
000	00	00	
240	16	15	On dört bin guruşdan on beş bin guruşa kadar
256	16	16	On beş bin guruşdan on altı bin guruşa kadar
272	16	17	On altı bin guruşdan on yedi bin guruşa kadar
288	16	18	On yedi bin guruşdan on sekiz bin guruşa kadar
304	16	19	On sekiz bin guruşdan on dokuz bin guruşa kadar

000	00	00	
320	16	20	On dokuz bin guruşdan yirmi bin guruşa kadar
189	9	21	Yirmi bin guruşdan yirmi bir bin guruşa kadar
198	9	22	Yirmi bir bin guruşdan yirmi iki bin guruşa kadar
207	9	23	Yirmi iki bin guruşdan yirmi üç bin guruşa kadar
216	9	24	Yirmi üç bin guruşdan yirmi dört bin guruşa kadar
000	00	00	
225	9	25	Yirmi dört bin guruşdan yirmi beş bin guruşa kadar
234	9	26	Yirmi beş bin guruşdan yirmi altı bin guruşa kadar
243	9	27	Yirmi altı bin guruşdan yirmi yedi bin guruşa kadar
252	9	28	Yirmi yedi bin guruşdan yirmi sekiz bin guruşa kadar
261	9	29	Yirmi sekiz bin guruşdan yirmi dokuz bin guruşa kadar
000	00	00	
270	9	30	Yirmi dokuz bin guruşdan otuz bin guruşa kadar
379	9	31	Otuz bin guruşdan otuz bir bin guruşa kadar
388	9	32	Otuz bir bin guruşdan otuz iki bin guruşa kadar
397	9	33	Otuz iki bin guruşdan otuz üç bin guruşa kadar
306	9	34	Otuz üç bin guruşdan otuz dört bin guruşa kadar
315	9	35	Otuz dört bin guruşdan otuz beş bin guruşa kadar
423	9	36	Otuz beş bin guruşdan otuz altı bin guruşa kadar
333	9	37	Otuz alt bin guruşdan otuz yedi bin guruşa kadar
342	9	38	Otuz yedi bin guruşdan otuz sekiz bin guruşa kadar
351	9	39	Otuz sekiz bin guruşdan otuz dokuz bin guruşa kadar
000	00	00	
360	9	40	Otuz dokuz bin guruşdan kırk bin guruşa kadar

369	9	41	Kırk bin guruşdan kırk bir bin guruşa kadar
378	9	42	Kırk bir bin guruşdan kırk iki bin guruşa kadar
398	9	43	Kırk iki bin guruşdan kırk üç bin guruşa kadar
406	9	44	Kırk üç bin guruşdan kırk dört bin guruşa kadar
000	00	00	
415	9	45	Kırk dört bin guruşdan kırk beş bin guruşa kadar
424	9	46	Kırk beş bin guruşdan kırk altı bin guruşa kadar
433	9	47	Kırkı altı bin guruşdan kırk yedi bin guruşa kadar
442	9	48	Kırk yedi bin guruşdan kırk sekiz bin guruşa kadar
451	9	49	Kırk sekiz bin guruşdan kırk dokuz bin guruşa kadar
000	00	00	
460	9	50	Kırk dokuz bin guruşdan elli bin guruşa kadar
165	3	55	Elli bin guruşdan elli beş bin guruşa kadar
180	3	60	Elli beş bin guruşdan altmış bin guruşa kadar
190	3	65	Altmış bin guruşdan altmış beş bin guruşa kadar
310	3	70	Altmış beş bin guruşdan yetmiş bin guruşa kadar
000	00	00	
225	3	75	Yetmiş bin guruşdan yetmiş beş bin guruşa kadar
240	3	80	Yetmiş beş bin guruşdan seksen bin guruşa kadar
355	3	85	Seksen bin guruşdan seksen beş bin guruşa kadar
270	3	90	Seksen beş bin guruşdan doksan bin guruşa kadar
280	3	95	Doksan bin guruşdan doksan beş bin guruşa kadar
000	00	00	
300	3	100	Doksan beş bin guruşdan yüz bin bin guruşa kadar
750	5	150	Yüz bin bin guruşdan yukarı evrâk

096	32	003	Bilâ-semen evrâk
020 kuruş 10 para	27	10 para	Arzuhâl için
9	3	3	Vakf için
48	16	3	Tâpu temessük için
Evrâk 991			
17341 kuruş 10 para			

Ek 13: 312 No'lu belgeye ait tablo

Guruş	
13	Hatme yasdık kadife
2	Sagir şilte
1	Def'a şilte ...
4	İhrâm kemeri saçaklı
3	...
2	Sagir yasdık
1	Nemçe câri orta kilim
4	Def'a köhne kadifeden yasdık
2	Köhne ihrâm ma'a ...
6	Def'a köhne kadifeden yasdık
3	...
1	Çukadan yaasdık
1	Köhne ihrâm
1	Çitden döşek
1	Def'a Bursa döşek
16	Köhne yasdık kadife
3	Def'a köhne ihrâm
6	Çubuk sarığıyla
1	Köhne kavuğa ...
4	Cirâz çubuk
6	Köhne iskemle
2	Köhne sandık
1	Köhne ... çıkmaca

1	Mangal tahtası ...
10	Def'a kadifeli yasdık müsta'mel
3	Minder
3	Makad
1	Kilim
2	Sagir erkân şilte
	Bosna saraydan götürülen
55	Basma yastık
8	...

Ek 14: 313 No'lu belgeye ait tablo

Basma yasdık 89 aded	Def'a sagir yasdık basma 25 aded	Basma makad 98 aded	Yayı ile ... 24 aded	Kırmızı alâ çukadan şilte 3 aded
Def'a kırmızı çuka şilte 9 aded	Basma sagir şilte 6 aded	... ihrâm 3 aded	Çerke 2 aded	Leğir 1 aded
Sagir şam'dân 2 aded	(silik) 2 aded	Kazgân kebir 2 aded	Orta kilim 2 aded	Demirden mangal 3 aded
... makad 2 aded	... sandık 1 aded	... 2 aded	Palan bargirden ... aded	Avize şam'dân 2 aded
Kurşundan şişe 4 aded	Demir ocak 2 çift	Kazma 1 aded	Kebir ... 14 aded	Sagir ...
... nuhâs 4 aded	Tencere 8 aded	İskemle 3 aded	Hümayun perde 14 aded	Mâi Halı 1 aded
... kilim 3 aded	Seccade sagir 2 aded	Kebir seccade 1 aded		

Ek 15: 285 No'lu belgeye ait tablo

Mahalle İsmi	Hane Sayısı
Mahalle-i Deviş Ağa	53
Mahalle-i Sinan Paşa	23
Mahalle-i Karagöz Bey	51
Mahalle-i Rûznameçeci	16
Mahalle-i Köse Hoca	53
Mahalle-i Muhyi Hoca	30
Mahalle-i Tire Yahya	26
Mahalle-i Mehmed Kethüda	21
Mahalle-i Fatma Kadın	61
Mahalle-i Hüseyin Hoca	44
Mahalle-i Hafız Hoca	16
Mahalle-i Hacı Bali	60
Mahalle-i Lorcü Ahmed	10
Mahalle-i Hacı Veli	16
Mahalle-i Geyvan Bey	29
Mahalle-i Kanber Ağa	74
Mahalle-i Kutloy	17
Mahalle-i Lûka	13
Mahalle-i Sivri	66
Mahalle-i Şâdi	75
Mahalle-i Yahya-yı Asfel	32
Mahalle-i Zirâ'i	37
Mahalle-i Nezir Ağa	56
Mahalle-i Lâfî	57
Mahalle-i Baba Beşir	42
Mahalle-i Çerçiçe	86
Mahalle-i Dikine	22
Mahalle-i Kablan	48



Ek 16: 286 No'lu belgeye ait tablo

Köy İsmi	Hâne Sayısı
Karye-i Bolune	9
Karye-i Çimlân	2
Karye-i Haraştan	8
Karye-i Varşice	68
Karye-i Hüm Ma'lişân	17
Karye-i Butok	2
Karye-i Kût Ma'lovac	6
Karye-i Vâjicik	3
Karye-i Bodkorân	15
Karye-i Zâlik	1
Karye-i Zamle	5
Karye-i Ravne	4
Karye-i Piğracân	7
Karye-i Yasnân	5
Karye-i İsviârina	22
Karye-i Dobroc	9
Karye-i Opine	3
Karye-i Çiftlik-i Kerâhi	1





**BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ**

**TEZ ÇOĞALTMA VE ELEKTRONİK YAYIMLAMA İZİN FORMU**

Yazar Adı Soyadı	<b>Kenan İBRİŞİMOVİÇ</b>
Tez Adı	<b>1844-1853 TARİHLİ MOSTAR ŞER'İYYE SİCİLİNİN TRANSKRİPSİYONU VE DEĞERLENDİRİLMESİ</b>
Enstitü	<b>Sosyal Bilimler</b>
Anabilim Dalı	<b>İslam Tarihi ve Sanatları</b>
Tez Türü	<b>Yüksek Lisans</b>
Tez Danışman(lar)ı	<b>Prof. Dr. M. Asım YEDİYILDIZ</b>
Çoğaltma (Fotokopi Çekim) İzni Kısıtlama	<input type="checkbox"/> Patent Kısıt (2 yıl) <input type="checkbox"/> Genel Kısıt (6 ay) <input checked="" type="checkbox"/> Tezimin elektronik ortamda yayımlanmasına izin veriyorum.

Hazırlamış olduğum tezimin belirttiğim hususlar dikkate alınarak, fikri mülkiyet haklarım saklı kalmak üzere Bursa Uludağ Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı tarafından hizmete sunulmasına izin verdiğimi beyan ederim.

Tarih : 28/05/2019

İmza :

